

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

1997-2018 DÖNEMİNDE DEVLET BAHÇELİ
VE MHP SİYASETİNİN SÜREKLİLİĞİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ersin ÖZTÜRK

Danışman Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Mehmet Gökhan GENEL

İstanbul, Şubat 2018

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

1997-2018 DÖNEMİNDE DEVLET BAHÇELİ VE
MHP SİYASETİNİN SÜREKLİLİĞİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ersin ÖZTÜRK

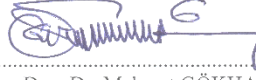
Danışman Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Mehmet Gökhan GENEL

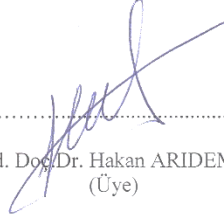
İstanbul, Şubat 2018

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

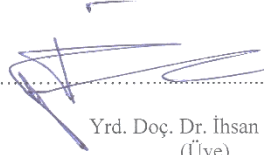
15.02.2018 tarihinde tezinin savunmasını yapan Ersin ÖZTÜRK'e ait "1997-2018 Döneminde Devlet Bahçeli ve MHP Siyasetinin Sürekliliğinin İncelenmesi" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliği/Oy Çokluğuyla** Kabul Edilmiştir.

Doç. Dr. Mehmet GÖKHAN GENEL
Başkan (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Hakan ARIDEMİR
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. İhsan GÜLAY
(Üye)

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “1997-2018 Döneminde Devlet Bahçeli Ve MHP Siyasetinin Sürekliliğinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, proje safhasından sonuçlanmasına kadar olan bütün süreçlerinde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımda yazıldığını ve yararlandığım bütün eserlerin “Kaynakça”da gösterilenlerden oluştuğunu, “Kaynakça”da yer alan bu eserlerden metin içinde atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

Öğrenci Numarası

Adı-Soyadı

İmza

1997-2018 DÖNEMİNDE DEVLET BAHÇELİ VE MHP SİYASETİNİN SÜREKLİLİĞİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu tezin kuramsal çerçevesi içinde, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin 1997 yılından 2018 yılına kadar olan süreç içerisinde genel konjonktürde hakkında ortaya atılan iddiaları da göz önünde bulundurarak hem partisi içinde hem de siyasal alandaki liderliğinin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Öncelikle Devlet Bahçeli'yi tanımaya yönelik araştırma yapılmış, MHP'nin Genel Başkanı olma sürecinden bahsedilmiş, seçimleri etkileyen faktörler göz önünde bulundurularak genel seçim sonuçlarının değerlendirmesi yapılmıştır. Türkiye'nin Irak ve Suriye ile ilgili öne çıkan dış politika argümanları, Avrupa Birliği, Kıbrıs, Alternatif birlikler, Türk Birliği ülküsü, MHP içerisindeki muhalif grup, MHP'nin son dönem AK Parti ile yakınlaşması, TSK'nın Fırat Kalkanı ve Afrin Operasyonu, 15 Temmuz Darbe Girişimi ve Türkiye'de yapılan referandumlar ve Cumhurbaşkanlığı sistemi ile ilgili Bahçeli ve partisinin yaklaşımı göz önüne bulundurulmuş ve bu alanlardaki Bahçeli'nin liderliğinin siyasi katkıları ve yaklaşımlarının değerlendirilmesi yapılmıştır. Tezin temel sorunsalı, Devlet Bahçeli'nin MHP ve Türk siyaseti içindeki etkisi nedir sorusuna cevap aramayı hedefleyen niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Devlet Bahçeli, Genel Seçimler, Terör, Eğitim, Milliyetçi Hareket Partisi, Türkiye Politikası

EXAMINATION OF THE CONTINUITY OF DEVLET BAHÇELİ AND NMP POLITICS IN THE PERIOD OF 1997-2018

ABSTRACT

Within the theoretical framework of the thesis, it's aimed to evaluate Devlet Bahçeli as the leader of the Nationalist Movement Party, in terms of his leadership either in his own party or in the political realm, by also taking into consideration of the challenges that were made about him within the general conjuncture in the period beginning from 1997 to 2018. Firstly, research has been carried out to be better acquainted with Devlet Bahçeli; subsequently the course of time in which he finally became the leader of NMP and the results of the general elections were criticized by taking into account of the factors that influenced the results of the election. The politic views of Devlet Bahçeli and his party concerning the foreign policy arguments of Turkey that take prominence about Iraq and Syria, European Union, Cyprus, Alternative Unions, Ideal of Turkish Union, opposition group within NMP, recent convergence of NMP with JAFP, Fırat Shield and Afrin operations of Turkish Military Forces, July 15 coup attempt, referendums in Turkey, presidency system were monitored and the political contributions of the leadership of Bahçeli in these fields and his approaches have been evaluated. The main problematique of thesis is characteristic of seeking an answer to the question of what the impact of Devlet Bahçeli is in NMP and Turkish diplomacy.

Key Words: Devlet Bahçeli, General Elections, Terrorism, Education, Nationalist Movement Party, Turkish policy.

ÖNSÖZ

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin 1997 yılından 1 Kasım 2018 yılına kadar olan süreçte, hakkında ortaya atılan iddiaları da göz önünde bulundurarak, olayların bütünlüğünü ve kronolojisini koruyacak biçimde hem partisi içinde hem de siyasi alanda liderliğinin, siyasi katkılarının ve yaklaşımlarının değerlendirmesini yapmayı amaçlayan bu araştırma, Devlet Bahçeli, Yaşar Okuyan gibi birçok siyasiyle yapılan röportajları da içerdiğinden literatüre katkısının olumlu yönde olacağı ve ileride Milliyetçi Hareket Partisi ve Devlet Bahçeli'ye ilişkin yapılacak olan çalışmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

Tez konusunun ortaya çıkışından başlayıp, tezin son noktasını koyana dek olumlu tavrını hiçbir zaman benden ve tezimden esirgemeyen, vermiş olduğu pozitif enerjiyle beni sürekli yüreklendiren tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet Gökhan GENEL'e, değerli görüşleriyle araştırmaya destek veren Dr. Devlet BAHÇELİ', Yaşar OKUYAN, Sadir DURMAZ, Şefkat ÇETİN ve Semih YALÇIN'a, ve her zaman yanımda olan aileme ve çocuklarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ.....	1
1. DEVLET BAHÇELİ’NİN MHP’YE GENEL BAŞKAN OLMA SÜRECİ VE PARTİNİN GENEL SEÇİM POLİTİKALARI.....	3
1.1. Devlet Bahçeli	3
1.2. 1997 ve Sonrası MHP Kongreleri	6
1.3. 1999 ve Sonrası Türkiye’deki Genel Seçimler ve MHP’nin Seçim Politikaları	11
1.3.1. 1999 Genel Seçimleri.....	12
1.3.2. 2002 Genel Seçimleri.....	17
1.3.3. 2007 Genel Seçimleri.....	28
1.3.4. 2011 Genel Seçimleri.....	37
1.3.5. 7 Haziran-1 Kasım 2015 Genel Seçimleri	42
2. İÇ POLİTİK GELİŞMELER VE MHP	57
2.1. Referandumlar Ve Mhp’nin Tavrı.....	57
2.1.1. 21 Ekim 2007 Cumhurbaşkanı’nın Halk Tarafından Seçilme Oylaması	57
2.1.2. 12 Eylül 2010’da Gerçekleştirilen Anayasa Değişikliği Oylaması	61
2.1.3. 16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliği Oylaması	69
2.2. 15 Temmuz Darbe Girişimine MHP’nin Tavrı	73
2.3. 16 Nisan Referandumu ve MHP	76
2.4. Bahçeli’nin Parti İçi Muhalefete ve İYİ Parti’ye Dair Görüşleri	81
2.5. MHP ve AK Parti’nin Seçim İttifakı.....	85

2.6. Ergenekon Davası ve MHP'nin Tutumu	94
2.7. Balyoz Davası ve MHP'nin Tutumu.....	97
2.8. Ayışığı, Sarıkız, Yakamoz, Eldiven Darbe Teşebbüsü ve MHP'nin Tutumu	98
2.9. Türkiye'nin Terörle Mücadele Politikaları ve MHP'nin Tavrı.....	98
2.10. Eğitim Sistemindeki Politikalar ve MHP'nin Yaklaşımı.....	100
2.11. 4+4+4 Sistemi Değerlendirmesi	101
3. DIŞ POLİTİK GELİŞMELER VE MHP	103
3.1. Irak Savaşı Gölgesinde Şekillenen Türkiye–Irak Politikaları ve MHP'nin Tavrı	105
3.2. Tezkereler ve MHP'nin Tutumu	107
3.2.1. 1.Tezkere: 6 Şubat 2003.....	107
3.2.2. 2.Tezkere: 1 Mart 2003.....	108
3.2.3. 3.Tezkere: 20 Mart 2003.....	109
3.2.4. 4.Tezkere: 7 Ekim 2003	109
3.3. Türkiye'nin Suriye Politikası ve MHP'nin Bakış Açısı.....	114
3.4. MHP'nin Avrupa Birliği Konusundaki Tavrı.....	120
3.5. MHP'nin Kıbrıs Politikası.....	123
3.6. MHP'nin Alternatif Paktlar ve Şangay İşbirliğine Dair Yaklaşımı	125
3.7. MHP ve Türk Birliği (Turan)	126
SONUÇ	129
KAYNAKÇA.....	135
EKLER	150
ÖZGEÇMİŞ	154

KISALTMALAR

MHP	:	Milliyetçi Hareket Partisi
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
ÜMİD-BİR	:	Ülkücü Maliyeciler ve İktisatçılar Derneği
ÜNAY	:	Üniversite Akademisi Ve Yüksekokullar Asistanı Derneği
MÇP	:	Milliyetçi Çalışma Partisi
DSP	:	Demokrat Sol Partisi
ANAP	:	Anavatan Partisi
DYP	:	Doğruyol Partisi
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
PKK	:	Kürdistan İşçi Partisi
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AK Parti	:	AK Parti
TCBM	:	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
AB	:	Avrupa Birliği
TSK	:	Türk Silahlı Kuvvetleri
BOP	:	Büyük Ortadoğu Projesi
MİT	:	Milli İstihbarat Teşkilatı
T.C	:	Türkiye Cumhuriyeti
HSYK	:	Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
TRT	:	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

HDP	:	Halkların Demokratik Partisi
MGK	:	Milli Güvenlik Kurulu
G8	:	Sekizler Grubu
BM	:	Birleşmiş Milletler
NATO	:	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
KADEK	:	Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi
DTP	:	Demokratik Toplum Partisi
İŞİD	:	Irak Şam İslami Devleti
CIA	:	Merkezi İstihbarat Teşkilatı
MI6	:	Askeri İstihbarat Birimi
MOSSAD	:	İstihbarat ve Özel Operasyonlar Enstitüleri
DGM	:	Devlet Güvenlik Mahkemeleri
FETÖ	:	Fethullah Gülen Cemaati Terör Örgütü
KCK	:	Kürdistan Topluluklar Birliği
OECD	:	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PISA	:	Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
GES	:	Genelkurmay Elektronik Sistemler

RESİMLER LİSTESİ

RESİM 1. DEVLETİN BAŞINA DEVLET GEÇECEK.....	13
RESİM 2. 1999 TÜRKİYE GENEL SEÇİMLERİ SONUÇLARI.....	14
RESİM 3. 02 KASIM 2002 GENEL SEÇİMLERİ MHP AFIŞLERİNE ÖRNEK	24
RESİM 4. 02 KASIM 2002 GENEL SEÇİMLERİ OY ORANLARI	25
RESİM 5. 22 TEMMUZ 2007 GENEL SEÇİMLERİ MHP AFIŞLERİNE ÖRNEK	33
RESİM 6. 22 TEMMUZ 2007 GENEL SEÇİMLERİ OY ORANLARI.....	34
RESİM 7. 12 HAZİRAN 2011 GENEL SEÇİMLERİ MHP AFIŞ ÖRNEKLERİ.....	40
RESİM 8. 12 HAZİRAN 2011 GENEL SEÇİMLERİ OY ORANLARI	40
RESİM 9. 7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMLERİ MHP AFIŞ ÖRNEKLERİ.....	47
RESİM 10. 7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMLERİ MHP AFIŞ ÖRNEKLERİ.....	47
RESİM 11. 7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMLERİ OY ORANLARI	49
RESİM 12. 7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMLERİ OY ORANLARI	49
RESİM 13. 1 KASIM 2015 GENEL SEÇİMLERİ MHP AFIŞ ÖRNEKLERİ.....	54
RESİM 14. 1 KASIM 2015 GENEL SEÇİMLERİ OY ORANLARI	55
RESİM 15. NEDEN HAYIR?	63
RESİM 16. NEDEN HAYIR 2	65
RESİM 17. NEDEN HAYIR 3	66
RESİM 18. NEDEN HAYIR 4	66
RESİM 19. NEDEN HAYIR 5	67
RESİM 20. NEDEN HAYIR 6	67
RESİM 21. NEDEN HAYIR 7	68
RESİM 22. ANAYASA HALK OYLAMASI RESMİ SONUCU	68
RESİM 23. BU ÜLKE İÇİN YEMİNİNİZ VAR	77
RESİM 24. REFERANDUMDA EVET.....	78
RESİM 25. DEVLET BAĞÇELİ YOZGAT'A GELİYOR.....	79
RESİM 26. SEÇİM BROŞÜRÜ	79

EKLER LİSTESİ

EK 1: 11 Numaralı Protokol Hakkında Kanun.....	150
EK 2: Milletlerarası Sözleşme.....	151
EK 3: Karar Metni.....	152
EK 4: Milli Güvenlik Kararı.....	153

GİRİŞ

MHP'nin efsanevi lideri Alparslan Türkeş'in vefatının ardından 18 Mayıs 1997 yılında MHP'de genel başkanlık seçimleri yapıldı. Yapılan kongrede Tuğrul Türkeş (Alparslan Türkeş'in oğlu), Devlet Bahçeli, Ramiz Ongun, Enis Öksüz, Muharrem Şemsek ve İbrahim Çiftçi genel başkan adayları arasında yer almıştır. Birinci tur oylaması sonucunda Tuğrul Türkeş 412, Devlet Bahçeli 359, Ramiz Ongun 231, Enis Öksüz 104, Muharrem Şemsek 80, İbrahim Çiftçi 13 oy aldı. Gergin bir atmosferde geçen kurultayın ilerleyen saatlerinde Türkeş'e karşı diğer adaylar Devlet Bahçeli lehine çekilmişlerdir. Ülkücüler arasında yaşanan tartışma, kongreyi neticesiz bırakmış ve kongre, 6 Temmuz 1997 tarihine ertelenmiştir. Genel başkanlık yarışında sadece Tuğrul Türkeş ve Devlet Bahçeli iki rakip olarak seçime devam edebilmiştir. Partide yenilenme hedefiyle boy gösteren Türkeş'in taleplerine karşı, geleneksel tabanın adayı olarak ortaya çıkan Devlet Bahçeli, 697 oy alarak MHP'nin Alparslan Türkeş'ten sonraki ikinci genel başkan seçilmiş oldu. 23 Kasım 1997'de yapılan olağan kongrede Devlet Bahçeli, rakipleri Türkeş ve Ongun'u geride bırakarak tekrar genel başkanlık koltuğuna oturmuştur.

Çalışma üç bölüm olarak plânlanmış olup birinci bölümünde, Devlet Bahçeli'nin siyasi yaklaşımlarına yönelik temel tezleri ile MHP'ye genel başkan olma sürecine dair yapılan araştırmaya yer verilmiştir. Bölümde ayrıca 1999–2015 yılları arasında yapılan genel seçimlere değinilerek; seçim çalışmaları, seçim sonuçları ve bu sonuçları etkileyen faktörler de göz önünde bulundurularak, MHP'nin seçim analizi yapılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde Türkiye'deki referandumlar, 15 Temmuz Darbe girişimi, MHP içerisindeki muhalif grup ve kurultay süreci, MHP'nin AK Parti ile olan diyalog süreci ele alınmıştır. Son yıllarda Türkiye'de milli güvenlik bağlamında yaşanan değişim, güvenlik birimleri içine sızdığı bilinen çeşitli “paralel” illegal yapılanmalar ekseninde güvenlik birimlerinin zafiyete uğratılmaya çalışıldığı bir vakıadır. Bölgesinde ve dünyada jeopolitik ve Jeostratejik öneme sahip olan Türkiye'nin bu özelliği düşünüldüğünde emniyet teşkilatı ve askeriye sızan bu sinsi yapıların hainlikleri neticesinde Türk devletinin ve milletinin bekası hedef alınarak 15 Temmuz 2016'da hunharca bir “askeri darbeye” kalkışılmıştır. Bu bağlamda ikinci

bölümde, son dönemde yaşanan bu darbe süreci eksenindeki MHP'nin politik argümanları ve siyasası incelenmiştir.

Bununla birlikte bu bölümde ayrıca MHP'nin çok hassasiyet gösterdiği TSK'ya yapılan FETÖ operasyonları kapsamındaki Ergenekon/ Balyoz davalarının yanı sıra yine terörle mücadele ve MHP'nin eğitim konusundaki yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Türkiye'nin dış politikası özelinde Devlet Bahçeli ve partisinin politik duruşu, önerileri ve yaklaşımları mercek altına alınmıştır. Bu doğrultuda MHP lideri Bahçeli'nin son dönemlerde AK Parti Hükümetinin daha önceki dönemlere kıyasla iç ve dış terör konusunda uygulamış olduğu kararlı politik duruş ve sağlam irade karşısındaki destekleyici tavrı incelenmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı, Devlet Bahçeli'nin MHP'ye genel başkan olarak seçildiği 1997'den günümüze kadar olan süreçte, lehte ve aleyhteki iddialara da yer verilmek suretiyle konu bütünlüğü ve kronolojik disiplin doğrultusunda hem partisi MHP'ye hem de Türk siyasetine etkilerini, katkılarını, yaklaşımlarını ve öngörülerini öğrenebilmektir.

1. DEVLET BAHÇELİ’NİN MHP’YE GENEL BAŞKAN OLMA SÜRECİ VE PARTİNİN GENEL SEÇİM POLİTİKALARI

1.1. Devlet Bahçeli

1948 yılında Osmaniye’de doğan Bahçeli, bir tenakuz olarak siyasi tercih yönüyle CHP’ye gönül veren (Milliyet, 12.07.2007) ve yörede Fettahoğulları diye bilinen geniş bir Türkmen aileden gelmektedir. Varlıklı bir aileye mensup olan Bahçeli, ilkokulu Osmaniye’de Yedi Ocak İlkokulu’nda tamamladıktan sonra ortaokulu Adana’da İngilizce eğitim veren Özel Çukurova Koleji’nde yatılı okulda tamamladı ve lise öğrenimi için İstanbul’da akrabalarının yanına gitmiştir. Emirgan Akgün Koleji’ne kayıt yapan Bahçeli, ikinci sınıftan itibaren Etiler’deki Ata Koleji’nde okul hayatına devam etme kararı almıştır. Akgün Koleji, Bahçeli’nin siyaset hayatına yön veren milliyetçilik fikirlerinin filizlenmesinde ve ilk kuluçka dönemini oluşturması bakımından önemlidir. Zira Org. Cemal Tural’ın eşi, edebiyat öğretmeni Suna Tural’ın Bahçeli üzerindeki etkisi bu dönem itibariyle önemlidir. Çünkü kendisine ilk milliyetçi duyguları aşılayan kişinin öğretmeni Suna Tural olduğu bilinen bir gerçektir. 1967’de Ankara İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi’ni kazanarak üniversite hayatına başlayan Bahçeli, dış ticaret alanında eğitim almıştır. Bu dönem, siyasi yapılanmaların, üniversitelerde boykot ve işgallerin başladığı yıllar olup etkinlik bağlamında akademi, genelde sol grupların kontrolünde şekillenmiştir. Bahçeli’nin fiili ve aksiyoner tavrı bu dönemlerde ortaya çıkar ve gördüğü bu olumsuz fotoğraf karşısında grup lideri olarak dava arkadaşları ile birlikte solcuların elinden kurtarmak için okulu işgal eder. 1971’de üniversiteden mezun olan Bahçeli (Milliyet,08.04.2016), aynı yıl üniversitede asistanlık yaparak akademik hayata başlamış ve bugünkü payesinin nişanesi olan “Devlet ağabey” ve “Devlet ağa” gibi ulvi sıfatlar, o günlerin bir hatırası olarak tarihteki yerini almıştır.

Bahçeli, 1967 yılında Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinde öğrenci iken bir bakıma MHP’nin öncüsü kabul edilen, önderleri arasında Osman Bölükbaşı’nın bulunduğu ve 1958’de Cumhuriyetçi Millet Partisi ile Türkiye Köylü Partisi’nin birleşmesiyle kurulan CKMP (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi)’nin gençleri ile tanışır.

9 Şubat 1969 yılında CMKP'nin adı MHP (Milliyetçi hareket Partisi) olarak değiştirildi (Müftüoğlu, 2004, s. 104). 1969 yılında bir grup arkadaşı ile ülkü ocaklarının kuruluşuna öncülük eden Bahçeli, partinin genel Başkanı Alparslan Türkeş'in seminerlerine katılıyor ve boş zamanlarını Ülkü ocaklarında geçiriyordu. “9 ışıık”ı elinden düşmüyordu. (Hürriyet, 20.04.1999). Ülkü ocakları, MHP'nin gençlik kolları vasfını yerine getirmekte ve çoğu zaman parti ile uyumlu hareket etmekteydi (Bayraktar, 2015, s. 15). Akademide boykotlara karşı çıkan ülkücülerin sayısı artıyordu. Çatışmalar baş göstermişti. En büyük kavga akademinin Talebe cemiyeti başkanlığı için çıkmıştı. Başkanlığı kazandı. Giderek ülkücü camiada sivrilen Bahçeli 1970 yılında Türkiye Milli Talebe Federasyonuna genel sekreter seçildi. O yıllarda üniversitelerde ülkücü öğretim üyeleri sayısı az olduğu için mezun olunca üniversite de akademisyen olarak kalmaya karar verdi. Ülkücü akademisyenler derneğini kurdu ve genel başkanı oldu (Hürriyet, 20.04.1999).

1970–1971 yıllarında Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Sekreterliği görevlerinde de bulunan Bahçeli, bir yandan da ilmi alandaki çalışmalarına devam etmiştir. Bu minvalde 1972 yılından itibaren başlamış olduğu Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İktisat Bölümü asistanlığını sürdüren Bahçeli, yine 1970'li yıllarda Ülkücü Maliyeciler ve İktisatçılar Derneği (ÜMİD-BİR), Üniversite Akademi ve Yüksekokullar Asistanları Derneği (ÜNAY) kuruculuğu ve genel başkanlık sıfatıyla hizmet vermiştir. Devlet Bahçeli, akademik hayatının ilerleyen safhalarında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde İktisat doktorası yapmış ve aynı üniversitenin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Politikası Ana Bilim Dalı'nda 1987 yılına kadar öğretim üyeliği görevini sürdürmüştür (www.mhp.org.tr).

1978'li yılına gelindiğinde ülkenin siyasi atmosferi bir anda değişmiş, kutuplaşmaların tetiklediği sokaklarda silahlar patlamaya, her gün ölüm haberleri gelmeye ve üniversitelerde çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. Bu yıllarda enteresan bir olayın yaşandığına tanık olmaktadır. 23 Şubat 1978'de polis bir ihbar üzerine, Adana'dan gelen bir Renault marka otomobilde arama yapar ve araçta dört ülkücü genç, onlara ait iki makineli tüfek ve şarjörleri ele geçirilir. Polisin yaptığı tahkikat sonucunda aracın Devlet Bahçeli'ye ait olduğu anlaşılır. Bahçeli'nin polise verdiği ifadede arkadaşlarına aracı memlekete gitmeleri için verdiğini ve bu taşıma olayından haberi olmadığını belirtmiştir (Bildirici, Milliyet,27.07. 2000). 12 Eylül sonrası Adana

MHP ve ölkücü kuruluşlar davasında da ele alınan konuya dair kendisinden hiç ifade alınmadığı, soruşturma ya da dava açılmadığı ve en önemlisi de bugüne kadar bu konu ile ilgili hiç konuşmadığı gerçeğidir.

Bahçeli, 12 Eylül kapıya dayandığında AİTA'da asistandır. Ceza evine girmeyen Bahçeli, zamanını cezaevindeki ölkücülere yardım ederek geçirir. 1980 ihtilalinden sonra derneklerin birçoğunun kapatılmasına rağmen Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) ve ÜNAY kapatılmaz ve o zamanki derneklerinin hepsinin 1980 öncesinde anarşi içerisinde yer aldığının söylenmesi ve kapatılmasına rağmen bu iki dernek ne kapatılmış ne de haklarında herhangi bir işlem yapılmıştır.

Devlet Bahçeli ölkücü camiada hızla yükselir ama akademik camiada aynı hızla ilerleyemez. "Planlı Dönemde Türkiye Ekonomisindeki Yapısal Değişme" başlıklı doktora tezini hazırlaması da, tezinin kabul edilmesi de epey zaman alır. Çalışma arkadaşları bunu üniversite içerisinde kök salan sol yapılanmanın ideolojik olarak tarafgirlik ve ötekileştirme nedenlerine bağlarlar. Zira sınavları başarıyla geçmesine rağmen, kendisine tez danışmanı atanmayan Bahçeli, tezini ancak 10 yıl sonra kabul ettirebilmiştir.

1987'de Türkeş'in kurduğu Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP)'den davet alması üzerine akademiden ayrılma kararı alan Bahçeli, 17 Nisan 1987'de üniversiteden istifa ederek partiye genel sekreter olarak atanır ve siyasi hayatında yeni bir aşamaya geçmiş olur. Partinin örgütlenmesini ve eğitimini üstlenen Bahçeli, herkes tarafından tanınmasına rağmen ön plâna çıkmayı sevmeyen karakteriyle bir dava adamı duyarlılığıyla davranış sergilemiştir. Bahçeli, bu mütevazı kişiliğinin yanı sıra klasik MHP çizgisini savunan tavrıyla ve 12 Eylül öncesinin mirasına da sahip çıkan özelliği ile ölkücü hareketin yeni idolleri arasına girmeyi başarmıştır.

1987'den sonra Bahçeli, Türkeş'in en yakın kurmay ekibi içinde yer alır ve 1992'ye kadar partinin toparlanması için yardımcı olur. 1992 yılında bir dönem Türkeş'le arasında mesafe oluşur ve bu durum, Türkeş'in çevresinden tasfiye edildiği söylentilerini yol açar. Bu söylentiler devam ederken Türkeş, onu danışmanı olarak yanında tutar. Siyasi hayatı boyunca Türkeş'e örf-adet-gelenek ve lidere itaat bağlamında hiç karşı çıkmaz ve bu ahde vefa nedeniyle parti delegelerinin teveccühüyle ve parti içi koalisyonun desteği ile Türkeş'in vefatından sonra genel başkan olur.

Ekranında olmayı sevmeyen, fazla konuşmayan, özel hayatı ile ilgili çok az şey bilinen Devlet Bahçeli'nin portresine ancak birkaç tanıklığın, kırık dökük hatıraların içinden ulaşılabilmektedir. O, ülkücülerin devlet abisi, partideki çalışma arkadaşlarının devlet hocası, yakın arkadaşlarına göre son derece titiz, sabırlı ve kararlı bir liderdir. Ketum, temkinli, disiplinli, az gülümseyen ve sert görünen temel kişisel karakteristiği düşünüldüğünde, çocuklar söz konusu olduğunda değişen ve onların seviyesine inecek kadar merhametli, sevecen, babacan bir tavra sahiptir. Eskiden beri sade bir yaşam süren Bahçeli'nin giyim-kuşam konusunda çok hassasiyet gösterdiği ve şimdiye dek ütüsüz pantolon, kravatsız elbise, boyasız ayakkabı ile görüldüğüne şahit olunmamıştır (Dündar, Devlet Bahçeli Belgeseli, 05.12.2013).

Bahçeli, ideolojik ve/veya fikir çatışmalardan kaynaklı olarak zaman zaman siyasi liderliği eleştirilse de “dürüst ve temiz siyasetçi” kimliği ile şimdiye kadar taraflı, tarafsız herhangi bir suçlamaya muhatap olmamıştır. Siyasi çizgi olarak tamamen zıt kutuplarda yer almasına ve ideolojik bağlamda muarızı sayılabilecek iki gazetecinin dürüstlük ekseninde kendisi hakkındaki görüşleri bu özelliğini yansıtmaları bakımından kayda değerdir. Bu gazetecilerden biri olan Uğur Dündar, Star TV'deki programında Bahçeli'yi şu sözlerle anlatır:

“...Devlet Bahçeli bugüne kadar adı yolsuzlukla bir araya getirilmeyen, üzerinde en ufak akçeli şaibenin bulunmadığı, hakikaten toplumun özlem duyduğu, temiz toplum temiz siyaset sloganına tam anlamıyla uyabilecek erdemli bir devlet adamıdır...” (www.youtube.com).

Rahmi Turan ise, 31 Ocak 2016 tarihli “Devlet Bahçeli'nin bilinmeyen yönleri” adlı yazısında “Devlet Bahçeli'yi çok eleştiriyorum. Çünkü MHP'yi neredeyse batırma noktasına getiren başarısız bir lider” olarak nitelerken, iyi yönleri de var tabii diyerek aşağıdaki ifadelerde bulunur:

“...Devletten on üç yıldır hiç maaş almıyor, hepsini hayır kurumlarına bağışlıyor. İnsan olarak namuslu biri. Hırsızlığın revaçta olduğu, sahtekârların, rüşvetçilerin, ahlaksızların el üstünde taşındığı günümüzde, dürüst kalmak önemli bir özellik... Günümüzde böyle başka bir siyasetçi yok...” (Turan, 2016).

1.2. 1997 ve Sonrası MHP Kongreleri

Alparslan Türkeş'in 4 Nisan 1997'de vefatı ile genel başkanlık koltuğu boş kalmıştı. Türkeş partinin sadece genel başkanı değil, aynı zamanda yeri doldurulamayacak efsanevi lideri, Başbuğ'u idi. Ancak; parti liderliğinin boş

kalmaması gerekiyordu. Vefatından sonra genel başkan vekilliğini oğlu Tuğrul Türkeş üstlendi. 18 Mayıs'ta Atatürk Spor Salonu'nda yapılan 5. Olağan üstü kongresine genel başkanlık seçimine MHP altı genel başkan adayı ile girer. Adaylar arasında başta Alparslan Türkeş'in oğlu Tuğrul Türkeş, Devlet Bahçeli, Ramiz Ongun, Muharrem Şemşek, Enis Öksüz ve İbrahim Çiftçi yer almıştır.

Adaylar yoğun bir propaganda döneminde yurdu karış karış gezip delege ve partililerle bire bir görüşerek, fikirlerini açıklama zemini bulmuşlardır. Her bir aday kendi zaviyesinden olaylara bakarak seçilmesi durumunda parti içi demokrasinin tesis edileceğini ve MHP'nin daha ileri noktalara nasıl taşınabileceğine dair söylemlerle öne çıkmaya ve delegeleri etkilemeye çalışmışlardır. 18 Mayıs 1997 tarihinde bir araya gelen tüm adaylar salon ve seçim konusunda istişareler yaparak Türkeş sonrası MHP'nin geleceğini etkileyecek kongre ile alakalı ortak kararlar almışlardır.

Ülkücü kamuoyunda, o zamana kadar lidere sadakatten ötürü alternatif bir lider adayı telaffuz etmenin dahi ihanet sayıldığı zaman aralığı düşünüldüğünde; Türkeş sonrası ilk defa bu kadar çok adayla kongre yapmanın ve kısmen de olsa endişeli bir ruh halinin eşliğindeki heyecanla kongreye gitmiştir. Zaman zaman sertleşmelerin yaşandığı ve gerilimlerin arttığı durumlar olsa da genel itibariyle demokratik bir zeminde geçen propaganda çalışmalarında il ve ilçe başkanları destekledikleri adayın yanında rahatça yer alabilmişlerdir. Ülkücü hareket içindeki bu demokrasi ve seçim bazlı tarafsızlık bilincine küçük bir örnek teşkil etmesi açısından zamanın Ülkü Ocakları Genel Başkanı Azmi Karamahmutoğlu, "Ocak, parti kongresinde taraf olarak gelenek bozmamalı. Ben, Tuğrul Türkeş'in yanında olduğum için istifa ediyorum" diyerek görevden ayrılmıştır (Şenay, 2016). Çoklu adayla seçime gidilmesi, ülkü ocaklarının tarafsız kalması gerektiği yönündeki eğilimden dolayı Azmi Karamahmutoğlu'nun Ülkü ocakları başkanlığından istifası kongre gününe kadar demokratik bir hava oluştuğu algısını yaratmış olsa da kongre günü yaşanan olaylar teşkilatın Türkeş'in ölümünü hala hazmedemediğini ve yerine birini koymakta zorlandığını göstermiştir.

Yapılan kongre neticesinde ilk turda adaylardan Tuğrul Türkeş 412, Devlet Bahçeli 359, Ramiz Ongun 231, Enis Öksüz 104, Muharrem Şemşek 80 ve İbrahim Çiftçi 13 oy almıştır (Yeni Akit, E.T. 29.08.2015). Adayların, kongre öncesi yaptıkları anlaşmaya göre ikinci turda Bahçeli lehine adaylıktan çekilme kararı almışlardır.

Türkeş'in tepki göstermesi üzerine Azmi Karamahmutoğlu kürsüye yürümüş ve arkadaşlarıyla kürsüyü adeta işgal ederek “Ya çekik olacaksınız ya örs, aradaki demir olamayacaksınız” diyerek ülkücü hareket tarihine bir retorik olarak girecek olan, “Bu pazarlıklı kongreyi tanımıyoruz, eğer illegaliteye kaymak gerekiyorsa bunu fert olarak başlatıyorum. İsteyen benimle gelir, katılır” çağrısında bulunur (Milliyet, 20.05.1997). Kürsüden inmeden önce yanındakilere bir şiddet çağrısı olarak “Yıkın kürsüyü” talimatını veren Karamahmutoğlu'nun sözüne uyan kişiler kürsüyü yıkar. Adeta bir savaş alanını andıran kongre salonundaki manzaraya bakıldığında masaların, sandalyelerin ve demirlerin havada uçtuğu görülür. Şiddet kendisini o kadar belli etmiştir ki; havaya açılan sekiz el silah sesi ile kongre salonu yankılanmış ve bu vahim durum üzerine kongre 6 Temmuz'a ertelenmek zorunda kalmıştır (Hürriyet, 24.08.2014).

6 Temmuz 1997'de yapılan oylamaya Tuğrul Türkeş ile Muharrem Şemsek, Devlet Bahçeli ile de Ramiz Ongun ittifak yaparak girmişlerdir. Diğer yandan ikinci tur oylamaya geçilmeden önce Tuğrul Türkeş, Devlet Bahçeli ve İbrahim Çiftçi adaylıklarını tekraren ilân etmişlerdir. Çiftçi daha sonra, Bahçeli lehine adaylıktan çekilme kararı alarak ikinci turda sadece Türkeş ile Bahçeli kozlarını paylaşmışlardır. Oylama sonunda, 1193 delegeden 697'si Bahçeli'ye oy verirken, Türkeş 487 oyda kalmıştır. 9 oyun ise geçersiz sayıldığı kongrede Bahçeli MHP'nin Alparslan Türkeş'ten sonraki ikinci genel başkanı olarak koltuğa oturmaya hak kazanmıştır (Sabah, 07.07.1997).

MHP'nin efsanevi lideri Alparslan Türkeş'in ardından başlayan liderlik mücadelesinde, Tuğrul Türkeş'in “yenilikçi” söylemlerine karşın “gelenegın” adayı olarak olaylı kongre neticesinde başkan seçilen Bahçeli'nin ve geleneksel ülkücülerin sahip çıktığı “özüne bağılı ülkücülük” görüşleri galip çıkmıştır. Bahçeli, genel başkan olduktan sonra bir toparlanma hareketine girişerek Türkeş döneminde şu veya bu şekilde küsmüş olan sembol isimleri partiye davet etmek suretiyle yeniden bir diriliş, öze dönüş ve geleneksel ülkücü söylemi yeniden canlandırmanın ve teşkilatın etkinliğini artırmanın gayreti içinde olmuştur (NTV,05.12.2013).

Bahçeli, Alparslan Türkeş'in vefatının ardından partinin en çok travma yaşadığı bir dönemde MHP tarihinin en yüksek oy oranını alarak genel başkanlık koltuğuna oturmuştur. Bahçeli ülkücü hareketin tek başbuğı olan Türkeş'le kıyaslandığında

elbette ki bir kısım dezavantajlara sahipti. Her şeyden önce Bahçeli MHP'lilerin de kabul ettiği gibi Türkes kadar karizmatik bir lider ve güçlü bir belagat özellikleri taşııyordu. Bunun yanı sıra aşırı ciddi ve soğuk tavrı ile sempatik olduğı da söylenemezdi. Fakat güçlü bir liderin ardından koltuğı oturan Bahçeli'nin bu açıklarını tamamlayan kendine has birtakım özellikleri de bulunuyordu. En belirgin özelliğı aşırı ihtiyatlı ve teşkilatçı tutumudur. Gelenekten gelen ve partinin adeta fotoğrafını çeken Bahçeli MHP'nin temel dinamiklerini ve parti teşkilatını yakından bilen bir avantaja sahipti. Genel başkan seçildikten sonra izlediğı temel politikalardan biri de hiç kuşkusuz parti içindeki denge unsuru olmuştur. Bahçeli, çok iyi tanıdığı partisini kendi teşkilatçı yetenekleri ile de toparlayarak ileri bir aşamaya taşıdı (Can, 1999).

1999 genel seçimlerinde barajı aşan ve üçüncü parti olarak hükümette yerini alan MHP; 5 Kasım 2000 tarihinde 6. Olağan büyük kongresini gerçekleştirmiştir. Bir yarışın yaşanmadığı bu kongrede MHP ilk kez olaysız bir kongre geçirmiş (Demirdağ, 2016) ve Bahçeli partinin yeniden genel başkanı seçilmiştir.

3 Kasım 2002 seçimlerinde beklenmedik bir yenilgi alan MHP'de seçim yenilgisini kendisine mal eden Bahçeli, 13 Ekim 2003 yılında yapılacak genel başkan seçimlerinde aday olmayacağını duyurmuştur. Bahçeli, 3 Kasım gecesi düzenlediğı basın toplantısında, sorumluluğun şahsına ait olduğunu belirterek, "bu sorumluluk anlayışıyla, 2003 yılında büyük kurultayı toplayarak MHP'yi yeni bir yönetime kavuşturmak ve yeni bir genel başkan önderliğinde kutsal davamızı hedefe taşıyacak yapıya kavuşturmak görevim olacaktır" demiştir (NTV, 09.10.2003). Bahçeli'nin yokum dediğı kongreye Koray Aydın, Ramiz Ongun, Aytekin Yıldırım ve Taner Ünal genel başkanlık için adaylıklarını açıklamıştır. Fakat ilginç bir gelişme yaşanmış ve MHP il başkanları kongreden bir gün önce yaptıkları toplantıda MHP Genel Başkanlığı'na Devlet Bahçeli'yi aday gösterme kararı almışlardır (Hürriyet, 12.10.2003). 950 delegenin aday olarak gösterdiği Bahçeli ilk turda 688 oy alarak, dördüncü kez parti genel başkanı seçilirken, diğer adaylardan Ramiz Ongun 300, Koray Aydın 137 ve Aytekin Yıldırım ise 2 oy almışlardır (Yenişafak, 13.10.2003).

19 Kasım 2006' da MHP 8. Olağan kongre kararı almıştır. Ümit Özdağ parti genel başkanlığına adaylığını açıklamış ancak aday olamamıştır. Özdağ, kongre öncesi basına verdiği demeçlerde mevcut Bahçeli yönetiminin MHP çizgisini saptırdığını

iddia etmiştir. Türkiye için daha radikal ve kökten çözümlerin gündeme gelmesini savunan Özdağ, Bahçeli çizgisinin onun için sadece durumu idare etmekten başka bir şey olmadığını belirtmiştir. Özdağ'a göre, Türkiye ağır hasta ve Bahçeli'nin aspirin tedavisinin pek bir sonuç verme ihtimali bulunmuyordu (Çetinkaya, 2016). Özdağ bu dönemlerde taşlı, sopalı saldırılara uğramış ve partiden ihraç edildiğini ve bu durumda kongre salonuna girmeyeceğini açıklamıştır (Hürriyet, 15.10.2006). Ümit Özdağ'ın partiden ihraç edilmesinden sonra yapılan kongre sakın bir ortamda geçmiş ve tek başına genel başkan adayı olan Bahçeli 1139 delegeden 1127'sinin oyunu alarak yeniden MHP Genel Başkanı seçilmiştir (Sabah, 20.11.2006).

8 Kasım 2009'da MHP 9. Olağan kongresini gerçekleştirme kararı almış ve Bahçeli 5. Kez adaylığını açıklamıştır. MHP'nin 5 Kasım 2000 tarihli tüzüğündeki 43.maddeye göre, *"Aynı kişi ara vermeksizin beş defadan fazla seçilemez. Yeniden seçilebilmesi için aradan üç yıl geçmesi gerekir."* şeklinde bir ibare mevcuttur. Bu maddeye göre Bahçeli son kez genel başkanlığa adaylığını koyabilecekti ancak madde kongrede değiştirildi ve Bahçeli'nin de önü açılmış oldu (Milliyetçi Hareket Partisi Tüzüğü, 5 Kasım 2000).

Genel Başkanlığa adaylığını koyacağını söyleyen iki isimden biri Şafak Ses seçimden hemen önce bu kararından vazgeçmiştir. Reyiz Yılmaz ise alınan güvenlik önlemleri nedeni ile salona bile girememiştir. Reyiz Yılmaz'ın Bahçeli'nin arkasında AK Parti desteği var şeklindeki iddiası kongreyi gerilimli ortamlara taşımıştır (Vatan gazetesi, 09.10.2009). Bu arada bir kısım delegenin iki kez "partinin siyasi çizgisinin değiştiği" yönündeki görüşleri doğrultusunda topladıkları imzalar ve kongre talepleri kabul edilmemiştir. (Yeniçağ, 16.01.2016). Parti içinde Bahçeli'ye karşı muhalif sesler yükselmiş ancak yine tek başına genel başkan adayı olan Bahçeli 1171 delegenin oyu ile yeniden genel başkan seçilmeyi başarmıştır. Bu kongrede 1225 delegenin sandık başına gitmesi bekleniyordu (Habertürk,08.10.2009) fakat Bahçeli'nin aldığı oy oranına bakıldığında muhalif kesimin çok da güçlü olmadığı anlaşılmıştır.

MHP'nin son olağan kongresi ise 21 Mart 2015'te gerçekleştirilmiştir. 11. Olağan kongrede Bahçeli'ye tek rakip olarak ortaya çıkan Mesut Türker'in, aday olabilmek için gerekli görülen 40 delegenin imzasını başkanlık divanına sunması gerekiyordu. Yeterli imzayı toplayamadığı için Bahçeli yine tek başına genel başkan adayı olmuştur (Sabah, 21.03.2015). Bahçeli tek aday olarak girdiği seçimde 1149 delegenin oyunu alarak tekrar genel başkan seçilmiştir.

1.3. 1999 ve Sonrası Türkiye’deki Genel Seçimler ve MHP’nin Seçim Politikaları

Seçim sonuçlarının değerlendirilebilmesi, partisel bazda kazananlarının ve/ya kaybedenlerinin doğru şekilde analiz edilip, doğru şekilde yorumlanabilmesi için seçim öncesi konjonktürel durum ve seçmenin tavrını etkileyebilecek faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu başlık çerçevesinde MHP’nin seçim politikaları, akabinde seçim sonuçlarının istatistiksel sonuçları ve bu sonuçların MHP açısından seçmen bazında oy kaybetme ve kazanma nedenleri incelenmiştir. Oy kaybetme ve kazanma nedenleri, seçimler sonrası medya taraması, siyasilerle yapılan görüşmeler ve gözleme dayalı olarak ortaya konulmuştur.

Seçimlere etki eden en önemli faktörlerin başında muhakkak ki anket firmaları yer almaktadır. Özellikle 1980’ler sonrasında başlayıp 1992’de Sovyetler Birliği’nin parçalanıp Doğu Blok’unun çökmesinden sonra iyice görünür olmaya başlayan anket firmalarının etkisi günümüzde de tartışılan konular arasındadır. Bu bağlamda dünyada ve Türkiye’de yapılan seçimlere bakıldığında anket firmalarının olumlu/olumsuz şekilde etki ettikleri bilinen bir durumdur. Farklı anket firmalarının çoğu zaman seçim sonuçlarına yakın tahminlerde bulunduğuna, bazen de partilerin seçim politikalarını olumsuz yönde etkilediğine Türk siyasi tarihi tanık olmuştur. Burada üzerinde durulması gereken en önemli gösterge ise şüphesiz partilerin seçim propagandalarının, seçim çalışmalarının seçmen üzerinde etkisinin seçim sonuçlarını etkileyen faktörler arasında yer almasıdır. Bir başka ifade ile söylenecek olursa, anket firmalarının şu veya bu sebeple seçime etki ettiği bir realite olmakla birlikte, seçim sonucunu belirleyen esas faktörün seçmene sunulan parti politikalarının belirleyiciliğidir.

Bununla birlikte Türkiye siyaseti ve kamuoyu, son zamanlarda çokça kullanılan ve bir ‘siyasal moda’ olarak öne çıkan “algı operasyonu” denilen bir kavram ile tanışmıştır. Seçmenin siyasal tercihleri üzerindeki kararını etkilemesi yönüyle algı operasyonu sıkça konuşulan ve tartışılan bir kavram olmuştur. Bunun yanı sıra dışarıdan bir müdahale olarak okunabilecek şekliyle Türk siyasi arenası uluslararası güçleri de arkasına alarak siyaset yapmaya çalışan partiler ve politikacılar ile karşılaşılmıştır. Bu bahsi geçen ve “organik” olmayan şekliyle siyasete müdahil olunması biçimi, doğal olarak siyasette güven erozyonuna, bilgi kirliliğine ve netice

itibariyle de seçmen nezdinde neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayırt edememe gibi zorlukların yaşanmasına sebep olmuştur.

Çalışmanın amacı MHP lideri Devlet Bahçeli'nin liderliği ve MHP'nin politikalarına odaklandığı için araştırmada diğer partilerin söylemlerine ve/ya seçim sonucu değerlendirmelerine yer verilmemiştir. Bununla birlikte konu bütünlüğünü korumak ve değerlendirmelere etkisi olacağı için iktidar partilerinin yaklaşımlarına da kısmen yer verilmiştir.

1.3.1. 1999 Genel Seçimleri

18 Nisan 1999 tarihli genel seçim öncesi Türkiye fotoğrafına bakıldığında hiç de hoş olmayan ve güven vermeyen bir durum söz konusuydu. Bir yandan Parlamento aritmetiğinin istikrarlı bir hükümet oluşumuna el vermemesi, diğer yandan 28 Şubat krizi sonucunda siyasal, sosyal ve ekonomik alanda olağan dışı gelişmelerin ve kırılmaların yaşanması Türkiye gerçeğini ifade eden olumsuz gelişmeler arasında yer almıştı. Diğer yandan 28 Şubat sonrası oluşan siyasal kaos ekseninde çete faaliyetleri, yolsuzluk iddiaları ve sonucundaki soruşturmalar, gensoru olayları vb. gelişmeler ülkenin yüzleşmek zorunda kaldığı diğer sorunlu alanlar olarak tarihe geçmiştir. Ortaya çıkan bu olumsuz tablo, seçim sürecini hızlandıran en önemli etken olmuştur. Ülkenin seçim atmosferine girdiği o dönemde, 1980'lerden itibaren Türkiye'nin en önemli sorunu olan ve ülkeye maddi ve manevi anlamda büyük zararı dokunan ayrılıkçı Marksist, faşist PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın adeta bir "sihirli elin" dokunması neticesinde yakalanıp Türkiye'ye getirilmesi, 18 Nisan seçimlerinin eksenini değiştiren en önemli gelişmelerden biri olmuştur (Pınarcıoğlu, 2002, s.43). Bununla birlikte siyasal atmosfere bakıldığında ise seçim öncesi yapılan kamuoyu araştırmalarının da gösterdiği üzere siyasete ve siyasetçiye güvenin azaldığı, kararsız seçmen oranının belirgin biçimde yükseldiği, ekonominin çöküşü, sosyal hayatın parçalanmışlığı göze çarpan gelişmeler olarak sayılabilir. Bu olumsuz tablonun yaşandığı bir dönemde adeta bir kangren halini alan terör olayları sonrasında PKK terör örgütü elebaşının o yakalanmış olması, toplumda milli duyarlılığın ve beraberinde moralin yükselmesine ve yukarıda bahsedilen negatif gelişmelerden bunalan Türk halkının nefes almasına vesile olmuştur (Kılıç, 1999, s.10). PKK terör

örgütü liderinin seçim öncesi derdest edilerek ülkeye getirilmesi, 1999 genel seçimlerinin seçim kampanyalarını ve sonuçlarını etkileyen en önemli faktör olmuştur.

1999 genel seçimleri öncesine bakıldığında MHP'nin seçim propagandasında çoğunlukla “değişim” vurgusunu ön plâna çıkarttığı görülmüştür. Bahçeli'nin “her ülkücüden dokuz oy istiyorum” (NTV, 04.10.2002) emri, MHP tabanını ateşleyen bir işaret fişegi olmuştur. Bu açıklama, teşkilat üzerinde önemli bir motivasyon etkisi yaratmakla birlikte “Artık sıra bizde”, “bir şey değişecek her şey değişecek” sloganları da bu motivasyonu artıran dinamiklerden olmuştur. Halkın MHP'ye olan inancının 19 Nisan'la birlikte değişeceğinin, bunun başka bir yolunun olmadığı ilân ve billboardlarda yer almıştır. Bunun yanı sıra 19 Nisan'da değişimi sağlayacak, yolsuzluğu, yokluğu yok edecek olan partinin MHP olduğu vurgusu ilanlarda göze çarpan sloganlar arasında yer almıştır. Bahçeli'nin ismine atıfta bulunarak geliştirilen “Devletin başına devlet geçecek” sloganı ve değişime vurgu yapan “19 Nisan'da bir şey değişecek her şey değişecek”, “Denenmişler milleti yaktı, iktidar Milliyetçi Hareket'in hakkı” sloganı ile seçmenden oy istemiştir (Milliyet, 06.03.1999). MHP'nin Seçim Beyannamesi'ndeki slogan şu şekildeydi, “Lider Türkiye'ye Doğru” (MHP Seçim Beyannamesi, 1999).

Resim 1. Devletin Başına Devlet Geçecek

Kaynak: www.mhp.org.tr

Bahçeli, seçimlere birkaç hafta kala gazetecilere verdiği demeçte seçim stratejilerini şu sözlerle ifade etmiştir:

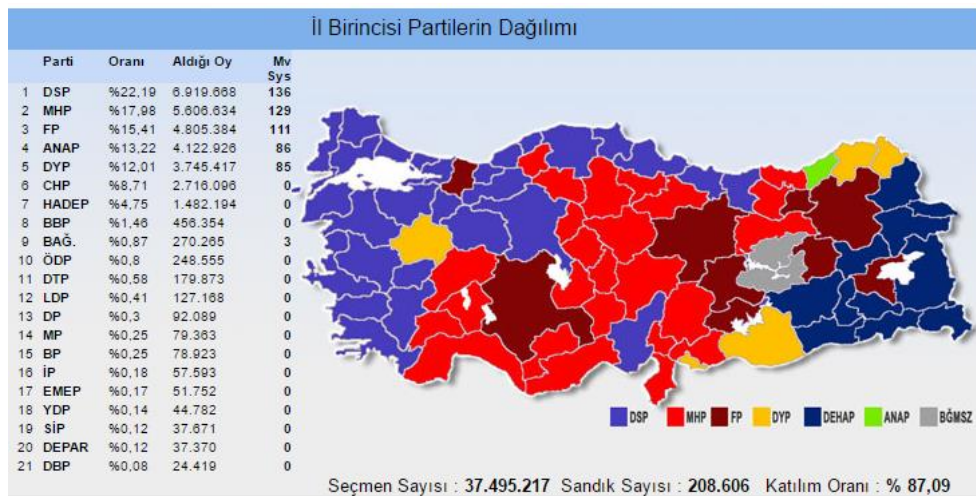
“Büyük kentlerde sorunumuz olduğu gerçeğini kabul edip ana projeyi uygulamaya soktuk. Bir örnek vereyim: Yozgat'taki Yozgatlı MHP'ye oy veriyor. Ama İstanbul'daki vermiyor. Hemen Yozgat'taki Yozgatlı ve İstanbul'daki Yozgatlılar arasında bir köprü kurduk ... büyük kentlere bu şekilde ulaşıyoruz...ülkücü harekete gönül vermişleri bir araya topladık. İlk kez oy kullanacaklara ‘doğru adres MHP’dir” diyoruz.” (Aşık, Milliyet, E:T. 14/04/2016)

Yine bir gazetecinin MHP 1995 yılında %8,2 oy aldı. Türkeş 'siz %10 üzerine nasıl çıkacaksınız sorusuna Bahçeli: “Efendim bu şekilde yorumlamak çok yanlış olur. Birikimdir bu. Bu günkü siyasi konjonktürü, siyasi şartları göze almak lazım, şu anki siyasi konjonktür MHP'nin önünü açmıştır.” (Uğurtekin, 1999, s.35-36) Şeklinde ifade ederek yoğunlaşan milliyetçi duyguların MHP'nin oylarını arttıracakını ifade etmiştir

19 Nisan 1999 sabahı MHP, kendisinin bile beklemediği bir sonuçla zafere ulaşırken seçimler sonucunda hem MHP iktidar ortağı olmuş hem de Bahçeli'nin liderliği bu seçim başarısıyla onaylamıştır (NTV, 4.10.2002).

Melih Aşık, 20.04.1999 tarihli ‘MHP’nin Sırları’ başlıklı yazısında DSP ve MHP’nin seçimde tepki oylarını topladığı, öte yandan DSP ve MHP’nin PKK terörüne karşı aldıkları sert tavrın terörden canı yanan kitleleri bu iki partiye yönlendirdiğini ifade etmiştir. Aşık, ayrıca Ecevit ve Bahçeli’nin çizdiği dürüst imajın da seçim sonuçlarına etkisi olduğunu belirtmiştir (Milliyet, 20.04.1999).

18 Nisan 1999 tarihinde yapılan genel seçimlerinde birinci parti olan DSP’nin genel başkanı ve İstanbul milletvekili Bülent Ecevit, dönemin Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurması için 3 Mayıs 1999 tarihinde görevlendirilmiştir. Seçim sonucunda Tablo 2’de de görüldüğü gibi tek parti iktidarından uzak bir tablonun varlığı söz konusu olup, netice zorunlu olarak bir koalisyon hükümetini işaret etmiştir.

Resim 2. 1999 Türkiye Genel Seçimleri Sonuçları

Kaynak: <http://www.secimsonucu.com/GenelSecimSonuclari.asp?SY=1999>

1999 seçimleri sonrasında halkın teveccühünü kazanan MHP ile birinci parti olan DSP arasında hükümet kurma çalışmaları başlamıştır. Fakat hükümet kurma çalışmaları iki partinin ideolojik duruşları nedeniyle zaman zaman tıkanmalara ve krizlere sebebiyet vermiştir. Bu kırılma noktalarından biri belki de en önemlisi Rahşan Ecevit'in o günlerdeki rijit çıkışı olmuştur. Koalisyon çalışmaları devam ederken Rahşan Ecevit'in Fikret Bila'ya verdiği demeç siyasal ortamın bir anda gerilmesine neden olmuştur. Rahşan Ecevit'in siyasi tansiyonu yükselten ve koalisyon çalışmalarını adeta kilitleyen sözleri şu sözleri o güne damgasını vurmuştur:

“Çocukları, gençleri örgütlediler, baskı altına aldılar, hatta silahlandırıdılar. 'Ya bizden olacaksın ya canından' dediler. Yıllarca sayısız can yaktılar, canlar aldılar. Bunların acısını unutmak kolay mı? Umarım ki ve temenni ederim ki, 'biz değişmedik' diyen yetkililere rağmen değişmiş olsunlar! Yine umarım ki ve temenni ederim ki hayırlı bir hükümet ortaklığı kurulabilsin” (Milliyet, 15.05.1999).

Bu sözler koalisyon çalışması içinde olan Bülent Ecevit'i de zor duruma sokmuştur. MHP tabanına ve ülkücü harekete yönelik sarf edilen bu sözler karşısında Devlet Bahçeli, Bülent Ecevit'e Rahşan Ecevit'in özür dilemesini istediğini söyler ancak Rahşan Ecevit geri adım atmaz ve özür dilemez (Sabah,16.05.1999). Bahçeli, “Koalisyon için şüphe değil, itimat esas olmalı” sözleriyle, yetkili kurullarını toplayarak, Ecevit'e kesin cevabını evet olarak vermiştir (<http://arsiv.sabah.com.tr>).

DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit, ikinci parti MHP'nin Genel Başkanı Devlet Bahçeli ve dördüncü parti ANAP'ın Genel Başkanı Mesut Yılmaz arasında 28 Mayıs 1999 yılında imzalanan 57. Cumhuriyet Hükümeti Koalisyon Protokolü ile 57. Hükümet kurulmuş olur (TMBB, 2016). Kurulan koalisyon hükümetinde Başbakan olarak Bülent Ecevit koltuğa oturmuştur (Sarı, 2016, s. 8). Devlet Bahçeli, Mesut Yılmaz, Hüsamettin Özkan ve Şükrü Sina Gürel ise başbakan yardımcılığı ve devlet bakanı olarak kabinede etkin görev almışlardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin 57. Hükümeti çetin geçen koalisyon pazarlıkları neticesinde Ecevit başbakanlığında kurulmuş, önce 28 Mayıs 1999 tarihinde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından onaylanmış ve akabinde de 9 Haziran 1999'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 354 kabul, 182 red oyu ile güven oyu olarak göreve başlamıştır (Hürriyet,17.03.2003).

Seçim sonuçları MHP açısından oy ve seçmen bazında değerlendirildiğinde; MHP şüphesiz bu seçimin en başarılı partisi olmuştur. Bir önceki seçime göre oylarını yüzde yüzün üzerinde arttırmıştır. Bu oyların bir kısmı yeni seçmenlerden, bir kısmı

da daha önce ANAP, DYP ve RP'ye oy verenlerden gelmiştir (Uğurtekin, 1999, s. 54-56). ANAP ve DYP'nin ortak olduğu koalisyon iktidarlarında lider kavgalarından, ülke kaynaklarının yandaşlara peşkeş çekilmesinden, liderlerin tutarsız, zaman zaman da tabana ters politika uygulamaları seçmenlerini rahatsız etmiş, bu partilerin tabanında ciddi rahatsızlıklara sebebiyet vermiştir. MHP'nin eskiden beri var olagelen millet ve milli değerler vurgusu, partilerinin yolsuzluk ile ilgili tutumundan memnun olmayan seçmenlerin oylarının MHP'ye kaymasına vesile olmuştur (Çaha, Demir, Dalmış, 1999, s.55).

1999 seçimleri sonucunda büyük başarı kazanan ve iktidar ortağı olan MHP, büyük bir özgüven kazanmıştır. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli MHP'ye yeni bir yapı kazandırmış, kitlelerin tepkisini çeken aşırı aksiyoncu tavırlardan uzaklaşıp, ılımlı, diyaloga açık ve uzlaşmacı bir parti görüntüsü oluşturmuştur. Bahçeli'nin yapıcı diyalog ve politikaları eski MHP'ye karşı tepki ve korkuları kısmen azaltmış, partilerinden kopmuş sağ seçmen üzerinde olumlu bir etki bırakarak adeta partiyi bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Seçim sonuçlarının değerlendirme kıstaslarından biri de Türk seçmenin "denenmemişi denemek" düşüncesi çerçevesinde Bahçeli'ye bir şans tanıyarak daha önce hiç denenmemiş olan MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'yi de denemek istemesi olmuştur denebilir. Türk siyasi tarihine bakıldığında İktidar olmamış partiler, diğer partilere nazaran yolsuzluk ve usulsüzlük konusunda daha avantajlı konumda olmuş ve halkın ilgisini çekmişlerdir. Diğer bir ifade ile MHP'deki güçlü parti disiplini, burada çalışanlar arasında partiyi kullanarak menfaat sağlamak isteyenlerin sayısının görece az olacağı inancını yaymış ve bu inanç yolsuzluklara tepki duyan seçmenlerin MHP'ye yönelmesinde etkili olmuştur. Öcalan'ın seçim öncesinde yakalanmış olması MHP lehine seçimin seyrini değiştirmiş ve bu olay MHP'nin oy oranını en fazla arttıran parti konumuna yükselterek ikinciliği elde etmesine neden olmuştur. Zira toplumda Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terörüne gösterilen tepki, bu anlamda şehit cenazelerinde oluşan atmosfer/milliyetçilik duygusunun kabarması ve bunun medyada geniş biçimde yer bulması Türk milliyetçiliğini güçlendirdiği söylenebilir. MHP'nin bu konuyu sahiplenmesinin yanı sıra yenilenen lider imajı ile geleneksel tabanını genişletmiş olması seçim başarısının altında yatan gerçekler olarak görülebilir (Değirmenci, 2003, s.148).

1999 seçimleri için söylenmesi ve tartışılması gereken önemli olaylardan biri de araştırma şirketlerinin tavrı ve yönlendirici etkisidir. Her seçim döneminde olduğu gibi araştırma şirketleri bir şekilde devreye girerek “siyasi tahmin” altında kamuoyunu biçimlendirme işlevini kendilerine görev edinmişlerdir. Yüksek Seçim Kurulu (YSK)’nın 298 sayılı yasasında, 1999 seçimlerinden iki ay önce yapılan değişiklikle, aşağıdaki ifade yer almıştır.

“Milletvekilleri seçimlerinde, seçim başlangıç tarihinden itibaren yazılı, sözlü ve görsel basın ve yayın araçları ile kamuoyu araştırmaları, anketler ve tahminler... bir siyasi partinin lehinde veya aleyhinde veya vatandaşın oyunu etkileyecek biçimde yayın yapılması ve herhangi bir surette dağıtım yasaklanmıştır” (Erdem, 2002).

Yukarıdaki ifadeye rağmen araştırma şirketleri bir yolunu bularak son güne kadar araştırmalarını yayımlamışlardır. Bu açık yasağa rağmen bazı gazetelere anket değerlendirmeleri sızdırılmış ve sonuçlar kamuoyuna pompalanmıştır. Seçimler öncesinde ilk anket Yeni yüzyıl gazetesinde ilginç bir yöntemle verilmiştir. Seçim yasaklarına uymak, başka bir ifade ile seçim yasaklarını bir şekilde delebilmek adına gazete bir Amerikan kuruluşunun yaptırdığı anketi İngilizce olarak yayınlamıştır. Bu ankete göre başarı sıralaması: DSP, FP, ANAP, DYP şeklinde yer almış ve bu tabloya göre CHP ve MHP baraja takılmışlardır. Seçim öncesi basında yer alan tahminler seçim sonuçları açıklandığında gerçeklerle örtüşmediği görülmüştür. DSP’nin birinciliği doğru çıkmasına rağmen, ANAP ve DYP’nin çöküşü, FP’nin düşüşü ve en önemlisi ise MHP’nin başarısı öngörülememiştir (Tulgar, 1999). Piyasa sızan bu anket ve benzeri seçim tahminlerinin seçim sonuçları ile ilgili doğru tahmini yapamadıkları görülmüştür. Diğer yandan eldeki veriler ve istatistiksel analize dayanarak Öcalan’ın tutuklanmasının MHP’nin oyları üzerindeki etkisini değerlendirme şansımız bulunmamaktadır. Ancak Öcalan’ın yakalanması ile birlikte, milli duyarlılığı yoğunlaşan önemli bir kesimin oylarının MHP’ye kaydığını söyleyebiliriz.

1.3.2. 2002 Genel Seçimleri

Türkiye 2002 seçimlerine siyasal anlamda parçalı ve bir o kadar da karmaşık bir atmosferde girmiştir. Diğer yandan 2002 seçimleri öncesinde dünyada ve Türkiye’de önemli çalkantılı olaylar vuku bulmuştur. Türkiye özelinden bakıldığında

kamuoyunun yakalanması sürecinde büyük umutlara kapılarak idam edileceği düşünülen Öcalan'ın idam edilmemesi/ verilen sözlerin tutulamaması ve bu yönde yasal engellerin çıkması/çıkartılması siyasete olan güveni azaltan gelişmeler arasında yer almıştır.

Öcalan'ın idam edilememesinin altında yatan sebeplere bakıldığında, 57. Hükümet döneminde ertelenme sebebi olarak Erbakan – Çiller Hükümetinin AİHM ile imzaladığı 11 nolu protokol temel rol oynamıştır (www.edb.adalet.gov.tr). Refah-Doğruyol hükümeti tarafından, 1997 yılında onaylanan bu protokole ile Öcalan'ın AİHM'ye bireysel başvuru yolu açılmıştır. Bu protokol 1997 yılında iktidarda olan Refah Partisi ve Doğruyol hükümeti tarafından imzalanmış ve 1 Kasım 1998 yılından da yürürlüğe girmiştir (www.izmirbarosu.org.tr). 29 Haziran 1999 tarihinde TCK'nın 125. Maddesine göre Öcalan, ölüm cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. 25 Kasım 1999 tarihinde de Yargıtay 9. Ceza dairesi, terörist başı hakkında verilen idam cezası kararını oy birliği ile onamıştır. Ancak yukarıda zikredilen AİHM kararı gereği Öcalan AİHM'ye başvurmuş ve dava sonuçlanana kadar infazın ertelenmesini istemiştir.

Terörist başının idam konusu 57. Hükümetin ve dolayısı ile MHP'nin başını ağrıtan ve siyasal olarak olumsuz anlamda önemli çıktıkları olan bir dönemeç noktasıdır. 12 Ocak 2000'de eski başbakanlık binasının 2. katında 57. Hükümetin oluşturan parti liderleri ve ilgili bakanlar Öcalan'ın idam dosyasının TBMM'ne gönderilip gönderilmeyeceği konusunda bir araya gelmişlerdir. Gergin anların yaşandığı bu toplantıda Mesut Yılmaz'ın Devlet Bahçeli'yi de ikna etmesi üzerine, karar metnine “erteleme kararı terör örgütleri ve yandaşları tarafından Türkiye aleyhinde kullanması durumunda infaz sürecinin derhal uygulanacağı” ibaresinin eklenmesi ile Ek 3'te belirtilen karar metni onaylanmıştır (Bila, <https://www.youtube.com>, 2010). Bu durum bir şekliyle kamuoyuna Öcalan'ın AİHM rağmen idam edilebileceği mesajını vermiş diğer yönüyle de MHP rahatlatılmıştır. Zira o dönemlerde AB uyum yasası ile 57. Hükümetin idam cezasını kaldırdığı konuşulmuş, kamuoyunda Bahçeli'nin iktidar ortağı olduğu dönemde, millete idam ile verdiği sözü tutmadığı yönünde algı çalışması yoğun şekilde işletilmiştir. 3 Ağustos 2002 yılında kabul edilen AB uyum yasası paketinde (Resmi Gazete, 09.08.2002) idam cezası savaş ve çok yakın savaş halleri dışında Türk hukuk sisteminden çıkartıldığı

ibaresi yer almış bununla beraber idam cezası 58 hükümet tarafından tam olarak 6. Protokolle kaldırılmıştır.

MHP'yi ve koalisyon ortaklarını hezimete uğratan diğer bir gerçek ise ekonomik parametreler olmuştur. 2000 ve 2001 yıllarında ekonomik krizlerin ortaya çıkması ekonominin iyice daralmasına ve bunun neticesinden de halkın refah düzeyinin gerilemesine neden olmuştur. 2001 krizin başlangıcı olarak kamuoyuna da yansıyan şekliyle dönemin Cumhurbaşkanı Sezer ile Ecevit'in MGK toplantısında aralarında geçen gerginlik gösterilmiştir. Fakat krizin meselenin bir anayasa kitapçığı fırlatılmasının da çok ötesinde yapısal sorunlarla boğuşan ve asıl kriz kaynağının incelemeler sonucunda bankalardan kaynaklı daha derin bir sorun olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin ekonomik anlamda önemli derecede daraldığı ve küçüldüğü bu kriz neticesinde sorunun başı olarak görülen birçok bankaya TMSF tarafından el konulmuştur (BDDK, 2001). Diğer yandan bu krizler üzerine 17 Ağustos 1999'da yaşanan büyük Marmara depremi ekonomik anlamda ülkeyi daha çok darboğaza sokmuştur. Kriz öncesi döneme bakıldığında ülke ekonomisinin uzun süreden beri devam eden yapısal sorunların varlığı ve bu sorunlardan en önemlisinin de borç stokundaki devasa artış olmuştur. Kamu kesiminin açık vermesi borçlarının artmasına yol açmış, borçlara ödenen faizlerde kamu açıklarını artırıcı etki yapmış ve bu durum finansal yapı üzerinde bozucu bir etki yaratmıştır. Sonuç olarak "borç kısır döngüsü" adı verilen ve borcun borç ile ödendiği bir süreç ortaya çıkmıştır.

2001 krizinde bankaların açık pozisyonları yaşanan krizin belirleyici unsurlarından biri olmuştur. Bankalar sıcak para hareketleri ile birlikte, var olan düzlemsel eksiklikler de eklenince daha fazla kar elde edebilmek için dışarıdan borçlanma miktarını arttırmış ve buda ekonomiyi spekülasyon hareketlere ve bunların sonucu ortaya çıkan krizlere daha duyarlı hale getirmiştir (Barbaros, 2012, s. 6-9). Bu dönemde bir kurtarıcı olarak Kemal Dervişoğlu ekonomi bakanı olarak yurt dışından getirilmiş ve geldiği ilk günlerde ayağının tozuyla yaşanan krize dair şu açıklamayı yapmıştır:

"Kriz aslında dışarıdan bakıldığından daha ağır çıktı. Bununda temel nedeni bankacılık sektöründe birikmiş sorunlardı yani gizlenmiş sorunlardı. Bunlar rakamlarda gözükmüyordu. Çoğu vardı ama ancak kriz patladıktan sonra ve biz olayı yerinde inceledikten sonra işin o boyutunun ne kadar önemli olduğunu görebildik." (Dündar, <https://www.youtube.com>, 05.11.2014).

Derviş'in Türk ekonomisine monte edilmesi başta kamuoyu ve kabinede de tartışılan bir gelişme olmuştur. Dönemin Çalışma Bakanı Yaşar Okuyan, kurtarıcı olarak görülen Kemal Derviş'in emekli maaşlarını ödenmemesi yönünde kendilerine gelen imzalı yazı ile ilgili olarak hem kendisiyle gerçekleştirdiğimiz röportajda hem de o dönem basın açıklamalarında gelişmeleri şu şekilde ifade etmiştir:

“Çalışma Bakanı olarak SSK ve Bağ-Kur emeklilerine maaş ödemesine 20 gün kala bana, Ekonomi Bakanlığı'ndan Kemal Derviş imzalı bir yazı geldi. Yazıda, 'Hazine'nin imkânları sınırlı hale gelmiştir. Dolayısıyla emeklilerin maaşını sizin bakanlığınız karşılayacak' deniliyordu. Oysa emekli maaşlarını hacze gönderir. Çalışma Bakanlığı'nda darphanemi var? Derviş'in yolladığı yazıyı alınca tepem attı. Başbakan Ecevit'e gönderdim. O da şaşırdı. 'Bundan haberim yok ' dedi. Koalisyon olduğumuz için çalışma grubu kurdu (Star Haber, 25 Mayıs 2016).

Derviş'in kabineye ithal bakan olarak ikame edilmesi koalisyonun büyük ortağı olan MHP lideri Bahçeli'nin de kendisini içselleştiremediğinin somut kanıtı aşağıda yer alan demecidir. Bahçeli 4 Temmuz 2002 yılında gerçekleştirilen ekonomik zirve ile ilgili olarak 7 Temmuz 2002'de basın mensuplarına şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Sayın Derviş Bey'e ben toplantıda şu soruyu yöneltmişimdir. Bunları herhangi bir farklı yoruma meydan bırakmadan sayın basın mensuplarımızın değerlendirmesini istiyorum. Gerçekleri kamuoyundan kimsenin saklamaya hakkı yoktur. Sayın Derviş Bey'e yönelttiğim soru şudur. Siz ekonomideki verilerin çok iyi olduğunu, teknik yönden ekonomik program için fazla yapılabilecek bir şey kalmadığını söylüyorsunuz. Bu görüşünüz Merkez Bankası ve diğer bürokratlar tarafından da teyit ediliyor, döviz ve faiz oranlarındaki ani yükselişin piyasanın algılamış olduğu siyasi belirsizlikten kaynaklandığını ve bu belirsizliğin de Sayın Başbakanın sağlık durumuyla ilişkilendirerek açıklamaya çalışıyorsunuz. O zaman soruyorum bu siyasi belirsizliği giderebilmek için bir öneriniz var mı? Sayın Derviş'in buna verdiği cevap yeni bir siyasi senaryodur. O zaman bu siyasi senaryo ne olacak, bu konuda bir açıklama yok. Ama gazetelerde farklı farklı bu siyasi yeni senaryonun ne olacağına dair de bazı köşe yazarlarımız, bazı dış basın (Times Gazetesi, Financial Times gazetesi) ve bazı değerlendirme gruplarının raporları bunun işaretlerini veriyor. Merkez Bankası Başkanı'na bir soru yönelttim, serbest döviz kuru uygulamasına geçilmiştir. Enflasyon hedeflemesi yapılmış, %35 olarak belirlenmiştir. O zaman faizlerdeki yükselmeleri değerlendirebilecek tek mekanizma özerk kuruluş olan Merkez Bankasının görevidir, hangi para politikası araçlarını kullanarak bu yükselen döviz ve faizi aşağı çekebilme imkânı bulabilirsiniz. Böyle bir uygulamanız olabilir mi? Böyle bir uygulama sonuç verebilir mi? Sayın Merkez Bankasının Başkanının yaptığı açıklama, evet para politikası uygulamalarına girildiğinde şu an için %71-72 civarında olan, son aldığım habere göre de %76'ya tırmanmış olan faizi ve döviz kurunu aşağı doğru çekebiliriz. Ancak daha sonra bunlar tekrar yükselebilir. Sebep siyasi belirsizliktir. O zaman Merkez Bankasının özerk kuruluş olarak görevi nedir? Yani bir ülkede ani siyasi gelişmeler olsa o siyasi gelişmelerin sonuna kadar merkez bankası kendisini âtil mı bırakacak, sonuçları mı bekleyecek, normal şartların oluşmasını mı bekleyecek, normal şartlar oluşup piyasa kendi koşullarıyla, iç dinamikleriyle çalışırsa Merkez Bankasının görevi nedir? Anlaşıyor ki bürokrasiyle, sorumlu devlet bakanıyla ve buna içerden ve dışardan iştirak edenlerle, Türkiye'de yeni bir siyasi iktidar yolu aranmakta ve bu başarısızlığı takdirde de Türkiye'yi bir siyasi kaosa sürüklenmekten kendilerini de alıkoymaktadırlar. Milliyetçi Hareket

Partisi olarak bu tavrı benimsemiyoruz. Bu tür davranışlardan herkesin uzak durmasını istiyoruz (<http://www.mhp.org.tr>).

Bununla birlikte dönemin önemli siyasi aktörlerinden Bülent Ecevit'in rahatsızlanması özellikle sol ideolojik kulvardaki dengeleri sarsan önemli bir durum olmuştur. Küresel anlamda ise belki de dünya siyasetini temelinden şekillendiren ve bir milat olarak kabul edilen Amerika Birleşik Devletleri'nde ikiz kulelere saldırıları dış ve içi siyasi gelişmeleri domine eden önemli kilometre taşı olmuştur. 11 Eylül'ün bir çıktısı olarak Ortadoğu coğrafyasındaki savaş ve işgal hareketleri dış siyaset bağlamında ülkeye etki eden temel faktörler arasında gösterilebilir. Bu bağlamda ABD'nin Irak ve Afganistan işgalleri hem jeopolitik hem de jeostratejik anlamda Türkiye'yi yakından ilgilendiren gelişmeler olmuştur. Yukarıda da bahsedildiği gibi ABD'nin yakın coğrafyamızdaki bu işgal hareketi Türkiye siyasetini yakından ilgilendirmiş ve bu olayla ilgili siyasi söylemler farklılıklar göstermiştir. O dönem iktidar ortakları olan DSP ANAP ve MHP'nin genel başkanları Amerika'nın Irak'a yapacağı operasyona izin vermeyerek önemli bir duruş sergiledikleri söylenebilir (Bozkur, 2015).

Ecevit, Saddam Hüseyin'e mektuplar göndermiş. ABD ile savaş ortamının oluşmaması için gerekli uyarıları yapmış ancak Saddam Hüseyin'in tutumunda bir değişiklik olmamıştır. Ecevit gazetecilere verdiği demeçte “Biz bölgemizin bir savaş alanı değil, bir barış bölgesi olmasını istiyoruz. Bölgemizdeki sorunların da savaşı çözülebileceğine inanıyoruz” (NTV, 12.02.2001) demiş ancak bu ve benzeri demeçler ABD'nin Irak'a savaş açmasını doğal olarak engelleyememiştir.

ABD'nin Irak'ı işgale hazırlandığı günlerde Türkiye çok yüksek perdeden duruş ve söylemler geliştirmiştir. Savaş havasına girmiş olan Ankara, “kırmızı çizgilerini” şu şekilde sıralamıştır:

1. Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devleti kurulmaması gerektiği
2. Irak'ta Türkmenlerin can ve mal güvenliğinin teminat altına alınması
3. PKK'nın eylemlerinin artmasından duyulan endişe

Kısacası Türkiye hem kendi kamuoyuna hem de dışarıdakilere bunlardan biri olursa “Kuzey Irak'a girerim” mesajı vermiştir. Diğer yönüyle “kırmızı çizgileriyle” ortaya çıkan Türkiye, Bülent Ecevit'in başbakanlığı döneminde Kuzey Irak'a

ABD’den önce girmeyi de tartışmış sonrasında bu durum “ABD ile birlikte girme” fikrine yönelmiştir (Bila, Milliyet Gazetesi, 29.07.2012).

Bahçeli Ecevit’in bu düşüncelerine koalisyon ortağı olarak bir bakıma destek verdiğini 20 Ocak 2002 tarihinde Nevşehir’deki belediye başkanları toplantısında şu cümlelerle açıklamıştır:

“11 Eylül olayları ile birlikte, terörizmin insanlığın ortak geleceği açısından ne denli büyük tehdit olduğu kanaati hasıl olmuştur. Terörizm gerçeğinin uluslararası alanda yoğun olarak gündeme gelmesi, mücadele sürecinde de evrensel bir iş birliğinin zorunluluğunu ortaya koymuştur. Sayın Başbakan’ın Amerika Birleşik Devletleri’ne yaptığı ziyaret bu açıdan da önem kazanmış, Türkiye’nin hassasiyetlerinin dünya kamuoyuna açıklanmasına vesile olmuştur. Türkiye’nin terörizmle mücadelede çektiği sıkıntılar ile bazı devletlerin farklı yaklaşımlarına, özellikle de AB yönetiminin bu konudaki yetersiz ve tutarsız tavırlarına bir kez daha dikkat çekilmiştir” (www.mhp.org.tr. E.T: 16/05/2016).

Bahçeli bu sözleriyle Ecevit’in ABD’de yaptığı görüşme ile Türkiye’nin hassasiyetlerini kamuoyuna duyurma konusunda önemli bir adım olduğunu belirtmiş ve AB’nin tutumuna da ayrıca eleştiri getirmiştir.

Dönemin önemli siyasal gelişmelerinden biri de şüphesiz ki Ecevit’in prensi olarak kabul edilen Hüsamettin Özkan’ın, DSP’den ayrılıp TBMM’de yeni bir grup kurması olmuştur. Bir kaos görüntüsü veren Türk siyasetinin önünün açılması adına ardı ardına koalisyon ortaklarından erken seçim çağrıları gelmeye başlanmıştır. Bunlardan ilki Dönemin Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanı Kemal Derviş’in, erken seçim çağrısı (Dönemin Çalışma Bakanı Yaşar Okuyan ile röportaj, 18.05.2016). Akabinde ise koalisyonun önemli ortağı olan MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin erken seçim çağrısı olmuştur. Şu gerçeğin unutulmaması gerekir ki, Bahçeli’nin seçim çağrısı 2002 seçimlerinin kapısını aralayan en kuvvetli etken olmuştur. Bütün bu çalkantılı siyasal zeminin arkasından gelecek ve o yılları da etkileyecek yeni bir siyasal oluşumun temelleri işte bu kaos ortamında atılmıştır. Kapatılan Fazilet Partisi’nin devamı niteliğindeki Saadet Partisi’ne katılmayan bazı Fazilet Partililer, 14 Ağustos 2001 yılında Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki AK Parti’yi (Adalet ve Kalkınma Partisi) kurmuşlardır (Sabah,13.08.2010). AK Parti’nin yeni bir oluşum olmasına rağmen kamuoyundan giderek büyük destek görmeye başlaması ve etkin kamuoyu baskısı erken seçimin öne alınmasına etki etmiştir.

Koalisyon ortaklarından MHP lideri Devlet Bahçeli erken seçim talebini 7 Temmuz 2002 tarihinde 11. Kocayayla Türkmen Kurultayı’nda yapmıştır. Bahçeli

devletin bekası lehine adım atarak, partisinin aleyhine olabilecek riskleri de göğüsleyecek şekilde önemli bir karara imza atmış bir bakıma tıkanan siyasetin anahtarı olmuştur. Bahçeli, Kocayayla konuşmasında özellikle ekonomideki durumu ön plâna alarak mevcut ekonomik göstergeler üzerinden durum saptaması yapmıştır. Bahçeli, ekonomiden sorumlu bürokratların ekonomik göstergelerdeki kötü gidişatın sebebinin teknik nedenlere dayanmayıp, dönemin başbakanının sağlık durumundan ve Avrupa Birliği (AB) ile ilgili uyum yasalarında yaşanan gecikme ve siyasi belirsizliklere dayandırılmasını anlamsız bulmuş ve özellikle bahsedilen siyasi belirsizlik karşısında herhangi bir önerinin de getirilmemiş olmasını eleştirmiştir. Bu belirsizliği ortadan kaldırmak adına yeni bir siyasi senaryonun, dış basın ve yerel basın tarafından dillendirildiğini ifade eden Bahçeli, bir siyasal mühendisliğin ülke siyasetine sokulduğu eleştirisinde bulunmuştur. Konuşmasında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın (TCMB) enflasyon oranlarını düşürme konusunda kendisini âtıl bıraktığından bahseden Bahçeli, bazı basın organlarının ekonomik faaliyetlerin yeniden yorumlanması sırasında kamuoyunu ve piyasayı da yanlış yönlendirdiğini aşağıdaki ifadelerine yansıtmıştır:

“Şimdi bütün bunların yeni bir senaryonun, siyasi iktidar senaryosunun enstrümanları olarak kullanıldığı açıkça ortaya çıkmıştır. Bunu Milliyetçi Hareket Partisi olarak kabul etmemiz mümkün değildir. Şimdi değerli basın mensuplarımıza şunu belirtmek istiyorum. Milliyetçi Hareket Partisi olarak üç partinin oluşturmuş olduğu 57. Cumhuriyet Hükümetinin uzlaşmacı ve atılım hükümeti niteliği ile ülkeye çok büyük hizmetler sunduğu inancındayım. Bunun birçok örneklerini herkes bilmektedir ve 3 yılda çok şeylerin yapıldığı da yine kamuoyumuz tarafından, milletimizin sağduyusu tarafından da fark edilmektedir. ... Geçmişte olduğu gibi, siyasi iktidarlar seçimle veya koalisyonun uyuşmazlığıyla bozulmak suretiyle değişebilir. Ancak içten ve dıştan bazı senaryolarla beslenmiş olan bir siyasi iktidar değişikliği, millet iradesine dayanmayan bir değişiklik olarak nitelendirilir. Türkiye'nin geleceğini Financial Times, Times gazetesi, J.P. Morgen veyahut buna benzer değerlendirme kuruluşları, bazı medya unsurları, belirleme yetkisini kendisinde görmemelidir” (www.mhp.org.tr, E.T. 12/05/2016).

Diğer yandan Bahçeli basına yaptığı açıklamada erken seçime karşı olan bir parti olarak kendilerinin erken seçim çağrısına iten nedenlerin ne olduğuna dair gelen soruya şu şekilde cevap vermiştir:

“4 Temmuz liderler toplantısında çok farklı gelişmeler olmuştur...MHP olarak biz Türkiye’de her olayı yakinen takip etmekteyiz. Çok istikrar içerisinde ve çok büyük hizmetler sunan ve geçmişten , uyumlu ve kararlı çalışma ortaya koyabilen ve bununla beraber Türkiye’nin köklü meselelerine de çözüm getirmeye yönelmiş bu konuda güzel adımlar atmış bir hükümet mevcut iken hükümetin içerisinde bulunan bir sayın bakanın zaman zaman erken seçimden söz etmesi , zaman zaman siyasi belirsizlik kavramından bahsetmesi ve bu siyasi belirsizlik kavramının medya da bazı köşe yazarları tarafından siyasi tartışma ortamına sürüklenmesi ve buna paralel olarak da uluslararası kuruluşlardan, bazı kredi notu değerlendire kuruluşlarından, bazı dış

basından da bu görüşleri destekleyen görüşlerin çok sıklaştığı bir ortamda tabii liderler zirvesinde yapılan bir konuşma bunu tamamen su yüzüne çıkartmıştır” (Bahçeli, TV8 Pazar 12 Programı, 25.08.2002).

Kasım 2002 seçimleri her yönüyle kıyasıya bir seçimin yaşandığı bir dönem olmuştur. Seçim görsellerinde ise, AK Parti’nin en önemli sloganı “Adalet için, Kalkınma için, İstikrar için, Türkiye için, Tek başına İş başına” şeklindeydi. AK Parti’nin hemen hemen tüm görsellerinde 2002 yılında siyaseten yasaklı olan R. Tayyip Erdoğan’ın resmi yer almaktaydı. CHP’nin seçim görsellerinde de Deniz Baykal merkezli bir tema işlenmişti. Gazetelerde yayınlanan bir görselde şu ifadeler yer almıştır.

“Ocağımıza İncir Ağacı Dikilmesin, Gizli Saklısı Olan Değil Dürüst Olan Kazansın”, “Çekil Aradan, Din de Bizim Devlet de Bizim Millet de Bizim” ve Atatürk’ün “Benim İki Eserim Vardır; Biri Türkiye Cumhuriyeti diğeri, Cumhuriyet Halk Partisi’dir” (Köse, Aralık 2014, s. 177-178)

MHP’nin sloganları arasında “Türkiye’nin onurlu geleceği” ve “ulusal Bütünlüğün güvencesi” yer alıyordu.

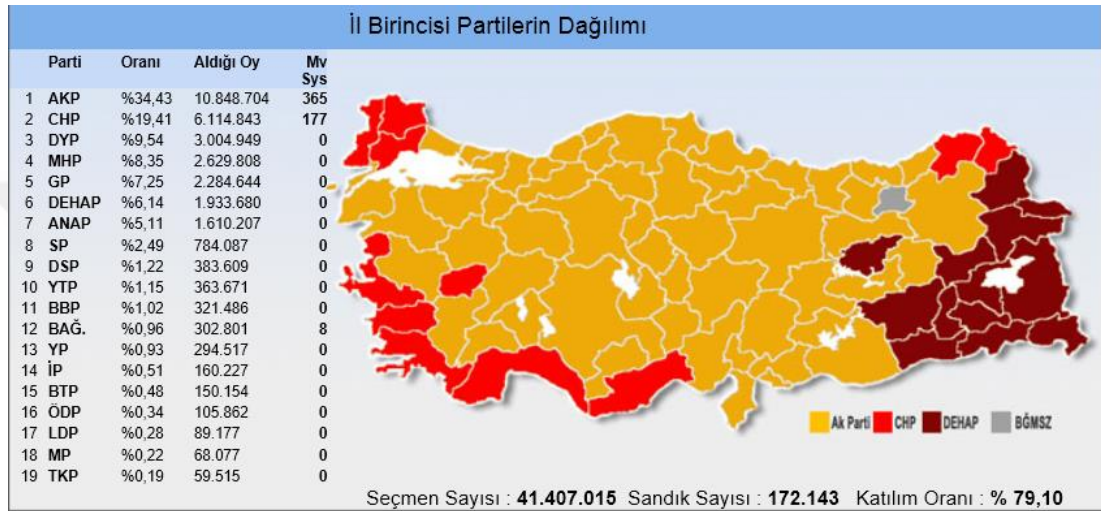

Resim 3. 02 Kasım 2002 Genel Seçimleri MHP Afişlerine Örnek

Kaynak: www.mhp.org.tr

Resim 3’te 2 Kasım 2002 Genel Seçim sonuçlarının il bazında birinci partilerin dağılımı ve partilerin oy oranları gösterilmiştir. Genel seçimlere katılım oranı %79,10 olmuştur. 2002 seçimleri Türk siyasi tarihinde 1980 sonrasında en düşük katılımın olduğu seçim olarak yer almıştır. Seçim sonuçlarına bakıldığında %34,43 oy oranı ile AK Parti birinci ve %19,42 oy oranı ile CHP ikinci parti olarak meclise girmeye hak kazanmışlardır. MHP ise %8,35 oy oranı ile dramatik bir şekilde meclis dışında kalmıştır. Seçim sonuçları değerlendirildiğinde 2002 seçimleri sonucunda, 1983-1987 Özal hükümetlerinden sonraki ilk tek parti hükümeti yani koalisyonless hükümet serisi başlamıştır.

Dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer hükümeti kurma görevini Abdullah Gül'e vermiştir. 18 Kasım 2002'de kurulan 58. Hükümet (Radikal, 18.11.2002), AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan 9 Mart 2003'te yapılan ara seçimde Siirt milletvekili yenileme seçiminde parlamentoya girmesi sonucunda Gül'ün istifa etmesiyle 59. Hükümet Erdoğan Başkanlığında 14 Mart 2003 tarihinde kurulmuştur (Hürriyet, 14.03.2003).

Resim 4. 02 Kasım 2002 Genel Seçimleri Oy Oranları

Kaynak: <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari.asp?SY=2002>

2002 seçimleri sonucunda Türkiye’de bir ilk yaşanmış, TBMM’de bulunan siyasi partilerin hiçbiri 3 Kasım 2002 seçimlerinde seçmenden bekledikleri ilgiyi görememiş ve ülke barajının altında kalarak mecliste temsil edilememiştir. Seçmenlerin %54’ü, daha önceki seçimlerde oy verdiği partiyi değiştirmiş ve bu seçimlerde başka partiye oy vermiştir. AK Parti’ye oy verenler ağırlıklı olarak daha önce MHP (%25,9), FP (%17,4) ve ANAP (%11,1) gibi sağ partilere oy veren seçmenler ile daha önce oy kullanmayanlardan oluşmuştur (Gökçe, Akgün, 2002, s. 27) Diğer yönüyle yapılan araştırmalara göre ayrıca 9 milyon seçmen de seçimde oy kullanmamıştır (Duman ve İpeksen, 2013).

3 Kasım 2002 seçimleri üzerinde henüz güvenilir verilere dayalı detaylı araştırma ve incelemeler yapılmış değildir. Seçim öncesi ve sonrasında çeşitli bilim adamları, 3 Kasım seçimlerinin neden başka türlü değil de böyle bir sonucu doğurduğu üzerinde durmuş ve değişik görüşler ortaya atmışlardır. Yapılan değerlendirmeler genelde daha çok işin kolay olan tarafı, yani iktidar partilerinin neden oy kaybettiği

üzerinde yoğunlaşmıştır. Oy kaybını doğuran ana neden olarak da seçimlerden önceki yılda yaşanan ekonomik kriz ve bunun sonucu olarak halkın aşırı derecede yoksullaşması gösterilmiştir (Gökçe, Akgün, Karaçor, 2002, s.2). Yapılan değerlendirmelerin odak noktasını ise ekonomik krizin ve yoksulluğun siyasal tercihlerde belirleyici en temel unsur olduğu gerçeğidir. Bu bakış açısıyla bakıldığında 2002 seçimlerinde seçmenlerin oylarını mevcut olumsuz göstergelerin müsebbibi olan koalisyon ortaklarına değil de yeni kurulan ve denenmemiş olmasının avantajıyla birlikte liderine duyulan güvenin (Örmeci, O, 2015) de etkisiyle AK Parti'ye kaydardıkları sonucu çıkmıştır.

Türk seçmeninin tercihlerinde rol oynayan etkenleri tespit etmek için 3 Kasım 2002 seçimleri öncesi, esnası ve sonrasını da kapsayan detaylı bir kamuoyu araştırması gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmalardan birine göre “Biz ve Ötekiler” konumlandırması, önemli bir seçim stratejisi ve motivasyon kaynağı yapılmıştır (Gökçe, Akgün, Karaçor, 2002, s.16). Ekonomik krizler ciddi bir protesto dalgası yaratmıştır (Gönenç, 2004). Bu dalganın etkisi ile protesto oylarının bu seçimde AK Parti'ye gittiği söylenebilir.

Diğer yandan MHP'nin, iktidar ortağı olduğu dönemde Avrupa Birliği ile ilgili sürecin hızlanması gereken bir dönem olmuş ve bu süreçte atılması gereken adımlar içinde idam cezasının kaldırılması gibi MHP tabanını da rahatsız edecek önemli gündemler var ola gelmiştir. Bununla birlikte MHP'yi zora sokan önemli bir etken ise yukarıda da bahsedildiği gibi ekonomi alanıdır. O dönemin ekonomideki önemli konularından biri de özelleştirme mevzuu olmuş ve ekonominin kontrolünün MHP'nin elinde olmaması ve yine tarım desteklerinin azaltılması gibi MHP tabanını rahatsız eden konular seçim sonuçlarına etki eden etmenler arasında düşünülebilir. Bakıldığında Bahçeli, önemli oy kaybını göze alarak bu alanlarda yapabileceği ölçüde uyumlu davranmaya çalışmıştır. Uyumlu ortak görüntüsü, onun parti tabanında önemli ölçüde eleştirilmesine sebep olmuştur. Bu uyumluluk, Bahçeli'nin devlet adamı görüntüsünün perçinlemesine etki ederken diğer yandan bir tenakuz olar partisindeki oy kayıplarının önüne geçememiştir. MHP'nin çağrısı ile gidilen 2002 erken seçiminde kolisyon ortakları ANAP ve DSP silinip giderken MHP %8 oy alabilmiştir. Bahçeli, o gece çekilmeye karar vermiş ve yenilginin sorumluluğunu üstlenen ilk siyasi parti lideri olarak öne çıkmıştır. Bahçeli'nin 3 Kasım 2002'deki istifa

konusmasında seçim sonuçlarını değerlendirmiş ancak partililerin isteği üzerine tekrar genel başkanlığa aday gösterilmiş ve yine partinin genel başkanı seçilmiştir. 2002 seçimleri sonrasındaki sonuç değerlendirmesi ve Türk siyasi hayatında başarısızlık karşısında istifa etme erdeminin olmamasına karşılık her şeye rağmen istifa kararı alması süreci, Bahçeli'nin aşağıdaki sözleriyle kamuoyuna mal olmuştur:

“3 Kasım 2002 22. Dönem milletvekilliği genel seçimleri huzur ve güven ortamında yapılmıştır. Seçim sonuçları büyük ölçüde netleşmiş bulunmaktadır. Bu sonuçların ülkemize ve milletimize hayırlı olmasını diliyorum. Ortaya çıkan sonuçlar milletimizin hür iradesi ile şekillenmiştir. Seçim sonuçlarının bir partinin tek başına iktidarını ortaya çıkardığı ortadadır. Bu sonuca her kişi ve her kurum saygı duymaktadır. Bu seçimlerde MHP'nin baraj altında kaldığı görülmektedir. Yaklaşık %10 oranında oy kaybı oluşmuştur. Bu sonuç, MHP'nin beklediği bir sonuç değildir. Bu sebeple MHP Genel Başkanı olarak sorumluluk şahsıma aittir. Bu sorumluluk anlayışı ile 2003 yılında büyük kurultayı toplanacak olan MHP'yi yeni yönetime kavuşturmak ve yeni bir Genel Başkan önderliğinde kutsal davamızı hedefe taşıyacak bir yapıya ulaştırmak görevim olacaktır” (www.mhp.org.tr, E.T.12/04/29016)

MHP koalisyon döneminde Öcalan'ın idamı ile ilgili vaatlerde bulunmuştu. “Şehitler Ölmez, Vatan bölünmez!” sloganı yankı bulmuş ve 1999 yılında MHP'ye koalisyon ortağı olma imkânı sunmuştur (Uğurtekin, L, 1999). MHP'nin koalisyon ortaklığı döneminde, AHİM kararları nedeni ile Öcalan'ın idamı gerçekleşmemiştir. Kamuoyunda durumun yanlış değerlendirilmesi ve vaatlerin gerçekleştirilememesi sebebi ile ortaya çıkan durum MHP'ye mal edilmiş ve MHP bu seçimlerde baraj altında kalmıştır. Bahçeli 9 Kasım 2002 tarihli MYK toplantısında seçim sonuçlarını şu cümlelerle değerlendirmiştir:

“Seçim süreci çok yönlü incelendiğinde milletimizin siyasi tercihlerinde belirli faktörlerin ağırlıklı rol oynadığı görülmektedir. Milli meselelerimiz karşısında geliştirdiğimiz kararlı tutumun ve sorumlu siyaset anlayışının yeterince dikkate alınmadığı, bunun yerine sosyo-ekonomik sıkıntıların ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Milliyetçi Hareket, bu durumun seçmen tercihleri üzerinde belirli ölçülerde rol oynayacağını öngörmüş olmakla birlikte, sorumlu ve ilkeli siyasi yaklaşımından taviz vermeyi uygun bulmamıştır. Bunun yerine, Türk Milletiyle sadece gerçekleri paylaşmayı tercih etmiş, politika ve programıyla milletin gözünü boyamayı düşünmemiştir. Milliyetçi Hareket Partisi, bugün ne sorumlu ve duyarlı siyaset yaklaşımından, ne de milli meselelerimiz karşısında geliştirdiği kararlı tutumundan dolayı pişman değildir.” (www.youtube.com, E.T. 28.06.2017)

Konu ile ilgili olarak MHP eski Ordu Milletvekili Cemal Enginyurt ile yaptığımız söyleşide 2002 seçimlerinde MHP'nin Meclise girememesindeki sebeplerin başında, Öcalan'ın idam edilememesi, yaşanan 17 Ağustos Depremi'nin derin sonuçları il birlikte daha da derinleşen ekonomik krizin temel neden olduğunu vurgulamıştır. Enginyurt, bu nedenle o dönemde yaşanan olumsuz gelişmelerin tamamen hükümete mal edildiğini ifade ederek MHP'nin bu meseleleri ülkücü tabana

yeterince anlatamadığını, 57. Hükümetin aldığı ekonomik kararların yeterince reklamını yapamaması nedeniyle, 2002 yılının 3 Kasım'ında Türk Milletinden şefkat şamarı yiyerek partilerinin baraj altında kaldığını belirtmiştir (Cemal Enginyurt ile kişisel görüşme 2016).

1.3.3. 2007 Genel Seçimleri

2002 Genel seçimleri sonrası AB ile ilgili müzakereler hız kazanmış, Kıbrıs konusu ve alt kimlik- üst kimlik tartışmaları ise konjonktürel anlamda 2007 genel seçimlerine kadar olan süreçte gündemi önemli ölçüde etkileyen konular arasında yer almıştır. Bu süreçte meclis dışında kalan MHP, ilkeli duruşunu bozmadan meclis dışı muhalefet görevini yerine getireceğini Bahçeli'nin *"iktidarı uyarmanın, yol gösterip çözüm üretmenin ve gerektiğinde en sert tepkiyi koymanın yer alacağına hiç şüphe yoktur"* sözleri ile ortaya koymuştur (Bahçeli, MYK basın toplantısı, 04.01.2003).

Dönemim en netameli konuları arasında hiç şüphesiz ki Kıbrıs sorunu yer almıştır. MHP ve dolayısı ile Bahçeli Kıbrıs konusunda olabildiğince duyarlı davranmış ve meclis dışında olsa bile enerjisinin önemli kısmını bu konuya teksif etmiştir. BM Genel Sekreterliği 11 Kasım 2002' de Kıbrıs konusunda çözüm paketi sunmuş ve Bahçeli, bu konunun AB birliği ile ilişkilerimizde bir kırılma noktası olacağını ve bu konunun 12 Aralık'taki Kopenhag Zirvesinde karşımıza pazarlık unsuru olarak çıkarılacağını söylemiştir (Bahçeli, <http://www.mhp.org.tr>). Nitekim Kopenhag zirvesinde Kıbrıs sorunu ele alınmıştır (T.C Dışişleri Bakanlığı, Kopenhag Zirvesi, 12-13 Aralık 2002). Bu sözleri ile hükümete öngörülerini iletmış ve Türkiye'nin hassasiyetlerini hatırlatarak ülke çıkarlarına yönelik adım atılması yönünde görüşünü beyan etmiştir.

2003 yılı itibari ile 58. ve 59. Hükümet AB uyum sürecine ağırlıklarını arttırmış; Selanik Zirvesi adı altında bir, Brüksel Zirvesi adı altında yedi farklı görüşme gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin hayati menfaatlerini tehdit eden AB'nin talepleri olmuş ve 17 Aralık 2004 öncesinde AB yetkilileri değişik zaman ve yöntemlerle Türkiye'nin önüne yeni şartlar getirmiştir. Türk siyasal seçkinlerinin büyük bir çoğunluğunun *"AB tutkusu"* içinde olduğunu anlayan Brüksel, bu zaafı sürekli istismar etmiştir. AB komisyon üyelerinden Fransız komiser Türkiye'den 17 Aralık 2004 öncesinde *"Sözde Ermeni Soykırımını"* tanımasını istemiştir. Rum ve Yunan komiserler ise 17 Aralık

öncesinde Türkiye'nin Rum kesimini tanımasını, KKTC'de konuşlanmış askerlerimizi geri çekmemizi gündeme getirmişlerdir. Bunlardan daha da vahimi ise Lozan'da tanınan azınlıkların dışında yeni azınlıkların üretilmesi ile ilgili talep olmuştur. Bu durum ilerleme raporunda şöyle dillendirilmiştir:

“Türk yetkililere göre 1923 Lozan anlaşması altında Türkiye'deki azınlıklar yalnızca üç gayrimüslim topluluktan oluşmaktadır. Ancak, Türkiye'de Kürtlerinde aralarında bulunduğu öteki topluluklarında kültürel ve dinsel kimliklerini muhafaza etme haklarının, aynı şekilde uluslararası hukuk çerçevesine düştüğünü düşünüyoruz” (<http://aday.mhp.org.tr>).

Diğer bir önemli mesele ise yılan hikâyesine dönen ve adeta tek taraflı aşkı çağrıştıran AB meselesidir. Avrupa liderleri her zaman olduğu gibi o dönemde de şimdi de AB uyum süreci adı altında Türkiye'nin çıkar ve menfaatlerini görmezden gelmişlerdir. Nitekim dönemin Başbakanı Erdoğan, Türkiye'nin AB ile müzakere sürecinin 3 Ekim'de başlayacağını fakat bu süreci provoke etmek isteyenlerin olabileceğine işaret etmiştir *“Türkiye'yi dış dünyaya başka bir şekilde gösterme gayreti içinde olanlar olabilir. Biz bu süreci engellemek isteyenlere prim vermiyoruz”* (Hürriyet,09.09.2005).

Bahçeli, AB Brüksel zirvesi üzerine yaptığı değerlendirmede Türkiye'nin sonu çok tehlikeli bir tuzağa çekilmek istendiğini ifade ederek bir bakıma yapılan anlaşmaya karşı olduğunu vurgulamış ve hükümete yönelik sert eleştirilerini şu şekilde sıralamıştır:

“Avrupa Birliğine kayıtsız şartsız teslim olan AK Parti iktidarı, Brüksel zirvesi kararlarının bütünlüğü içinde sadece bir unsuru ön plâna çıkararak, bunu bir zafer olarak gösterebilme arayışına ve telaşına düşmüştür. Zirve kararlarının çok önemli unsurları gözlerden kaçırılmak istenmektedir. ...Bu saptırma gayretinin sonucu Türk Milletine, “bakın müzakerelere başlama tarihi aldık, 3 Ekim 2005'de başlayacak süreç sonunda Türkiye AB'ye tam üye olacaktır” yalanı söylenmektedir” (<http://aday.mhp.org.tr>)

2003 yılında Kanal D'de Teke Tek programına katılan Başbakan Erdoğan, Türkiye'de dış kimlik veya üst kimlik olarak “Türkiyelilik” bilincinin geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur (Hürriyet,02.09.2003). Yine Erdoğan 12 Ağustos 2005 tarihinde TOKİ toplu açılışında Şırnak'ta yaptığı konuşmasında “alt kimlik – üst kimlik” vurgusu yapmış, Doğu ve Güneydoğu'da yaşanan olayları “Kürt sorunu” şeklinde isimlendirerek şu açıklamayı yapmıştır:

“İktidarın üç kırmızı çizgisi vardır. Etnik, bölgesel ve dinsel milliyetçilik. İlki etnik unsurlara dayalı milliyetçilik. Bunu ortadan kaldıracacağız. Türk, Kürt, Çerkez, Laz aklınıza ne gelirse hepsi Türkiye vatandaşlığı üst kimliği altında, bir ve beraber olacağız. Alt kimliklere saygı duyacağız. Hepimizin üst kimliği, Türkiye Cumhuriyeti

vatandaşlığıdır. Bundan kimse rahatsız olmamalı. Çünkü bu bizim anayasal vatandaşlığımızdır. Asla etnik kimliğe göre muamele yapılamaz. Benim ve hükümetimin ölçüsü budur” (Vatan, 14.10.2007; Yeni şafak, 13.08.2005).

Bahçeli’nin Erdoğan’ın yapmış olduğu bu açıklamalara vereceği cevap beklendiği gibi sert olmuştur. Bahçeli, 11 Kasım 2005 yılında yaptığı basın konuşmasında, Başbakan Erdoğan’ın Türkiye’nin karşısındaki silahlı bölücü terör sorununu etnik bir kimlik talebi olarak görmesini eleştirmiş ve buna siyasi ve hukuki bir statü kazandırılması anlamına gelecek sorumsuz beyanların bölücü heveslilerin iştahını kabarttığının altını çizmiştir. Bahçeli konuşmasında hükümeti yanlış atılan adımlardan caydırma çabası içine girerek şunları belirtmiştir:

“Terörün tırmanması ve bölücü tahriklerin hız kazanması için böyle bir müsait ortam hazırlayan hükümet, teröre karşı etkili bir mücadele yürütmekte ise devletin güvenlik güçlerini zaafa uğratmıştır. Bütün bunlar, AK Parti hükümetinin terörle mücadele niyetini taşımadığını ve bu konuda siyasi iradede yoksun bulunduğunu göstermiştir. Başbakan Erdoğan bölücülerle flört ederek siyasi kazanç sağlamak ve Avrupa Birliği’ne şirin görünmek sevdası peşinde koşmaktadır” (<http://aday.mhp.org.tr>).

Diğer yandan askerin klasik refleksi nüksetmiş ve demokrasilerde asla tasvip edilmeyen şekliyle siyasete müdahale eden tavırları gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), 27 Nisan 2007 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı’nın internet sitesinde, TSK’nın Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin görüşlerinin yer aldığı bir bildiri yayınlamış ve bu durum Türk kamuoyunda hâkim görüş çerçevesinde, bildirinin muhtıra olduğu yönünde olmuştur (SETA, 2014, Hürriyet, 2007, Vatan, 2007). Bahçeli, 28 Nisan 2007 tarihinde yazılı basın açıklamasında; Cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili Erdoğan ve AK Parti yöneticilerinin bu sürece ideolojik bir içerik kazandırmak amacıyla yaptıkları tahrik ve zorlamaların Türkiye’nin demokratik rejiminin geleceğini tehdit eden bir kriz ortamına sürüklediğini belirtmiş ve bu kriz ortamından nasıl çıkılacağı konusundaki çizdiği yol haritasını hükümetin, siyasi partilerin ve T.C. Devleti’nin tüm kurumlarının dikkatine ve değerlendirmesine sunmuştur.

Bahçeli’nin bahsi geçen önerileri çizdiği yol haritasının maddeleri aşağıdaki gibidir:

- Cumhurbaşkanlığı seçimi Anayasa Mahkemesine taşınmıştır. Bu bakımdan yüksek mahkemenin vereceği karar beklenerek, seçim süreci askıya alınmalıdır.

- Sayın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer başkanlığında ve Meclis'teki siyasi partilerin başkanlarının iştirakiyle acilen “Demokrasi, İstikrar, Güvenlik ve Uzlaşma” zirvesi yapılmalıdır.
- Bu değerlendirme toplantısında Türkiye'nin artık ertelenemeyecek ve geciktirilemeyecek erken seçim süreci ele alınmalı ve mevcut ağır ortam ışığında seçimlere hangi hükümet yapısıyla gidilmesinin uygun olacağı siyasi çıkar ve düşünceleri aşan bir vatanseverlik anlayışıyla değerlendirilmelidir.
- Buradan çıkacak sonuçlar ışığında hükümet, Meclis başkanı ile istişare ederek TBMM'yi erken seçim gündemli olarak acilen toplantıya çağırmalıdır.
- Meclis'in erken seçim tarihi hakkındaki kararından hemen sonra Türkiye'yi demokratik rejimi koruyarak suhuletle seçime götürecek hükümet yapılanması için gerekli Anayasal süreçler harekete geçirilmelidir.
- Erken seçimden sonra oluşacak Türkiye Büyük Millet Meclisi ilk iş olarak geniş tabanlı bir mutabakatla yeni Cumhurbaşkanı seçmeli ve Sayın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer bu süre zarfında görevini sürdürmelidir.
- Devletin tüm kurumlarının bu normalleşme ve siyasi istikrarın ihyası sürecine katkıda bulunmaları için gerekli koordinasyon Sayın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından sağlanmalıdır.

Buna ek olarak Bahçeli'nin, başta AK Parti olmak üzere bütün siyasi partilerimizin siyasi çıkar hesaplarını aşarak Türkiye'nin ve demokratik rejimin geleceğini her türlü düşüncenin önünde ve üstünde tutan bir vatanseverlik anlayışıyla hareket etmesi talebini yinelemiştir. Bahçeli bunun MHP'nin en samimi temennisi olduğunu net ve kararlı bir şekilde ifade etmiştir (www.mhp.org.tr. E.T. 17/06/2016).

Cumhurbaşkanlığı krizinde CHP'nin tavrı yine yargı yolunu etkin bir şekilde kullanmak olmuştur. CHP'nin anayasa mahkemesine giderek 26 Aralık 2006'da eski Yargıtay Başsavcısı Sabih Kanadoğlu'nun “Anayasanın 102. Maddesinde belirtilen 367 oyun, yeter sayısı değil, toplantı yeter sayısı olduğu” ifadesini savunmuştur. CHP'nin başvurusu sonucunda 1 Mayıs'ta Anayasa Mahkemesi'nden 367'nin toplantı oy sayısı olduğu yönünde karar çıkmış (Balcı, Bal, 2007) ve ardından da 11 Mayıs 2007'de Cumhurbaşkanı halkın seçmesi yönündeki anayasa değişikliği teklifi Meclisten geçmiştir (NTV, 27.04.2011).

2006 yılında ülke gündemini derinden etkileyen bir diğer gelişme de terör olayları olmuştur. Güneydoğu’da yollara döşenen mayınlar, çatışmalar ve baskınlar nedeni ile çok sayıda asker, polis ve sivil vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Milli duygular uyanmış ve evler Türk bayrakları ile donatılmıştır. Ayrıca, 2006 yılı kanlı eylemlerin gerçekleştirildiği, faili meçhul cinayetlerin olduğu olaylı bir yıl olmuştur. Rahip Santoro suikastı (5 Şubat 2006), ardından Cumhuriyet Gazetesi’ne bombalı saldırılar (5 Mayıs 2006 / 11 Mayıs 2006), Danıştay cinayetleri (17 Mayıs 2006), Hrant Dink suikastı (19 Ocak 2007) ve Zirve Yayınevi katliamı (18 Nisan 2007), dönemin önemli olaylarındandır. Bununla birlikte seçim öncesinde, sivil toplum örgütleri öncülüğünde, büyük mitingler düzenlenmiştir. 14 Nisan 2007’de Ankara’da başlayan, ardından İstanbul, İzmir ve diğer birçok ilde de gerçekleştirilen bu mitinglere, bayrak yürüyüşlerine merkez sol partiler de destek vermiştir. Mitingleri düzenleyenlerin amacının, özellikle CHP tarafından laikliğin önünde engel gördükleri AK Parti’yi hiç olmazsa Cumhurbaşkanı adayının belirlenmesinde uzlaşmaya zorlama düşüncesinden doğmuştur. Bu mitinglerden çıkan önemli bir mesaj da merkez sol partilerin seçimde iş birliği yapmaları yolundaki güçlü istek olmuştur. Bu istek, CHP ile DSP arasında iş birliğinin gerçekleşmesinde önemli etken olmuştur. Mersin’de Türk bayrağının yakılması, Kıbrıs sorunu gibi konular ülkede milliyetçi duyguları kabartan gelişmeler arasında yer almış ve bu gelişmeler ışığında denilebilir ki seçime laikler ve karşıtları eksenindeki bu gerilim atmosferinde girilmiştir (Tuncer, 2014, s.137).

Karanlık iç ve dış odakların Türkiye üzerindeki hain emellerinin bu dönemde de hız kesmediği görülmektedir. Milletin huzurunu dinamitleyerek bir korku iklimi oluşturmaya yönelik terör saldırıları hız kesmemiştir. 22 Mayıs 2007 tarihinde Ankara’nın en işlek caddelerinden biri olan Ulus’ta hain terör saldırı olmuş, patlamada 7 kişi hayatını kaybetmiş ve 100’e yakın kişi de yaralanmıştır (Hürriyet, 22.05.2007; Milliyet, 11.10.2015). Yine aynı şekilde 10 Haziran 2007’de İstanbul Bakırköy’de bir başka terör saldırısında 31 kişi yaralanmıştır (Hürriyet, 23.09.2011). Seçime aylar kala Türkiye’de terör saldırılarının baş göstermesinin amacı Türkiye’yi tasarımlamak isteyen şer şebekesinin ve siyaset mühendislerinin bir kaos ve bilinmezlik ortamı sağlayarak arzuladıkları sonuçları elde edecek zemini hayata geçirme düşüncesidir.

Görev süresi dolan Türkiye’nin 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in yerine 11. Cumhurbaşkanı’nın seçilememesi üzerine anayasanın 101. Maddesi gereğince seçimlerin 22 Temmuz 2007’de yapılması karara bağlanmıştır. Seçime

gidilirken AK Parti’de milli iradeye müdahale olduğu, CHP’de laikliğin altının oyulduğu ve MHP’de ise millet ve bütünlüğünün tehlikeye düştüğü kanaati hasıl olmuştur. MHP seçimde “Tek başına MHP” temel sloganı ve “Dünyaya Tek Bir Cevap Yeter” yardımcı sloganı ile seçim kampanyasını yürütmüştür. Bu sloganlarının basit, net ve güven vermeyi hedefleyen niteliklere sahip olduğu söylenebilir.

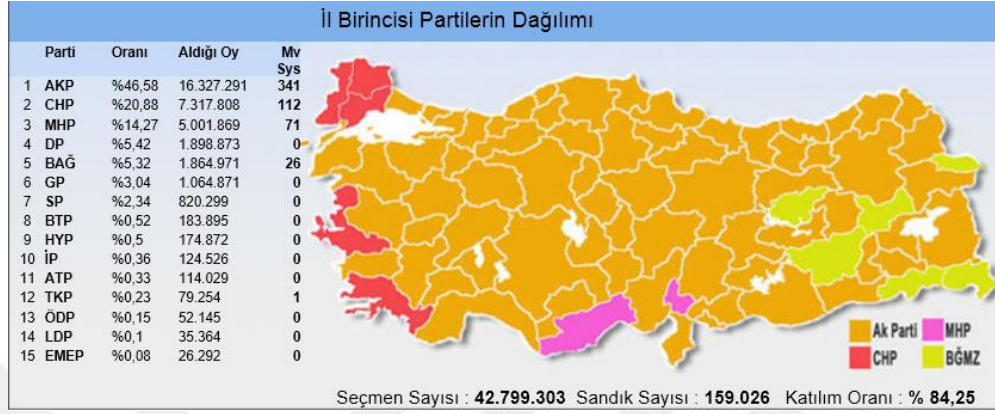
Resim 5. 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri MHP Afişlerine Örnek

Kaynak: www.mhp.org.tr

MHP liderinin miting ve konuşmalarında yer bulan konu başlıkları genel olarak; bölücü terör ve şehitler, 59. Hükümetin iç ve dış politikaları, Cumhurbaşkanlığı seçimi, yolsuzluklar, yoksulluk, işsizlik ve tarımdır. MHP liderinin mitinglerdeki ana stratejinin, küresel aktörlerin etkisinde olup milli çıkarları gözetmediği gerekçesi ile iktidar partisine yüklenmek olduğu söylenebilir. Devlet Bahçeli’ye göre; AK Parti, küresel aktörlerin kontrolündedir ve bölücülüğü tetikleyen dış güçlere karşı devamlı alttan aldığı için ülke kargaşa ortamına sürüklenmiştir. Ona göre iktidar tarafından atılan en yanlış adım ise Türk kimliğinin tartışmaya açılmasıdır. Zira bu yaklaşımla ülkede kavmiyetçiliğe (etnik bölücülüğe) giden yol açılmış, bölücüler cesaret ve moral kazanmıştır (Köksal, 2014, s. 1014-1015).

Resim 6’da il bazında seçim sonucunda en çok oy alan partilerin il dağılımı görülmektedir. Buna göre, AK Parti %46,58 oy ile iktidar partisi olma özelliğini koruduğu, CHP %20,88 oy ile ana muhalefet partisi olarak ikinci sıraya yerleştiği ve MHP ise %14,27 oy ile üçüncü sırada yer alarak muhalefet partisi olduğu

görülmektedir. Bununla birlikte DTP(Demokrat Toplum Partisi)’nin desteklediği bağımsız adaylar 6 il olan Hakkari, Şırnak, Diyarbakır, Muş, Tunceli ve Iğdır’da üstünlüğünü sağlayabilmiştir.

Resim 6. 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri Oy Oranları

Kaynak: <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari.asp?SY=2007>

Türk siyasetinde milliyetçilik denildiğinde akla gelen ilk parti doğal olarak MHP’dir. MHP bağlamında bu seçimde elde edilen sonuçlardan biri; milliyetçilikteki yükselişin MHP açısından hem iyi hem de kötü bir durum olduğunun bu seçimde ortaya çıkmış olmasıdır. Zira 2007 genel seçimlerinde görülmüştür ki, milliyetçilik popülerleştikçe herkes milliyetçiliğe soyunmakta ve böyle bir ortamda MHP’nin elindeki milliyetçilik silahı oy devşirme noktasında pek etkili olmamaktadır. Milliyetçilik silahını meclise giren her üç parti tarafından söylemlerinde kullanmıştır.

AK Parti, afişlerinin birinde ve mitinglerinde “Tek Devlet, Tek Millet, Tek Vatan, Tek Bayrak” sloganını kullanmıştır. AK Parti mitinglerinde MHP’nin “Şehitler Ölmez Vatan Bölünmez” sloganları ve “Kahrolsun PKK” sloganları sıkça duyulmuştur (<https://www.youtube.com>). Erdoğan mitinglerinde milliyetçi temaları daha fazla öne çıkartmaya başlamış ve MHP’yi seçim mitinglerinde “Öcalan’ı idamdan kurtaran parti” olarak suçlayarak “Sahte Milliyetçiler” olarak itham etmiştir (Erdoğan, 22 Temmuz 2007, İstanbul, Ankara Mitingleri).

Kanal B televizyonunda soruları yanıtlayan Bahçeli, Erdoğan’ın MHP ile ilgili sözlerine; “...Son günlerde Sayın Başbakan 7 yıl önceki gelişmeleri dile getirerek, MHP’nin yoğunluk kazanmış olduğu illerde ‘MHP idamı gerçekleştirmedi’ diyerek halkı kandırmaya çalışıyor. MHP mensupları idam konusunda hassastır. Bu

hassasiyeti istismar edersek MHP'yi oy kaybına uğratabiliriz, düşüncesi ile AK Parti hareket ediyor'' (Haber 7, 10.07.2007) şeklinde cevaplayarak AK Parti'nin mitinglerde MHP ile ilgili yanlış beyanlarda bulunduğunu dile getirmiştir.

CHP ise yoğun laiklik eleştirilerinin yanı sıra 2007 'deki Balıkesir mitinginde yabancı sermayenin Türkiye'ye çok fazla girdiği bu durumun milli üreticiyi bitirdiği yönünde ki söylemlerde bulunarak iktidarı ekonomi ile vurmayı amaçlamıştır. CHP'nin eleştirilerinde ekonomideki millilik vurgusu öne çıkartılmıştır (<https://www.youtube.com/watch?v=4IJ2ziCyhDQ>). Yukarıda da ifade edildiği gibi CHP, mitinglerinde milli ekonomisi vurgusu yapmış ancak mitinglerinin ağırlıklı bölümünü laiklik üzerine oturtmuştur.

Bahçeli'nin seçime yönelik MHP'nin ana damar milli hassasiyetlerini ve iktidar partisine yönelik önemli eleştirileri ise devlet televizyonu TRT'de yapmış olduğu konuşmayla kamuoyuna duyurmuştur. 21 Temmuz 2007 Bahçeli'nin TRT Seçim 2007 propagandası programındaki konuşması aşağıdaki gibidir:

“Cumhurbaşkanı seçim sürecini şahsi ihtirasları uğruna bilerek bir krize sürükleyen Başbakan Erdoğan mazlum rolü oynayarak bundan bir mağduriyet malzemesi yapmıştır. Seçim kampanyasını bunun üzerine bina etmiştir. Ancak bu ucuz merhamet istismarı yaklaşım sonuç vermemiş başbakanın milli irade edebiyatı maskesinin arkasına saklanmaya çalışan gerçek yüzü ortaya çıkmıştır. Türkiye'ye yaptığı kötülüklerin hesabını vereceği günün gelmekte olduğunu gören başbakan son bir ümit ile siyasi geleceğini kurtarmak için çareyi Türkiye'yi bölmek isteyen yeminli Türk düşmanlarına sığınmakta bulmuştur. Başbakan Barzani ve İmralı canisinin desteği ile ayakta kalabilmek hesabı ile bu iki şer odağına can simidi gibi sarılmıştır. Anadolu'ya taşınan şehit cenazelerinin yürekleri dağladığı bir ortamda Kuzey Irak'a karşı askeri operasyonu gündemden çıkaran başbakan bu hainlere güvence vermiş ve seçim sonrası bunlarla ortaklık yapmanın şartlarını şimdiden hazırlamak yolunu seçmiştir. Başbakanının PKK'nın sivil masası olan ve meclise bağımsız milletvekili olarak girmeye hazırlanan etnik bölücülerle hükümet kurmaya açık olduğu açıklaması herkes için uyarıcısı olmalıdır. Başbakan terörün destekçisi, etnik bölücüler Şimdiden AK Parti'nin stepnesi olarak ülke yönetimine getirmeyi amaçlamaktadır. Barzani İmralı canisi ve PKK başbakanın tutunarak ayakta kalmaya çalıştığı iki koltuk değneği halini almıştır. Aziz milletimiz böyle bir gelişmenin Türkiye'de nelere yol açacağını elbette takdir edecektir. PKK'yı hükümete taşıyacak kadar gözü dönen başbakan ateşle oynamaktadır. Aziz vatandaşlarım Türk milleti yarın sandık basında su soruların cevabını arayacak ve AK Partiye hakkettiği cevabı verecektir. AK Parti'ye terör örgütü siyasi bölücüler ve Türkiye'nin toprak bölücülüğüne göz diken Barzani neden AK Parti'yi istemektedir. PKK muhatap alınarak siyasi çözüm isteyenler, PKK militanlarına siyasi af çıkarılmasını savunanalar ve Türkiye'nin bölünmez senaryolarını tartışanlar neden AK Parti demektedir. Ermeni soykırımı yalanının Türkiye'deki gönüllü avukatları ve Erivan yönetiminin yöneticileri neden AK Parti'yi desteklemektedir. Türkiye'yi ABD'nin stratejik planlarında taşeron olarak gören çevreler neden AK Parti'nin yanında yer almaktadır. İhale mafyaları borsa simsarları, vurguncular ve Türkiye'nin mili servetlerini yok pahasına kapatan Türk düşmanı Ermeni sermayesi neden AK Parti'yi istemektedir. ...”

MHP açısından önemli noktalardan biri ve önlem alınması gereken durum ise seçimler neticesinde AK Parti'nin sağdaki milliyetçilik rolüne ortak olabileceğinin 2007'de görülmüş olmasıdır (Şahin, 2014, s.1014–1018). 2002 seçimlerinde baraj altında kalan MHP bu seçimlerde ülke barajını aşarak meclise tekrar girmeyi başarmıştır. Ancak MHP'nin barajı aşip meclise girmesi ve üçüncü parti olmasına rağmen partide sevinç yaşanmamıştır. Seçim meydanlarında "Tek başına iktidar" sloganıyla propaganda çalışmaları yürüten MHP'liler neden üçüncü parti olduklarından çok halkın neden AK Parti'yi seçtiğini tartıştırmıştır (Becerikli, Milliyet Gazetesi, 23.07.2007).

Ümit Özdağ'ın 22 Temmuz 2007 genel seçim değerlendirmelerine bakılacak olursa MHP'nin oylarındaki artışın partinin hedefinden daha aşağıda bir oranda seyrettiğini vurgulamıştır. Özdağ, diğer partilerin oy kaybı yaşadığı seçimlerde veya istedikleri oy oranını yakalayamadıkları bir durumda AK Parti'nin oylarındaki artışın ülke dâhilindeki önemli olumsuzluklara rağmen nasıl bu kadar yükselebildiğini farklı argümanlara ve gelişmelere indirgediği görülmüştür. Özdağ'ın kendi ifadesi ile söyleyecek olursak dış politikada, ekonomide, terörle mücadelede bu kadar başarısız olan AK Parti'nin oylarını arttırarak nasıl bu kadar başarılı olduğunu şöyle açıklamıştır:

"AK Parti siyasetin en temel ilkesi olan " siyaset sürekli propagandadır " ilkesini en iyi kavramış partidir... Muhalefet partileri propagandayı seçimden önceki bir ay içine sıkıştırırken Erdoğan ve AK Parti, 22 Temmuz seçimlerine beş senelik bir propaganda süreci ile girmiştir. Üstelik son bir ayda Erdoğan'ın gerçekleştirmiş olduğu miting sayısı Baykal ve Bahçeli'nin gerçekleştirmiş olduğu miting sayısının toplamından fazladır. Keza aynı süreçte Erdoğan, televizyonları ve gazeteleri MHP ve CHP'den fazla kullanmıştır. Ayrıca üzerinde durulması gereken husus, AK Parti'nin propaganda mekanizmasının AK Parti iktidarı boyunca uluslararası sistem ve yerli unsurlarının Türk Halkına yönlendirdikleri psikolojik operasyon niteliği kazanan kapsamlı propaganda ile desteklenmektedir. Halkın yanlış bilgilendirilmesine dayanan ve halkın doğru bilgiye ulaşmasını engelleyen bu sürece Avrupa birliği (AB) faşizmi diyebiliriz. ...22 Temmuz 2007'de sandık başına giden seçmen AK Parti propagandasını destekleyen kusursuz bir psikolojik operasyondan geçmiştir...AK Parti'nin 22 Temmuz'daki zaferinin arkasında yatan en önemli neden uluslararası sermayenin gelecek iki yılda Türkiye'de talana hazırladığı "100 milyar dolar" civarındaki zenginliklerimizdir." (Özdağ, 2007).

Eski Milletvekili Cemal Enginyurt ise, bir önceki seçime göre parti oylarının bu seçimde nerede ise iki katına çıkmış olmasını bir başarı olarak görmüştür. Enginyurt seçim başarısına vesile olan faktörlerin neler olduğu sorusuna ise; "Türk milleti ve ülkücü hareket, MHP olmadan bir parlamentonun olmayacağını görmüş, başta terör olmak üzere ve diğer konularda Bahçeli'nin söylediği her sözün doğru çıkması seçmen

nezdinde MHP'nin mecliste yer alması gerektiği kanaatini doğurmuştur" cevabını vermiştir (Cemal Enginyurt ile Kişisel Görüşme, 2016).

1.3.4. 2011 Genel Seçimleri

Türkiye 2011 genel seçimlerine doğru, Balyoz Davası, Ergenekon Davası, üniversitelerde türban serbestliği, AK Parti'nin kapatılması davası, 60. Hükümetin 2009 yılında başlattığı Oslo Görüşmeleri adı verilen Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT)-PKK görüşmeleri ve MİT Müsteşarı Hakan Fidan'a yönelik FETÖ savcılarınca ifadeye çağırılması gibi konularla meşgul olurken, partilerin kaset skandalları ile sarsılmıştır. Siyasilere yönelik kaset operasyonları Deniz Baykal'la başlamış, seçimlere aylar kala 16 Nisan 2011'de MHP ile devam etmiştir. Bu komplolar, Deniz Baykal'ın istifasına ve Genel Başkan Bahçeli'nin sekreteri dâhil 10 kurmayını kaybetmesine neden olmuştur (Habertürk, 22.05.2011).

Seçime gidilirken propagandanın seyri değişerek ağırlıklı olarak liderler üzerinde yoğunlaşmıştır. Basının da doğal olarak haber verme işlevi, daha çok lider konuşmaları etrafında cereyan etmiştir. Demokrasi krizinin, temsil sistemi modeli kriziyle eş zamanlı olarak ortaya çıkması, bireylerin siyasal sürece katılmalarına ket vurmuş, parti politikalarından ziyade tartışma zemini kişisel figürler üzerinden kotarılmaya başlanmıştır. Siyasetin kişiselleştirilmesi biçiminde gelişen bu süreci en fazla görünür kılan olgu ise liderlik konumları çerçevesinde örülen kampanya temalarıdır. Bu bağlamda liderlerin özel yaşamları ve arkadaşlarıyla ilişkileri öne çıkarılmış, gündelik alışkanlıkları sıradanlaştırılmış, gerçek deneyimler yerini temsile, görüntüye ve imaja bırakmıştır. Lider ve onun etrafındakiler çevresinde örülmüş bir siyaset anlayışı öne çıkartılmıştır (Keskin, Karaaslan ve Şanlı, 2014, s.5).

Bahsedilen durum o dönemin medya gündemiyle de örtüştüğü gözlemlenmiştir. 12 Haziran 2011 genel seçimleri ve medya üzerine yapılan bir niceliksel analizde; genel seçimlerden önceki bir aylık dönemde seçilen beş gazetede (Hürriyet, Zaman, Cumhuriyet, Milliyet, Birgün), seçimlere yönelik 1667 haber tespit edilmiştir. Haberlerin konu dağılımlarına bakıldığında %30 ile lider açıklamaları birinci sırada , %20 ile parti ileri gelenlerinin açıklaması 2. sırada yer almıştır. Yapılan bu araştırmaya göre haberlerin dağılımlarına göre kurumsal parti kimliğinden ziyade

kişisel figürlerin ön plâna çıktığı görülmüştür. Bir başka ifade ile liderlerin özel yaşamları ve arkadaşları ile ilişkileri öne çıkarılmış olup gerçek deneyimler yerini bir temsili görüntüye ve imaja bırakmıştır. Bu unsur gazetelerin seçim ile ilgili haberleri dağılımına bakıldığında açıkça görülmüştür (Keskin, Karaarslan, 2014, s. 1-6).

2011 seçimleri öncesinde partilerin kurumsal kimliği üzerinde yaşanan tartışmalar elbetteki seçmen üzerinde zımni anlamda soru işaretlerinin doğmasına neden olmuştur. Seçmen davranışları Türkiye gibi bir coğrafyada ideolojik temelli kabul edilip stabil bir seyir izlediği düşüncesi yaygın bir kanaattir. Fakat bunun tam da böyle olmadığı yakın tarihimizdeki örneklerle bakıldığında rahatlıkla anlaşılabilmektedir. Bir başka ifade ile Türk seçmen tercihlerinin salt ideolojik kulvarda değil de daha başka faktörlerin etkisiyle de şekillenebileceği görülmüştür. Bahsi geçen bu faktörler arasında seçmenin başta ekonomi, terör, dış politika ve kendi yaşam kalitesine yönelik girdi-çıkı dengesine bakarak oy kullandığı söylenebilir. Mesela, 1999 seçimlerinde DSP'in daha önce öngörülemeyen birinciliği yine MHP'nin, aynı seçimde güçlü bir iktidar ortağı olması o günün koşullarında terör olaylarına duyulan tepki ve bağlantılı olarak gelişen milliyetçi bilinçten beslendiğini söyleyebiliriz. Kasım 2002 seçimlerinde ise seçmen tercihlerini etkileyen en büyük dinamik kuşkusuz ekonomik faktörler ve yeni lider imajının kitlelere vermiş olduğu heyecandır. 2002 seçimlerinde bir önceki seçimin galibi ve iktidar ortakları olan DSP, MHP ve ANAP adeta kaybolup giderken, çok yeni bir parti ve ekip olmasına rağmen AK Parti halktan büyük teveccüh görerek iktidara gelmiştir. Bahsedildiği gibi AK Parti'nin seçimde galip gelmesinin sebebi bir önceki dönemin ekonomik krizlerinin yaratmış olduğu toplumsal öfke ve çaresizlik diğer yanda ise lider odaklı bir yönelim olarak Erdoğan'a duyulan sempati ve umuttur.

Chicago Illinois Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ali T. Akarca; TEPAV'da düzenlenen toplantıda Türkiye'de seçmen davranışları ile ilgili yaptığı değerlendirmede şu başlıklara dikkat çekmiştir:

- Seçmen sadece seçimden önceki bir yılı dikkate alıyor, daha geriye bakmıyor.
- İktidar olmak, partilere her seçimde %7 civarında ilave oy getiriyor.
- Seçmen davranışlarına ekonominin etkisi büyük. Ekonomi kötüyse iktidar partisinin oy kaybetmemesi imkânsızdır.

- 2002’den beri devam eden seçimlerdeki taraf değiştirme eğilimi, genellikle seçmenin kendi menfaatlerini koruduğuna ve kendi ideolojik görüşünü temsil ettiğine inandığı partilere yönelmektedir (<http://www.tepav.org.tr>).

Akarca’nın “*Seçmen sadece seçimden önceki bir yılı dikkate alıyor, daha geriye bakmıyor*” tespiti göre değerlendirme yapılacak olursa; seçmen, anayasa referandumundan sonra oluşturulacak yeni anayasa tartışmaları ekseninde AK Parti’nin değişimi ile özgürlükler anayasası ile oluşacak yeni Türkiye inşası tartışmaları, seçimlere az bir zaman kala MHP’ye yapılan kaset operasyonları ve yine bir kaset operasyonu ile yerinden edilen Baykal’ın yerine gelen “Yeni” CHP yönetimi dolayımında şekillenen siyasi atmosferin etkisi altında oy vermeye gittiği söylenebilir.

2011 Türkiye Genel Seçimi, 34 yıldan sonra Türkiye’nin erken yapılmayan ilk genel seçimidir. Bu arada demokratikleşme ve ifade özgürlüğü kapsamında 2010 Nisan ayında seçim kanununda birtakım değişiklikler yapılmış ve bu düzenlemeyle siyasi tarihte ilk kez seçimlerde Kürtçe propaganda yapılmasının yolu açılmıştır.

2011 seçimlerinde AK Parti’nin ana sloganı “Haydi Bir Daha” ve “Hayaldi Gerçek oldu” (Habertürk, 13.06.2011), CHP’nin ana sloganı “Türkiye rahat bir nefes alacak” ile MHP ise “Ses ver Türkiye” sloganı ile kitlelerin karşısına çıkmıştır. MHP, seçim beyannamesini kamuoyuna sunan ilk parti olmuş ve bu seçimlerde profesyonel anlamda herhangi bir reklam şirketi ile çalışmayarak kendi propaganda kampanyasını kendisi yürütmüştür. 28 Ocak’ta Bahçeli’nin verdiği startın ardından sahaya inen MHP, bu seçimde vatandaşın “Sesime kulak ver Türkiye, Ses ver Türkiye” sloganıyla destek istedi. Bu slogan Bahçeli’nin miting yaptığı ile göre “Ses ver Ankara”, “Ses ver İstanbul” şeklinde değişiklik göstermiştir (Gazete Vatan, 20.03.2011). MHP genel Başkan Yardımcısı Semih Yalçın bu sloganı neden seçtiklerini aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

“Bu yıl yapılacak seçimler yüce milletimiz için karar anı olarak görülmektedir. Milletimiz neyi istiyor, neyi istemiyor? Milletimizin tercihi geleceğini şekillendirecektir. Bu sebeple MHP Türk milletine diyor ki, “Sev Ver Sesime Kulak Ver”. Partimiz, 2011 seçimlerine yeni düşünce ve projelerle yola çıkmıştır. Farklı toplum profiliyle partimiz arasında bir iletişim bağı kurmak istiyoruz” Sözleri ile ifade etmiştir (Gazete Vatan, 20.03.2011).

Resim 7. 12 Haziran 2011 Genel Seçimleri MHP Afiş Örnekleri

Kaynak: www.mhp.org.tr

12 Haziran 2011’de siyasetin doğal mecrasından sıyrılıp bir bakıma suni gündem tartışmaları ekseninden gidilen seçimlerde AK Parti diğer iki seçimde olduğu gibi tek başına iktidar olma çoğunluğunu elde etmiştir. Oy oranlarına bakıldığında %49,83 oy oranı ile AK Parti birinci, CHP %25,98 oy oranı ile ikinci ve MHP %13,01 oy oranı ile üçüncü parti olmuştur. Bağımsız adaylar da %6,57 oranında oy ve 35 milletvekili kazanarak meclise girmişlerdir.

Resim 8. 12 Haziran 2011 Genel Seçimleri Oy Oranları

Kaynak: <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari.asp?SY=2011>

Genel seçimler öncesi kamu yoklamaları ve medyanın da yanlı tutumu sonucu AK Parti’nin zaten birinci parti olacağı ve iktidarını devam ettireceği açıkça görülmüştür. Net görülmeyen ise AK Parti’nin anayasayı değiştirecek 367 sayısına ulaşip ulaşmayacağı konusuydu. AK Parti hedefini bu seçimlerde oy oranı ne olursa olsun mutlaka 367 ve üzeri milletvekili çıkarması üzerine kurmuştur (Akşam Gazetesi,

02.01.2011; Milliyet, 03.01.2011). Bununda en sağlam yolunun MHP'yi baraj altına itmek için daha önce bel bağlanmış olan “Kürt açılımı, demokratik açılım” bir kenara bırakılmış, MHP'nin sloganları, milliyetçi söylemler AK Parti tarafından seçim meydanlarında dillerden düşürülmemiştir. Tek devlet, tek bayrak, tek millet ve üniter yapı gibi söylemlerle MHP tabanına göz kırplmış tamda seçim arifesinde ortaya sürülen kaset skandallarıyla da “belden aşağı” vuruşlarla MHP silinmeye çalışılmıştır. Fakat seçim sonuçlarında da görüleceği gibi bütün bu olumsuz siyasi atmosfer ve oluşturulan negatif imajlar, MHP üzerinde yürütülen bu yıpratma faaliyetleri beklenin tam aksine sonuçlar vermiş; kampanyalar MHP tabanının daha da kenetlenmesine, bütünleşmesine neden olmuştur (Özeker, Milliyet Gazetesi, 30.12.2011).

Devlet Bahçeli, Fikret Bila ile yaptığı röportajda MHP'yi suni gündemle derinden etkileyen kaset skandalının seçime etkileri ve seçim sonuçları ile ilgili değerlendirmeler yapmıştır. Fikret Bila'nın “*MHP yönetiminde yer alan 10 isimle ilgili olarak internette yayımlanan kasetler nedeniyle siz ve partiniz zorluk çektiniz. Bu kasetler oylarınızı etkiledi mi?*” sorusunu Bahçeli şu şekilde yanıtlar:

“Türk toplumu ayıpların örtülmesi konusunda inançları doğrultusunda hareket etti. MHP'nin yüzüne vurmadı. Meydanlarda, hiçbir yerde bana bu konuda tek soru yöneltilmedi. Bu Türk toplumunun inancından ve olgunluğundan gelen bir hareket tarzıdır. Ayıbı yüzüme vurmadı. Ayıpları örtme, yüzüme vurmama Türk toplumunun inancının, terbiyesinin bir gereğidir. Oda öyle yaptı. Ayıbı yüzüme vurmadı ama bazıları oy vermeyerek terbiye etmek istedi, tepkisini böyle gösterdi. Meydanlar doluydu, coşkulu kalabalıklar vardı ama hepsi oya düşmedi. Özellikle Orta Anadolu'da seçim sonuçlarına baktığımızda bu bölgedeki oy kayıplarında bunun etkili olduğunu düşünüyorum” (Bila, Milliyet Gazetesi, 14.06.2011).

Bahçeli 4 Temmuz 2011 tarihli TBMM konuşmasında seçim sürecini ve sonuçlarına ait değerlendirmeleri ise şu yönde olmuştur:

“Partimize yönelik kirli bir kampanyanın nasıl mesafe aldığını, tertiplerin ne denli zıvanadan çıktığını hepimiz yaşayarak gördünüz... Bu itibarla Partimizin; aldığı yaklaşık %13'lük oy oranı ve 52 milletvekili sayısı TBMM'de temsil imkânına kavuşması çok önemli ve maruz kaldığımız tuzaklar dikkate alındığında çok değerlidir. Olağanüstü şartlar içinde seçim çalışması yapmak durumunda kaldık. Elbette aldığımız neticeyi mutlak bir başarı olarak sunmak ve zafer diyerek sevinmek çok yerinde değildir... Milliyetçi Hareket'in yaklaşık 5,5 milyon vatandaşımızın gönlüne girmesi anlamlıdır, kıymetlidir ve küçümsenmesi kimsenin haddine değildir. Hiç kuşkunuz olmasın ki, bundan sonra bize oy vermeyen vatandaşlarımıza ulaşmak ve beklentilerini karşılamak için de gerekli her türlü çalışmayı yapacağız” (http://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/12_haziran_sonrasi_ustalik_do_nemi_tuzaklari.pdf).

1.3.5. 7 Haziran-1 Kasım 2015 Genel Seçimleri

7 Haziran'ın hemen öncesinde 5 Haziran'da HDP'nin Diyarbakır mitinginde patlayan bomba seçimlerin çok zor geçeceğinin işareti olmuş ve bu hadise ile olaylar silsilesi başladı. AK Parti'nin tek başına iktidar olamadığı 7 Haziran seçimlerine beş ay kala iki bombalı eylem, sınır ötesi operasyon, Türkiye genelinde gözaltı ve tutuklamalar, Doğu ve Güneydoğu kentlerinde sokağa çıkma yasakları, asker, polis ve sivil ölümleriyle 2011 seçimlerinden sonra Türkiye gündeminde iz bırakan ve tansiyonun hiç düşmediği olaylar ülkesi halini almıştır. Ergenekon ve Balyoz davaları gündemi hâlâ meşgul etmekteydi. 2013 yılında imar izni olmadan Taksim'e yayalaştırma projesi çerçevesi altında Topçu Kışlası'nın yapılmasına karşı ilk etapta çevreci hassasiyetler çerçevesinde, 27 Mayıs 2013 tarihinde topluma "Gezi direnişi" adıyla mal olan protesto hareketleri (Birgün Gazetesi, 31.05.2016) sonrasında aşırı marjinal sol örgütlerin masumca başlayan eylemleri provoke etmek suretiyle şiddet eylemlerine çevirmesi, özellikle uluslar arası büyük medyanın tahrik edici sansasyonel ve asparagas yayınları, bazı polislerin (bunların sonradan FETÖ'cü polisler olduğu iddia edilmiştir) orantısız güç kullanması ve dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın gezi direnişine karşı taviz vermez karşı duruşu ile eylemlerin seyri bir anda değişerek hükümete ve bir bakıma devletin bekasına yönelik karşı eylemlere dönüşmüş ve Türkiye geneline yayılmıştır (Arıkan, 2013).

O dönemde yaşanan huzursuzluklardan biri de Türkiye Cumhuriyeti'ndeki "T.C." ibaresinin 2013 yılının Nisan ayında devlet kurumları tabelalarından kaldırılmaya başlanması hadisesi olmuştur (CNN Türk, 05. 04. 2013). Bu konuyla ilgili ilk tartışma, eski Sağlık Bakanı Recep Akdağ'ın döneminde Sağlık Bakanlığı'nın internet resmî sitesinden Bakanlık isminin önünden "T.C." ibaresinin kaldırılmasıyla başlamıştır. Sağlık Bakanlığı bünyesindeki sağlık merkezlerinden "T.C." ibaresinin kaldırılması, toplumsal eylemlere dönüşmüş ve sosyal medyadaki büyük tepkilerin ardından sağlık bakanlığı "T.C." ibaresini tekrar tabelalarına ekleme kararı almıştır (TRT Haber, 10.04.2013). Ancak resmî gazetede yayınlanması ile birlikte devlet nişanından "T.C." ibaresi ve "Atatürk silueti" kaldırılmıştır (Milliyet, 07.11.2013).

Bu dönemlerde uzun süre tartışılan ve kamuoyunu da içine çekmek suretiyle meşgul eden bir dizi gelişmeler yaşanmıştır. Bunlardan en önemlisi bölücü terör örgütü PKK ile ilgili olanıdır. Bilindiği üzere PKK Terör örgütünün kanlı eylemleri 1 Eylül

1999’da ateşkes ilan etmesiyle son bulmuş fakat 1 Haziran 2004’te PKK’nın ateşkesi sonlandırmasıyla çatışmalar tekrar başlamıştır. 2011 yılının yaz ayından sonra da çatışmalar şiddetlenerek artış göstermiştir. 28 Aralık 2012’de Recep Tayyip Erdoğan, Kürt sonunu silah olmadan ve barışçıl yöntemlerle çözmek için İmralı’da hapis yatmakta olan Abdullah Öcalan ile görüşmeler yapıldığını duyurmuştur. Erdoğan 28 Aralık 2012 tarihli TRT özel yayınında Öcalan ile görüşmeler yapıldığını aşağıdaki sözlerle isim vermeden ifade etmiştir:

“Bir istihbarat görevi gereği bir adım atacak ve soruşturma açılacak. Bu çok ciddi bir yargı vesayetiydi. Vesayetçiliği ortadan kaldırmadan bir yere varamazsınız. Ben risk alıyorum, müsteşarım risk alıyor. Başına her şey gelebilir. Görüşükleri kişiler malum. Ben siyasetçi olarak bu görüşmeyi yapamam, ama onların eli ayağı durumu olan devletteki ajanları, temsilcileri vardır ve bunları yapar. Ada ile de görüşür, adanın kanaatlerini, düşüncelerini arar, sorgular. Neymiş, anlaşmalar yapılmıyormuş. Adadaki bırakılacakmış, böyle bir şey söz konusu değil. Bizler mesafe almak istiyoruz. Terörle mücadelede mesafe alma noktasında adayla asla bir görüşme yapmayız ama görüşme yaptırırız. Adayla görüşmeler halen var. Çünkü netice almamız lazım. Bunun ışığını görüyorsak adımı atmaya devam ederiz” (TRT, 28.12.2012).

Türkiye’ye mali ve insani açıdan büyük trajediler yaşatan terör sorununu bitirmek ve barış yöntemiyle bir şans tanımak şeklinde atılan iyi niyetli adımların süreç devam ederken bölücü terör örgüt tarafından yapılan eylemler, sürecin sabote edilmesi olarak değerlendirilmiştir. Sürecin bozulmaması ve devam etmesi adına bölgedeki STK’lar ve Kürt kökenli vatandaşlarla diyalogun sağlanması ve açık tutulması için bir adım atılmış ve bu yönde 3 Nisan 2013’te çözüm süreci adı altında akıl insanlar heyeti kurulmuştur (Kozan, 2013). Hükümetin “çözüm süreci” olarak adlandırdığı ve silahsız bir şans olarak gördüğü bölge barış projesine kuşkusuz en büyük tepki MHP ve lideri Bahçeli’den gelmiştir. Her fırsatta çözüm sürecine karşı olduğunu dile getiren Bahçeli 30 Nisan 2013 yılındaki TBMM grup toplantısındaki konuşmasında aşağıdaki beyanlara yer vererek çözüm sürecine ve akıl adamlar grubuna neden karşı olduğunu ifade etmiş ve hükümeti bu konuda sert bir dille hem eleştirmiş hem de uyarmıştır

“Son zamanlarda kılavuzluğunu bizzat hükümetin yaptığı ve adına süreç, çözüm ve barış denilen ihanet yolculuğunun tüm eşik ve sınırları geçerek ilerlemeye çalıştığına şahit olmaktayız. Türkiye’nin bölünmesi ve etnik temelde ayrıştırılması sonucunu doğuracak çözüm reçeteleri fitneyi meslek edinmiş, ihaneti sıfat olarak üstüne almış terör pazarlamacıları tarafından hevesle yazılmıştır. Geline bugünkü noktada, Milliyetçi Hareket Partisi’nin yıllardan beri ikazla gündeme getirdiği ne varsa ülkemizin önüne bir bir konulmaya başlanmıştır...63 çöpten çelebinin daha fazla milli vicdanların sabrını zorlamadan AK Parti ve PKK eyyamcılığından vazgeçerek işlerine güçlerine bakmaları hem kendileri hem de toplumsal huzur açısından artık çok önemli hal almıştır. Bu ertelenmemeli, geciktirilmemelidir. Türk milletinin PKK propagandasına, siyasi Kürtçülüğe ve Kürdistan sözcülüğüne her şeyiyle kapalı olduğunu herkes iyi anlamalıdır” (Bahçeli, TBMM Grup toplantısı konuşması, 30.04.2013)”.

Diğer bir gelişme ise hükümet kanadında 17–25 Aralık 2013 hukuk veya ekonomik darbe; muhalefet ve bir kısım medya tarafından ise 2013 rüşvet skandalı olarak adlandırılan olaylar silsilesidir. Daha sonraları FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü) veya PDY(Paralel Devlet Yapılanması) kapsamında örgüte üye oldukları gerekçesiyle haklarında hukuki işlem yapılan Cumhuriyet Savcısı Celal Kara ve Mehmet Yüzgeç’in gözaltı talimatları (BBC, 2014) ve bu talimatlarla birlikte bir dizi iş adamının, bürokratin, banka müdürleri ve kamu personellerinin gözaltına alınması ve soruşturmasıyla (Usta, Özen, Alkaç, Eğrikar, 2013) ile başlayan süreç, Türk kamuoyunda “17 Aralık” veya “yolsuzluk ve rüşvet skandalı” adı ile de yer bulmuştur. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, başlatılan soruşturmayı “hükümeti ve ekonomiyi hedef alan siyasi bir operasyon” olarak yorumlamıştır (ATV Haber, 19.12.2013). Hem Recep Tayyip Erdoğan hem de AK Parti hükümetinin önemli isimlerinin yaptığı açıklamalarda operasyonun “Gülen Cemaati” ve şimdiki yaygın kullanımıyla FETÖ tarafından yürütüldüğü ifade edilmiştir. Bu kapsamda Recep Tayyip Erdoğan ve bazı Bakanlar dâhil birçok hükümet yetkilisine, bürokrata ve iş adamına ait olduğu iddia edilen ses kayıtları (tapeler), internet ortamlarında servis edilmiştir (BBC Türkçe, 16.12.2014). 25 Aralık’ta başka bir operasyon yapıldı ve bu sefer de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın oğlu Bilal Erdoğan da şüpheliler arasında gösterilmiştir. Skandalların ardından hükümet bir dizi kararlar çerçevesinde soruşturmaları yapan savcıların görevlerinden alınmış, bazı emniyet mensuplarının yerlerinin değiştirilmiş ve yine bir önlem olarak hükümet sürecin hemen ardından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) yapısını değiştirmiştir. Önemli siyasal tartışmalardan biri de Abdullah Gül’ün görev süresi ile ilgili olmuştur. Dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün görev süresi dolmuştur. AK Parti ve diğer partiler nezdinde uzun tartışmalar yaşanmış ve anayasa mahkemesi kararı ile görev süresinin ne olacağı netlik kazanmıştır. Bu bağlamda Cumhurbaşkanlığı seçimi için 10 Ağustos 2014 yılında halk oylamasına gidilmiştir. AK Parti’nin adayı Erdoğan, CHP ve MHP’nin çatı adayı Ekmeleddin İhsanoğlu iken, HDP adayı Selahattin Demirtaş olmuştur. Erdoğan %51,79 oy, Ekmeleddin İhsanoğlu %38,74 oy ve Selahattin Demirtaş %9,76 oy almıştır. (Milliyet Gazetesi,10.08,2014) Bu oylama ile Recep Tayyip Erdoğan halk tarafından seçilen ilk Cumhurbaşkanı unvanını almıştır. Erdoğan’ın Cumhurbaşkanı seçilmesi ile birlikte 62. Hükümeti kurma görevini Ahmet Davutoğlu’na vermiştir. Erdoğan’ın Cumhurbaşkanı olmasından sonra kendisinden

boşalan başbakanlık koltuğuna oturmuş ve 6 Eylül 2014’de Davutoğlu hükümetinin meclisten güvenoyu alması ile birlikte 62. Hükümet göreve başlamıştır.

Bir diğer tartışmalı gündem maddesi ise kamuoyunda MİT tırları olarak bilinen hadisedir. Hükümet yetkilileri tarafından tırların Türkmenlere gönderildiği ifade edilmiştir. Erdoğan MİT tırlarının durdurulması ile ilgili olarak 24 Kasım öğretmenler günü nedeni ile Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde yaptığı konuşmada meseleyi anlatmış ve muhataplarına sert bir göndermede bulunmuştur:

“O meşhur MİT tırları ihanetini biliyorsunuz değil mi? Hala utanmadan, sıkılmadan bunları gazetelerine başlık yapanlar var. İşte o tırlar bu bizim Bayırbucak Türkmenlerine yardım götürülen tırlardı. Bazıları diyor ki 'Başbakan Erdoğan diyordu ki onların içinde silah yok'. Varsa ne olacak, yoksa ne olacak? Ne diyoruz biz, 'oraya insani yardım götürüyoruz'. Kim onlar? Mağdur, mazlum bizim Bayırbucak Türkmen kardeşlerimiz, biz bunu yaptık” (Hürriyet Gazetesi, 25.11.2015)

Hükümet yetkilileri tarafından Suriye’deki Bayırbucak Türkmenlerine gönderildiği söylenen yardım tırlarının Cumhuriyet Gazetesi eski genel yayın yönetmeni ve şimdilerin hukuk fırarisi olarak Almanya’da bulunan Can Dündar’ın 29 Mayıs 2015 tarihli “İşte Erdoğan’ın yok dediği silahlar” başlıklı haberinde MİT’e ait tırlarda Suriye’deki gruplara silah ve cihatçı sevk edildiği ifade edilmiş, kanıt olarak ise savcılık dosyasından alındığı belirtilen görüntülere yer verilmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Dündar’ın bu haberine çok kuvvetli bir tepki vererek 31 Mayıs 2015 tarihinde TRT’de katıldığı canlı yayında aşağıdaki ifadelere yer vermiş ve davanın başladığını duyurmuştur

“...tabii aslında malum Bayırbucak Türkmenler ile alakalı bir konu, tabii ben konuşmalarında şunu ifade etmişimdir. Oda nedir? Özellikle insani yardım noktasında, lojistik destek konusunda şu an da mit teşkilatımız Bayırbucak Türkmenlerine bu desteği vermiştir...Bu casusluk faaliyetinin içine gazete de girmiştir. Haberi yapan bedelini ağır ödeyecek, öyle bırakmam onu” (TRT Haber, “Cumhurbaşkanı Özel Yayını”, 31.05.2015).

MİT, tırlarının durdurulmasına dair açıklamaya ancak 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü ile ilgili Darbe komisyonuna gönderdiği raporda yer vererek bir açıklamada bulunmuştur. Raporda; MİT’e ait tırların Ocak 2014’te FETÖ/PYD mensuplarınca durdurulmasının temel amacı şu şekilde özetlenmiştir;

- Ülkemizi uluslararası kamuoyu gözünde zor duruma düşürmek
 - MİT’in operasyonel imkân-kabiliyetini zayıflatmak
 - Kamuoyunda devlet birimleri arasında uyumsuzluk olduğu algısını yaratmak
 - Örgüt olarak Hükümet ve kamuoyu nezdinde güç gösterisinde bulunmak

- Uluslararası kamuoyunda ‘‘Türkiye’nin DEAŞ’a destek verdiği’’ algısı oluşturulmasına zemin hazırlamak
- Suriyeli Türkmenlerin gerekli yardımdan yoksun kalmak suretiyle yok olmalarını sağlamak
- DEAŞ’a karşı savaşan muhaliflerin zayıflatılması suretiyle örgütle mücadeleye zarar vermek
- Gerçekleştirmeye planladıkları darbeye zemin hazırlamak
- Yargı, Emniyet ve TSK ve kamudaki güçlerini denemek (<http://www.haberturk.com/gundem/haber>).

Yine Türkiye gündemini derinden etkileyen olaylardan birisi de Soma’da 301 madencinin ölümü ile ardından yaşanan olaylar silsilesidir (Erkel, 2016). Cumhurbaşkanı seçilen Erdoğan’ın Atatürk Orman Çiftliği arazisine yaptırdığı Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, muhalefet tarafından illegal şekilde inşa edildiği iması ile tartışma konusu olmuştur. (Haber 7, 2014; Cumhuriyet Gazetesi, 26.11.2016). Bahsi geçen bu gibi konular seçim öncesi seçmen tavırlarını etkileyen faktörler arasında düşünülebilir.

Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nin inşasına yönelik en önemli tepkilerden biri yine Bahçeli’den gelmiştir. 25 Kasım 2014 tarihli grup toplantısında 17-25 Aralık yolsuzluk operasyonu ve Atatürk Orman Çiftliği’ne yapılan yeni Cumhurbaşkanlığı Külliyesi ile ilgili olarak aşağıdaki sözlere yer vererek hem hükümeti hem de yeni Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’ni yolsuzluklar konusuna eleştirmiştir.

‘‘...Her şey iyi güzel de 17-25 Aralık 2013 tarihlerinden bu tarafa yaşananları Erdoğan nasıl izah edecek, nasıl açıklayacaktır? Önümüzdeki 17 Aralık’tan 25 Aralık tarihine kadar geçen dokuz günlük süreyi Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Haftası ilan edip, Türkiye’nin dokuz ayrı bölgesinde hırsızlığı, soygunu ve rüşveti cesaretle anlatacağız...Sayın Erdoğan söyle bize, yoksulluğun ve işsizliğin azaltılmasında adaletle ihtiyaç var ise, Ermenekli Recep Gökçe’ye yırtık lastik ayakkabıyı reva gören, sana da haram sarayları layık bulan bu düzenin neresinde adalet, neresinde hukuk vardır?... Milletın alın terini saraylara gömmek adalet midir? Milletın yarısından fazlası oturacak bir göz ev bulamazken, kaçak ve karanlık sarayın yanına yüzlerce odalı yeni bir rezidans yapmak bırakınız israfı, tek kelimeyle haram değil midir?’’ (Bahçeli, TBMM grup toplantısı konuşması, 25.11.2014, http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma).

AK Parti, 7 Haziran seçim kampanyasında siyasal reklamlara özel bir önem vermiş, görsel, yazılı, açık hava ve dijital mecra da seçmenin karşısına çıkmıştır. AK Parti bu seçimlerde televizyonu, gazeteleri, internet ve sosyal medyayı en etkin şekilde kullanan parti olmuştur. Seçim kampanyasında 80’e yakın reklam filmi hazırlamıştır (Özkan, 2016, s.12). Seçim arifesinde muhalefet partilerinin en büyük eleştirisi

noktalarından birinin de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve AK Parti'nin bu seçimlerde devletin tüm imkânlarını kullanmaktan geri kalmadığına dair iddiaları olmuştur (TV5, 2015, Haberler, 2015). Yine muhalefetin önemli iddialarından biri de, Cumhurbaşkanı seçilen Recep Tayyip Erdoğan'ın, seçim öncesi süreçte tarafsızlığını bozması ve AK Parti'nin iktidar olması için yoğun desteğine dair görüştür. Bu bağlamda özellikle sol muhalefet tarafından meydanlarda Erdoğan'ın başkanlık süreci ile ilgili konuşmalar yapması, AK Parti için her fırsatta 400 milletvekilini işaret etmesi sıkça eleştirilen başlıklardan olmuştur (Keyman, 2015). Muhalefete ve kimi medyaya göre tarafsız olması gereken Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafsızlığını bozmuş AK Parti yanlısı seçim çalışmaları yapmış ve her mitinginde başkanlık sistemine vurgu yapmıştır (Fox TV, 7 Haziran 2016). Seçime hazırlık sürecinde MHP'nin seçim kampanyaları şu üç söylem üzerine oturmıştır: “Hatırla”, “Bizimle Yürü Türkiye” ve “Seninle Yürüyorum” sloganlarıdır.

Resim 9. 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri MHP Afiş Örnekleri

Kaynak : www.mhp.org.tr

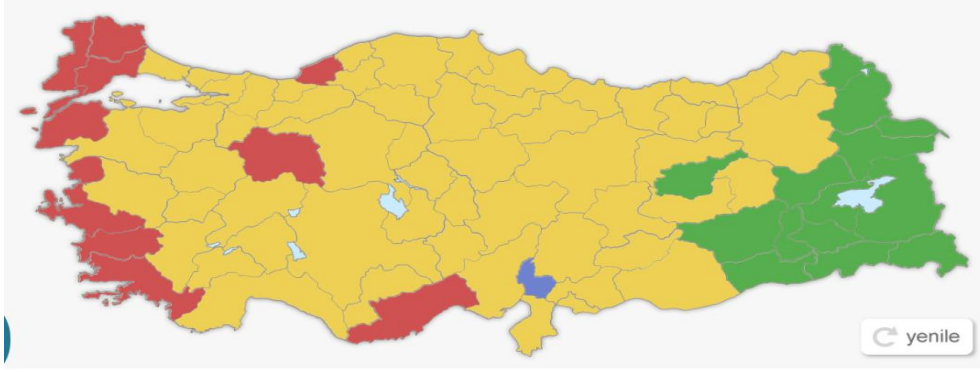
Resim 10. 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri MHP Afiş Örnekleri

Kaynak : www.mhp.org.tr

Seçim kampanyası sürecinde doğal olarak önceliği mitingler ve esnaf ziyaretleri teğkil etmiğtir. MHP, bir yandan halk ile temasa öncelik verirken diğer yandan da kitle iletişim araçlarını kullanarak seçmene kendi vaatlerini ve programını iletmeyi amalamığtır. Ancak MHP'nin medyayı etkili şekilde kullandığını söylemek zordur. Yazılı, görsel, işitsel, açık hava ve dijital ortamlarda MHP'nin kimi reklamları yayımlanmığ ama bunlar sıradanlık çizgisini aşmayı başaramamığtır. MHP, web adresinden partinin siyasal faaliyetleri ve kampanya uygulamaları yayınlamığ, bu yolla kamuoyunu bilgilendirme ve ikna etme yoluna gitmiğ ve bu yöntem tek başına oldukça sınırlı ve etkisiz kalmığtır (Setav, 2016, s.21).

Bahçeli'nin mesaj vermek için medyayı kullanma konusunda gösterdiği çekingenlik de kaydedilmesi gereken bir başka konudur. Çok az söyleşi veren, gazetecilerle teması hep mesafeli olan Bahçeli, kitle iletişim araçlarını etkili şekilde kullanma ve geniş kitlelere mesaj verme konusunda genel anlamda geri plnda kalmayı tercih etmiğtir. Diğer yandan Bahçeli'nin sosyal medya mecralarından Twitter'ı en etkin olarak kullanan siyasal liderlerden olduğunu söylememiz gerekir. Bahçeli'nin Twitter hesabından gündemdeki konularla alakalı mesajlarını kamuoyuna açıklamada başarılı olduğu ve bu mesajların yoğun şekilde tartışıldığı ileriki sayfalarda bağımsız bir başlık şeklinde ele alınacaktır.

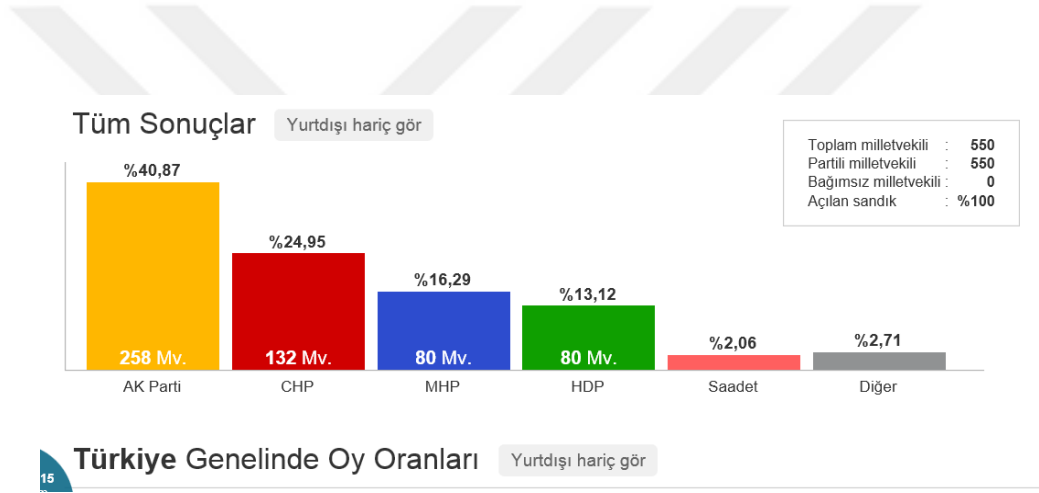
7 Haziran 2015'te yapılan genel seçimler neticesinde çok önemli oy kaybı yaşamığ olmasına rağmen AK Parti %40,87 birinci CHP %24,95 oyla ikinci, MHP %16,29 oyla üçüncü parti ve Halkların Demokratik Partisi (HDP) ise %13,12 oy oranı ile dördüncü parti olmuştur. nceki seçimlerde bağımsız adaylar olarak meclise giren HDP, bu seçimlerde parti olarak meclise girmeyi tercih etmiğtir.

Resim 11. 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Oy Oranları

(İllere Göre En Çok Oyu Alan Parti Dağılımı)

Kaynak: Cumhuriyet Gazetesi, “Genel Seçim 2015”, Yayın Tarihi: 02.11.2015

Resim 12. 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Oy Oranları

Kaynak: Cumhuriyet Gazetesi, “Genel Seçim 2015”, Yayın Tarihi: 02.11.2015

Yukarıdaki tabloya göre öz bir seçim kritiği yapıldığında, 2015 seçimlerine kadar CHP’nin ve MHP’nin oy artışı genel olarak bakıldığında ilk üç partinin arasındaki alışverişten değil, küçük partilerin oylarının erimesinden kaynaklanmıştır. Ancak AK Parti’nin seçmen kaybettiği ve CHP’nin deyim yerindeyse yerinde saydığı bu seçimlerde daha farklı dinamiklerin söz konusu olmuş olduğunu anlamak hiç de güç değildir. CHP’nin yeni seçmen kazanamadığı bu seçimde AK Parti milliyetçi oylarını Anadolu’da MHP’ye ve Kürt bölgelerinde HDP’ye kaptırmıştır denilebilir (Konda, 2015).

AK Parti’in etkili siyasal iletişim yöntemine rağmen seçimde oyunun azalmasının ve tek başına iktidar olma özelliğini kaybetmesinin nedenleri arasında;

HDP'nin barajı geçebilmesi için ulusal ve uluslar arası etkin güçlerce yapılan plânlı kampanyanın (Habertürk, 25 Aralık 2014) etkili olması ve emanet oyların bu partide toplanması, AK Parti'nin propaganda olarak başkanlık sistemini sıkça vurgulamsı, çözüm süreci ile ilgili kimi soru işaretlerinin devam etmesi ve Suriyede'ki savaş ortamının ülkemize yönelik olumsuz etkilerinin seçimde oluşturduğu kaygıları sıralamak mümkündür (Setav, 2016, s. 12).

7 haziran 2015 günü Fox TV'de gazeteci yazar Sedat Bozkurt MHP'nin seçimlerdeki performansı ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamayı yapmıştır:

“...Bir tarafta yükselen kimlik siyaseti varken, kimliğin karşısında rahatsız olan tedirgin olan bir başka kimlik siyasetinde yükselmesi çok normal. CHP eskisi gibi ulusalcı bir çizgiden gitmiyor. Sonuçta burdaki talepleri karşılayacak bir siyasi yapıya ihtiyac var. yani MHP 4 yıllık parlamento döneminde tek siyasi faaliyeti hafta bir 45 dakikalık grup toplantısı olan bir partiden söz ediyoruz. Sokaklara çıkmayan, sokaklarda faaliyet yapılmasına genel merkez tarafından izin verilmeyen yani aksiyonla büyümüş bir siyasi hareketin hiçbir faaliyet yapmadan büyümesine tanıklık yapıyoruz.”

Sözcü gazetesinden Doğan Güneş ise seçimlerde MHP tabanında lider kimliğinden ziyade parti kimliğinin ön plan çıktığını aktarmıştır:

“Bu seçim kampanyası boyunca bir kamuoyu araştırması yapılmıştı. Seçmenlere hangi partide lider oy alıyor hangi partide parti oy alıyor diye . Biz bu araştırmayı gördüğümüzde en az MHP'de bunu gördük. MHP seçmeni MHP tabanının %95'i partiye oy veriyor. %5 civarında lidere oy veriyor diye bir tablo çıkmıştır” (Fox Tv, 07.06.2015)

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ise seçim sonuçlarını değerlendirdiği 7 Haziran 2015 tarihli basın toplantısında geniş bir açıklama yapmıştır:

“...Her türlü elverişsiz şartlara rağmen aziz milletimizin iradesi sandıkta tezahür etmiştir. Bu kapsamda Genel Seçimlerin kesin olmayan sonuçları da büyük oranda belli olmuştur. Milliyetçi Hareket Partisi milli iradenin tercihinine şüphesiz ki saygı duymaktadır. Türk milleti vahşice kurgulanan dayatma, karartma ve aldatma mekanizmalarına rağmen hür iradesini sandıkta göstermiştir. Bu şartlar altında Türkiye’de yeni bir siyaset tablosu belirmiştir. Tüm siyasi partiler öncelikle bu tabloyu samimi ve dürüst şekilde okumalı, milli iradenin verdiği mesaja kafa yormalıdır. AK Parti için sonun başlangıcı görünmüştür. Türk milleti kutuplaşma simsarlarını açıkça ikaz etmiştir. Gerilim ve gerginliğe dayalı siyaset anlayışı bugün ağır bir yenilgi almıştır. Dahası milli iradeyi karartmaya, demokrasiyi çarpıtmaya dönük her türlü algı operasyonunun tutmayacağı artık net olarak anlaşılmıştır. Şurası inkâr edilemeyecek bir gerçektir ki, AK Parti 7 Haziran seçimlerinde devletin tüm imkanlarını pervasızca kullanmıştır. Haksızlık, usulsüzlük, eşitsizlik hiçbir dönemde olmadığı kadar vasat bulmuştur. Yalan, riya, iftira, dedikodu hiç bu kadar hâkimiyet kurmamıştır...Hepsinden önemlisi, Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanı olduğunu inkâr edercesine meydanlara çıkmış, kişisel ego ve hırsları uğruna Türkiye’nin huzurunu kaçırmıştır...Bu olumsuzluklara karşı Milliyetçi Hareket Partisi 12 Haziran 2011 Genel Seçimlerine göre oyunu yüzde 33 arttırmıştır. Kim ne söylerse söylesin, partimiz 7 Haziran seçimlerinden başarıyla, alınının akıyla çıkmıştır. Tuzak, fitne ve istismar felaketine rağmen milletvekili sayımıza 31 yeni ilave olmuştur. Müfterilerin yoğun gayretine rağmen gücümüze güç eklenmiştir. Hiçbir

karalama kampanyası önümüzü kesemeyecektir. Partimizin başarısını küçültmeyi, verdiğimiz mücadeleyi sulandırmayı aklından geçiren, geçirmeye tevessül eden kim varsa yanlışadır, yanlış taraftadır...Türkiye’yi kimseye teslim etmeyecek milliyetçi irade TBMM’de etkin bir şekilde temsil edilecektir....Milliyetçi Hareket Partisi aziz milletimizin varlığını idame ettirme, tarihsel haklarını savunma, birliğini koruma ve güvenceye alma konusunda her zamankinden daha çok azimlidir” (Bahçeli, http://88.255.31.62/htmldocs/genel_baskan/konusma/3884/index.html).

Bahçeli bu açıklamasında seçim sonuçlarını değerlendirmiş halkın AK Parti’nin yolsuzluklarından rahatsız olduğunu, Cumhurbaşkanının tarafsızlığını bozduğundan şikayet ettiğini, partisinin seçimlerden her şeye rağmen başarılı çıktığını, partisine yönelik tüm saldırılara rağmen bir önceki seçime göre 31 milletvekili daha alarak seçimlerde başarılı olduklarını ifade etmiştir.

Seçmenin bu genel seçimlerde; yolsuzlukla mücadele sözüne güvenerek tek başına iktidar yaptığı bir partiyi, yolsuzlukla yeteri kadar mücadele etmediği/edemediği için AK Parti’ye oy veren bir kısım seçmenin oylarını diğer partilere kaydıracağı söylenebilir. Seçim sonuçları analiz edildiğinde seçmen AK Parti’den tek başına iktidar yetkisini elinden alırken, aynı zamanda muhalefet partilerinin hiçbirine de tek başına iktidar yetkisi vermemiştir. Kısacası Milli irade, mevcut partilerinin hiçbirini mevcut performansıyla tek başına iktidara ehil görmemiştir (Hesa, 11.06.2015).

Türkiye, 7 Haziran’da yapılan Milletvekili genel seçimleri sonrasında AK Parti ve CHP arasındaki koalisyon görüşmelerinden de olumlu sonuç alınamaması neticesinde erken seçime doğru yol almaya başlamıştır (TRT Haber, 21.08.2015).

7 Haziran seçimleri sonrasında tek başına iktidar olma sayısal çoğunluğunu AK Parti elde edememiş ve bir dizi koalisyon görüşmeleri de sonuç vermemiştir. Tıkanan siyasetin önünü 2002 seçimlerinde olduğu gibi “milli beka” ekseninde yine Devlet Bahçeli açmıştır. Bahçeli 8 Haziran 2015’de seçim sonuçlarının değerlendirmesinde krize giren Türk siyasetinin adeta “can simidi” olmuştur. Bahçeli yaptığı değerlendirmede “*Milli iradenin tercihine saygı duyuyoruz. Vahşice uygulanan aldatma ve karartmalara karşı yeni bir tablo belirmiştir. Herkes, bu yeni tabloyu dürüstçe okumalıdır*” diyerek tüm partilerin bu seçim tablosundan gereken dersi çıkarmasını salık vermiştir. Bahçeli seçimlerde hiçbir partinin iktidar olacak çoğunluk sağlayamadığını belirttiği açıklamasında kendilerinin hiçbir şekilde oluşacak koalisyon hükümetinde yer almayacaklarını işaret ederek AK Parti’ye koalisyon ortağı

olarak HDP ve CHP'yi işaret etmiştir. Bahçeli son kertede kendilerinin şerefle ana muhalefet görevini üstlenebileceklerini belirtmiş ve bu seçeneklerin olmaması durumunda kendilerinin bir erken seçime hazır oldukları mesajını vermiştir (Haber7, 08. 06. 2015).

Elbette ki Bahçeli'nin bu açıklaması siyaseti rahatlatan ve tabiri caizse siyaseten "kan akışını" hızlandıran bir demeç olmuştur. Neticede Bahçeli'nin dediği gibi olmuş ve nafile koalisyon turları sonuç vermemiş ve yaklaşık 5 ay sonra 1 Kasım 2015'te Türkiye'de erken seçim yapılmıştır.

7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerine damga vuran seçim sonuçlarını etkileyen önemli etkenlerden biri de şüphesiz ki, iktidarın terör sorununu kalıcı olarak çözmek için son bir kurtuluş reçetesi olarak gördüğü ve uygulamaya koyduğu çözüm sürecini sabote eden veya daha net bir ifade ile süreci bitiren terör hadiseleri ve bombalı eylemlerdir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın o günlerde, A Haber ve ATV'deki canlı yayın konuşmasında, seçim sonrasında yaşanan kaos durumunu "*eğer 400 milletvekilini alabilecek veya bir anayasayı inşa edebilecek bir sayıyı, bir siyasi parti yakalamış olsaydı bugün durum çok daha farklı olurdu*" şeklinde yorumlamıştır. Çözüm süreci ile ilgili olarak da aşağıdaki ifadelerde bulunmuştur:

"Çözüm süreci aslında bunlar tarafından bir ihanetle değerlendirildi. Çözüm sürecini bunlar Güneydoğu'da ve kısmen Doğu'da, kendileri için silah stoklama süreci olarak değerlendirdiler ve çok ciddi silah stoklama süreci olarak kullandılar ve burada, bu süreç içerisinde güvenlik güçlerimiz herhangi bir çatışmaya girmeyelim dediler ama daha sonra anladık ki bu süreç içerisinde bunlar bunu yaptılar."

Erdoğan bir bakıma iyi niyetli olarak başlanan çözüm sürecinin bölücü terör örgütü tarafından sabote edilmesinin yaşattığı hayal kırıklığını ve kandırılmış olmalarını deklare etmesi MHP'nin öteden beri PKK ile ilgili dillendirdiği tezlerin ne kadar isabetli ve haklı olduğuna dair çok önemli bir duruş ve kanıt olmuştur. Bölücü terör örgütünün baş sorumlusu olduğu eylem ve bombalamaların ardından Erdoğan, 11 Ağustos'ta çözüm sürecinin buzdolabına kaldırıldığı açıklamasını yapmıştır (Fox TV, 11.08.2015)

7 Haziran seçimleri sonrasında tek parti iktidarının hiçbir parti tarafından sağlanamaması sonucu doğal olarak koalisyon hükümetini gündeme getirmiştir. O günlerde Erdoğan hükümetin kurulması adına, seçimden dört gün sonra 4. Uluslararası Öğrenciler Mezuniyet Töreninde ilk yaptığı açıklamada "*Anayasal süreç içerisinde*

herkes egolarını bir kenara koyup bir an önce hükümet kurulmalıdır” (TRT haber, 11.06.2015) açıklamasını yapmıştır. Fakat bu beyanına rağmen muhalefet tarafından hükümetin kurulması için gerektiği gibi hızlı davranmadığı ve görevlendirmeleri yavaştan aldığı için eleştirilmiştir. Bundan önceki süreçlerde Cumhurbaşkanı TBMM’de milletvekilleri yemininden en geç iki gün sonra hükümeti kurma görevi verirken, aynı şeyi Erdoğan’ın yapması bekleniyordu lakin 24 Haziran’daki milletvekilleri yemin töreninin ardından *“Hükümeti kurma görevini TBMM Başkanlığı seçiminden önce vermek gibi bir niyetim yok”* (www.iha.com.tr. E.T.20/06/2015) diyerek beklentileri boşa çıkartmıştır. Erdoğan, hükümetin kısa sürede kurulması için çaba harcamak yerine zamana yayma politikası izlemesi dikkat çekmiştir.

Erdoğan, ancak seçimlerin üzerinden otuz iki gün geçtikten sonra divanın olduğu 9 Temmuz’da Davutoğlu’na hükümeti kurma görevini vermiştir. Davutoğlu’nun otuz iki gün boyunca CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu ile koalisyon görüşmeleri yapmıştır. Bu süreçte CHP’ye koalisyon teklifi ile gitmedikleri, Kılıçdaroğlu’nun *“Başbakan’dan bize şu ana kadar bir koalisyon değil, üç aylık seçim hükümeti teklifi geldi”* (t24, 2015) sözleri ile ortaya çıkmıştır. CHP ile sonuç alınamayan sürecin akabinde 14 Temmuz 2015 tarihinde MHP ve Davutoğlu bir araya gelmiş, görüşme sonucunda koalisyon ihtimalinin çok daha zayıfladığı anlaşılmıştır. MHP Genel Başkanı Bahçeli görüşme sonucunu şu sözlerle açıkladı:

“Ne var ki MHP olarak, daha önceden kamuoyuyla paylaştığımız dört maddelik ön şartlarımızın AK Parti tarafından kabulü mümkün olmamıştır. Bu itibarla koalisyon hükümeti kurmak için lazım gelen uzlaşma zemini oluşmamış ve siyasi anlaşma iklimini vasat bulamamıştır. Şimdilik görünen odur ki, mevcut siyasi kompozisyonda bir koalisyon hükümeti ihtimali çok azalmıştır” (Bahçeli, D., Yazılı Basın Açıklaması, 2015).”

Bu süreçte CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu, Bahçeli’ye çağrıda bulunmuş *“Gel Başbakan ol. Bu fedakârlığa varım. Ben ateşten gömleği giymeye hazırım”* (Sözcü,19.06.2015) sözleri ile HDP’nin dışarıdan destekliği bir koalisyon hükümeti kurmaya davet etmiştir. Bu çağrının arkasından Bahçeli’nin adı kamuoyunda “hayırcı” olarak anılmaya başlanmıştır. Kılıçdaroğlu’nun bu teklifi yapabilmesi için Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurma görevinin ona verilmiş olması gerekiyordu ancak verilen bir görev de yoktu. Bahçeli, seçim sonuçları değerlendirmesini yaparken olası koalisyon hükümeti durumlarını sıralamış ve MHP’nin de bir ana muhalefet partisi görevini üstlenmeye hazır olduğunu ifade etmiştir. Saydığı koalisyon hükümetler içerisinde MHP’li bir koalisyon hükümeti de

bulunmamaktadır. Tüm olumsuzluklara karşı MHP'nin, oylarını da %33 arttırdığını ifade etmiştir.

Davutoğlu kırk beş günlük sürenin dolmasına beş gün kala görevi Erdoğan'a iade etmiştir. Erdoğan'ın, hükümet kurma görevini bir sonraki en çok oyu alan partinin genel başkanına verip vermeyeceği tartışmaları sürerken, “Eğer MHP ile koalisyon kurulamazsa CHP'ye yetki vereceğim” diyerek, 21 Ağustos tarihinde “1 Kasım'da Türkiye erken seçimi yaşayacaktır” (Hürriyet, 2015) duyurusunu yapmıştır.

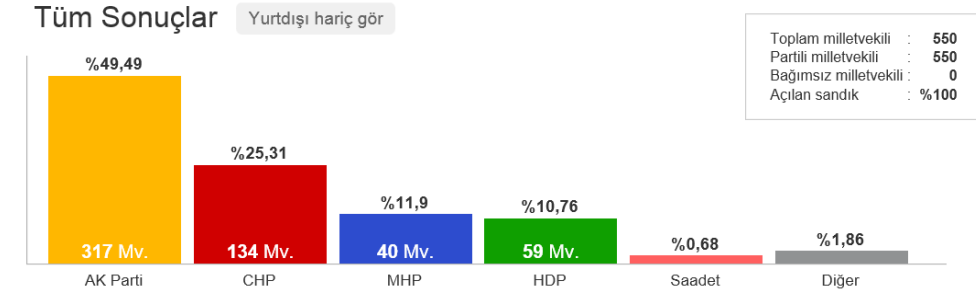
MHP, 7 Haziran seçim kampanyasında kullandığı “Bizimle Yürü Türkiye” sloganını 1 Kasım seçiminde değiştirmiş, “Ülkenin Geleceğine Oy ver” sloganıyla seçmenin karşısına çıkmıştır. MHP bu sloganla 1 Kasım seçiminin Türkiye'nin geleceği açısından yol ayrımı olacağına vurgu yapmayı amaçlamış, ülkenin birlik ve bütünlüğü için MHP'nin önemine dikkat çekmeyi hedeflemiştir. MHP'nin bu seçimde ayrıca “Sen, Bilirsin Türkiye” ifadesi “Sen Bilirsin, Türkiye” ifadesi ile karıştırılmış ve meramını anlatmasında yetersiz kalmış ve bu sebeple de slogana ilişkin eleştirilere maruz kalmıştır (Setav, s. 22, 26.01.2016)

Resim 13. 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri MHP Afiş Örnekleri

Kaynak: www.mhp.org.tr

Diğer yandan bir duyarlılık ve ilkeli duruşu gereği MHP, mitinglerini “şehitlere saygıdan dolayı şarkısız gerçekleştirme” kararı almış ve mitinglerinin sönük geçmesinde bu kararın etkisinin olduğu düşünülmüştür (Arslan, BBC Türkçe, 19.10.2015).

Türkiye Geneline Oy Oranları Yurtdışı hariç gör

Resim 14. 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Oy Oranları

Kaynak: Cumhuriyet Gazetesi, “Genel Seçim 2015”, Yayın Tarihi: 02.11.2015

1 Kasım seçim sonuçları için yapılan anketlerde AK Parti’nin oyunu bir miktar arttırsa da 7 Haziran’dan çok farklı sonucun çıkmayacağı yönündeydi (SDAM, 2015, s.1) Resim 11 ve 13’de görüldüğü üzere AK Parti oylarını %8,6 oranında artırmıştır. CHP’nin oy oranı neredeyse hiç değişmezken MHP ve HDP büyük oranda güç kaybına uğradığı görülmüştür. Seçimlerden bu sonucun çıkmasının sebebinin farklı etkenleri vardır. Seçim öncesi, ekonomi durma noktasına gelmiş ve bu durum seçimde AK Partinin tek başına iktidar olması durumunda istikrarın sağlanacağı ve ekonominin düzeleceği algısını yaratmıştı. Terör olaylarında yine aynı şekilde seçmen gözünde istikrar olursa bitecek şeklinde bir algıya sebebiyet vermiştir. Erdoğan’ın seçim süreci boyunca “400 milletvekili verseydiniz bu olaylar olmazdı” (A Haber, Gündem Özel, 06.09.2015; Hürriyet Gazetesi, 06.09.2015) şeklinde konuşmaları, Davutoğlu’nun 20.10.2015 tarihinde Van mitingindeki “AK Parti iktidardan indirilirse buralarda terör çeteleri dolaşacak, beyaz Toroslar dolaşacak” (Posta,20.10.2015; Hürriyet, 20.10.2015) söylemi ile Kürt seçmenin bir bölümünün, diğer yönüyle Türkiye genelinde ise hem ekonominin kötü gidişatının önlenmesi hem de terör olaylarındaki artışı durdurmanın inancıyla AK Parti’ye oylarını yöneltmiş olmaları muhtemeldir. Aynı seçmen 7 Haziran’da koalisyon hükümeti kurulamadığını görmüş ve sandıktan yine koalisyon çıkarsa hem siyasal hem de ekonomik anlamda belirsizliğin devam edeceği endişesine kapılarak AK Parti’ye yönelmiştir.

Seçim sonuçlarına yönelik “Tarafsız Bölge” programında sunucusu Ahmet Hakan Coşkun, MHP’den daha önce değerli isimleri geçmiş programlarında ağırladığını ve hepsinin sahada müsaade ettikleri ana görüşün “oylarımız AKP’ye kayıyor. AKP öyle bir algı operasyonu yapıyor ki bizi hayırcı parti olarak

nitelendiriyor ve seçimde bizi böyle algılıyor. Biz koalisyon istemeyen, hükümet istemeyen bir parti olarak algılanıyoruz, böyle çalışma yapıyoruz’’ şeklindeki sözlerini aktararak MHP’li vekillerin seçimlerle ilgili yorumlarını açıklamıştır (Coşkun, Tarafsız Bölge CNN Türk, 2 Kasım 2015).

Bu seçimlerden sonra parti içinde Bahçeli’nin liderliği şiddetli bir şekilde sorgulanmış, hatta parti içinde genel başkanlık seçimleri erken yapılsın diye yükselen sesler olmuştur. Parti içi muhalefetin önde gelen isimleri arasında Meral Akşener, Sinan Ogan, Koray Aydın ve Ümit Özdağ gibi isimler gelmektedir.

2. İÇ POLİTİK GELİŞMELER VE MHP

2.1. Referandumlar Ve Mhp'nin Tavrı

Türkiye tarihinde günümüze kadar 7 referandum gerçekleştirilmiştir. Bunlar sırasıyla 9 Temmuz 1961'de yapılan **1961 Anayasa oylaması** (Katılım oranı yüzde 81, “Evet” oyları yüzde 61,7 “Hayır” oyları ise yüzde 38,3), 7 Kasım 1982'de yapılan **1982 Anayasa oylaması** (Katılım oranı 91,3 “Evet” oyları 91,4, “Hayır” oyları ise yüzde 8,6), 6 Eylül 1987'de yapılan **Yasaklı Siyasetçilere Af Oylaması** (Katılım oranı 93,6 “Evet” oyları yüzde 50,2, “Hayır” oyları yüzde 49,8), 25 Eylül 1988'de yapılan **Seçimlerin Erkene Alınması Oylaması** (Katılım oranı Yüzde 88,8 “Evet” oyları yüzde 35, “Hayır” oyları yüzde 65), 21 Ekim 2007'de yapılan **Cumhurbaşkanı'nın Halk Tarafından Seçilme Oylaması** (Katılım oranı Yüzde 67,5, “Evet” oyları yüzde 69, “Hayır” oyları ise yüzde 31), 12 Eylül 2010'da gerçekleştirilen **Anayasa Değişikliği Oylaması** (Katılım oranı yüzde 73,71 seviyesinde oldu. Yüzde 42,12 “Hayır” , yüzde 57,88 “Evet”), 16 Nisan 2017'de yapılan **Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Oylaması** (Katılım oranı yüzde 84.05, yüzde 51,40 "Evet"e karşı yüzde "48.59" hayır) (Diken.com.tr., E.T. 17. 08.2017).

Biz bu çalışmamızda konumuz kapsamında sadece 3 referandumla ilgili gelişmelere değinmekle yetineceğiz. Zira Bahçeli'nin ele alındığı bu çalışma, dönemsel olarak Cumhurbaşkanı'nın Halk Tarafından Seçilme Oylaması, Yüksek Yargı Organlarındaki Değişiklik Oylaması ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Oylamasını kapsamaktadır. Bu başlıktaki amacımız MHP'nin ve dolayısı ile Bahçeli'nin son 10 yılda yapılmış olan ve Türk siyasi hayatında önemli değişikliklere sebebiyet veren bu üç referandumun MHP'deki yansımalarını öğrenebilmektir.

2.1.1. 21 Ekim 2007 Cumhurbaşkanı'nın Halk Tarafından Seçilme Oylaması

Türkiye'de siyasi krizler zaman zaman sorunun sistem krizine varacak devasa boyutlara ulaşabilmektedir. Bunun yakın tarihteki en bariz örneği ise AK Parti'nin iktidara gelme süreciyle başlayan ve Cumhurbaşkanlığı makamı özelinden yaşanan siyasi tartışmalardır. Bilindiği gibi Türkiye 16 Nisan 2017'ye kadar parlamenter sistem modeliyle yönetilmekteydi. 16 Nisan'da yapılan referandum neticesinde Türkiye, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi modeline geçmiştir. Literatürde “Başkanlık Sistemi” olarak da bilinen fakat çeşitli yönleriyle bu sistemden farklılık gösteren ve

kendine has dinamikleri olan bu yeni yönetim şekli Türkiye’ye özgü bir model olarak tarihe geçmiştir. Türkiye yönetim sistemi olarak çok uzun yıllardır parlamenter sistemle yönetilmiş bir ülkedir. Akademisyen Mehmet Gökhan Genel’in ifadesi ile söyleyecek olursak:

“Türkiye, Osmanlı’daki meşrutiyet uygulamaları da hesaba katıldığında iki yüzyılı aşan bir anayasal yönetime bir başka ifade ile halkın iradesinin temsili olarak meclise yansıyan parlamento geleneğine sahiptir” (2015: 66).

Başkanlık sistemi tartışmalarının tarihi eskiye dayansa da ciddi anlamda Türkiye gündemini meşgul etmesi ise 2007’de yaşanan ve bir kördüğümüne sebep olan Abdullah Gül’ün Cumhurbaşkanı olarak seçil(e)memesi ile gündeme gelmiştir. Bilindiği gibi 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in görev süresinin dolmasıyla birlikte TBMM’de yeni Cumhurbaşkanı seçilmesi için adaylar ortaya çıkmıştır. AK Parti’nin adayı partinin önemli kişilerinden ve A takımından olan Abdullah Gül olmuştur. Fakat işler beklendiği gitmemiş dönemin Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu "367 kuralını" ortaya atarak bir krizin doğmasına sebebiyet vermiştir. Kanadoğlu’nun görüşüne göre, Cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turunda Meclis’in nitelikli çoğunluğu olan 367 Milletvekili Genel Kurul’da hazır bulunmazsa, ilk tur gerçekleşmemiş sayılacaktı. Daha önce hiç uygulanmayan bu durum karşısında Bu AK Parti meclisteki mevcut durumuyla adayını Cumhurbaşkanı olarak seçtiremeyecekti. Bu hesabı iki muhalefet partisi olan ANAP lideri Erkan Mumcu ve DYP lideri Mehmet Ağar ancak bozabilirdir. Ancak seçim günü DYP ve ANAP’ın gelmediği mecliste yapılan ilk tur oylamasında Abdullah Gül 357 oy almıştır. CHP’nin üzerine Anayasa Mahkemesine başvurmuş ve mahkeme 367 kuralına bağlı olarak Gül’ün almış olduğu oyları geçersiz saymış ve böylece Cumhurbaşkanlığı seçimi de iptal edilmiş oldu.

Bu olaydan sonra 27 Nisan 2007’de yaşanan ve adına “e-muhtıra” denilen ve askerin siyasete müdahalesi olarak kabul edilen anti demokratik tutum siyasetin vesayet altına alınmak istendiğinin ve ileriki zamanlarda nelerin olabileceğinin bir bakıma habercisi olan tarihi bir kırılma anıdır. E-muhtıranın anlamı aslında AK Parti’nin belli kesimler tarafından istenmediğinin ve özellikle “laiklik” hassasiyeti olan bir takım zinde güçlerin Cumhurbaşkanlığı gibi devleti temsil eden bir makama laiklik karşıtı olarak gördükleri birilerinin oturmasını istememeleridir. Bu olay gerçekleşecek olan Cumhurbaşkanlığı seçiminin çok büyük krizlere gebe olacağının

somut habercisi olmuştur. E- Muhtıradaki bilindiği gibi “laiklik” vurgusunun altı kalın bir şekilde çizilerek şöyle denilmiştir:

“Son günlerde, Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde öne çıkan sorun, laikliğin tartışılması konusuna odaklanmış durumdadır. Bu durum, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından endişe ile izlenmektedir. Unutulmamalıdır ki, Türk Silahlı Kuvvetleri bu tartışmalarda taraftar ve laikliğin kesin savunucusudur. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetleri yapılmakta olan tartışmaların ve olumsuz yöndeki yorumların kesin olarak karşısındadır, gerektiğinde tavrını ve davranışlarını açık ve net bir şekilde ortaya koyacaktır. Bundan kimsenin şüphesinin olmaması gerekir” (Habertürk, E.T. 17.05. 2017).

Genel Kurmay Başkanlığı internet sitesinde yer verilen bu açıklama kamuoyunda “post modern darbe” ve “e-posta darbe” şeklinde yankı bulmuş ve siyasi atmosfer bir anda allak bullak olmuştur. Bu açıklamaya hükümet cenahından tepki gecikmemiş ve hükümet sözcüsü olan Cemil Çiçek kameraların karşısına geçerek aşağıdaki ifadelerle tepki göstermiş ve bir bakıma sivil siyasetin kimseden emir almayacağını vurgusunu yapmıştır:

“Başbakanlık'a bağlı bir kurum olan Genelkurmay Başkanlığı'nın herhangi bir konuda hükümete karşı bir ifade kullanması demokratik bir hukuk devletinde düşünülemez. Genelkurmay Başkanlığı, hükümetin emrinde, görevleri Anayasa ve yasalarla tarif edilmiş bir kurumdur. Anayasamıza göre, Genelkurmay Başkanı görev ve yetkilerinden dolayı Başbakan'a karşı sorumludur. Bu metnin basın yayın organlarına verilmesi ve Genelkurmay'ın internet sitesinde yayınlanmasındaki zamanlama manidardır” (Habertürk, E.T. 17/ 05 / 2017)

Bunun ardından hükümet erken seçim kararı alınarak 22 Temmuz 2007’de seçime gidilmiş ve AK Parti bir önceki seçime göre daha kuvvetli olarak (%47) parlamentoda temsil edilmeye başlanmıştır. 2007 Ağustos’unda yapılan seçimle daha önce 367 kararı ile engellenen Abdullah Gül, Türkiye’nin 11. Cumhurbaşkanı olarak TBMM tarafından seçilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçiminde yaşanan bu krizin bir daha tekrarlanmaması ve dahası Cumhurbaşkanının direk halk tarafından seçilmesi için hükümet tarafından bir yasa teklifi verilmiştir. Teklifte yer alan "Cumhurbaşkanının meclis yerine halk tarafından seçilmesi", "cumhurbaşkanlığı süresinin yedi yıldan beş yıla indirilmesi", "cumhurbaşkanının ikinci bir dönem için yeniden seçilmesi" (t24.com. E.T., 18/ 07 / 2017) gibi düzenlemeler halkoyuna sunulmuştur.

21 Ekim 2007’de yapılan referandum öncesinde Türk siyaseti ciddi anlamda bir kutuplaşma örneği göstermiştir. Referanduma başta AK Parti olmak üzere DTP, SHP, BBP, SP, DP ve ANAP “Evet” kısmında yer almıştır. Referandumda “Hayır” kısmında

en etkin parti ise CHP olmuştur. Diğer yandan referanduma dair MHP'nin tavrı ise genel anlamda "hayır" dan yana olmuştur denilebilir. Bütün bu tartışmaların yaşandığı ilk dönemde mecliste temsil edilmeyen MHP, 22 Temmuz'da yapılan seçimle tekrar mecliste temsil yetkisi kazanmıştır. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli referandumdan önce 4 Ekim 2017'de yaptığı açıklamada Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi durumunda ciddi hukuki belirsizliklerin olacağına işaret ederek bir bakıma MHP'nin tavrını da açığa vurmuştur. Bahçeli, mevcut durumla ilgili olarak hukuki meşruiyet sorununa ve siyasi kamplaşma tehlikesine işaret ederek referandumun geri alınması da dâhil olmak üzere bir dizi teklifte bulunmuştur. Bahçeli yaptığı açıklamada şu teklifleri sunmuştur:

"31 Mayıs 2007 tarihli ve 5678 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun" halkoylamasıyla yürürlüğe girmeden önce, geri alınması önümüzdeki birinci imkândır.

-Bu yöntemin halkoylaması sürecinin başlamış olması nedeniyle bazı hukuki sorunlara yol açacağı düşünülüyorsa veya siyasi partilerce farklı nedenlerle benimsenmiyorsa, önümüzdeki ikinci yol, 5678 sayılı kanun halkoylamasıyla yürürlüğe girmeden önce 6. maddesinde değişiklik yapılarak geçici 18 ve 19. maddelerin metinden çıkarılmasıdır.

- Anılan kanun, halkoylaması sonuçlarının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra yürürlüğe girecektir. Bu bakımdan, henüz yürürlüğe girmemiş bu kanunun 6. maddesinde değişiklik yapılması önünde hukuki bir engel bulunmamaktadır." (mhp.org.tr. E.T. 19 / 06 / 2017).

Bahçeli'nin açıklamalarından da anlaşılabileceği gibi Türkiye'nin yeni siyasi krizlere girmemesi, siyasi ortamın gerginleşmeden her kesimin suhuletle olaylara yaklaşması gerektiği ve toplum huzurunu baltalayacak olan siyasi ve hukuki tartışma/çatışma ortamından azami derecede kaçınılması gerektiği yönünde yapıcı görüşler ileri sürdüğü görülmüştür. 16 Ekim 2007'ki grup toplantısında MHP'nin dolayısı ile Bahçeli'nin son kertede referandumda hangi oyu kullanacağına dair: *"Oyumuz kahverengi", "Halktan hangi sloganla oy isteyeceğiz?" sorusuna, "Nuri Sesigüzel'in 'Senin en güzel yerin kahverengi gözlerin' türküsünü söyleyerek isteyin"* (milliyet.com. t.r. 15 / 06 / 2017) diyen Bahçeli esprili bir şekilde verecekleri oyun rengini de belli etmiş oldu. Aynı gün grup toplantısı çıkışında gazetecilerin sorusu üzerine Bahçeli, aşağıdaki ifadeleriyle de MHP'nin referanduma dair kati kararlarını vermiş oldu:

"Cumhurbaşkanlığının meşruiyetinin tartışması aşamasında yüksek bir sorumluluk anlayışıyla, MHP gereğini yapmıştır. Şimdi 21 Ekim'de referandum

vardır. Bu referandumda Milliyetçi Hareket Partisi hayır oyu kullanacaktır. Yani kahverengi..." (haberturk.com. 15 / 06 / 2017).

21 Ekim 2007’de yapılan anayasa referandumu değişikliğine dair halk oylaması sonucunda %68,95 oranında “evet”, ve %31.05 oranında ise “hayır” oyu çıkarak referandum kabul edilmiştir.

2.1.2. 12 Eylül 2010’da Gerçekleştirilen Anayasa Değişikliği Oylaması

AK Parti, 12 Eylül 2010’da yapılan referandumun gerekçesini ve temel çıkış noktasını “vesayetçi rejimle hesaplaşmak” olarak mottolaştırmıştır. Bir tenakuz veya kaderin bir cilvesi olarak değerlendirebileceğimiz aynı tarihe denk gelen “12 Eylül” referandumu, 12 Eylül 1982 Anayasa’sının zımni anlamda bir rövanşı niteliğindedir. 1982 darbesinin askeri vesayet rejimi olan 12 Eylül Anayasası birçok yönüyle özgürlük ve hak ihlallerini barındırdığı muhakkaktır. İşte 12 Eylül 2010 referandumu 1982 Anayasa’sında yer alan daha çok yargısal bağlamdaki kimi özgürlükçü olmayan maddelerin değiştirilmesi durumudur. Referandum paketinde daha çok yargı organları ile ilgili değişiklik yer alsa da temel ve hak ve özgürlüklerin genişletilmesine dair birtakım düzenlemelerin de olduğu değişiklik paketinde şu maddelerle ilgili düzenlemeler yer almıştır:

- Anayasa Mahkemesi’nin Yapısı
- HSYK’nın Yapısı
- Yaş’a Yargı Yolu
- Darbeye Yargı Yolu
- Kadın Ve Çocuklara Pozitif Ayrımcılık
- Kişisel Verilerin Korunması
- Yurt Dışına Çıkış Yasağında Hâkim Kararı
- İstismara Önlem
- Kamu Denetçiliği
- Birden Fazla Sendika
- Memura Ve Emekliye Toplu Sözleşme

- İş Yavaşlatmaya Anayasal Destek (Gül, e-akademi.org. E.T. 15.04.2017)

Referandum etkinliklerinden “Evet” cephesinde bir önceki referandumda olduğu gibi yasa teklifinin sahibi Ak Parti yer almıştır. Bununla birlikte Saadet Partisi (SP) ve Büyük Birlik Partisi (BP) de “evet” oyu verecekler arasında yer almıştır. Referandumda karşı blokta yer alan ve “Hayır” diyeceklerini deklare eden partilerin başında başta Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve sol cemahta yer alan küçük partilerdir. Diğer yandan Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) referanduma katılmayarak boykot uygulamıştır.

Referandumun mimarlarından dönemim Başbakanı Erdoğan değişiklikle alakalı olarak aşağıdaki ifadeleri kullanır:

“12 Eylül ile yüzleşmek için, 12 Eylül üzerindeki dokunulmazlık zırhını kaldırmak için 'Evet' diyoruz. Bu ülkede bir daha darbelerin yaşanmaması, ülkenin geleceğinin karartılmaması için, demokrasinin kesintiye uğramaması için 'Evet' diyoruz. Büyük Türkiye, güçlü Türkiye, itibarlı Türkiye için 'Evet' diyoruz.”

CHP Lideri Kılıçdaroğlu ise, arzu edilen değişiklikle AK Parti’yi anayasa ile yargının tüm birimlerini denetim altına almayı amaçlamakla itham etmiştir. Referandumda “hayır” oyu vereceklerini belirten Bahçeli ise, AK Parti’yi AB ve ABD’nin istekleri doğrultusunda Türk Milletinin ihtiyaçlarından kaynaklanmayan anayasa değişikliğini millete dayatmakla eleştirmiştir. Bahçeli ayrıca değişiklik paketinin Türkiye’nin üniter siyasi yapısı ve kimliğine uygunluk sağlamadığını ifade ederek bu teklifin demokrasi kılıfı altında bir AK Parti –PKK projesi olduğu yönünde sert açıklamalar getirmiştir. (Bbc.com. E.T. 14.05.2017). MHP, referanduma yönelik olarak hazırladığı “NEDEN HAYIR” isimli broşürde “hayır” blokunda yer almış olmalarının gerekçelerini detaylandırmışlardır. MHP referandum sürecinde özellikle görsel öğeler ve oluşturulan çarpıcı ve halkın aklında kolayca yer edinebilme özelliğine sahip kısa ve öz spotlarla neden “hayır” blokunda yer aldıklarını kamuoyuna açıklamıştır. Aşağıda yer verilen pasajlardan ve görsellerden de anlaşılabileceği gibi MHP “hayır” propagandasını daha çok milliyetçilik üzerinden kurgulamıştır. AK Parti’nin Kürt sorununu barışçıl yöntemlerle çözmesine dönük politikaları MHP tarafından amacına ulaşılmayacağı için ve bir anlamda taviz olarak değerlendirildiği için şiddetle eleştirilmiştir. Bu eleştiriler parti tarafından “İşbirlikçi, teslimiyetçi ve basiretsiz” politikalar olarak değerlendirilmiştir.

Resim 15. Neden Hayır?

Kaynak: www.mhp.org.tr

MHP'nin ilgili broşüründe neden “hayır” verileceğine dair gerekçeler ANAYASALAR NASIL DEĞİŞTİRİLMELİDİR? ana başlığı altında yer alan bazı maddeler aşağıdaki şekliyle sıralanmıştır.

- **Anayasa değişiklikleri toplumsal mutabakat zemininde hazırlanmalıdır:** Anayasa metinleri kutsal metinler değildir ve zamanı geldiğinde değiştirilmelidir. Ancak anayasa kavramının anlamı gereği yapılacak değişikliklerin, toplumun iç dinamiklerinden doğması, toplumsal ihtiyaçları kendi taleplerinden karşılaması esas olmalıdır.
- **Anayasa Değişikliği İçin Uzlaşma Arandı Mı?** Anayasa değişiklik paketi bu yönüyle uzlaşmadan yoksundur. Türk Milleti, önceliklerine, taleplerine cevap vermeyen, olgunlaşırken katkısının sorulmadığı ve başkası tarafından dayatılmış kararlara katılmayarak Anayasa değişikliklerine “hayır” diyecektir.
- **Anayasa Paketi Milletin İhtiyaçlarından Kaynaklanmamıştır:** Anayasa paketi milletin ihtiyaçlarından kaynaklanmamaktadır. Bugün milletimizin önüne getirilen değişikliklere bakıldığında bunların toplum ihtiyaçlarından kaynaklanmadığı çok açık olarak görülecektir. AKP, AB ve ABD istekleri doğrultusunda, Türk Milletinin ihtiyaçlarından kaynaklanmayan bu anayasa değişikliğini milletimize dayatmaktadır.

Anayasa paketi güdümlü ve dış kaynaklı bir sipariştir. Bugün yapılan anayasa değişikliği öncesinde 2007 yılında AKP'nin kamuoyunda tartıştığı dış kaynaklı sipariş anayasa taslağının, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin üniter, siyasi yapısı ve kimliğine uygun olmadığı, bu temelleri sarsacak, kabul edilemez hükümler içerdiği bilinmektedir. Demokratik haklar arkasına gizlenen “tuzak maddeler” toplumdan saklanmaktadır.

- **Anayasa paketi AKP İçin Hesaptan Kurtuluş Yolu Mu?** Anayasa paketi güdümlü ve dış kaynaklı bir sipariştir. Bugün yapılan anayasa değişikliği öncesinde 2007 yılında AKP'nin kamuoyunda tartıştığı dış kaynaklı sipariş anayasa taslağının, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin üniter, siyasi yapısı ve kimliğine uygun olmadığı, bu temelleri sarsacak, kabul edilemez hükümler içerdiği bilinmektedir. Demokratik haklar arkasına gizlenen “tuzak maddeler” toplumdan saklanmaktadır.
- **Anayasa Değişikliğinin Devletin Temel İşleyiş Düzeni İle İlgisi Var Mıdır?** Anayasa paketi Türk hukuk düzenine dayatmacı anayasa anlayışını getirmektedir. AKP, devletin işleyişini kendi çıkarı için bozma çabasında ve Cumhuriyet'in temellerini sarsarak milli bütünlüğümüzü yok etmenin peşindedir.
- **Akp Neyin Peşinde?** AKP'nin anayasa paketi ayrıştırma ve bölme amaçlıdır. AKP anayasa taslağının 9. Maddesiyle, 1982 Anayasasının 84. Maddesinin son fıkrasında bulunan, “eylem ve söylemleri nedeniyle partisinin kapatılmasına sebep olan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine yönelik” düzenleme ortadan kaldırılmaktadır. AKP bu değişikliklerle mecliste her tür bölücülüğü serbest hâle getirmekte ve bölücü faaliyetleri özendirmektedir. AKP, anayasa taslağındaki bu hükümleriyle, başlattığı ülkeyi bölme veya parçalama emellerine, anayasal zemin hazırlamaktadır.
- **Anayasa Değişikliği Demokratikleşmeyi Sağlamış Mıdır?** Anayasa paketi, anayasada var olan düzenlemelerle halkın gözünü boyamaktadır. Anayasa değişikliği adı altında gerçekleştirmek istenenlerin gerçekte demokratikleşme adımları ile ilgisi yoktur. Bu değişikliklerin ne demokrasi ile ne insan hakları ile ne de kişisel hak ve özgürlüklerle ilişkisi vardır.

- **Akp'nin Bir Türkiye Gündemi Var Mı?** Anayasa paketi AKP'nin bir gizli gündemidir. Anayasa paketi, Türkiye'nin bu alanlardaki ihtiyaçlarına göre değil, AKP'nin özel ihtiyaçları ile oluşturulan gizli gündemi ışığında şekillenmiştir.
- **12 Eylül'de Neden 'Hayır' Diyeceğiz?** Uzlaşmaz ve itici tavırlarına, başına buyruk siyaset anlayışlarına, dayatmacı ve tehditkâr üslubuna, millî kimliğimizi tahribat arayışlarına, özürsüz demokrasi algısına, bölücü terörle girdiği sıcak ilişkilere, etnik ayrımcı fikirleri temsil eden yıkıcı projelerine, farklı düşüncelere yönelik aşağılayıcı tutumlarına, uluslararası dayatmalara karşı teslimiyetine "HAYIR" demektir.

MHP'nin referandum için hazırladığı "Neden hayır" kitapçığında yer alan görseller:

Resim 16. Neden Hayır 2

Kaynak: www.mhp.org.tr

Resim 17. Neden Hayır 3

Kaynak: www.mhp.org.tr

Resim 18. Neden Hayır 4

Kaynak: www.mhp.org.tr

Resim 19. Neden Hayır 5

Kaynak: www.mhp.org.tr

Resim 20. Neden Hayır 6

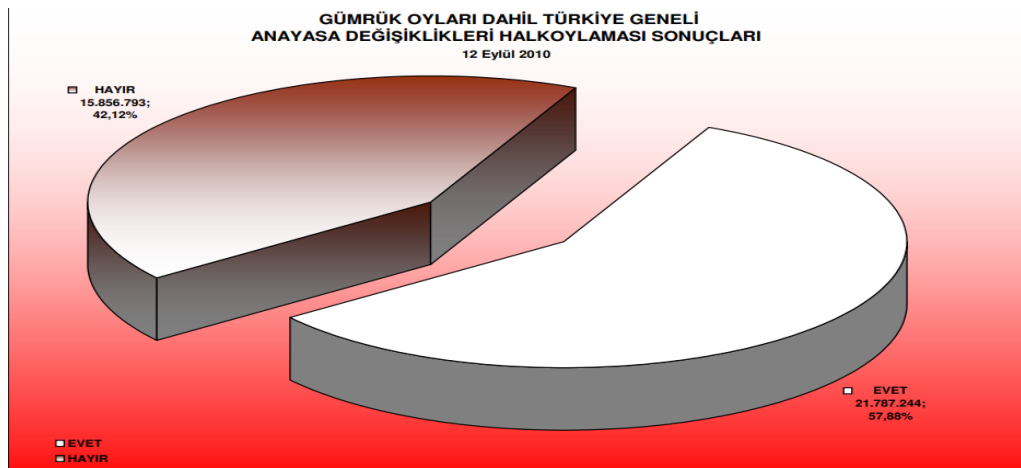
Kaynak: www.mhp.org.tr

Resim 21. Neden Hayır 7

Kaynak: www.mhp.org.tr

12 Eylül 2010'da yapılan referandum sonuçlarına bakıldığında %57,9 evet ve %42,1 hayır oyu çıkmıştır. %73,1 oranında katılımın olduğu referandumda Türkiye tarihinde ilk kez yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları da oy kullanmıştır. Buna göre yurt dışından referandum için katılım beklenenin çok altında gerçekleşmiştir. Bu referandumla anayasada öngörülen 26 maddenin değişikliği halk tarafından onaylanmış ve 23 Eylül 2010'da Resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Resim 22. Anayasa Halk Oylaması Resmi Sonucu

Kaynak: www.ysk.gov.tr

2.1.3. 16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliği Oylaması

16 Nisan 2017’de yapılan anayasa referandumunu genel itibariyle ifade edilecek olunursa Türkiye’de yeni bir yönetim sistemi değişikliğinin adıdır. Referandum söylentisi, öncesi ve sonrası çok büyük tartışmaların yaşanmasına sebep olmuştur. Öyle ki Türkiye’de olduğu kadar Türkiye dışında da önemli gündem maddesi olan ve aleni bir şekilde müdahalelerin olduğu referanduma özellikle AB ülkelerinin sürece dâhil olmaları yaşanan gelişmelerin boyutunu göstermesi bakımından çarpıcıdır. 18 maddeyi kapsayan anayasa değişikliği kamuoyuna yansıdığı gibi yeni bir hükümet sistemi modeli olarak “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”ne geçişi öngörmüştür. Anayasada yapılması düşünülen değişiklik teklif süreci, AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım’ın MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ile uzlaşması neticesinde 316 AK Partili milletvekilinin imzasını taşıyan teklif 10 Aralık 2016’da TBMM’ne sunulmasıyla başlamıştır. Anayasa değişikliğinde değiştirilmesi öngörülen ve sonrasında değiştirilen maddeler aşağıdaki gibidir:

- **1. Madde:** Yargı yetkisinin "Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanacağına" hükmü "bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır" şeklinde düzenlenmiştir.
- **2. Madde:** Türkiye’de artan nüfusu paralel olarak milletvekili sayısı 550’den 600’e çıkarılmış ve bu maddedeki değişiklik 3 Kasım 2019 seçimlerinde yürürlüğe girecektir.
- **3. Madde:** Milletvekili seçilebilme yaşı 25’ten 18’e indirilmiş ve bu maddedeki değişiklik ilk olarak 2. Madde de olduğu gibi 3 Kasım 2019 seçimlerinde uygulanacaktır.
- **4. Madde:** Mevcut Anayasa’nın "TBMM’nin seçim dönemi" başlıklı maddesi "TBMM ve Cumhurbaşkanı seçim dönemi" olarak değiştirilmiştir. TBMM seçimleri 4 yıldan 5 yıla çıkartılmış ve bunun yanı sıra Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimi aynı gün yapılacak ibaresi eklenmiştir. Diğer yandan Cumhurbaşkanlığı seçiminde yüzde 50’nin üzerinde oy alan aday çıkmadığı takdirde bir hafta sonra ikinci tur gerçekleştirilecek ve diğer iki madde gibi bunun da ilk uygulaması 3 Kasım 2019 seçimleri olacaktır.

- **5. Madde:** Yeni sistemle birlikte güvenoyu ve gensoru uygulamaları olamayacaktır. Cumhurbaşkanını ve hükümeti halk doğrudan seçtiği için aynı zamanda 5 yıllığına güvenoyu da vermiş olacak ve bu durumda yasama yetkisi TBMM'ye ait olacaktır. Bununla birlikte TBMM kanun koyma, değiştirme ve kaldırma yetkisine sahip olacaktır. Aynı madde kapsamında Cumhurbaşkanı kanun teklifi veremeyecektir. Bu maddenin uygulaması 3 Kasım 2019 seçimleri sonrasında olacaktır.
- **6. Madde:** TBMM var olan denetim yetkisini sürdürmesinin yanı sıra meclis araştırması, genel görüşme ve yazılı soru önergesi TBMM'nin denetim yolları olacaktır. Bu maddenin uygulaması yine aynı durumda 3 Kasım 2019 seçimleri sonrasında olacaktır.
- **7. Madde:** Önceki haliyle var olan "Cumhurbaşkanı seçilenin varsa partisi ile ilişkisi kesilir" hükmü Anayasa'dan çıkartılarak, Cumhurbaşkanı isterse partisine üye olabileceği hükmü getirilerek partili cumhurbaşkanı uygulamasının önü açılmıştır. Bu meyandaki diğer değişiklik ise son genel seçimde yüzde 5 oy alan siyasi partiler ile 100 bin seçmenin imzasıyla cumhurbaşkanlığı için aday gösterebilecek hükmü getirilmiştir.
- **8. Madde:** Cumhurbaşkanı bir önceki anayasada olduğu gibi yürütmenin başı olacak hükmü getirilmiş fakat Başbakanlık makamı çift başlılığa sebebiyet verdiği için kaldırılmıştır. Aynı maddenin devamında devletin başı olan Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanları atayıp görevden alabilecektir. Cumhurbaşkanına üst düzey bürokratları atama yetkisi verilmiştir. Cumhurbaşkanı milli güvenlik politikalarını belirleyebilecek, yürütme yetkisi ile ilgili konularda cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkartabilecektir. Ancak, temel haklar, kişi hakları ve siyasi hak ve ödevler hakkında, Anayasa'nın kanunla düzenlenmesini zorunlu kıldığı durumlarda, kanunda açıkça düzenlenen konularda kararname çıkartılmayacaktır. Yasaya Cumhurbaşkanı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler varsa kanunlar uygulanacaktır hükmü eklenmiştir.
- **9. Madde:** Mevcut sistemde vatana ihanet dışında yargılamayan Cumhurbaşkanı için yeni sistemle birlikte Meclis denetimi yolu açılmıştır. Cumhurbaşkanı hakkında bir suç işlediği iddiasıyla TBMM'de 301 milletvekilinin imzası ile soruşturma önergesi verilebilecek. Yapılacak gizli oylamada 360 kabul oyu çıkması halinde soruşturma

komisyonu kurulacak. 400 milletvekilinin oyu ile de Cumhurbaşkanı Yüce Divan'a sevk edilebilecektir.

- **10. Madde:** Bu madde ile Cumhurbaşkanı hükümeti kurabilecek, cumhurbaşkanı yardımcılarını atayabilecektir. Maddenin devamında Bakan ya da Cumhurbaşkanı yardımcısı olarak atanan kişilerin vekilliği düşecek, bakanlar ve Cumhurbaşkanı yardımcıları, TBMM'de kurulacak soruşturma komisyonu ve Yüce Divan'a sevk edilebilecektir.
- **11. Madde:** Yeni sistemle birlikte Cumhurbaşkanı seçimlerin yenilenmesine karar verebilme yetkisine kavuşmuştur. Maddede seçimlerin yenilenmesi halinde kendi görevi de sona ermiş olacağından milletvekili ve Cumhurbaşkanı seçimi aynı anda yapılacaktır hükmüne yer verilmiştir. Bunun yanı sıra TBMM üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu yani 360 oyla erken seçim kararı alabilecektir. Bu durumda da TBMM ve cumhurbaşkanlığı seçimleri birlikte yenilenmiş olacaktır.
- **12. Madde:** Mevcut durumda Bakanlar Kurulu tarafından kullanılan OHAL yetkisi yeni sistemle yürütmenin başı olarak Cumhurbaşkanın uhdesine verilmiştir. Bu kararın geçerli olabilmesi için Meclis onayı şartı getirilmiştir. Bu durumda meclis OHAL süresini kısaltma, uzatma veya kaldırma yetkisine sahip olacak ve böylece TBMM'nin denetim gücü ve sorumluluğu artmış olacaktır.
- **13. Madde:** Bu madde ile disiplin mahkemeleri dışında askeri mahkemeler de kaldırılmış olacaktır. Böylece hem yargıda birliğin hem de mahkemelerde sivilleşmesinin yolu açılmış olacaktır.
- **14. Madde:** Yüksek yargıda yer alan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun (HSYK) ismi Hakimler Savcılar Kurulu (HSK) olarak değişmiştir. Yasa ile birlikte HSK 13 üyeden oluşacak ve 2 daire olarak çalışacaktır. Üyelerin 7'sini milletin seçtiği Meclis, 4'ünü Cumhurbaşkanı atayacaktır.
- **15. Madde:** Bir önceki sistemden farklı olarak Cumhurbaşkanı bütçesini yapıp TBMM onayına sunacak. Meclis, bütçeye onay vermezse yenisi kabul edilene kadar bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilerek rakamlarına göre arttırılarak tekrar yürürlüğe konulacaktır.

- **16. Madde:** Bu madde ile Anayasa'nın bazı maddelerindeki ifadeler yeni sisteme göre tekrar düzenlenmiş, başkanlık gibi atıflar kaldırılmıştır. Başbakanlık kurumu 3 Kasım 2019 seçimlerinden sonra tamamen kalkacak ibaresine yer verilmiştir. Madde ile sıkıyönetim uygulaması Anayasa'dan çıkartılmış. Devlet Denetleme Kurulu'na TSK'yı denetleme yolu açılmıştır. Diğer yandan Jandarma Genel Komutanı MGK üyeliğinden çıkartılmış ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleri Anayasa Mahkemesi denetimine tabi tutulmuştur.
- **17. Madde:** Bu madde kapsamında Cumhurbaşkanlığı ve TBMM seçimleri 3 Kasım 2019 tarihinde birlikte yapılacaktır. Cumhurbaşkanı ve TBMM bu tarihe kadar görevine devam edecektir. Düzenleme referandumda kabul edildikten sonraki 6 ay içinde TBMM yeni İçtüzüğünü çıkaracak, uyum yasalarını yapacak. HSK üyeleri 30 gün içinde seçilecektir.
- **18. Madde:** Bu madde hangi düzenlemelerin hangi tarihte yürürlüğe gireceğine dairdir. Mesela Cumhurbaşkanı, sistemin referandumdan kabul edilmesinden hemen sonra parti üyesi ya da yöneticisi olabilecektir (sabah.com.tr, E. T. 22 / 05 / 2017).

Yukarıda bahsi geçen maddelerin hem meclis safhasında hem de referandum sürecinde ve sonrasında önemli tartışmaların, kırılmaların ve bir bakıma kutuplaşmaların yaşandığı önemli bir tarihi dönemeç olduğu muhakkaktır. 18 maddelik anayasa teklifinin meclis oturumlarında zaman zaman kavgalar, fiili saldırılar, boykotlar ve dahi meclisin işleyişini engellemeye dönük çabalar o dönemim adeta rutin görüntüleri olagelmıştır. Özellikle muhalefet blokunu oluşturan CHP ve HDP milletvekilleri teklif maddelerinin meclisten geçmemesi adına ellerinden gelen her türlü legal ve illegal enstrümanları devreye sokmuşlardır. Anayasa değişikliğinin mecliste oylanması aşamasında mecliste iki blokun olduğu görülmüştür. Birinci blokta tekliflerin geçmesine destek veren ve bir bakıma teklif üzerinde uzlaşşı sağlayan MHP ve AK Parti, diğer yandan değişikliğin karşısında olan ve geçmemesi için büyük çabalar sarf eden CHP ve HDP bloku yer almıştır. Uzun, yorucu, kimi zaman kırıcı tutumların gözlemlendiği ve meclisin saygınlığına yakışmayacak tavırların sergilendiği meclis oturumlarında teklif edilen anayasa maddelerinin hepsi AK Parti ve MHP'li milletvekillerinin desteği ile yasallaşmış ve bir sonraki aşama olan 16 Nisan 2017 referandumunda da halkın teveccühüne kazanarak son nokta konulmuştur. Anayasa değişikliğinde yer alan 18 madde mecliste farklı oy oranlarıyla kabul

edilmiştir. Bilindiği gibi mevcut anayasaya göre bir yasanın referanduma gidebilmesi için 367 milletvekilin oyu gerekli şartlar arasında yer almaktadır. 9 Ocak 2017’de başlayan meclisteki anayasa teklifi görüşmeleri 2 tur halinde yapılmış ve 21 Ocak 2017’de tüm maddelerin oylaması ile son bulmuştur. 21 Ocak’ta yapılan ve tüm maddeleri içeren oylamaya 448 milletvekili katılmış oylamada 339 kabul, 142 ret oyu verilmiştir. Oylamada 5 oy boş çıkmış ve 2 oy da geçersiz kabul edilmiştir (tr.sputniknews.com, E.T. 24 / 05 / 2017). Daha sonra TBMM’de kabul edilen 18 maddelik anayasa değişikliği 10 Şubat 2017’de Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından onaylanmış ve 11 Şubat’ta da Resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (sozcu.com.tr, E.T. 25 / 05 / 2017).

2.2. 15 Temmuz Darbe Girişimine MHP’nin Tavrı

Demokrasilerin en büyük handikaplarından biri sivil siyasetin önünü kapayan ve adı her ne olursa olsun halkın iradesine ket vuran ve devlet mekanizmasının çalışmasını engelleyen darbe kültürüdür. Bu konuda Türkiye’nin sicili oldukça kabarık olup ve bu bağlamda dünyada kötü örnekler teşkil eden ülkeler arasında yer almıştır. Türkiye’de 1950’lerden bu yana neredeyse her on yılda bir darbe olagelmıştır. Bunlardan en sonuncusu ise devlet içerisinde sinsice yuvalanan kamuoyunda FETÖ (Fetullahçı Terör Örgütü) olarak bilinen örgüt tarafından 15 Temmuz’da gerçekleştirilen hain darbe girişimidir. Yaklaşık 250 kişinin şehit düştüğü bu darbe girişiminde binlerce kişi de yaralanarak gazi olmuştur. Türk milletine büyük travmalar yaşatan bu hain ve sinsi darbeye en önemli karşı duruş ve tepkilerden biri de darbelerden çokça etkilenmiş ve yok edilmeye çalışılmış ülkücü geleneğin partisi olan MHP’den ve lideri Devlet Bahçeli’den gelmiştir. Zira bahsi geçen FETÖ’nün en önemli siyasi hedeflerinden ve ele geçirmek istediği partilerin başında MHP yer almıştır. Çeşitli kumpaslarla partiyi içeriden fethetmeye çalışan FETÖ’ye karşı Bahçeli yıllar öncesinden “cemaat” adı altında Türkiye’ye yönelik nasıl kirli bir tezgâh hazırlandığını adeta tek başına haykıran tek lider olmuştur. Bahçeli’nin FETÖ ve lider kadrosuna yönelik öngörülerini ve yapmak istedikleri gayri milli planlar bir liderde olması gereken feraset ölçeğindeki haykırıları hiçbir partiden destek göstermemiş ve o dönemlerde tüm kesimler tarafından yalnız bırakılarak siyaseten linç edilmeye çalışılmıştır. 2011’de MHP üst düzey yöneticilerine yönelik gerçekleştirilen şantaj

amaçlı kaset kumpasının arkasındaki gücün o dönemlerde FETÖ olduğunu haykıran tek lider olan Devlet Bahçeli, FETÖ'nün başka odaklar tarafından yönlendirildiğini ve Türkiye aleyhine yıkıcı faaliyetlerde bulunduğunu ifade ederek Türk milletini bu konuda uyarmıştır. Bahçeli, 31 Mart 2011'de yaptığı açıklamada FETÖ liderine kaset kumpası ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerde adeta meydan okumuştur:

“Gülen cemaati mensuplarının bu konularla hiçbir şekilde ilgisi olmadığını göstermek bakımından cemaatin faaliyetlerini durdurduğunu veya askıya aldığını açıklamasının yerinde ve yararlı olabileceği akla gelmektedir” (radikal.com.tr, E.T. 15/08/2017)

29 Nisan 2011'de ise yaptığı yazılı açıklamada Bahçeli, partisine yönelik bu saldırıların sorumlusunun FETÖ olduğunun çok net olan beyanlarından rahatlıkla anlaşılabilir:

“Türkiye’de uzun bir süredir emelleri malum olan çevreler Milliyetçi Hareket Partisi’ni karambolün, kaosu ve karanlığın içine çekmek için ellerini ovuşturumaktadırlar. Ülkemiz, bir tarafta bozuk ve kaygan bir zeminde ayakta kalma mücadelesi verirken; diğer tarafta yüzleri nefret saçan, niyetleri kirli ve hedefleri karışıklık olanların hücumlarıyla sarsılmaktadır” (mhp.org.tr, E.T: 18/06/2017).

Bahçeli yine 11 Mayıs 2011'de seçim çalışmaları kapsamında Edirne’de halka seslenmiş ve FETÖ’nün gerçek niyetini bilip bir uyarı mahiyetinde Ak Parti’yi “*Olayları Türkiye’ye yaymak isteyenler pusuda bekliyor. AK Parti aklına başına alsın, okyanus ötesi bir hesaba kurban gitmesin, dikkat etsin*” (cnnturk.com, E.T. 13/08/2017) şeklinde ikaz etmiştir. Bu bilgiler ışığında söylenebilecek yegâne şey, Bahçeli ve MHP’nin FETÖ konusunda en hassas olan muhalefet lideri ve parti olduğu muhakkaktır. Nitekim 15 Temmuz darbe gecesi hükümete ilk destek ve ilk açıklamalar da Bahçeli tarafından gelmiştir:

“15 Temmuz gecesi darbe başladığında MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ve kurmayları, Genel Merkez binasından kısa süre önce ayrılmıştı. Bahçeli, uçaklar alçak uçuş yaparken Ankara’daki evindeydi. Hızlı bir telefon trafiği sonrasında MHP yönetimi Genel Merkez’de buluşma kararı aldı. Bahçeli, hemen Başbakan’a ulaşmak istediğini söyledi. Başbakan ile temas kurmaya çalışıldı ancak bu mümkün olmadı. MHP lideri özel kalemine Başbakan’a iletilmek üzere şu mesajı aktardı: “Biz bu yaşananlara karşı siyasi iktidarın yanındayız.” (yenisafak.com, E.T. 19/9/2017).

Yukarıda da bahsedildiği gibi Bahçeli’den gelen açıklama muhalefet kanadından gelen ilk mesaj olup hükümete destek açısından önemli bir gösterge olmuştur. Bahçeli’ye darbe gecesinin yaşandığı gece güvenli bir yere alınması söylenmesine

rağmen o bu istediği kabul etmeyerek ne olursa olsun parti merkezinden ayrılmayacağını ifade etmiştir. MHP lideri darbe gecesi bir yazılı açıklama daha yaparak darbe girişimini nefretle kınamıştır:

“Türkiye Cumhuriyeti olağanüstü ve gayri meşru bir durumla karşı karşıyadır. Türk Silahlı Kuvvetleri içinden bir grubun askeri müdahalede bulunmak, yönetimi devralmak istediği iddia edilmektedir. Demokrasiyi askıya alma, millet iradesini yok sayma teşebbüsünün ülkemize yapılacak büyük bir hata olacağı açık ve meydandadır” (yenisafak.com, E.T. 19/9/ 2017).

Darbe gecesinin ertesinde aralarında MHP’nin de bulunduğu mecliste grubu bulunan dört parti ortak bir deklarasyon hazırlamış ve yine bu metin kamuoyunun dikkatine sunulmuştur. Bahçeli 16 Temmuz günü meclisin olağanüstü toplandığı oturuma yaptığı konuşmada ise FETÖ’ye olan tepkisini şu sözlerle ortaya koymuştur:

“Dün gece demokrasiye pranga vurulmak, darbe indirilmek istenmiştir. Göz göre göre millet iradesi çok açık saldırı ve suikasta uğramıştır. Türkiye'mizin diz çökmesi, omurgasının kırılması, milli varlığın tümünden yıkılması maksadıyla şerefli Türk ordusunun içine sızmış bir avuç düşman işbirlikçisi ortalığa çıkmıştır” (yenisafak.com, E.T. 19/9/ 2017).

Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın çağrısı üzerine 7 Ağustos 2016’da yapılan “demokrasi ve şehitler mitingine” muhalefet liderleri de davet edilmiştir. Bu çağrıya MHP lideri Bahçeli koşulsuz olarak katılmış ve mitingde ilk konuşmayı yapmıştır. Yaklaşık 5 milyon kişinin katıldığı bu tarihi mitingde Bahçeli aşağıda yer verilen ifadelerle darbeye karşı net bir tutum sergilemiştir:

“Zalimler, hainler, emperyalizmin maşaları, bu defa Türk askeri kılığına girdiler, milletin silahını yine millete çevirdiler, milletin imkanlarını kullanarak yine millete öldürücü darbe vurmak istediler. Alim ve hoca görünümlü bir terörist, sığındığı Pensilvanya'dan getirdiği beddua seanslarıyla, nefret söylemleriyle, öfke nöbetleriyle cinayet örgütüne Türkiye'ye 'vur' emri verdi. İblis'e ruhunu satan bu vaiz, Müslüman görünümlü bu Voyvoda, ihanetle, Türk ve Türkiye düşmanlığıyla doruğa çıktı, fitne ve münafıklıkta rekor kırdı. Haçlı emellerinin taşıyıcılığını yapan FETÖ, Türkiye'nin kalbine nişan aldı. Türk vatanını çekemeyen ne kadar kanı bozuk çevre varsa FETÖ'nün sırtını sıvazladı. 15 Temmuz FETÖ darbe teşebbüsü 627 yıl önce Kosova'da mağlup olanların yeni bir kalkışmasıdır. 572 yıl önce Varna'da 563 yıl önce İstanbul'da döktükleri kanda boğulduklarını sandıklarımızın yeniden karşı hareketidir. 101 yıl önce Çanakkale kıyılarında üzerimize ateş saçanlarla aynı karanlık yolun yolcuları. Yaratılmışların en aşağısı, en alçağı. Bu vatan 3-5 teröristin sözde vaazları ile düşmeyecektir. Unuttukları Türk milletinin asaleti ve gücüdür. 15 Temmuz'da tankın önüne milli vicdan dikildi. Demokrasinin namusunu sizler korudunuz. İradenizi çalmak istediler, reddettiniz; tankın önüne yattınız, kurşunların üzerine yürüdünüz. Milli sipere sizler yattınız. Helal süt içmiş hangi vatan evladı suskun kalabilirdi! Hangi millet ve vatan sevdalısı kardeşim olanları kabul edebilirdi! Yeri geldi tankın önüne yattınız” (haberturk.com, E.T. 19/09/2017).

2.3. 16 Nisan Referandumu ve MHP

16 Nisan referandumu belki de Türk siyasi tarihinin en önemli dönemeçlerinden biri olmuştur denebilir. Zira bu referandumla yıllardır uygulanan parlamenter hükümet sistem modeli yerini Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine bırakmıştır. Dolayısı ile böylesine radikal bir geçişin siyasetteki yansıması ve tartışılması elbette çalkantılı ve bir o kadar da siyasal fay hatlarının yerinden oynamasına sebebiyet vermiştir. Bu referandumla denilebilir ki eski siyaset alışkanlıkları hem zorunlu olarak değişmiş hem de siyaseten yeni bloklaşmaların önünü açmıştır. 16 Nisan referandumunu bir önceki referandumdan ve Cumhurbaşkanlığı seçiminden ayıran en önemli yönlerinden birisi AK Parti ile MHP'nin aynı cenahta yer alması olmuştur. Bir başka ifade ile 12 Eylül referandumu ve ardından yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde kuvvetli birer rakip konumunda olan ve farklı siyasal bloklarda yer alan Türkiye'nin en önemli partilerinden olan MHP ve AK Parti devletin ve milletin bekası adına farklılıklarını muhafaza edip ama ortak milli ve manevi değerler etrafından birleşerek Türkiye'yi içeriden ve dışarıdan çembere almaya çalışan şer güçlere karşı ortak bir tavır sergileyerek Türk milletinin bu iki partinin omuzlarına yükledikleri tarihi sorumluluğu yerine getirmişlerdir. Ak Parti ile MHP'nin siyasal zemindeki bu birlikteliklerinin temelini belki biraz daha geriye götürebilmek mümkündür. MHP'nin en önemli hassasiyetlerinden biri olan bölücü terör örgütü PKK ile mücadelenin tavizsiz bir şekilde yürütülmesi fikri bu iki partinin yakınlaşmasına vesile olan ve bir bakıma MHP tezlerinin aslında ne kadar da haklı olduğunu göstermesi bağlamında kayda değerdir. Zira bilindiği gibi MHP önceden beri PKK ve bilumum terör örgütleri ile mücadeleyi esas almış ve çözüm süreci olarak hatıralarda kalan yaklaşıma şiddetli bir şekilde karşı çıkmıştır. AK Parti'nin farklı bir yaklaşım ve kansız bir yöntem olarak barışçıl ve iyi niyetli bir şekilde hayata geçirdiği çözüm süreci terör örgütünün art niyetli yaklaşımı ve hendek siyaseti gibi yıkıcı özellikleri nedeniyle gerçeğin farkına varılmış ve AK Parti terörle mücadeleye dair bu düşüncesinden şiddetle uzaklaşarak MHP'nin yıllarca savunageldiği terörle etkin ve tavizsiz mücadele fikrinde karar kılmıştır. İşte bu düşünce siyasal tabanları arada nüanslar olsa da aynı kitleye dayandığı için bu iki siyasi düşüncüyü “devlet, millet, bayrak ve beka” gibi kadim değerler etrafında kenetlemiş ve Türkiye'nin içerideki ve dışarıdaki düşmanlarına karşı ortak bir akıl çerçevesinden hareket etmeye ve tepki vermeye mecbur bırakmıştır. Türk siyasi tarihinde iktidar ve muhalefet unsurlarının

milli meselelerde bile ortak hareket etme ve birlikte inisiyatif yüklenme refleksi MHP ve AK Parti birlikteliğinde olduğu gibi hiçbir dönemde bu kadar net ve kararlı bir şekilde vuku bulmamıştır. Bu yaklaşımı Türkiye’de ortak değerler ekseninde siyaset yapma anlayışının ve önemli konularda uzlaşma kültürünün yerleşmesi adına önemli siyasal tavır olarak değerlendirmek mümkündür. MHP’nin bu milli tavrı ve yüklendiği önemli misyon, Türklerin tarihi yürüyüşüne engel olmak isteyen dahili ve harici Türk düşmanlarına karşı ortak müştereklerde AK Parti ile beraber hareket etmesine vesile olmuştur. Bu ortak hareket etme alanlarından birisi hiç kuşkusuz ki 16 Nisan referandumudur. Bu referandumda MHP “evet” blokunun AK Parti ile birlikteki en kuvvetli partisi olmuştur. MHP hem kurumsal hem de lider bazında referandum boyunca hem yurt içinde hem de yurt dışında etkin bir propaganda dönemi geçirerek “evet” oylarının sandıktan çıkması adına çaba sarf etmiştir. Bu bağlamda miting, afişi billboard TV spot ve reklamları, kitapçık, broşür ve propaganda müzikleri ile sahada kuvvetli bir şekilde yer almıştır.

MHP referandum süresince kullandığı en önemli sloganlardan birisi “*Bu ülke için yeminimiz var*” mottosu olmuştur. MHP referanduma yönelik bir yandan yapılması düşünülen değişikliğe dair olası soru işaretlerini izale edip seçmenini kafasını karıştıran konularda aydınlatıcı bilgi verirken diğer yandan yeni sistemin avantajlarını halka anlatma konusunda gayret sarf etmiştir.

Resim 23. Bu Ülke İçin Yemininiz Var

Kaynak: www.mhp.org.tr

MHP hazırlamış olduğu afişlerle bir bakıma referanduma neden “evet” dediklerini açıklarken bir yandan da anayasanın teminatı olduklarının teyidi için de ilk dört

maddenin kesinlikle değişmeyeceğini garanti ederek MHP seçmenini ikna etmeye çalışmıştır.

Resim 24. Referandumda Evet

Kaynak: www.mhp.org.tr

Yine aynı şekilde MHP Lideri Bahçeli'nin şehir mitingleri de “evet” oylarının çıkmasına etkili olmuştur. İlk mitingini 18 Mart 2017’de MHP’nin kuvvetli olduğu illerden biri olan Elazığ’da gerçekleştiren Bahçeli, 9 ilde daha büyük çaplı mitingler gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri de MHP’nin eskiden beri kalelerinden olan Yozgat ilidir. Bahçeli ilk mitingi olan Elazığ’da yaptığı konuşmada akıllardaki şüpheli sorulara şu sözlerle cevap vermiştir:

“MHP varken Türkiye’yi federasyona sürüklemeye hiçbir işbirlikçi, yabancı ajanının gücü yetmeyecektir. Böyle biri henüz anasının karnından doğmamıştır. İlk dört madde güvencededir” (internethaber.com, E.T. 13/08/ 2017).

Bahçeli som mitingini ise 9 Nisan’da İstanbul’da gerçekleştirerek noktalamıştır. Bahçeli, Yenikapı meydanında gerçekleştirilen mitingde yaptığı bu son konuşmada seçmenini “evet” konusunda motive edici aşağıdaki argümanları kullanarak ikna etmeye çalışmıştır:

“İstanbul'a soruyorum, öyle bir cevap veriniz ki sesimiz, Bizans'ı zelzele gibi sallayan ecdadımızın duruşu olsun. Her taraftan duyulsun. Bu ülke için, yeminimiz var vazgeçilmez diyoruz. Yanınızda mısınız? Milli yemin ve ülkelerin sancağından tutacak mısınız? Türkiye'nin safında mısınız? Zalimlerin karşısında mısınız? Hangi çılgın bu evetlere kafa tutabilecek? Hangi kudurmuş bu evetlere rağmen tuzak kurabilecek? Hangi zulüm, zillet taraftarı bu evetlerden sonra İstanbul'a yan bakabilecek? Evet diyorsunuz, zaafa sur çekiyorsunuz. Evet diyorsunuz, millete dur zafere buyur diyorsunuz. Evet diyorsunuz, zedelenmiş bekamıza güç aşıyorsunuz. Evet diyorsunuz, zayıf düşmüş milli bünyeye şuur katıyorsunuz” (haberturk.com, E.T. 13/08/2017).

Resim 25. Devlet Bahçeli Yozgat'a Geliyor

Kaynak: www.mhp.prg.tr

MHP referanduma yönelik hazırladığı broşürde partinin neden “evet” dediği ve nelerin maksatlı şekilde yanlış anlatıldığı ve kamuoyunun çekinceleri öz bir şekilde seçmene sunulmuştur. İlgili kitapçıkta şu açıklamalar yer almıştır.

- Cumhuriyetimizin temel ilkeleriyle çatışma yoktur!
- İlk dört maddeyi değiştirmeye yönelik girişimler yoktur!
- Anayasaya uymayan yöneticilerin sorumsuz kalması yoktur!
- Keyfi yönetime cevaz verecek bir düzensizlik yoktur!
- Yönetenlerin işledikleri suçlardan cezasız kalması yoktur!
- Millî devleti parçalayan özerklik/federasyon yoktur!
- Türkçeden başka bir dile resmiyet kazandırılması yoktur!
- Türkçeden başka bir dilde eğitim yoktur!
- Türk'ün anayasasından “Türk”ün adını çıkarma girişimi yoktur!
- Türk milletinin içinden ayrı bir “millet” inşa etme girişimi yoktur!
- Terör örgütüyle pazarlık, teröriste af, teröre taviz yoktur!
- Terörist başı bebek katiline özgürlük yoktur!
- Paralel devlet yapılanmasına yer yoktur!

Resim 26. Seçim Broşürü

Kaynak: www.mhp.org.tr

Diğer yandan parti teşkilatının referandum kapsamındaki müzikleri arasında “*Türkiye için evet, Yeminim var, Şimdi evet haydi Türkiye ve Zamanı haydi*” kampanya ezgilerinin yer aldığı görülmüştür.

MHP lider Devlet Bahçeli çok yoğun ve gergin bir atmosferde geçen referandum çalışmaları sonrasında elde edilen zafere yönelik olarak 18 Nisan 2017’de yaptığı açıklamada sistem tartışmalarının son bulduğunu ifade ederek partisinin tüm engellemelere rağmen evet kararını savunduğunu ve MHP’nin vermiş olduğu sözlerin altında kalmadığını ifade etmiştir. Türkiye’nin ayağındaki prangaların sökülüp

atıldığını vurgulayan Bahçeli “*kardeşliğimiz perçinleşmiş, bağımsızlığımız pekişmiş, cumhuriyetimiz gücüne güç katmıştır*” diyerek 16 Nisan'da destan yazan Türk milletiyle iftihar ettiğini dile getirmiştir.

Sandıktan evet tercihinin çıkması için yoğun emek harcayan sayın Cumhurbaşkanı'na sayın Başbakan'a teşekkür eden Bahçeli, kazananın Türk milleti, kazananın evet veya hayır diyen tüm vatandaşların kaybedenler kulübünün ise oldukça kalabalık karışık ve karmaşık olduğunu söyleyerek, 16 Nisan'da FETÖ'nün yerle bir olduğunu. PKK'nın hapı yuttuğunu, PYD, YPG'nin kaybettiğini HDP'nin dağıldığını DHKPC'nin darbeyi yediğini, CHP'nin ise baltayı taşla vurduğunu ve şeytanla bile aynı kareye girecek kadar gözlerini hırs bürüyenlerin 16 Nisan'da silinip gittiklerinin altını çizmiştir. 16 Nisan'ın, 80 milyon Türk vatandaşının demokrasi zaferi ve milli bir uyanış olduğunu dile getiren Bahçeli, bu zaferi gölgelemeye kalkışanların ise mahşeri vicdanda ebediyen mahkûm kalacaklarını söylemiştir. Yapılanın sadece planlanan halk oylamasının icrasından mütevellit olduğunu hatırlatan MHP lideri, bir kaşık suda fırtına koparıp 16 Nisan'ı hazmedemeyenlerin karanlık çevreler olduğunu ve bu demokratik tabloya saygı gerekirken kriz tetikçilerinin hemen harekete geçtiğini iddia etmiştir. MHP'nin 16 Nisan'da üstlendiği milli sorumluluğu vakarla yerine getirdiğini ve evet dediğini beyan eden Bahçeli sözlerine FETÖ için hayır diyenler, PKK için hayır sırasına girenler bunu anlayamaz demiştir. 16 Nisan'ın Batı'ya etkili bir mesaj teşkil ettiğini savunan Bahçeli, Avrupa ister kabul etsin ister etmesin Türkiye'de hükümet etme sistemi değiştiğini AGİT'in kuşkulu ve yanlı tavrının ulaşmış olduğu noktayı eleştirmiştir. Batı'nın 16 Nisan'dan önce boş durmadığını, 16 Nisan'dan sonra da hız kesmeyecek milli iradeyle hesaplaşmak için her imkânı kullanacağını açıklayan MHP lideri Türk milletinin oynanan oyunun farkında olduğunu ifade etmiştir. MHP lideri referandumu değerlendirdiği açıklamasında Türkiye'nin bekası için siyasi uzlaşma hukukuna ilkeleri ve ülküleri çerçevesinde bağlı kalacaklarını ve bundan sonra omuzlarındaki yükün daha da ağırlaşacağını ifade ile. Türkiye'nin yoğunlaşan iç ve dış sorunlarının göğüslenmesinde gerekirse ellerini taşın altına koymaktan kaçınmayacaklarını kararlı bir şekilde vurgulamıştır. Bahçeli “*Yeter ki Türk milleti belini doğrultsun. Yeter ki gelecek planlanmasının ortak ruh ve mutabakat içinde yapılmasının şartları doğsun ve oluşsun*” diyerek, siyasi cepheleşmelerin artık bitirilmesi gerektiğini, yapay anlaşmazlıkları çözülmesi lazım geldiğini açıklamıştır. “*Karşımızda mevzilenen yedi düvele karşı aynı şuur ve hedefle tepki göstermeli*” diyen

MHP lider Bahçeli, bir ve beraber olunması gerektiğini hatırlatarak ayrılıkta hayrın, çatışmada sonucun ve kavganın sonunun olmadığını, günün Türkiye için el ele verme günü olduğunu, günün milli beka ve parlak istikbal için aynı safa girme günü olduğunu ifade etmiştir. Bahçeli'nin referandum konusundaki zafer konuşması şu şekildedir:

“Birlikte olursak başarırız. Beraber davranırsak tezviratı ve saldırıları püskürtürüz. 16 Nisan halk oylaması siyasi partilere ayrı ayrı mesaj da vermiştir. Biz bu anlamlı mesajı yorumluyor, çıkardığımız sonuçlar çerçevesinde hareket etmeye hazır ve kararlı olduğumuzu bu vesileyle beyan ve ilan ediyoruz. Uzlaşmadan kaçmak Türkiye'ye kötülüktür. Kucaklaşmaktan sakınmak Türk milletine haksızlıktır. Bir olalım, zalimlere birlikte direnelim. Güçlü olalım, Türkiye'yi yıkmak isteyenlerin oyunlarını teker teker bozalım. Demiştik ya; bu ülke için yeminimiz var, vazgeçilmez. 'Devlet için evet, millet için evet, Cumhuriyet için evet, Türklüğün bekası için evet, Türkiye için evet.' Bu evetler sonuna kadar, sonsuza kadar bizimledir, namusumuza emanettir” (cnnturk.com, E.T. 13/08/2017).

2.4. Bahçeli'nin Parti İçi Muhalefete ve İYİ Parti'ye Dair Görüşleri

MHP'yi dolayısı ile de Devlet Bahçeli'yi en çok etkileyen ve uğraştıran olaylardan biri de parti içindeki Bahçeli karşıtı muhalif olmuştur. Parti içerisinde yer alan aralarında Sinan Oğan, Meral Akşener, Ümit Özdağ ve Koray Aydın'ın başını çektiği isimler müzmin Bahçeli muhalifleri ve potansiyel lider adayları olarak ön saflarda yer almışlardır. MHP'deki Bahçeli karşıtı muhalefetin görünürdeki sebebi 7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerinde partinin sergilemiş olduğu performans ve buna bağlı olarak almış olduğu oy oranı gösterilebilir. Diğer yandan MHP Lideri Bahçeli'nin teklif edilen koalisyon hükümet ortaklığını reddetmesi parti içi muhalefetin ateşini yükselten nedenler arasında değerlendirmek mümkündür. Bununla birlikte daha önce çeşitli partilerde siyaset yapmış ve son olarak da MHP'ye katılan Meral Akşener'in 1 Kasım seçimlerinde aday gösterilmemesi muhalefetin dozunu tetikleyen etmenlerin başında yer almıştır. Parti içi muhalefeti ilk başlatanlardan biri 24. Dönem Iğdır Milletvekili Sinan Oğan olmuştur. “Bahçeli, kulislerde adı MHP Genel Başkanlığı için adı geçen ve partiden bağımsız faaliyetler içine girmesi üzerine Ogan'ı önce milletvekilliğinden kesmiş ve seçimde aday göstermemiştir” (milliyet.com.tr. E.T. 16/06/ 2016).⁷ Haziran seçimleri sonrası ise MHP'nin başarısız olduğu ve baraj altında kalma riski taşıdığını twitter mesajında paylaşması partiden ihraç edilmesine neden olmuş fakat daha sonra mahkeme kararıyla parti üyeliğini yeniden kazanmıştır. Mahkeme kararına karşı MHP ise kararının kesin olmadığını, temyiz yolunun açık olduğunu açıklamıştır. Sinan Oğan

MHP içindeki muhalif tavrını 1 Kasım seçimlerinden sonra da sürdürmüştür. Kurultay tartışmalarının yaşandığı partinin genel başkanlığı için aday olacağı yönünde sinyaller vermiştir. Olağanüstü kurultay çağrısı yapan Sinan Oğan, Devlet Bahçeli'yi başarısız bulduğu için adaylığını açıkladığını ifade etmiştir (karar.com. E.T. 16/06/2017). Oğan twitter hesabında yaptığı “ #OAnGeliyor hashtag'ıyla *"Bir şey değişecek, çok şey değişecek."* Mesajı adaylığı konusunda sinyal vermiş ve nihayetinde 21 Kasım 2015'te yaptığı basın açıklamasıyla da MHP Genele Başkanlığına aday olduğunu deklare etmiştir. Oğan yaptığı basın açıklamasında “*Genel Başkanımızın izahta güçlük çektiğimiz politikaları sonucu MHP 7 Haziran sonuçlarına göre her 4 seçmenden 1'nin oyunu kaybetmiştir. Genel Başkan adayı olacağımı saygıyla duyuruyorum*” (haberler.com. E.T. 16.06.2017) ifadelerini kullanmıştır. MHP'nin mahkemelik olan kurultay sürecinin aşamaları şu şekilde gerçekleşmiştir.

- MHP, 7 Haziran Genel Seçimleri'nde TBMM'deki sandalye sayısını 53'ten 80'e ve oy oranını da yüzde 13.01'den yüzde 16.29'a yükseltmişti. Buna rağmen Devlet Bahçeli'nin 7 Haziran seçimleri sonrası teklif edilen koalisyon ortaklığına yanaşmaması parti içi muhalefetin ateşini yükseltmiştir.
- 1 Kasım Genel Seçimlerinde, sandalye sayısı 40'a ve oy oranı ise yüzde 11,90'a gerilemiş ve bu sebepten ötürü partide kan değişimi gerektiği yönündeki tartışmalar alevlenmiştir.
- Bahçeli, 10 Kasım 2015'te “MHP 12. Olağan Kurultayı” için 18 Mart 2018 tarihini açıklamış fakat parti içi muhalefet, bu tarihi geç bularak Bahçeli'ye karşı başkanlık yarışını başlatmıştır.
- Bahçeli'ye karşı Genel Başkanlık yarışında o dönem milletvekili olmayan Sinan Oğan, Koray Aydın ile Meral Akşener ve milletvekili olan tek aday Özdağ ortak hareket etme kararı almıştır
- Bahsi geçen 4 muhalif isim önderliğinde, tüzük değişikliği konusunda olağanüstü kurultay çağrısı için 543 delegeden imza toplamışlardır.
- Toplanan bu 543 imza, MHP Genel Merkezi'ne 15 Ocak 2016'da sunulmuş Devlet Bahçeli ise, muhalifleri “ihametle” suçlamış ve MHP'nin 18 Mart 2018'te kurultay yapmasında ısrarcı olmuştur.

- Bahçeli'nin kararında ısrarı olması üzerine muhalifler, 5 Şubat 2016'da Ankara 12. Sulh Hukuk Mahkemesi'nde dava açmış ve Ankara 12. Sulh Hukuk Mahkemesi, 8 Nisan 2016'da "Kurultay Çağrı Heyeti'ni görevlendirme kararı vermiştir.
- Mahkemenin almış olduğu bu karara tepki olarak MHP Genel Merkezi ise, Yargıtay'a temyiz başvurusunda bulunmuştur.
- Diğer yandan bir hamle olarak MHP boş durmamış ve MHP Genel Başkan Yardımcısı Oktay Öztürk, 29 Nisan 2016'da Tosya ve Gemerek asliye hukuk mahkemelerince Ankara'daki mahkeme kararına karşı tedbiren durdurma kararı alındığını açıklamıştır.
- Bununla birlikte ikinci bir hamle olarak da MHP'nin avukatı Yücel Bulut da, Yargıtay'ın kararının beklenmesi için İçişleri Bakanlığı ve Yüksek Seçim Kurulu'na başvuruda bulunmuş ve netice itibari ile Çağrı Heyeti'nin 15 Mayıs 2016'da Ankara'da gerçekleştirmek istediği olağanüstü kurultay, Ankara Valiliği tarafından engellenmiştir.
- Daha sonraki aşamada ise Yargıtay 18. Hukuk Dairesi, 24 Mayıs 2016'da Ankara 12. Sulh Hukuk Mahkemesi'nin MHP'de olağanüstü kurultay toplanmasına ilişkin kararını onayarak muhaliflerin elini kuvvetlendirmiş ve bu alınan mahkeme kararı ekseninde Çağrı Heyeti, 19 Haziran 2016'da MHP 6. Olağanüstü Kurultay'ını gerçekleştirmiş ve parti tüzüğü delege oylarıyla değiştirilmiştir.
- Son aşamada ise bu olağanüstü kurultaya karşı MHP ise, hukuki süreci Merkez Yönetim Kurulu (MYK) üyesi Cemal Enginyurt üzerinden davacı olarak başlatmıştır.
- Ve nihayetinde ise 20 Haziran 2017'de Ankara 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin almış olduğu kararla 19 Haziran 2016'da muhaliflerin öncülüğünde gerçekleştirilen 6. Olağanüstü Kurultay'ı iptal etmiş ve adı geçen kurultayda alınan kararları "yok hükmünde" saymıştır.
- Bu son mahkeme kararı ile Bahçeli'ye muhalefet sürecinde MHP'den ihraç edilen isimler Meral Akşener, Sinan Ogan, Ümit Özdağ ve Koray Aydın'ın

öncülüğündeki kurultay süreci Yargıtay aşamalarından sonra 20 Haziran 2017’de yerel mahkemenin kararıyla noktalanmış oldu (Yazıcıoğlu, amerikaninsesi.com, E.T. 17/12/2017).

Bütün bu mahkeme süreci sonrasında MHP’deki muhalifler MHP bünyesinde siyaset yapma şansını kaybedince partileşme kararı almışlardır. Meral Akşener liderliğinde partileşme serüveni başlatan muhalifler 25 Ekim 2017’de İyi Parti ismi adı altında resmen partileşmiştir. Meral Akşener oy birliği ile İyi partinin genel başkanı olmuştur. İyi Parti’ye MHP’den istifa eden Ümit Özdağ, bağımsız Milletvekili Yusuf Halacoğlu ve yine eski MHP milletvekili Özcan yeniçeri katılma kararı almışlardır. İyi Parti CHP İzmir Milletvekili Aytunç Çıray’ı da transfer ederek kadrosuna katmış ve parti sözcüsü yapmıştır. Diğer yandan muhalif isimlerden olan Sinan Oğan ise İyi Parti’ye katılmamıştır. Oğan yaptığı açıklamada MHP’de bir ‘kurultay hesaplaşması’ yapılmadan yeni bir parti fikrinin çok başarılı olmayacağını savunarak bir bakıma MHP’de yapılması düşünülen kurultayı beklediği ve buradan bir olumlu sonuç beklediği izlenimi uyandırmıştır. Diğer yandan bir sitem dahilinde muhalifler tarafından hayata geçirilen parti için kendisine davet yapılmadığını belirten Oğan, bu gibi oluşumların istişare ile olabileceğini ifade ile MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’ye ‘bayrak açmalarına’ neden olan gerekçenin de istişare eksikliği olduğunu hatırlatarak İyi partiye katılmama kararı aldığını belirtmiştir (www.aydinlik.com.tr, E.T. 17/12/2017).

Diğer yandan MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin muhalifler tarafından hayata geçirilen İyi Parti ile alakalı düşüncesi kamuoyu tarafından merak edilen bir husus olmuştur. Bahçeli, grup toplantısında yaptığı konuşmada İyi Parti’de dönük olarak “Bu vücudun sonu siyasi mezarlık, ipin sonunu mezbeleliktir. Kripto simaların parti değiştirirken dillerinin ayarını da kaçırmaları kendilerini kurtarmaya yetmeyecektir” (www.odatv.com. E.T. 17/12/2017) diyerek yeni kurulan partinin diğer marjinal partiler gibi tabeladan ibaret olacağını ve çok yakın zamanda unutulup gideceğini ima etmiştir. Bahçeli 4 Aralık 2017’de yaptığı açıklamada ise İyi Parti’ye gidenlerin bir bölümün kandırıldığını belirterek bu kesimin FETÖ’cülerden ayrı tutulması gerektiğini ve bu isimlere parti kapılarının açık olduğunu söylemiştir (www.cnnturk.com. E.T. 17/12/2017). Bahçeli’nin bu açıklaması ekseninde partiyi kuran bazı önemli isimlerin FETÖ ile bağlantılı kişiler olabileceği fikrini akla getirmiştir. Nitekim Bahçeli, 7 Haziran’dan hemen sonra şer bir planın devreye

sokulduğunu, milli iradenin ne dediğini duyanın olmadığını ifade ederek, blok siyasetine umut bağlayanların, iktidar uğruna MHP'nin ilkelerinden ayrılmasını beklediklerini, kendilerinin samimi tutumunun sürekli yok sayıldığını ve nihayetinde Pensilvanya'dan sufle alan, Türk düşmanlarıyla yatıp kalkan çıkar gruplarının, ülkeye ölümü gösterip sıtmaya razı etmek için sıra almış olduklarını iddia etmiştir. Bahçeli, muhaliflerin en büyük eleştirilerinden biri olan koalisyonda yer almama ve iktidardan kaçma eleştirilerine ise *“Başbakanlık önerdiler ‘Milletin vermediğini siz nasıl veriyorsunuz’ dedik. Hükümetten kaçmışız, bilmiyorlar mı ki kaçmak bizim kitabımızda yoktur. En çok oy alan partiler hükümet kursun dedik, ‘aklını kendine sakla’ dediler”* sözleri ile muarızlarını kuvvetli şekilde tenkit etmiştir. Bahçeli eleştirilerinin dozunu biraz daha artırarak, *“Her rüzgâra yelken açsaydık, her çağrıya gözü kapalı uysaydık bugüne kadar nasıl ayakta kalacaktık. Eleştirenler çok olsun, karalar mı bağlayalım? Haktan hakikatten ödün mü verelim? Ardında 100 itin havlamadığı bozkurta bozkurt demek mümkün müdür? Mümkün değilse o zaman işimize bakacağız yolumuza devam edeceğiz”* (www.tr.sputniknews.com, E.T. 17/12/2017) sözleriyle sert çıkmıştır.

2.5. MHP ve AK Parti'nin Seçim İttifakı

MHP'ye dolayısı ile Genel Başkan Devlet Bahçeli'ye özellikle muhalifleri tarafından getirilen en büyük eleştirilerin başında AK Parti ile olan yakın teması ve AK Parti'nin yedeğinde! siyaset yaptığına dair ithamlardır. Muhaliflerin belki de yeni bir parti kurmalarına neden olan temel saikin ve sürekli dillendirilen ve kendilerine meşruiyet dayanağı olarak alınan fikrin bu olduğu ifade edilebilir. 2018 itibarı ile MHP ve AK Parti'nin 2019 Cumhurbaşkanlığı seçiminde bir çeşit ittifak yapma kararı almaları bütün bu söylentilerin ayyuka çıkmasına sebebiyet vermiştir. Peki gerçekte durum böyle midir? Yani MHP kendi kimliğinde sıyrılarak sahiden de AK parti içerisinde erimiş midir? Kendi ilke ve ülküsünden vazgeçmiş midir? Kendi ülkücü tabanına ihanet mi etmiştir? Bu sorular taraflı tarafsız herkesin merak ettiği konu olarak gündemdeki yerini korumuştur. Öncelikle muhaliflerin bir suçlama olarak gündeme taşıdıkları ve kamuoyuna deklare ettikleri görüşlerine bakmakta yarar vardır. Mesela MHP Trabzon eski milletvekili ve şimdilerin İyi Parti kurucuları arasında yer alan Koray Aydın'ın *“MHP'nin AKP'nin dümen suyuna girmesini kabullenemiyorum. Bunu 'Türkiye'nin beka meselesi var' diye izah edemezsiniz...Devlet Bey'in (MHP lideri Bahçeli) en son içtüzük görüşmelerinden sonraki izlediği tavırdan sonra da AKP*

ile ilişkisinin kalıcı olduğuna kanaat getirdim” (www.tr.sputniknews.com, E.T. 17/12/2017) tarzındaki yaklaşımına bakıldığında MHP’nin AK parti ile olan ilişkisinden son derece rahatsız olduğu görülmekte ve iki parti arasındaki olumlu ilişkilerin ‘devletin bekası temelinde’ cereyan ettiğine inanmadığını ve bu ilişkinin bir şekilde kalıcı olduğuna dair düşüncelerini serdederek MHP’den ümit kestiğini ve dolayısı ile İyi parti safları arasında yer aldığını belirtmiştir. Aydın bir başka açıklamasında ise “Biz bu partinin kendine has özellikleriyle, rengiyle, kokusuyla kendi kök değerleri üzerinden ayağa kalkmasını istiyoruz. MHP’nin başkalaşmadan, kendi olduğu gibi oturduğu fikri alanın üzerine doğru yapılanarak Türkiye’nin şu zor şartlarında en çok ihtiyaç duyulan siyasal hareket olduğuna inanıyoruz. Dolayısıyla iyiyi, güzeli, mükemmeli arıyoruz” (www.cnnturk.com.E.T. 17/12/2017) ifadelerini kullanmak suretiyle MHP’nin AK Parti ile olan yakınlaşması neticesinde kendi kimliğinden, renginden, ideallerinden ve ülküsünden koparak başkalaştığını ve ‘AK Parti’leştiğini’ ima etmiştir. MHP ile ilk ipleri koparan ve muhaliflerin başını çeken Sinan Oğan ise MHP’nin seçimlerdeki başarısızlığına vurgu yaparak düşen oy ve milletvekili sayısı üzerinden Bahçeli’yi eleştirmiştir. Oğan ayrıca Bahçeli’nin ‘Başkanlık Sitemini” savunmasını Twitter adresi olan @DrSinanOgan hesabından 12 Ekim 2016’da eleştirerek “Memleketin bunca sorunu varken Başkanlık sistemini gündeme almanın, Başkanlığın yolunu açmanın izahı var mıdır? Başkanlık neye çare olacak?” (www.twitter.com/DrSinanOgan,E.T. 16/06/2017) şeklinde ifade ederek Bahçeli’ye ve mevcut MHP yönetimine tepkinin nedenlerinden birinin de Ülkücü geleneğin efsanevi lider Alparslan Türkeş’in ‘dokuz ışıık’ kitabında açıkça savunduğu ve olmasını istediği ‘başkanlık sisteminin’ Bahçeli tarafından da savunuluyor olması ve bu meyanda AK Parti’ye destek vermiş olmasıdır. 16 Nisan referandumu öncesinde de eleştirilerinin dozunu iyice artıran Oğan, yine twitter hesabından Bahçeli’ye yüklenmeye devam etmiştir. 8 Mart 2017’deki seri mesajlarında Bahçeli’yi AK Parti’nin tetikçisi olmak gibi ağır bir dille itham etmiştir. Bu mesajlarında Bahçeli’nin Ahmet Türk’e geçmiş olsun mesajını da eleştirmiş ve mesajlarının sonunda Bahçeli’nin gidici olduğunu ‘sel gidecek kum kalacak’ sözüyle de finalize etmiştir:

“Almanya’da AKP’li bakanlara verilmeyen salona tepki gösterip gerekirse Almanya’ya giderim diyenler, HDP’li Ahmet Türk’e geçmiş olsun diyerek hatta hapisten salıverilmesi gerektiğini söyleyenler aynı partide görev yaptığı (şimdi farklı düşünseler bile) ülküdaşından bir geçmiş olsunu bile esirgeyip, hatta onu hedef göstermekten bile çekinmemek. Ne kahpe Eylül’ler bizi yıldırı, ne hain PKK saldırıları, ne AKP saldırı ve baskıları... Bu söz ve fiiller de yıldıramayacaktır. Nihayetinde AKP adayı Sn. Erdoğan’ı Başkan seçmek için tertiplenen bir Evet/Hayır

oylamasıdır. AKP'nin Evet'i için tetikçilik yapanlarla da yarın yüz yüze bakacağız, baş başa kalacağız. Bugün yaptığımız işler yarın sizi utandırmasın. Unutmayalım; Sel gidecek kum kalacak..."(www.twitter.com/DrSinanOgan,E.T. 16/06/2017).

İyi Parti Genel Başkanı Meral Akşener'in MHP'den ayrılması, Bahçeli'ye rakip olma düşüncesi ve muhaliflerin başını çekme fikri aslında 7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerinin çok öncesine dayandığı Akşener'in basına yansıyan demeçleri arasında görülebilmektedir. Yeni Akit Gazetesi'ndeki habere göre Akşener'in MHP'nin genel başkan adayı olmasının arkasındaki temel dinamiğin, Devlet Bahçeli'nin kendisini rakip olarak görmesi ve kendisinden korkması olarak yer almıştır. Habere göre Akşener, Bahçeli'nin kendisini saf dışı etmek istediğini iddia ederek, *"Bizim sistemde potansiyel olarak yarının rakibi olarak görülen kişilerle ilgili olarak mutlaka tedbir alınır. Benimle ilgili de durum böyle oldu. Benimle ilgili tedbir süreci Cumhurbaşkanlığı seçimleri döneminde başladı"* diyerek MHP'den kopuşun arka planında kendisinin yerine İhsanoğlu'nun Cumhurbaşkanı adayı olarak gösterilmesi yattığı rahatlıkla görülebilmektedir. Zira Akşener aşağıdaki ifadelerde, kendisinin kazanma ihtimali yüksek olmasına rağmen Bahçeli tarafından kendisinin aday yapılmadığı ve potansiyel aday olması dolayısı ile önünün kesildiğini iddia etmiştir:

"Bütün kamuoyu araştırmaları, Cumhurbaşkanlığı için MHP ile CHP'nin ayrı ayrı aday göstermesi ve benim de MHP adayı olmam durumunda kesinlikle ikinci tura kalabileceğimi gösteriyordu. Eğer böyle bir durum olsaydı yüzde 50,5/yüzde 49,5 gibi bir sonuçla ya benim ya da Sayın Erdoğan'ın seçilebileceği kanaati oluşmuştu. Araştırmalar bunu söylüyordu. İşte bu durum ortaya çıkınca Sayın Bahçeli, "çatı aday" formülünü ortaya attı. Ve Ekmeleddin İhsanoğlu iki partinin ortak adayı oldu."

Akşener'in iddiaları doğrultusundaki çıkarımların aslında pek de sağlıklı sonuçlar vermediği söylenebilir. Çünkü iddia edildiği gibi Bahçeli tarafından rakip görülmesi durumunda 7 Haziran seçimlerinde böylesine kuvvetli bir isimin tekrar aday gösterilmemesi gerekirdi ama tam tersi bir durum olarak Akşener seçimlerde aday gösterilmiştir. Bu durumu Akşener'in kendisi de teyit ederek buna ilişkin aşağıdaki ifadeleri kullanarak Bahçeli'nin medyada sıkça boy göstermesi nedeni ile Akşener'i çekemediği veya kıskandığı gibi bir izlenim uyandırdığı anlaşılmaktadır:

"Geldik 7 Haziran'a... Bahçeli, beni aday gösterdi. Halkla bütünleşmeyi seven bir taban politikacısı olarak çok ciddi bir çalışma yaptım bölgemde. Diğer aday arkadaşların ve teşkilatların katkılarıyla yüz güldüren, utandırmayacak bir sonuç aldık. Basın-yayın kuruluşlarını iyi değerlendirmiş olmam, bir problem yarattı. 'Niçin bu kadar basın-yayın kuruluşlarında siz göründünüz kardeşim' dedi."

1 Kasım seçimlerinde Akşener'in Bahçeli tarafından tekrar aday gösterilmemesini Bahçeli'nin Hürriyet Ankara temsilcisi Deniz Zeyrek ile yaptığı

görüşmede Zeyrek'in Bahçeli'ye "Meral Akşener Meclis başkan adayınız olacak mı?" diye sormasına Bahçeli'nin "Hep Meral Akşener, hep Meral Akşener dersiniz... Kendisini çizerim" dediği bizzat Akşener'in ağzından gazeteler yansımıştır. Diğer bir husus ise seçimlerde alınan sonuçlar ile alakalı olanıdır. 1 Kasım'da alınan sonuçları eleştiren Akşener aşağıdaki ifadelerle bir yandan 7 Haziran seçimlerinde kendi performansının partinin genel performansından daha ileride olduğunu ima ederek kendisinin aday gösterilmediği 1 Kasım seçimlerinde partinin bir önceki seçime göre önemli orandan oy kaybetmesini bir nevi kendisi ile ilişkilendirmiştir:

"Herhalde benim 7 Haziran seçiminde gösterdiğim performans, kendilerine biraz fazla gelmiş olabilir. Sayın Bahçeli, benim yaşça büyüğümdür. Türk töresinde büyüklerin sözü dinlenir. Ama ben birazcık törenin dışına çıktım. Seçim döneminde çalıştım, partim için gayretim oldu. Üzgünüm, "Hanımefendi dinlenecek" sözünü, birazcık çiğnedim ...Ama 1 Kasım'da aldığımız netice ortada. Yüzde 11,9"

Zira MHP'ye aday olmasının asıl sebebinin 1 Kasım seçimlerinde kendisine göre alınan başarısız sonuçların temel belirleyici olduğunu ifade etmiştir. Akşener bununla ilgili demecinde şu ifadeleri kullanmıştır "*Çünkü bu açık başarısızlıktır. 40 milletvekilini kaybetmiş, 40 milletvekili kalmış bir MHP... HDP'nin yan tarafında tek sıraya sıkışmış bir MHP... Bunun sorumluluğunun alınması lazım...*" (www.yeniakit.com.tr, E.T. 16/07/2017). Genel olarak bakıldığında muhaliflerin Bahçeli'ye temel çıkış ve itiraz noktaları arasında 7 Haziran seçimleri sonrasında koalisyon tekliflerini kapaması ve onlara göre MHP'yi iktidar ortağı olma şansından mahrum bırakması, 7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerindeki görece başarısızlık, partinin AK Parti ile yakınlaşması, Kurultay sürecinin mahkemeye taşınması vb. konular sayılabilir. Peki bütün bu ithamlara MHP cephesi ve Devlet Bahçeli ne diyor ve kendilerini hangi argümanlarla savunuyorlar? Devlet Bahçeli 26 Aralık 2105'de Twitter'daki @dbdevletbahceli adlı hesabından yaptığı açıklamada tüzük çalışmalarında direten muhalifleri sağduyuya çağırması ve girilen bu yoldan dönemleri adına ikazlarda bulunmuştur:

"Tertemiz vicdanlı hiçbir Milliyetçi-Ülkücü Türkiye'nin böylesi bir döneminde çelişki yaşamamalı, aklını çelen kurgulara aldırmamalıdır. Türklüğün defin çalışması alçakça sürerken, Türkiye'nin son mevzii, milletin yegâne muhafızı MHP'yi meşgul etmek, oyuna gelmektir. Hiçbir dava arkadaşım dışarıya ateş altındayken evinin içini karıştırmaya, direnci kırmaya, gücü zayıflatmaya fırsat vermez, vermemelidir"

Muhalliflerin muhterisliğini Mehmet Akif Ersoy'un dizlerinden esinlenerek dile getiren Bahçeli “*Siyaset karaborsacılarına teslim olmamak adına gelin ağlamak için felaket beklemeyelim, pişmanlıklar içinde oyalanmayalım. Diyor ya Akif, ‘Burnumuzdan tuttu düşman, biz boğaz kaydındayız! Bir bakın: Hâlâ mı hâlâ ihtiras ardındayız. Hâlâ mı? Nereye kadar peki?’*” (www.twitter.com/dbdevletbahceli , E.T. 26/06/2017) sözleriyle eleştirilerini dile getirmiştir.

Bahçeli, 21 Haziran 2016’daki açıklamalarında ise geniş bir Türkiye ve dünya analizi yaparak konuyu muhaliflerin kurultay çalışmalarına getirmiş ve MHP’nin kurucu ilkelerini hatırlatmak suretiyle özellikle delegelere seslenmiş ve delegeleri partiye karşı oynanan oyunu görmeleri hususunda uyarmıştır:

“MHP milletin sinesinde dolmuş, Türk siyasetinin 47 yıllık destan ve dimağıdır. Kökleri 1948’de kurulan Millet Partisi’ne kadar gitmektedir. Fikri kaynaklarımızın ise 1 asrı aşan geçmişi vardır. Turan coğrafyasının özlemleriyle geleceğe bakıyoruz. Gelenekleri ve töreleri olan bir millet çınarı, demokrasi şahanesidir. MHP, yerlidir, millidir. Bizi başkalarından ayıran fark buradan aranmalıdır. Hedeflerimiz yüksek hayallerimiz büyüktür. MHP imanlı kadrolarıyla hiçbir oyuna gelmez, hiç bir tuzağa düşmez. Türkiye’nin yanındayız, zalimlerin karşısındayız. Parti içi sözde demokrasi arayıp MHP’ye yuvalanmak isteyenlerin çürük yumurta olduklarını da gayet iyi biliriz. Güya kurultay yapacaklar, güya MHP’yi kontrol altına alacaklarını zannediyorlardı.” (www.gercekgundem.com, E.T. 26/06/2017).

Aynı günkü açıklamasında muhalifleri 10 Temmuz’da kurultay yapılacağı açıklamalarına rağmen otel odalarına kapanıp kapalı kapılar arkasında siyaset yapmalarını MHP’nin ilkeleriyle bağdaşmayan bir tutum olarak değerlendiren Bahçeli bu yola meyledenleri zavallılar olarak nitelemiştir. Bahçeli açıklamasında şu ifadelere yer vermiştir:

“6. Olağanüstü Büyük Kurultay’ı 10 Temmuz’da yapacağımızı açıklamamıza rağmen otel odalarına sığındılar. 70 yıllık siyaset hayatımızda bir ilki gerçekleştirdiler. Kendileri çaldılar kendileri oynadılar. Vay zavallılar vay, bu kadar mı küçüldünüz? Tek maddelik tüzük değişikliği ile toplanabilen kurultayda 13 maddeyi nasıl değiştirdiniz? Açılması usulen mümkün olmayan kurultay açıldı, divan seçildi, tüzük maddeleri değiştirilmiş. Turist Ömer olsa hızınıza yetişemezdi” (www.gercekgundem.com.E.T. 26/06/2017).

Bahçeli muhalifleri bir kez daha okyanus ötesi iltisaklarıyla bağdaştırarak delegeleri Pensilvanya’nın oyunlarına kanmamaları konusunda ikaz etmiştir. Davanın namusunu kendi namusu olarak bildiğini, bu kutlu davayı müptezel ellere teslim etmeyeceğini bir kez daha ilan eden Devlet Bahçeli delegeleri 10 Temmuz’da Ankara’ya beklediğini ifade ederek muhaliflerin organize ettiği ve illegal olarak

nitelendirdiği kurultay çağrılarına karşı çıkmıştır (www.gercekgundem.com.E.T. 26/06/2017). Muhaliflerin eleştirilerinden bir de Bahçeli'nin şahsi ikbali nedeniyle MHP'yi AK Parti'ye payanda yaptığı ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Bahçeli'nin başkan yardımcısı olarak görev alacağı yönündeki ithamlar olmuştur. Bahçeli bu yöndeki eleştirilere, Tansu Çiller ile kendisinin resmini koymak suretiyle Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı olması halinde kendilerinin Cumhurbaşkanı yardımcısı olarak görev üstlenebileceklerini, böylelikle de Erdoğan'ın 3 Kasım 2019 tarihinde seçilebileceğine dair bir konuyu gündeme getirilmesinin çok yanlış bir yol olduğunu ve tasvip etmedikleri bir düşünce olarak bu yaklaşımları yalanlamıştır (www.timeturk.com, E.T. 26/06/2017). Bahçeli, sözü yine muhaliflere ve kuracakları partiye getirerek MHP'den ayrılmış veya ayrılılmış unsurlar üzerinden kendilerine bir siyasi destek sağlayabilecek oluşumlarla, beklenmedik balon şişirmeleriyle meşgul olduklarını iddia etmiş ve *“bu bayram balonu gibi patlarsa ne olur? Sadece birileri için gürültü yaratır”* demek suretiyle yeni oluşumu ham bir hayal olarak nitelemiştir.” Eleştirilerini sürdüren MHP lideri, siyasette tükenmişlerin, siyasette bir tıkanıklıktan bahsederek kendilerine aşı yapmaya çalıştıklarını vurgulayarak, mevcut durumda Türkiye’de 101 tane siyasi parti olduğunu, siyasi partileri bölerek yeni bir siyaset üretmenin Türkiye açısından belli isimleri parlatıp sonra çöplüğe atmakla eş değerlik arz ettiğini ifade ile kurulacak yeni partinin de akıbetinin ne olabileceğine da işaretler vermiştir (www.timeturk.com. E.T. 26/06/2017). Devlet Bahçeli muhaliflerin sürekli dillendirdikleri ithamlar ve dolasıyı ile kamuoyunun da merak ettiği sorulara 9 Nisan 2017’de Yenikapı Mitinginde detaylı cevap vererek şu açıklamaları yapmıştır

“...Aylardır bizim tercih ve irademiz eleştirilmekte, yerilmektedir. Fakat burası sorunludur, zira karşımızdaki koro iyi niyetli değildir. Niye anayasa değişikliğinin içinde olmuşuz. Niçin Adalet ve Kalkınma Partisi'ne destek vermişiz. Neden sistem değişikliği konusunu ısıtıp gündeme getirmişiz. Yattılar kalktılar bunu konuştular. Döndüler dolaştılar bunu seslendirdiler. 7 Haziran 2015 seçimlerinden sonra koalisyon kurulmadı, suçlandık. Milli yeminlerimizi yok sayarak CHP-HDP'nin yanında durmamız projelendirildi, tutmayınca saldırıya uğradık. İstek ve irademiz dışında koalisyon kurulmadı, retçi olduk. Ülkemiz 1 Kasım'da seçime gitti, sorumlu görüldük. Seçim hükümetinde PKK'yla olamayız dedik, korkak gösterildik. 1 Kasım'dan sonra MHP'ye FETÖ bağlantılı saldırı başladı, Pensilvanya hücreleri hareketlendi, kriptolar kanlandı, canlandı; taviz vermedik, kurultaydan kaçmakla eleştirildik. Bekamız çok ciddi risk altında, fiili sistem çözülmeli dedik, 'Evet'çi olmakla mimmildik. Türkiye'ye destek verdik, milli duruş gösterdik; yedek lastik, baston, can simidi, vagon olarak alçakça itham edildik. Evet, biz Türkiye'de fiili bir açmaz olduğunu açıkladık. Özellikle 15 Temmuz'dan sonra bunun tamir ve telafisinin acil olduğunu söyledik. Devlet anayasal yörüngeden çıkmıştı. Fiilen uygulanan hükümet etme sisteminin anayasada bir karşılığı yoktu. Türkiye kör topal gidemezdi. Düşe kalka yol alamazdık. Düz duvara tırmanamazdık. Çuvallayabilirdik. Çökebilirdik. Çözülebilirdik. Ortadan ikiye çatlayabilirdik. Büyük Türk düşünürü Yusuf Has Hacıb der ki: 'İki şeyden ibarettir ilin bağı, kilidi Biri sakinmaktır, biri töre,

ilin kökü.' Ne olursa olsun ilimizi, yani yurdumuzu sakınmak, yani korumak zorundaydık. Bedelini ödemeyi peşinen göze alarak töreyi, yani hukuk ve anayasayı hâkim kılmalıydık. Çünkü devlet demek, hukuk demektir. Devlet töredir, töre devlettir. Bu yalın gerçeği 15 Temmuz'dan sonra gördük mü? Bu ihtiyacı 15 Temmuz'dan sonra şiddetle duyduk mu? Elbette evet, her zaman millet, her şartta devlet dedik, irade gösterdik. Siz de 'Evet' diyor musunuz? Hatırlarsanız, hükümet etme sistemiyle ilgili karmaşa 2007'de başlamıştı. TBMM'ne Cumhurbaşkanı seçtirmemek için her yol ve silahı kullanan kaos çetesi kısa bir zafer turundan sonra hezimete uğramıştı." (www.hurriyet.com.tr, E.T. 27/06/2017).

MHP'nin AK Parti ile seçim ittifakı meselesi ilk olarak Genel Başkan Devlet Bahçeli'nin 8 Kasım 2017'de mecliste gazetecilerle yaptığı sohbette MHP'nin kamuoyuna yansıyan seçim anketleri ile ilgili gazetecilerin sorusu üzerinden şekillenmiştir. Gazetecilerin MHP'nin araştırmalarda baraj altında görüldüğü sorusuna karşılık Bahçeli'nin eskiden beri kendilerinin kamuoyu araştırmalarına güvenmediklerine vurgu yaparak bu tür araştırmaların kamuoyunu şekillendirmeye matuf yaklaşımlar olduğunu ifade etmiştir. Bahçeli bir eleştiri dahilinde MHP'nin bir baraj sorunu yaşamadığını özellikle vurgulamıştır:

"..Bugüne kadar yapılmış olan araştırmalarda MHP'nin yüzde 10 barajını geçtiği ve hatta yüzde 10'un üzerinde bir rakama ulaştığı yazılıp çizilmedi. Genellikle bizi yüzde 2 ile yüzde 8 arasında getirip götürdüler ama sonuçta öyle olmadı. MHP, Türk siyasi hayatında baraj sorunu olmayan partilerden bir tanesi ama ille barajın altında kalması baskısı var, öyle olursa da iyi olur diye düşünenler var. O da sakat bir düşünce..." (www.iha.com.tr, E.T. 05/01/2018).

Diğer yandan, Türkiye'de daha çok bölücü terör unsurlarına destek veren partilerin meclise girmesinin engellemesi için uygulanan %10 barajının bugünkü Türkiye için çok ağır bir şart olduğunu belirten Bahçeli'nin ifadeleri dikkat çekicidir:

"O günkü uygulamalarda bölücü unsurlar olarak TBMM'de temsil imkanı baraj engeliyle aşamayacaklarını anlayanlar, kendilerini bir parti disiplini içerisinde hareket ettirerek bir yapılanma sağladılar. Şimdi, Türkiye'de iki şeye dikkat etmek gerekiyor, artık bu zorlamalarla dayatmalarla birilerini öldürerek kendini yaşatma yerine hep beraber nasıl yaşarsınız konusunda bir uzlaşmaya varacak çalışma yapmak lazım"

Bahçeli, barajın varılmak istenen hedefe bölücü partilerin farklı metotları (bağımsız adaylık gibi) devreye sokarak baraj engelini aştıklarını özellikle vurgulayarak böylesi bir engelin artık işe yaramadığını ve dolayısı ile seçim barajının makul bir seviyeye çekilebileceği mesajını şu cümlelerle ifade etmiştir:

"Yüzde 5 mi olur, yüzde 7 mi olur, yoksa yüzde 10'da mı kalır, bunları görmek lazım. Bu konuyu yaparken bir başka partiyi, yok parti diyerek ezerek kendine yol çizmeye çalıştığında da onun bir anlamı olmadığı görülür. Bütün bunlardan ders çıkarmak lazım." (www.iha.com.tr, E.T. 05/01/2018).

Bahçeli'nin seçim barajı ile ilgili bu ilk açıklamasından bir hafta sonra 14 Kasım 2017'de hem seçim barajı çıkışını yinelemiş ve hem de AK Parti'ye Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği seçimi için iş birliği sinyali göndermiştir. Grup toplantısında yaptığı ilgili açıklamada Bahçeli, seçim barajının düşürülmesi gerektiğini tekrarla %10 barajının temsilde adaleti engellediğini belirtmiştir. Bahçeli seçim barajının düşürülmesine gerekçe olarak hem sistemin değişmiş olmasından ileri geldiğini hem seçilme barajının %50+1 olduğundan kaynakladığını şu şekilde dillendirmiştir. "*Yüzde 10'a kafayı takanlar, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile artık baraj, yüzde 50+1'e çıkmıştır. Yönetimde istikrar ilkesi sağlanacağına göre temsilde adaletin temin edilmesine yönelik engel teşkil ettiği açık olan yüzde 10 seçim barajı tıkanmaya yol açmayacak şekilde yeniden ele alınmalıdır*" (www.aydinlik.com.tr, E.T .05/01/ 2018). Seçim barajı çıkışını MHP'nin baraj altında kalması söylentilerine bağlayanlara sert bir şekilde mukabelede bulunan Bahçeli, istenen değişikliğin yeni sistemin mecbur kılması nedeniyle açıkladıklarını beyan etmiştir:

"Şunu herkes bilsin ki, MHP'nin baraj baraj sorunu asla yoktur. Aziz milletimizin desteği bunun en açık örneğidir. MHP, selin önündeki kütük değil, bizzat selin ta kendisidir. Biz barajdan korktuğumuz için değil, Türkiye'nin 16 Nisan'dan sonra değişen hükümet etme sistemi ile birlikte ortaya çıkan siyasal zarureten, olası ittifaklarla barajın delinmesinden dolayı düşüncelerimizi paylaştık. MHP, on yıllardır yüzde 10'luk barajın aleyhine kurgulandığını gayet iyi bilmektedir." (www.aydinlik.com.tr, E.T .05/01/ 2018).

Diğer yandan AK Parti ile ilgili ittifak açıklamalarına gerekçe olarak da Cumhurbaşkanlığı seçimine doğru siyasal süreçte olası siyasi bloklaşmanın sertleşme ve şekillenme ihtimalini yüksek gören MHP, CHP'nin yanına HDP ve diğer marjinal partileri alıp 16 Nisan'ın rövanşı için çalışmalarına hız verme riski karşısında MHP'nin buna duyarsız ve tepkisiz kalmayacağı düşüncesinden yani referandumda "hayırcı" cephenin rövanşist tavırlarından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Bahçeli, bu bloklaşmaya cevaben 15 Temmuz'dan beri süregelen tutarlı duruşlarının korunarak siyasal pozisyonlarını tartışmasız muhafaza edeceklerini ve partisinin 7 Ağustos ve 16 Nisan şuurunun gereği olarak AK Parti ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet etme sistemini 2019'da tam manası ile tesis etme maksadıyla sonuna kadar birlikte mücadelesini sürdüreceklerini ifade ederek AK Parti iler ileriye dönük ittifakın kapılarını aralamıştır (www.aydinlik.com.tr, E.T .05/01/ 2018). MHP'nin ittifak teklifine ilk cevaplardan biri AK Parti sözcüsü Mahir Ünal tarafından gelmiştir. Ünal, kendilerinin MHP ile

sonuna kadar ittifak yapma konusunda, Türkiye'nin siyaset üstü konularının, milli meselelerinin söz konusu olduğu her noktada ittifak konusunda temayülllerini paylaştıklarını söyleyerek adı geçen ittifaka olumlu yaklaşmıştır (www.haberler.com, E.T. 05/01/2018). Bununla birlikte AK Parti Genel Başkan Yardımcısı ve TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Mustafa Şentop da 12 Aralık 2017'de yaptığı açıklamada kanundaki yasaklamanın kaldırılması halinde ittifakın mümkün olabileceğini söyleyerek bir bakıma partilerinin MHP'nin teklifine olumlu yaklaştıklarını söylemiştir (www.haber7.com, E.T. 05/01/ 2018). İttifak açıklamalarının ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da devreye girerek partiye seçim barajının düşürülmesi, yine MHP'nin önerdiği "cumhur ittifakı" konusunda talimatlar verdiği ve bunun için acil bir komisyonun kurulmasını istediği kamuoyuna yansımıştır (www.siyasetcafe.com, E.T. 08/01/2018). Belki de MHP ile AK Parti arasındaki ittifakın en belirleyici açıklamasını yine Devlet Bahçeli yapmıştır. Bahçeli 8 Ocak 2018 günü yaptığı basın toplantısında net bir şekilde ve kararlı bir ifade ile 3 Kasım 2019'da yapılacak olan Cumhurbaşkanlığı seçimi için partilerinin aday göstermeyeceğini ifade etmiştir. Bahçeli, *"MHP olursa ittifakla, olmazsa kendi partisi olarak milletvekilliği seçimine girer. Cumhurbaşkanı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan'ı destekleme kararı alır"* (www.t24.com.tr, E.T.10/01/2018) dedi. Bahçeli kendilerinin Yenikapı ruhuna sadık olduklarının ve devlet ve milletin bekası için sorumlu davrandıklarını vurgulayarak AK Parti ile beraber hareket etmenin milletin hayrına olacağına inandıklarını şu cümlelerle ifade etmiştir:

"Anayasada beraber hareket ettiğimiz parti ile beraber sonuç almak Türkiye'nin hayrına olacağı inancındayız. Herhangi bir sebeple sayın Recep Tayyip Erdoğan aday olmaktan vazgeçerse, başka türlü gerekçeler ortaya konulursa kendisinin bileceği iştir. 7 Ağustos'ta başlatılan ruha MHP sadıktır. Yenikapı meselesini de iyi anlamak lazımdır" (www.t24.com.tr.E.T.10/01/2018).

Bahçeli'nin bu açıklaması sonrasında netleşmeye başlayan iki parti arasındaki ittifak süreci Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından "milli mutabakat" şeklinde formüle edilmek suretiyle olay ciddiyet kazanmaya ve partiler arası mutabakat zemini oluşturmak için adımlar atılmaya başlanmıştır. Erdoğan AK Parti milletvekilleriyle bir araya geldiği toplantıda bir yandan Cumhurbaşkanlığı sistemi kapsamında uyum yasaları için uzlaşma aramak diğer yandan da seçim ittifakına yönelik hukuki altyapıyı görüşmek üzere iki parti arasında heyetler oluşturma talimatı vermiştir.

Her iki partiden üçer milletvekilinin yer alacağı komisyonun görevleri arasında olası seçim ittifakının hukuki etaplarının belirlenmesi ve bunun yanısıra uyum yasaları konusunda çalışmalar yer almaktadır (www.aksam.com.tr, E.T. 13/01/2018). Bahsi geçen komisyon için AK Parti'den Adalet Bakanı Abdülhamit Gül, TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Mustafa Şentop ve AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Mahir Ünal yer alırken MHP'den ise Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet Parsak, Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ve İstanbul Milletvekili İsmail Faruk Aksu yer almışlardır (www.yenisafak.com.tr, E.T. 17/01/2018). Partiler arasından oluşturulan komisyon ilk toplantısını 18 Ocak 2018'de yapmıştır. Komisyonun yaptığı bu tarihi görüşmenin ardından ilk açıklama AK Parti Heyeti Başkanı Mustafa Şentop tarafından yapılmıştır. Şentop aşağıdaki ifadeleri kullanarak yapılan ilk görüşmenin olumlu geçtiği mesajını vermiştir:

“MHP ile beraber bir ortak duruşu, milli duruşu ortaya koyan bir kararlılığımız vardı. Bu duruşu somutlaştırmış olduk. Milli mutabakat komisyonu önümüzdeki günlerde de neler yapabilirsiniz çalışılabileceği bir komisyon olacak. Bu çalışma, devletin yeniden yapılandırılması kapsamındaki kanun değişikliklerinin kapsayan bir çalışmadır”

Akabinde söz alan MHP Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ise görüşmeye dair “*Temel anlamda bir mutabakat var. Komisyonumuz sadece seçim ittifakı değil uyum yasalarının da görüşülmesini kapsayacak. Önümüzdeki süreçte hızla hangi konuları ele alacağımızı konuştuk*” şeklindeki açıklaması ile oluşturulan komisyonun prensipte bir mutabakata vardığını ve bu yönde ileriki dönemlerde hangi konu başlıklarının müzakere edileceğine dair görüştüklerini kamuoyuna iletmiştir (www.hurriyet.com.tr, E.T. 22/01/2018). Bu çalışmanın nihayete erdiği dönemde iki parti arasında oluşturulan “milli mutabakat komisyonun” çalışmalarına devam ettiğini belirtmemiz gerekir.

2.6. Ergenekon Davası ve MHP'nin Tutumu

12 Haziran 2007 yılında Ümraniye'de bir gecekondu da yirmi yedi el bombasının bulunması, Ergenekon operasyonlarının ilk dalgasını oluşturmuştur (Habertürk, 2009). Kısa ve sık aralıklarla toplumun birçok kesiminden kişileri kapsayan o dönemlerde bir dizi gözaltı operasyonu gerçekleştirilmiştir. İlk beş dalgada gözaltına

alınanlar için birinci Ergenekon iddianamesi şimdilerin firari FETÖ sanıklarından Zekeriya Öz, Mehmet Ali Pekküz ve Nihat Taşkın tarafından hazırlanmış ve 25 Temmuz 2008’de ilk Ergenekon davası açılmıştır. Beşinci dalgadan sonra onuncu dalgaya kadar olan kısım 2. Ergenekon iddianamesi olarak hazırlanmış ve soruşturmayı yürüten İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından bu ikinci iddianame 25 Mart 2009 yılında kabul edildi ve Ergenekon adı altında ikinci dava olarak karşımıza çıkmıştır. Daha sonra Ağustos ayında 3. Ergenekon iddianamesi İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince kabul edilmiş ve böylece 3. Ergenekon davası (CNN Türk, 2009) açılmış oldu. 16 ayrı iddianame, tek bir dava altında birleştirilmiştir. Birinci, ikinci ve üçüncü Ergenekon iddianameleri dışında, Danıştay saldırısı, Cumhuriyet Gazetesi’ne el bombalı saldırı, Savcı Öz’ün tehdit edilmesi, irtica ile mücadele eylem planı ve İlker Başbuğ hakkındaki dosyalar, bunların arasında yer almıştır.

Daha sonra bir FETÖ komplosu olduğu anlaşılan Ergenekon vari bu kumpaslar o dönemlerin en önemli gündem maddelerinin başında ye almıştır. TSK’nın yıpratılması yönündeki bu adımların o dönemlerde askeri vesayetten sıyrılma ve askerin demokrasi karşında bir engel olarak görülüp kuvvetli bir medya propagandası desteği ile bu gibi militarist yapılardan kurtulma şansı olarak gösterildiği için bu operasyonlar hem kamuoyu tarafından hem de siyasal iktidar tarafından desteklenmiştir. Fakat bunun aslında bir FETÖ oyunu olduğu ve Peygamber ocağı TSK’nın bilinçli bir şekilde yıpratılmaya çalışıldığı, kamuoyunun bilinçli bir şekilde yanıltıldığı hem kamuoyu hem de siyasal iktidar tarafından geçte olsa anlaşılmış ve siyasal iktidar bu aşamadan sonra tam tersi bir tutum sergileyerek devlet içinde çöreklenmeye çalışan bu şer şebekesine karşı önlem almaya başlamıştır. Bahsi geçen durumla alakalı 15 Temmuz 2008 tarihinde Ergenekon ile ilgili iddianame daha kabul edilmeden, siyasi arenada tartışmalar başlamıştır. FETÖ’nün devlet içinde bir paralel devlet oluşturmaları, özellikle emniyet, istihbarat ve yargı üçgeninde kök salması neticesinde var olan gerçek bilgilerin devletin üst katmanlarına bile çarpıtılmak ve tersyüz edilmek suretiyle iletilmesi bu örgütün nasıl bir yapılanma ve şer düşünce içinde olduğunu göstermesi bakımından kayda değerdir. Bir başka ifade ile FETÖ isimli küresel güçlerin iç “Truva Atı” kıvamındaki ihanet şebekesi bu yapı devleti yönetenleri eylem/söylem ve sözde resmi raporlarıyla sürekli yanıltma yoluna gitmişlerdir. İşte bu girift şer ağ ve ilişkilerden oluşan ve kara propagandayı ustalıkla

kullanan FETÖ, devletin tepe yönetimini bilinçli şekilde yanıltmış ve dolayısı ile o dönem Başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan'ın dava için “biz de millet adına evet hakkı aramanın, hakkı savunmanın gayreti içindeyiz, eğer bu anlamda savcılık ise evet savcıyım.” Şeklindeki sözlerini (Vatan, 2008). Örgütün bu yöndeki profesyonel hileleri ekseninde değerlendirmenin hakkaniyetli bir yaklaşım olacağı kanaatindeyiz.

21 Nisan 2016' da Ergenekon davası için karar veren Yargıtay, Genelkurmay eski başkanının da aralarında bulunduğu 274 sanıklı davayı usul ve esas yönünden bozmuş ve 9 yıl süren davanın açılması sürecinde etkin rol oynayan FETÖ üyesi savcı Zekeriya Öz yurt dışın kaçmak zorunda kalmıştır. Yargıtay 16. Ceza Dairesi, Ergenekon terör örgütünün, kim tarafından kurulduğunun bilinmemesi, suçlarının belirtilmemiş olması, hiyerarşik yapısının ortaya konulamaması ve liderlerinin belli olmaması gibi nedenlerle yerel mahkemenin hükmünü isabetli bulmamıştır. Yüksek mahkeme, Danıştay saldırısı ile Ergenekon davası arasındaki hukuki ve fiili irtibatın somut delillerden yoksun olmasını da bozma nedenleri arasında değerlendirmiştir. Bununla birlikte Yargıtay, delillerin toplanmasında da hukuka aykırılık olduğunu tespit etmiştir (NTV, 2016).

Devlet Bahçeli, 5 Ağustos 2013 tarihli basın açıklamasında dava süreci ve alınan karar ile ilgili partisinin hukukun üstünlüğüne her zaman inandığını ancak bu davanın adalet ve hukuk ilkeleri ile bağdaşmadığını söylemiştir. Bahçeli konuşmasında: “Ne üzücüdür ki, Türkiye Cumhuriyeti'ne kast eden, bölmek ve yıkmak için harıl harıl provokasyonlarını sürdüren kanlı örgüt dışarıda ve güvendeyken, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ömrünü verenler ne idüğü belirsiz sanal bir örgüt üyesi ve yöneticisi olarak tanımlanmıştır. Bunun sonucunun aynı zamanda siyasallaşan ve skandallarla çalkalanan hukukun eseri olduğu kuşkusuzdur. Her şey bir yana, PKK'lı elebaşların tanık olarak dinlendiği, karartılmış delillerin kullanıldığı, belge ve bilgilerin tahrif edildiği bir dava sürecinin milli vicdanlarda karşılık bulması ve onay görmesi eşyanın tabiatına aykırı olacaktır” (NTV, 2016) sözlerine yer vererek tarafsızlığını yitiren hukuk sonucu TSK'ya ömrünü verenlerin sahte örgüt üyeliği adı altına yargılandığını ve gerçek teröristlerin ise dışarıda olduğunu ifade etmiştir.

2.7. Balyoz Davası ve MHP'nin Tutumu

20 Ocak 2010 tarihinde Taraf Gazetesi 2003 Mart ayında 1. Ordu Komutanlığı döneminde Türkiye Cumhuriyeti'ni devirmek için darbe planı yaptıkları yönünde bir haber yayınlamıştır. Bu haber üzerine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma başlatmış ve 250'si tutuklu 367 sanıklı dava 19 Haziran 2010 tarihinde görülmeye başlanmıştır.

Bu davanın Ergenekon davası gibi düzmece bir kurgu olduğu, tamamıyla sahte belge ve delillere dayandırıldığı beş yıl sonra anlaşılmıştır. (Daha doğrusu delillerin sahte olduğu bilindiği halde sahteliği kabul edilmeden dava orduyu itibarsızlaştırmak için devam etmiş, 5 yıl sonra nihayet sonuçlanmıştır.)

Cumhuriyet Gazetesi 19 Haziran 2014 tarihli “Devlet Bahçeli'nin Balyoz Davası Açıklaması” başlıklı yazısında Bahçeli'nin açıklamasına yer vermiştir:

“Geciken adalet bir nebze de olsa yerini bulmuştur. İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 21 Eylül 2012 tarihinde verilen ve Yargıtay 9. Ceza Dairesince 9 Ekim 2013 tarihinde onaylanan cezaların gerçeği yansıtmadığı netlik kazanmıştır.. Dijital deliller üzerindeki oynama ve ilaveler dikkate alınmadan, tanık dinlemesi konusundaki itirazlar hesaba katılmadan ihdas edilen kararların ne kadar hukuksuz ve mesnetsiz olduğu belli olmuştur. MHP'nin yıllardır seslendirdiği düşünce ve yorumları isabetle yerini bulmuş, tarafsızlığını ve bağımsızlığını kaybeden hukuk anlayışıyla ilgili yorumları haklı çıkmıştır. Elbette üretilmiş deliller, siyasi ve ideolojik saikler çevresinde hüküm tesis edenlerin sorumlulukları asla ihmal edilmemeli, yabana atılmamalıdır. Partimiz bu konunun takipçisi olacak, demokrasi ve hukuk mücadelesini kararlılıkla sürdürecektir (Cumhuriyet, 2014)”.

Recep Tayyip Erdoğan 19 Mart 2015 tarihinde Harp Akademileri Komutanlığı'nda Ergenekon ve Balyoz davaları için açıklamada bulunan Erdoğan, daha önce bahsettiğimiz saikler çerçevesinde FETÖ tarafından kandırıldığını şu sözleri ile dile getirmiştir:

“Bu operasyonlarla şahsım başta olmak üzere, tüm ülke yanlış yönlendirildi, aldatıldı. Kurumlarımızın içinde örgütlenmiş, güçlü medya desteği ile teçhiz edilmiş bir yapının, Türkiye'yi ele geçirmek için yürüttüğü bir kumpasa, bir darbe teşebbüsüne hep birlikte maruz kaldık” (Sözcü, 2015).

2.8. Ayışığı, Sarıkız, Yakamoz, Eldiven Darbe Teşebbüsü ve MHP'nin Tutumu

3 Mart 2007 tarihinde, web ortamında eski Deniz Kuvvetleri Eski Komutanı Özden Örnek'e ait olduğu iddia edilen bazı günlük notları yayınlanmıştır (www.denizciler.com). 29 Mart–4 Nisan 2007 tarihli Nokta Dergisi'nde 22. sayısında da “Hayret verici ayrıntılarıyla Sarıkız ve Ayışığı – 2004'te iki darbe atlatmışız!” başlıklı yazıda Özden Örnek'e ait olduğu iddia edilen darbe günlüklerinden bahsedilmiştir. Sahte darbe günlükleri ile darbe teşebbüsü iddiası ortaya atılmıştır.

Ergenekon davasının ikinci iddianamesinde “Ergenekon terör örgütünü 2003-2004 yıllarında ve sonrasında mevcut hükümeti silah zoru ile devirip, anti demokratik yollarla devlet idaresini ele geçirmeyi planladığı” öne sürülmüştür. Darbe planları ise Sarıkız, Ayışığı, Yakamoz ve Eldiven olarak yerini almıştır (Vatan Gazetesi, 2009). Bu belgelerin sahte olduğu, yıllar sonra ortaya çıkmıştır. Bu davalarla ilgili olarak da MHP ve Bahçeli'nin tavrı Ergenekon ve Balyoz davalarında olduğu gibi TSK'dan yana olmuş ve Türkiye'nin bir kurgu ve kara propaganda dahilinde FETÖ tarafından bilinçli bir şekilde yıpratıldığı ifade edilmiştir.

2.9. Türkiye'nin Terörle Mücadele Politikaları ve MHP'nin Tavrı

AK Parti iktidarının silahsız bir seçenek ve barış formülü içerisinde terörü bitirmek adına iyi niyetli adımlarla uygulamaya koyduğu “çözüm süreci” Türkiye’de terör sonlandırmak adına istenileni verememiş ve bilakis bölücü terör örgütü PKK bu iyi niyetli yaklaşımı hain emellerine alet etmek suretiyle şehir yapılanmalarına ve güçlenmesine ağırlık vermek suretiyle bu sürece ihanet etmiştir. Türkiye’de sadece PKK terör sorunu var iken artık İŞİD, El-Nusra gibi başka terör gruplarından kaynaklı sorunlardan da bahsedilmeye başlanmış ve hain terör örgütleri Türkiye’yi hedef almaya başlamıştır. Bu durumun elbette birçok sebebi mevcuttur. Komşu ülkelerdeki savaş ve o dönem için çok da isabetli olmayan Ortadoğu politikası bunlar arasında sayılabilir. Çözüm süreci ve KCK operasyonlarında Mit ajanlarının ortaya çıkarılması ve orduya yapılmış olan Balyoz ve Ergenekon gibi davalar o dönemlerin en sıkıntılı terör odaklı olumsuz gelişmeleri arasında yer almıştır. 28 Aralık 2012 tarihinde PKK/KCK terör örgütünün İmralı’da tutuklu bulunan lideri Öcalan ile terörün

savaşı, kansız halledilmesi için hükümetin bir dizi görüşmeler yaptığı bilinmektedir. Bu görüşme ile birlikte ilk çözüm sürecinin adımları da atılmış oldu. MHP'lilerin tepkilerine rağmen 24 Ocak 2013'te anadilde savunma hakkı yasallaşmış ve 3 Nisan 2013 tarihinde de çözüm sürecine katkıda bulunması için akıl insanlar heyeti kurulmuştur.

MHP yine bu akıl insanlar heyetine tepki vererek sert sözlerle eleştirmiştir. Bahçeli'nin yaptığı yazılı açıklamadan bazı kısımlar aşağıdaki gibidir: “63 karanlık yüz, Türkiye'nin nasıl bölüneceğini, Türk Milleti'nin etnik kamplara nasıl ayrılması gerektiğini, PKK'nın ne şekilde meşrulaştırılacağını ve milli devlet yapısının hangi yollarla çöktürülebileceğini Türkiye genelinde hevesle anlatacaktır.”

Diğer yandan 01 Mart 2015 tarihindeki Hürriyet Gazetesi'nde “MHP lideri Devlet Bahçeli'den Sert Sözler” başlıklı yazıda ise Devlet Bahçeli'nin Dolmabahçe mutabakatı ile ilgili sözlerine şu satırlarla yer vermiştir: “Dolmabahçe Sarayı 100 yıl önce bile böyle kepezeliğe şahit olmamıştır. Dünyanın en büyük Türk kentinde PKK'nın mesajları, bölücülüğün yol haritası, gururla duyurulmuştur. Türk Milleti, çözüm kılıfına gizlenmiş çözülme zehrini servis eden köksüzlere kanamaz, katlanamaz, katlanmayacaktır.”

9 Eylül 2015 tarihli Vatan gazetesinde ise “MHP'den Flaş açıklama” başlıklı yazıda, 8 Eylül 2015 tarihinde ülkü ocakları, ülke genelinde “şehide saygı, teröre lanet” yürüyüşlerinden bahsedilmiştir. Yazıda Devlet Bahçeli'nin Genel Başkan olmasından itibaren ülkücülerin sokağa çıkmaması, şiddet eylemlerine başvurmaması, ülkücü camianın en önemli ve hassas ilkesi olarak benimsendiğinin altı çizilmiştir. Ancak bu yürüyüşler yapılırken bazı HDP binalarına saldırılar olmuş ve ülkücü işareti yapan bazı göstericilerin de yer aldığından bahsedilmiştir. Bunun üzerine MHP Genel Başkanı Semih Yalçın bir açıklama yaparak “her ülkücü işareti yapanın ülkücü olmadığını ve bu durumdan istifade etmeye çalışanların olabileceğini ifade etmiştir. Yalçın, Devlet Bahçeli'nin protesto yürüyüşüne izin verirken iki ilkenin altını çizdiğini ifade ile bunların bayrak taşınması ve en küçük bir taşın dahi fırlatılmaması şeklinde özetleyerek HDP'ye yönelik eylemlerin arkasındaki gücün MHP değil MHP sembolünü kullanıp provokasyon yapan art niyetli güçlerin olduğunu işaret etmiştir.

2.10. Eğitim Sistemindeki Politikalar ve MHP'nin Yaklaşımı

Bir ülkenin kalkınmasında eğitimin ne denli önemli olduğu tartışılmaz bir gerçekliktir. Çünkü eğitim seviyesi yüksek olan toplumlarda daha istikrarlı ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeler görülür. Eğitim; devletin varlığını, gücünü ve temel ilkelerini topluma kabul ettirebilmek için kullandığı önemli ideolojik araçlardan birisidir. Devlet toplumsal düzenlemeyi, belirlediği ideolojik amaçlar ve ilkeler çerçevesinde yeniden kurmak için eğitim sistemini ve eğitim kurumlarını kullanır. Bir yandan toplumun ve bireylerin eğitim alanındaki gereksinimlerini karşılarken, diğer yandan devletin ve ideolojik sistemin geleceğini güvence altına alacak uygun biçimde eğitilmiş bireyleri, grupları yetiştirir. Eğitimde hedef kitle tüm vatandaşlardır. Bu nedenle eğitim, siyasi partiler için iktidarda ya da muhalefette olmalarına göre değişmeksizin tüm partilerin önemseydiği bir çalışma alanıdır (Tok, 2012, s.280). Partiler ideolojilerine göre eğitim politikalarını oluşturmakta, hatta iktidarı elinde tutan parti, eğitimi ideolojilerine göre şekillendirmektedir. Ülkelerin eğitim sistemleri önemli ölçüde ülkeyi yöneten siyasi partilerin politikaları ile şekillenmektedir. Parti politikalarının ana belirleyicisi de siyasi ideolojik eğilimleridir. Bu ideolojik eğitimin yazılı hali de parti programlarında belirtilmektedir (Usta, 2015, s.6).

MHP'nin 2015 yılı seçim programına bakıldığında temel eğitimdeki başlıca politikası “Türk Milleti’ne mensubiyetin gurur ve şuuruna sahip, manevi ve kültürel değerleri özümsemiş, düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, yeni gelişmelere açık, sorumluluk duygusu ve toplumsal duyarlılığı yüksek, bilim ve teknoloji üretimine yatkın, girişimci, demokrat, kültürlü ve inançlı nesiller yetiştirmektir. Eğitim dilinin tüm alanlarda Türkçe olmasıdır.”

2000’li yıllarda Türk Milli Eğitim sisteminin hedefi, ilke ve politikalarını belirlemek amacıyla 15 yıllık bir süreyi kapsayan Eğitim Ana Planı (1996–2010) oluşturulmuştur. Bu ana plan ile “çağı yakalama 2000 projesi” kapsamında yeni hedefler belirlenmiş, geleceğin eğitim ihtiyaçlarına cevap veren bir eğitim sistemi için yöntemler geliştirilmiştir. Proje kapsamında sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim uygulamaya konulurken; ikili öğretime son vermek, sınıf mevcutlarını 30’a çekmek, taşınalı eğitimi yaygınlaştırmak, kırsal bölgelerdeki öğrencileri yatılı ve pansiyonlu okullara yerleştirmek, birleştirilmiş sınıf uygulamasını aşamalı olarak kaldırmak,

örgün eğitimi, uzaktan öğretim sistemi ile desteklemek, okullarda bilgisayar destekli eğitimi yaygınlaştırmak, ilköğretim kademesinde en az bir yabancı dil öğrenme olanağı sağlamak, okulları çağın gereklerine uygun araç ve gereçlerle donatmak, öğrenci merkezli öğretim yöntemlerini geliştirerek “öğrenen toplum” yaratmak ve okullarda fiziki alt yapıyı güçlendirmek gibi hedefler belirlenmiştir. 2000 yılı itibariyle 64.220 dersliğin yapımı tamamlanmış ve 2002 yılının sonuna gelindiğinde ise 42.000 dersliğin yapımı daha tamamlanmıştır. Sınıf mevcutlarının 30’a indirilmesi hedefine ulaşılmış ancak bölgesel farklılıklar ve göç nedeniyle bazı bölgelerde kalabalık sınıf mevcutları varken bazı bölgelerde boş okullar ve sınıflar bulunmaktadır (Gülcan, 2014, s.10–11). Eğitim – Öğretim programları AB standartlarına uygun hale getirilmeye çalışılmıştır.

Bahçeli, eğitim öğretim konusunda devlet odaklı bir düzenlemeden yana tavır koymuş ve FETÖ gerçeğinden sonra devlet harici organizasyonların eğitim sektörüne var olmasına mesafeli durmuştur. Diğer yandan öğrencilerin barınma sorununun devletin görevi olduğunu ve tüm öğrencilere sahip çıkması gerektiği konusunda da hassasiyet gösteren MHP lideri FETÖ vari yıkıcı cemaat yurtlarına karşı olduğunu aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir:

“T.C Devleti’nin gelecek nesillere sahip çıkıp desteklemesi asli sorunu ve görevleri arasındadır. Bunun tersini düşünmek yanlış, esef ve endişe verici bakıştır. Sokak aralarında kurulmuş, sağlıksız, istismara açık ve güvensiz yerlerde çocuklarımızın heder olup gitmesine göz yummak, ses çıkarmamak, hatta örtülü olarak önünü açmak bu ülke ve millete yapılabilecek en dehşet verici kötülüklerden birisidir. Türkiye’de körpe yaştaki evlatlarımızın ailelerinden uzakta kaldığı barınma yerlerinin bir envanteri çıkarılmalı, bunun yanında hangi maksat ve emele dayalı olarak özel yurtların açıldığı acilen değerlendirmeye alınmalıdır. Bilinmelidir ki, kaybedecek tek bir çocuğumuz yoktur. MHP, sırf sosyal ve ekonomik imkânsızlıklardan dolayı ilkel şartlara mahkûm edilen, hayatların baharında her türlü risk ve tehlikeye maruz bırakılan çocuklarımızın davacısı olacak, elbette her daim yanlarında duracaktır” (Cumhuriyet, 2016).

2.11. 4+4+4 Sistemi Değerlendirmesi

2012 yılında ana muhalefete ile AK Parti hükümeti arasında kıran kırana tartışmanın yaşandığı konulardan birisi de AK Parti'nin 4+4+4 eğitim sistemidir. MHP'nin desteğiyle 12 yıllık kademeli zorunlu eğitim sistemi yasayla Meclis'ten geçmiştir. Bu sistemin en belirgin özelliği zorunlu eğitimin 8 yıldan 12 yıla çıkıyor

olması, meslek liselerine giden öğrenciler için mesleki alan seçimleri 10. sınıftan sonra başlıyor olması, ortaokullar ve liselerde seçmeli ders olarak “Kuran-ı Kerim ve Peygamberin hayatı” dersinin seçmeli olarak verilmesi, yabancı dil eğitiminin 2. sınıf itibarıyla verilmeye başlanması olmuştur (MEB, 2012).

Devlet Bahçeli’nin 4+4+4 eğitim sistemi ile ilgili açıklaması aşağıdaki gibidir:

“...Ayrıca milletimizin milli ve manevi hasletlerinin muhafaza edilmesi ve bu alandaki AK Parti istismarının önüne geçilmesi amacıyla, partimiz elinden gelen çabayı göstermiş ve şahsiyetli bir siyasi tutum izlemiştir. Bu kapsamda ortaokul ve liselerde Kur'an-ı Kerim ve Peygamber Efendimizin hayatının isteğe bağlı ders olarak okutulması ve İmam Hatip Liseleri’nin orta kısmının tekrardan açılması, Milliyetçi Hareket Partisi’nin samimi gayret ve destekleriyle hayat bulmuştur. Elbette temel eğitim içinde, isteyen ve dileyen herkesin dininin ve inançlarının gereğini tam ve eksiksiz öğrenmesi ve bu konudaki taleplerinin karşılanması her şeyden önce devletin zorunlu görevi olarak değerlendirilmelidir.” (Habertürk, 2012)

3. DIŞ POLİTİK GELİŞMELER VE MHP

AK Parti tek başına iktidar olduktan sonra kimilerine göre Yeni Osmanlıcılık kimlerine göre ise “Ortadoğu’da oyun kurucu ülke tartışmaları yeniden alevlenmeye başlamıştır. AK Parti’nin dış politika felsefesinin ana çatısını oluşturduğu değerlendirilen Ahmet Davutoğlu’nun “Stratejik Derinlik” adlı eserinde Türkiye’nin tarihi ve kültürel mirası reddi politikaları yerine, uluslararası pozisyonunu yeniden güçlendirecek bir kimlik ve medeniyet inşası düşüncesi genel kabul görmüştür. Bu bağlamda AK Parti dönemi dış politikası Davutoğlu’nun kavramsallaştırdığı “komşularla sıfır sorun” retoriği üzerine inşa edilmiştir. 2002–2009 yılları arasında Milli Güvenlik Kurulu’nun yapısında değişikliğe gidilerek, ordunun dış politika belirleme konusuna sınırlama getirilmiş, MGK kararları hükümete bir tavsiye niteliği halini almıştır. Dış politika belirlenmesi anlamında hükümet edilgen pozisyonundan etken konuma geçmiştir (Balcı, 2013, s.176–177).

20 Mart 2003 tarihinde Irak’ta başlayan savaş, Türkiye’nin Ortadoğu’daki istikrarlı gidişini bozan etmen olmuştur. Irak’ta istikrarın sağlanamaması, kaos ortamının devam etmesi ve PKK’nın bu süreçte bölgede kazanımlar elde etmesi Ortadoğu’da Türk Dış Politikasını etkileyen temel unsurlar olmuştur. AK Parti hükümeti öncesi ABD’nin Irak’a savaş açmasına karşı çıkan hükümet, bölgedeki istikrarın bozulmasından ve Irak’ın bölünme tehlikesi ile karşı karşıya kalmasından, Irak’ın kuzeyine bir Kürt devleti kurulmasından ve savaşın etkisi ile mücadele ettiği PKK terör örgütünün güçlenmesinden endişe duymuştur. ABD, Türkiye arkasında olsun ya da olmasın bu savaşı yapma hususunda kararlı bir tutum sergilemiştir. Nitekim ABD Türkiye ile müttefik olma konusunda pazarlığa oturmuş ve 1 Mart tezkeresinin meclisten geçmemesi ile ABD, bölgede Türkiye çıkarlarına ters düşen adımlar atmış ve neticesinde Türkiye, Irak üzerinde oynanan oyunun dışında kalmıştır.

ABD’de Başkan Bush’un resmi olarak 6 Haziran 2003 yılında Arap dünyasına öneriler sunan konuşması ile başlayan inisiyatif Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) diye adlandırılmış ancak bu adlandırma, kavramsal olarak karışıklığa neden olmuştur. Çünkü reformlar Arap dünyasına yönelik ise bu kavram ne anlama geliyordu? Bu projenin içinde Arap olmayan İran da dahil edilmiştir. Haziran 2004 yılında düzenlenen Sekizler Grubu (G8) zirvesine kadar BOP’un hangi ülkeleri kapsadığı

anlaşılamamıştır. Bahsedilen G8 zirvesinde ABD yönetimi Büyük Ortadoğu'yu Arap Devletleri, İsrail, Türkiye, İran, Pakistan ve Afganistan olarak tasnif etmiştir (Dağcı, 2006, s.178). Resim 2.1'de BOP projesinin dahil edildiği ülkeler harita üzerinde gösterilmiş ve haritada Türkiye dahil ülkelerin sınırları değiştirilmiş, Kürdistan Devleti diye var olmayan bir devlet ihdas edilmiştir. Bu harita bile BOP projesinin en azından ülke sınırları açısından neyi hedeflediğini ve Kürdistan Devleti'ni kurmayı amaçladığını göstermeye yetmiştir.

G8 zirvesinde yayınlanan raporda Arap ülkelerindeki sefalet, cehalet ve işsizlik düzeyi ayrıntıları ile alınmıştır. Otoriter Arap rejimlerine, belli siyasi reformları yapmaları, özel girişimciliğin mikro finans yoluyla güçlendirilerek refah ve demokrasinin tesis edilmesi ve bu ülkelerin *“Orta ve Doğu Avrupa'nın eski komünist ülkelerinde yaşanan dönüşüm mertebesinde bir ekonomik dönüşüm”* geçirmeleri tavsiye ediliyordu. Bu projede Türkiye'ye de özel bir önem atfedilerek Türkiye'nin laik ve demokratik, yüzü Batı'ya dönük bir İslam ülkesi olarak diğer İslam ülkeleri için bir model teşkil ettiği düşüncesi kabul görmüştür (Ersoy ve Hasgöl, 2016, s.8).

Türkiye'nin 2009–2010 döneminde BM Güvenlik konseyi üyeliğine seçilmesi, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde artan ağırlığının bir sonucu olarak gösterilmiştir. Komşularla sıfır sorun politikası AK Parti'nin dış politikasının duruşu olarak lanse edilmiştir. Ahmet Davutoğlu, teoriler ve kitaplarıyla Türk dış politikasına adım attığı ilk günlerden beri Türk dış politikasına yeni bir vizyon, yeni bir rota, yeni bir derinlik vaat etmiştir. AK Parti'nin ilk döneminde ekonomi temelli dış politika çizgisini devam ettiren, halefleri Abdullah Gül ve Ali Babacan ikilisinin bıraktığı çizgiden görevi devralan Davutoğlu, bir yandan Türk dış politikasını tek başına yönlendiren adam olarak gazete manşetlerinde yer alırken diğer yandan ise Ahmet Davutoğlu efsanesi *“Stratejik Derinlik”* kitabı dolayımında, *“komşularla sıfır sorun”* politikası ile yankı bulan bir isim olarak popülerleşmiştir. Davutoğlu bu meyanda Dışişleri Bakanı olmasının ikinci yılı itibari ile Türk dış politikasını *“Bölgesel Barış”* ve *“Sıfır Sorun”* tanımlamalarından, Osmanlı'nın hakim olduğu bölgelerin hamisi olarak gören bir anlayışa dönüştürmeye başlamıştır (Akcan, 2016).

Ortadoğu'da cereyan eden bu emperyalist yaklaşıma MHP'nin tutumu olabildiğince sert olmuştur. MHP Genel Başkanı Bahçeli ve kurmayları bölgenin imhasına yol açacağını düşündüğü böylesi bir yıkımı projesi dahilinde Türkiye'nin de

yer almasını o dönemlerde muhalefette yer alan bir parti bilinci ve halka doğruları anlatma çerçevesinde eleştirmiştir. MHP ve Bahçeli'nin o dönemdeki en büyük eleştirilerinin başında BOP Eş Başkanı olarak gündeme gelen o zamanın Başbakanı Erdoğan ve yine o dönemin Dışişleri Bakanı Davutoğlu özelinde olmuştur. 16.02.2016 tarihinde Bahçeli, MHP grup toplantısında Türk dış politikasındaki başarısızlığı Davutoğlu'na bağlamış ve dış politika ile ilgili eleştirisini şu şekilde açıklamıştır:

“Davutoğlu bu fecaatin bir numaralı failidir. Geçmişte hem Davutoğlu hem Erdoğan öyle konuşmalar yapmıştır ki yüzleri varsa bugün kızaracaktır. “Ortadoğu'nun sahibi, öncüsü olacaktık. Suriye halkının sözcüsü olacaktık. Başkalarını gündemine dublör olma devri kapanmıştı. Yeni bir Ortadoğu doğuyordu, ülkemizin etrafında istikrar ve refah kuşağı oluşacaktı.” Bu sözleri, Davutoğlu söylüyor. Davutoğlu Dışişleri Bakanı iken her fırsatta konuştu, aklına ne geliyorsa söyledi. Stratejik derinlikte boğuldu, hiç anlamadı” (MHP grup toplantısı konuşması, 16.02.2016).

3.1. Irak Savaşı Gölgesinde Şekillenen Türkiye–Irak Politikaları ve MHP'nin Tavrı

11 Eylül 2001 saldırıları, ABD'nin Ortadoğu'da projelerini uygulamaya geçirmesi için bahane olmuştur. Türkiye'nin komşusuna yapılacak olası bir askeri müdahale, Türkiye için stratejik öneme sahiptir. Irak'ta meydana gelebilecek kaos ortamı, Türkiye'nin yıllardır mücadele ettiği PKK terörünü arttırabilme kapasitesi. olası bir bölünme durumunda bölgede Kürt Devleti kurulma ihtimali, Kerkük ve mülteci sorununu ortaya çıkabilirdi. Ayrıca yine olası bölünme durumunda muhtemel başka terör örgütlerinin de ortaya çıkmasına sebebiyet verebilirdi. Bu doğrultuda Türkiye'nin Ortadoğu politikasının bahsi geçen çekincelerin izalesi yönünde şekillendirilmesi önem arz etmekteydi.

ABD'nin Irak savaşı ile ilgili ilk taslağı 2001 yılının sonunda hazırlanan “OPLAN-1003-98” kod adlı Pentagon'un askeri harekâtı planı dahilinde “ABD'nin Türkiye üzerinden bir kuzey cephesi açması” konusu yer almış (Aydınlık, 2016) fakat Ecevit ve Org. Hüseyin Kıvrıkoğlu'ndan bekledikleri desteği alamamışlardır. DSP Genel Başkanı Masum Türker, Birgün Gazetesi'ne verdiği demeçte Ecevit'in Cheney'nin teklifini reddettikten sonraki süreci şöyle aktarmıştır:

“O gün Dick Cheney ayrıldı. Bir hafta sonra Ecevit hastalandı ve bildiğimiz süreç başladı. Aslında bunun böyle olacağını gazeteci yazar Cengiz Candar bir yıl önceden yazmıştı. Eğer Amerika Irak'a çıkarma yapacaksa, Ecevit Başkanlıktan

gitmek zorundadır. O tarihlerde Ecevit'siz DSP'siz, MHP'siz bir hükümet modeline ihtiyaçları vardı" (Birgün, 2010).

Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, o dönemlerde Irak'ın kuzeyinde kurulacak bir Kürt Devleti'ni istemediklerini ve Irak'ın bütünlüğünün korunmasının altını çizmiştir. Ecevit bir teklif dahilinde ABD'nin müdahale etmesi sonucunda doğacak muhtemel sonuçları öngörmek suretiyle, kuzeyde bir Kürt özerk bölgesi, güneyde Şii özerk bölgesi oluşacaksa bir de Türkmen özerk bölgesi oluşturması halinde Türkiye olarak bahsi geçen planı kabul edebileceklerini ifade etmiştir. Aksi bir durumda müdahale yapılması halinde gelişmeleri Türkiye–Irak sınırında karşılama ve seyretme durumunda olmayacaklarını, ulusal bütünlüğü koruma ve çıkarları savunma doğrultusunda aktif olarak karşılık vermeyi tercih edeceklerini Washington ziyaretinde Türkiye'nin görüşü olarak muhataplarına bildirmiştir (Usta, 2009, s.177–178).

14 Temmuz 2002'de ABD Savunma Bakanı Paul Wolfowitz Türkiye'ye gelmiş, Türkiye olsa da olmasa da savaşın olacağını belirtmiş ve Başkan Bush'un Türkiye'ye şu güvenceleri verdiğini iletmiştir:

- Askeri harekât yarım bırakılmayacak, ABD işi sonuçlandıracaktır.
- Bir Kürt Devleti kurulmayacak, Kürtlerle bu konuda bir anlaşma yapılacaktır.
- Askeri harekât, Türkiye için bir mülteci sorunu yaratmayacaktır.
- Türkiye'yi Irak füzelerinden korumak için Patriot füzeleri konuşlandırmaya hazırız.

Başbakan Ecevit bu görüşme sonucunda müttefiklik ilişkisi içinde davranılacağını ABD'ye iletmiştir (Bila, 2007, 141–145). Türkiye ayrıca bu görüşmede kırmızıçizgilerini de ortaya koymuştur. Bunlar; ilk olarak Irak'ın toprak bütünlüğünün ve siyasi birliğinin korunması, etnik ve mezhep temelinde bölünmesinin önlenmesi ve bu suretle Irak'ın kuzeyinde muhtemel bir Kürt yönetiminin siyasi ve hukuki bir devlet oluşumuna dönüşmesine imkân verilmemesidir. İkinci olarak, Irak'lı Türkmen'lerin hak ve hukukunun korunması, varlıklarına yönelik tehdit potansiyellerinin bertaraf edilerek güvenliklerinin ve yaşadıkları bölgelerde diğer etnik grupların hedefi haline gelmeyecekleri bir statü altında geleceklerinin güvence altına alınması şeklindedir. Son olarak da, Irak'ın kuzeyindeki PKK terör unsurlarından temizlenmesi ve ileride bu bölgeye yuvalanmalarını önleyecek

düzenlemelerin sağlam hukuki ve siyasi teminatlara bağlanmasıdır. Bölükbaşına göre; bu 3 kırmızıçizgi tezkere sonrası ayaklar altına alınmıştır (Usta, 2009, s. 178).

2Kasım 2002’de gerçekleşen erken seçimlerin sonucunda 58. Hükümet kurulmuş ve mecliste yer edinemeyen MHP; meclis içinde olamasa da Irak politikaları ile ilgili görüşlerini beyan ederek yeni kurulan hükümeti, hassasiyetleri ve endişeleri konularında da uyarmıştır. 9 Nisan 2003 tarihli konuşmasında Devlet Bahçeli, Irak Savaşı ve AK Parti hükümetinin tutumu hakkındaki basın açıklamasında Irak Ortadoğu’da oynanan oyunun ana hedefini ve bölge dengelerini bozabilecek gelişmelere karşı hükümetin hazırlıklı olması gerektiğini ve hükümetin ikircikli politikasının yanlış olduğunu ifade etmiş ve konuşmasını şu şekilde sürdürmüştür:

“...Irak Savaşı’nın önümüzdeki günlerde neticeleneceği ve ABD kuvvetlerinin Irak üzerinde kontrolü tamamen sağlayacağı anlaşılmaktadır. Bu süreçte Savaş’ın yol açtığı maddi ve manevi yıkımın gerçek boyutları ortaya çıkacaktır. Önümüzdeki dönemde Irak’ın hem ekonomik hem de siyasi açıdan yeni baştan inşa süreci gündeme gelecektir. Irak Savaşı’nın gerek Irak halkı, gerekse bölge ülkeleri üzerinde görünen ve görünmeyen izler bıraktığı gerçeğinin dikkate alınması gerekmektedir. Şekillenen yeni şartlar, yüzyılı aşkın bir süredir dünyanın “kaynayan kazan”ı olan Ortadoğu açısından çok iyi değerlendirilmelidir. Bunun için, Ortadoğu, yeni yüzyılın başında 20. Yüzyılın başında olduğu gibi, yeni paylaşım kavgalarına sahne olmamalıdır. ...Gelişmelere müdahil olmak bir yana, onları izlemek ve idrak etmekten uzak olan AK Parti iktidarının da, bir an önce mesele ile ilgili gerekli politikaları tespit edip uygulaması kaçınılmazdır. Kuzey Irak’ta kukla devlet girişimleri ile Türkmen kardeşlerimizin geleceği başta olmak üzere, milli menfaatlerimizi ve bölgenin dengelerini tehdit edecek gelişmeler karşısında hazırlık yapılmalıdır. Ancak, AK Parti iktidarı daha hala acemiliği ve şaşkınlığı üzerinden atamadığı için, bu konuda da ciddi endişelerimiz bulunmaktadır... Bir gün “savaş koalisyonunun parçasıyız” deyip ertesi gün “koalisyon içinde değiliz” diyen siyasi zihniyet, mutlaka düzelmelidir (www.mhp.org.tr.).”

ABD ile Türkiye arasında geçen diyaloglar neticesi müttefiklik üzerine uzlaşmış konu ile ilgili tezkerelerin ilki 6 Şubat 2003’te ikincisi 1 Mart 2003 ve üçüncüsü 20 Mart 2003’te ve dördüncüsü de 7 Ekim 2003’te meclise oylamaya sunulmuştur.

3.2. Tezkereler ve MHP’nin Tutumu

3.2.1. 1.Tezkere: 6 Şubat 2003

ABD askerlerinin Türkiye’de askeri üs ve tesisler ile limanların modernizasyonuna üç ay izin verecek olan birinci tezkere 6 Şubat 2003’te Mecliste kabul edilmiştir (Ek-2’ye bakınız).

3.2.2. 2.Tezkere: 1 Mart 2003

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silahlı kuvvetlerin altı ay süreyle Türkiye'de bulunmasına izin verilmesine dair 25 Şubat 2003 tarihli Başbakanlık tezkeresi 1 Mart 2003 tarihinde mecliste yapılan oylamada karar yeter sayısı için gerekli salt çoğunluk sağlanamamıştır (Ek -2 ye bakınız).

ABD Türkiye tarafından kendisine verilen söz neticesinde İskenderun Limanı'nda savaş gemilerini bekletmeye almış ancak tezkerenin onaylanmaması ABD'de şok etkisi yaratmıştır. Bush, 1 Mart tezkeresinin reddedilmesi ile ilgili olarak “decision points” adlı kitabında “Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) müttefikimiz Türkiye, Amerika'yı yarı yolda bıraktı” şeklinde bahsetmiş ve dönemin ABD Savunma Bakanı tarafından da bu durum siyasi bir utanç olarak nitelendirilmiştir (Habertürk, 2013).

O dönemde mecliste bulunmayan fakat görüşlerini meclis dışından kamuoyuna anlatmaya çalışan MHP'nin lideri olarak Devlet Bahçeli, tezkerenin meclisten geçmemesini, kaçırılan bir fırsat olarak değerlendirmiş ve kabul edilmeyen tezkerenin Türkiye'nin aleyhine olacak şekilde cereyan edeceğini şu şekilde ifade etmiştir:

“2003 yılında 1 Mart tezkeresinde karar verilememiş, Türkiye'nin eli zayıflamıştır. 1 Mart tezkeresi kabul edilmiş olsaydı PKK'ya karşı etkili davranabilecek, peşmergenin önüne geçebilecek, Irak'ın geleceğinde söz sahibi olunabilecek, uluslararası etkinliğimiz daha iyi bir sonuç alabilecekti. 1 Mart tezkeresine yanlış bakış, fırsatların kaçmasına neden olmuştur (Habertürk, 2016)”.

Tezkerenin kabul edilmemesi, Türkiye'ye dönük bir dizi maliyeti de beraberinde getirmiştir. Zira yeni bir Irak tasarımı yapılırken, Irak'taki gelişmeleri yönlendirme yeteneğine sahip olacakken tezkerenin reddi ile Türkiye büyük ölçüde bu yeteneği kaybetmiş ve Kuzey Irak'ta asker bulunduramayacak olması ile de Irak denkleminin dışında kalmıştır (Ergin, 2003, s. 8–9). Tezkerenin geçememesi ile birlikte ABD–Türkiye ilişkileri iyice gerilmiş olmasının yanı sıra Türkiye'nin bu kararı ile birlikte Kuzey Irak Kürt yönteminin eli güçlendirilmiş ve bu vesile ile Kürt yönetimi ABD'nin Irak'taki ve Ortadoğu'daki bir numaralı müttefiki halini almış ve netice itibari ile Kürt yönetimi bu vesile ile Irak'ta etkinliğini artırmıştır (Semin, 2011, s.183).

3.2.3. 3.Tezkere: 20 Mart 2003

TSK'nın Kuzey Irak'a gönderilmesine, bu kuvvetlerin gerektiğinde belirlenecek esaslar dairesinde kullanılmasına ve muhtemel bir askeri harekât çerçevesinde yabancı silahlı kuvvetlere mensup hava unsurlarının Türk hava sahasını Türk makamları tarafında belirlenecek esaslar ve kurallara göre kullanımları için gerekli düzenlemelerin yapılmasına, Anayasanın 92. Maddesi uyarınca altı ay süreyle izin verilmesine dair başkanlık tezkeresi (TBMM, 2003) 332 evet 202 hayır oyu ile kabul edilmiştir.

Bu tezkerenin geçmesi bile ABD-Türkiye ilişkileri bir yandan rahatlatma dönemine girmiş ama önemli bir tenakuz olarak da ABD, Türkiye'den 1 Mart tezkeresinin acısını çıkartmak istemiş ve PKK terör örgütünün Türkiye üzerindeki faaliyetlerine göz yummuştur. Bununla birlikte 4 Temmuz 2003'te Süleymaniye'de ABD ve peşmerge güçleri tarafından on bir Türk askerinin gözaltına alınması operasyonu Türk tarihine “Çuval olayı” olarak geçmiştir. Akabinde ABD'nin gücünü arkasına alan peşmergeler Kerkük'e girmiş, şehri yağmalamış, tapu ve nüfus dairelerine girerek evrakları imha etmişlerdir.

3.2.4. 4.Tezkere: 7 Ekim 2003

Türkiye, Irak'ın kuzeyinde, Kürt grupların istenmeyen davranışlar içinde olmaları, Türkmenlerin baskı altında olması ve PKK-KADEK (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) terör örgütünün Irak'ın kuzeyinde güçlü olması nedenlerinden dolayı, olası bir askeri operasyon dahilinde Irak'a Türk askerinin gönderilmesi konusundaki dördüncü tezkerayı hazırlamıştır. Tezkere, 7 Ekim 2003'te 358 evet 183 hayır oyuyla kabul edilmiştir.

ABD, Kuzey Irak'taki Kürt grupların muhalefeti sonucu Irak'a Türk askerinin girmesine sıcak bakmamıştır. Yaşanan bu gelişme sonrasında Türkiye'nin bölgeye yönelik operasyonel gücünün zayıfladığı ve bunun neticesinde PKK'nın eylemlerini arttırdığı görülmüştür (Bölükbaşı, 2016, s.190).

Türkiye kamuoyunda büyük bir infiale neden olan ve başta Erdoğan olmak üzere hükümetin yoğun tepkisini çeken “MİT Tırları” davası o dönemlerin en çok konuşulan ve günümüzde de hala yankıları devam eden bir gelişmesi olarak tarihe geçmiştir. Daha sonra olayın bir FETÖ komplosu olduğu anlaşılan ve aralarında gazeteci Can Dündar, Erdem Gül ve gazetecilikten siyasete atılıp CHP Genel Başkan Yardımcılığı koltuğuna oturan Enis Berberoğlu’nun adının karıştığı bu dava neticesinde Dündar yurt dışına kaçmış ve Enis Berberoğlu ise hüküm giyerek hapse girmiştir. MİT tırları davası hem iç kamuoyunda hükümeti zora sokan bir durum olarak hem de dış kamuoyunda Türkiye’nin Ortadoğu’daki terör örgütlerine destek vermesi gibi kara propagandaya malzeme teşkil etmiştir. İşin gerçek boyutuna bakıldığında ise Adana’da durdurulan MİT tırlarından çıkan silah ve mühimmatların iddia edildiği gibi terör örgütlerine değil Bayır Bucak Türkmenlerine giden yardım olduğu yetkili ağızlar tarafından defaatle açıklanmış ve bunun Türkiye’nin imajını bozmaya yönelik bir sinsi girişim olmanın yanı sıra Türkiye’yi Ortadoğu denkleminden bu vesile ile izole etme yönündeki gayretler bütünü olarak izah etmiştir. Bahçeli, tırlardan çıkan mühimmatlarla ilgili bu tartışmalar devam ederken, 2003 yılında Irak’a asker gönderme kararının çıkmasına karşın, Türkiye’nin asker göndermemesini eleştirmiş ve çuval olayına maruz kalan Türk askerinin ve dolayısı ile Türkiye’nin onurunu çiğnenmesi karşısında hükümetin o dönemdeki tavırlarını sorgulamış ve tepkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Mademki Erdoğan ve Davutoğlu, Türkmenleri bu derece düşünüyorlardı. O halde 2003 yılında tek başına AK Parti hükümeti döneminde Kerkük ve Musul’daki nüfus ve tapu kayıtları peşmergelerce yakılırken bunlar neredeydi? Yağmacılık yapıyorken bunlar neyle meşgul oluyordu? Geçen yıl toplu kıyım uğrarken ne yapıyordu milletimiz sorgulayan Erdoğan? 2003 yılında Türkmen kenti Süleymaniye’de askeri birliğimizin başına Amerikalılar çuval geçirirken niye müdahale etmediniz?” (Milliyet, 2015).

30 Ocak 2005 yılında Irak’ta seçimler olmuş, daha önce belirlenen geçici anayasa ile bir başkan ve iki de başkan yardımcısı seçilmesine karar verilmiş ve bu geçici anayasa ile de Irak federe bir yapıya bürünmüş (NTV, 2014) ve Aynı yıl içinde kalıcı anayasalarını düzenlemişlerdir. Protestolarla birlikte anayasayı uygulamaya koymuşlardır. ABD’nin desteğini arkasına alan Iraklı Kürtler, Irak’taki Anayasa’nın federal bir çözüme uygun, “Irak Kürdistan Özerk Yönetimi” adıyla anılmaya başlayan bir devlet altyapısına kavuşmuşlardır. Kuzey Irak yönetimi artık bu tarihten itibaren Kürdistan Bölgesel Yönetim’i adını almaya başlamıştır. Kürdistan Bölgesel Yönetimi kurulana dek, Türkiye için “Kuzey Irak”, PKK sorunuyla eş anlamlı olarak

algılanmıştır. Ancak, Kürt Yönetimi kurulduktan sonra Kuzey Irak sadece bir güvenlik sorunu olmaktan çıkmış bağımsız bir Kürt Devleti ihtimaliyle birlikte “bir dış tehdit” halini almaya başlamıştır. Dolayısıyla Türkiye’nin stratejik önceliği, Kuzey Irak’ta olası bir Kürt Devleti’nin kurulması ve bununla ilintili Kerkük’ün statüsü meselesi halini almıştır (Öztürk, 2010, s. 5).

Türkiye, 2003’lü yılında Meclis’te Irak’a asker gönderme ile ilgili dört ayrı tezkere ile karşılaşmış, bu tezkerelerin ilk üçünü kullanmamıştır. Dördüncüsü ise 15.10.2007 tarihinde hazırlanmıştır. Bu tezkere ile TBMM, hükümete gerektiği taktirde PKK terör örgütüne karşı Kuzey Irak’a yönelik sınır ötesi operasyon yapılması için bir yıl süre ile yetki vermiştir. Tezkere 507 oyla kabul edilmiştir. AK Parti Hükümeti’nin bu tezkeresine CHP ve MHP olumlu destek verirken, Demokratik Toplum Partisi (DTP) ise tamamen karşı çıkmıştır (Öztürk, M., 2010, s. 9-10).

Irak’taki 25 Temmuz 2009 seçimlerine kadar Türkiye ile Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi, PKK terörü nedeniyle gergin dönemler yaşamıştır. 2008 yılının Şubat ayında gerginliğin hat safhaya ulaşması ile Türkiye, Irak topraklarına asker göndermiştir. Irak’a asker gönderilmesine sadece Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi değil aynı zamanda Bağdat hükümeti de tepki vermiştir. Bu tarihten sonra Türk dış politikası tansiyonu düşürüp diyalog ile sorunları çözme yolunu tercih etmiştir. Bunda elbette ki ABD’nin yönlendirmesi etkili olmuş ve ABD sürekli Türkiye ile Iraklı Kürt gruplar arasındaki çatışmaların bölgeyi istikrarsızlaştıracağı tezini ileri sürmüştür (Özpek, 2009, s. 52–53).

Bahçeli, 25 Ekim 2016 yılında TBMM grup toplantısında komşularla yaşanan savaşın önemini ve Türkiye’nin artık dış güçlerin lafı ile değil kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesi gerektiğini ifade etmiş ve Musul ile ilgili üç amaç belirlemiştir. Bahçeli’nin konuşmasından bazı detaylar şu şekildedir:

“Devletimiz diri ve zinde, milletimiz bir ve beraber tutan geleneksel ve köklü değerlerin yıpratıldığı bir dönemdeyiz. Kavga ve karışıklık ortamı körüklenirken, korku ve kaygılar tavan yapmaktadır. Türkiye bir yanda kemikleşen iç sorunlarıyla uğraşmaktadır. Diğer yanda komşu ülkelerden kaynaklanan anormal tehditle meşgul olmaktadır. ... Terörizm, küresel mihraklardan aldığı teşvik ve talimatlarla içimizde hendekler açmak istemiş, sınırlarımız boyunca Akdeniz’e uzanan bir koridor inşa etmenin peşine düşmüştür. Milli güvenliğimiz büyük ölçüde risk altındadır. ... Irak ve Suriye odaklı gerilimler hem ülkemizin iç huzurunu hem de bölgesel istikrar ve gelecek planlarını zedelemekte ve zayıflatmaktadır. 17 Ekim’de başlayan Musul operasyonu gittikçe kızışmaktadır. Bu arada Türkiye’nin Musul operasyonuna katılıp

katılmayacağı tartışmaları sıcaklığını korumaktadır. Geçen hafta ülkemizi ziyaret eden ABD savunma bakanı Türkiye–Irak arasında prensipte uzlaşıldığını açıklasa da Bağdat yönetimi tam tersini ileri sürmüştür, tahrik edici üslup ve tutumunu sürdürmüştür. ... Bu çerçevede Türk Silahlı Kuvvetleri, Irak Şam İslami Devleti'ne (İŞİD) karşı yürütülen mücadeleye destek vermiş, yapılan yardım çağrılarını karşılıksız bırakmamıştır. Musul'un teröristlerden temizliği süratle yapılmalıdır ve de Türkiye bu temizlik hareketinin dışında durmamalı, kenarda kalmamalıdır. Artık Irak'ta kimin ne söylediğinin, nerede durduğunun anlamı ve önemi yoktur. PKK'nın Kerkük'te ne işi vardır? Güvenli bölge konusunda peşmerge ile uzlaşıldığını söyleyen ve hükümetin aldığı tedbir, yaptığı ikaz olmuş mudur?" (Bahçeli, 2016)".

Görülebileceği gibi Bahçeli'nin amansız eleştirilerinin nedeni Irak'taki Türkmenlerin hayat memmat meselesi ve bölgedeki kaos ve kargaşadan faydalanacak olan bölücü terör örgütlerinin Türkiye'nin bekasını tehdit edecek olan ortamı sağlama endişesidir. MHP'nin dolayısı ile Devlet Bahçeli'nin Irak Türkmenleri üzerinden şekillenen bu hassas politikası neticesinde AK Parti'yi yoğun eleştiriye tabi tutması 1 Kasım seçimlerinden sonra değişmeye başlamış ve tam tersi anlamda bu eleştiri uygulanan politikalar sonucunda tam bir desteğe dönüşmüştür. MHP tarafından desteğe dönüşen bu politika tarzının altındaki temel dinamik elbette ki iki partinin bölge için aynı dili konuşma aşamasına gelmiş olmasıdır. Yani AK Parti'nin MHP'nin öteden beri karşı çıktığı ve "ihamet önerisi" olarak telakki ettiği PKK terör örgütüne yönelik "çözüm önerisi" stratejisinden vaz geçip tam anlamıyla "terörle mücadele" şekline bürünmesi iki parti arasındaki yakınlaşmayı etkileyen unsurların başında yer almıştır. Bir başka ifade ile MHP'nin terörle ilgili etkin mücadele stratejisine AK Parti'nin eklenmesi ve MHP politikasının AK Parti cenahından kabullenilerek ve doğru bir tercih olarak algılanması neticesinde sahada uygulanması sonucu Türkiye'nin bu önemli iki partisinin beka meselesi ekseninde birleşmesine vesile olmuştur. Bu bağlamda MHP'nin AK Parti hükümetine desteği sonsuz bir krediye dönüşmüş ve bunun emareleri Irak ve Suriye konusundaki gelişmelerde net bir şekilde görülmeye başlanmıştır. Bunun en önemli örnekleri Kuzey Irak Kürdistan Yönetimi'nin referandum aşamasında, Musul meselesinde, Fırat Kalkanı harekâtı ve son olarak da Afrin Operasyonu'nda yaşanmıştır. Bahçeli, Kuzey Irak Referandumu çerçevesinde Türkiye'den hükümet erkânı ile birlikte en kuvvetli tepki veren siyasilerin başında yer almıştır. Referandum sonrası 3 Ekim 2017'de grup toplantısında yaptığı tarihi konuşmada Bahçeli, Kerkük ve Musul üzerinden dünya kamuoyuna ve Kuzey Irak yönetimine etkili mesajlar vermiştir. Bahçeli, gerektiğinde Kerkük ve Musul'un Türkiye'ye bağlanacağı ve Misak-i Milli sınırları içerisine alınacağı mesajını vererek şu açıklamayı yapmıştır:

“O gün geldiğinde 81 Düzce’den sonra 82 Kerkük, 83 Musul demenin önünde hiçbir güç duramayacaktır. Milliyetçi Hareket taşıdığı misyonun gereğini yapmaktadır. Bunu görüyor, biliyoruz. Eğer görevimizin şuuru varamazsak önümüz karanlıktır. Çok çabalamalı, çok çalışmalıyız. Adeta Karadeniz gibi çırpınmalıyız. Belaların çokluğundan dert yanmaktansa bunların üstüne korkusuzca gidebilecek yürekliliği gösterebilmeliyiz. Türkiye aleyhtarı kampanya kökleşiyor, dikkat kesilmeliyiz. İhmalkârlık, iradesizliğin eseridir. İradesizlik ilkesizliğin sonucudur. İlkesizlik, ülküsüzlüğün, korkakça hayatın acı diyetidir Türk milleti ihaneti ezecek yeterliliktedir Türkiye zorlu bir dönemde, yokuşu keskin bir devirdedir. Çevremizi saran tehditlerin iç yüzünü iyi görmeliyiz. Neyi yaşıyorsak bunun başlangıcı Anadolu’nun fethine kadar dayanmaktadır. Kapanmamış defterlerin, silinmemiş nefretlerin, tükenmemiş öfkelerin hesabı önümüze getirilmektedir. Türkiye çok ciddi bir beka mücadelesi vermektedir. Ülkemiz çok cepheli bir bunalım kışkıracıdır. Bilhassa sınırlarımızın hemen dibinde vandal bir tuzak kurulmaktadır... Bir aşiret lideri çıkıp haddini aşarak bağımsızlıktan bahsedebilmektedir. Ham hayal peşinde koşan peşmerge başı ısrarı sürerse belasını muhakkak bulacaktır. Barzani tüm itiraz, tepki, karşı çıkışlara rağmen 25 Eylül korsan referandumunu gerçekleştirmiştir. Barzani 25 Eylül referandumunu ile bağımsızlığa giden karanlık yolda önemli bir merhaleyi aşmıştır. Bilinmelidir ki 25 Eylül referandumunu 4 parçalı büyük Kürdistan’ın ön hazırlığıdır. Buna sabır göstermek mümkün değildir.”(www.milliyet.com.tr. E.T. 16/12/2017).

Bahçeli aynı günkü grup toplantısında Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı Kerkük ve Musul ile ilgili söylediği sözler ve kararlı duruşundan dolayı tebrik etmiştir. Bir bakıma hükümete ve Erdoğan’a verdiği bu moral destekle hem onları cesaretlendirmiş hem de MHP’nin milli davalarda sorumlu muhalefet anlayışı çerçevesinde yapıcı davrandığını ve olumlu bir politik duruş sergileyerek icraya yardımcı olduğunu deklare etmiştir:

“Sayın Cumhurbaşkanının ‘Sınırımızda fitne kuyusu kazdırmayız’ beyanı çok nettir... Kerkük Türkmen şehridir diyen sayın Cumhurbaşkanına da teşekkürlerimi sunuyorum... Devletin en tepesinde sağlam bir iradenin tezahürü bizi rahatlatmaktadır. Bu konularda Sayın Cumhurbaşkanının sözleri olumludur. Beklentimiz MGK kararlarının ruhuna uygun devlet politikalarıdır. Barzani derhal aklını başına almalı, referandumu tümenden iptal etmelidir... Sayın Akar’ın Tahran ziyareti, yarın sayın Cumhurbaşkanının Tahran’a gidecek olması anlamlı ve değerlidir (www.milliyet.com.tr. E.T. 16/12/2017).

Devlet Bahçeli’nin heyecan uyandıran bir diğer çıkışı ise bahsi geçen milli davalarda çok hassas olduğu bilinen ve partinin omurgasını oluşturan Musul ve Kerkük dolayımındaki “5 bin Ülkücü” manifestosudur. Bahçeli, aşağıdaki sözleriyle hem tabanına kararlı duruşu konusunda mesaj vermiş hem de Barzani yönetimine etkili bir gözdağı iletmıştır.

“Türkiye, sınırların ötesinde varlığını, birliğini ve güvenliğini tehlikeye atacaktır her tezgâha anında müdahale edecek seviyededir. 23 Eylül’de kabul edilen Türk askerinin sınır ötesine gönderilmesi ile ilgili tezkereye 'evet' dedik. Türk milletine parmak sallayanlar varsa, ki vardır, o parmağını gövdesine kadar kırar, hatta koparıyoruz. Kafa tutanlar varsa, ki vardır, o kafaya balyoz gibi inecek iradeyi ispata hazırız. Dedik ki hiçbir kişi, kurum ve kuruluş, Irak Türkmenlerinin mücadelesini samimiyetle desteklemese de MHP yanlarında olacaktır. Bu kapsamda 5 bin ülkücü gönüllü Türkmenlerin yaşadığı Türk kentlerindeki varlık mücadelesine katılmak üzere hazır beklemektedir. Blöf yapmıyoruz, palavradan konuşmuyoruz. Hala anlamayan varsa, bu konuda şakamızın olmadığını belirlemekte yarar buluyorum. Barzani’ye dedesinin

akıbetini çok açık şekilde hatırlatıyor, ayağını denk almasını tavsiye ediyoruz” (www.milliyet.com.tr. E.T. 16/12/2017).

3.3. Türkiye’nin Suriye Politikası ve MHP’nin Bakış Açısı

MHP’nin dolayısı ile Devlet Bahçeli’nin Türkiye’nin uyguladığı Suriye Politikasında AK Parti hükümetine karşı olan tutumu öncesi ve sonrasıyla Irak konusundaki politikası ile paralellik teşkil etmektedir. Bir başka ifade ile Bahçeli ve MHP yönetiminin Türkiye’nin Ortadoğu politikasındaki kırmızı çizgileri daima buralardaki Türk varlığının bekası ekseninde şekillenmiştir. Bahçeli, AK Parti hükümetinin bölgedeki Türk varlığına yönelik korumacı ve kollayıcı politikaları çerçevesinde sonuna kadar desteklemiş ve bu amaç doğrultusunda gereken politik desteği sağlamaktan geri durmamıştır. Diğer yandan Bahçeli buradaki Türk varlığının olası tehlikeye düşmesi ve zarar görebileceği politik gelişmeler karşısında ise Türk milliyetçiliği ve insani hassasiyetleri nedeniyle hükümeti sert bir şekilde eleştirmekten de çekinmemiştir. Bu bağlamda aşağıdaki satırlarda güneyimizde büyük insani ve maddi yıkımlara yol açan ve sınır güvenliğimizi terör hadisesi ekseninde önemli derecede tehdit eden Suriye gelişmeleri ele alınmış ve bu doğrultuda MHP’nin tavrı özetlenmeye çalışılmıştır.

2011 yılında başlayan Arap uyanışı süreci Tunus, Mısır, Libya ve Yemen’deki iktidarların değişmesine neden olurken, 2011 yılında Şubat ayında Suriye’de yürüyüşlerin başlaması ve ülkenin diğer bölgelerin yayılması ile Arap Baharı süreci Suriye’yi de etkisi altına almaya başlamıştır (Semin, Sandıklı, 2012 s. 6). Arap Baharı sürecinin Suriye’ye yansımalarına kadar olan süreçte Türkiye ile Suriye ilişkileri ilerlemiş Recep Tayyip Erdoğan ile Esad arasında “kardeşim” diye hitaplara kadar gidecek güçlü bir bağ kurulmuştur. Türk hükümeti bu bağı Türkiye’nin bir başarısı ve Türkiye’nin “komşularla sıfır sorun” politikasının yansımaları olarak göstermiştir. Arap Baharı ile birlikte Türkiye–Suriye ilişkileri gerilmiş ve çıkmaz bir hal almıştır. Hükümetin “komşularla sıfır sorun” politikası artık yerini “Türkiye’nin derin yalnızlığı” almıştır.

2003 yılında Irak’ta yaşanan savaş sonrası Türkiye-Suriye ilişkileri gelişmiş, 2007 yılında iki ülke arasında “Serbest Ticaret Bölgesi” anlaşması imzalamıştır. İlişkiler 2009 yılında daha da üst düzeye çıkmış, iki ülke arasında doksan gün süre ile

vizeler kaldırılmıştır. 22-23 Aralık 2009 tarihleri arasında düzenlenen Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Toplantısı'nda Erdoğan, Beşer Esad için “Saygıdeğer Cumhurbaşkanı Kardeşim” diyerek hitap etmiştir (Ulu, 2014, s.65). Arap Baharı'nın etkileri Suriye'ye etki etmeye başladığında Ağustos 2011'de Türkiye ile Suriye'nin arası açılmış ve Türkiye bu tarih itibari ile Beşer Esad'a karşı muhalif güçleri desteklemeye başlamıştır.

2011 yılında Arap Baharı diye adlandırılan Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki rejimlere yönelik patlamalar devam ederken, Suriye Devlet Başkanı Beşer Esad, Ocak 2011'de bölgede ciddi reform değişikliğine karşı yoğun bir talebin olduğunu fark ettiğini ve bu talebi karşılamak için adımlar atacağını ifade etmiş (SDE, 2012, s.7-8) ancak Beşer Esad'ın reformlar yönünde attığı bu adım, ülkede iç savaş çıkmasının önüne geçememiştir.

Çok gergin olan Türkiye-Suriye ilişkileri 2012 Haziran ayında Suriye tarafından Türk uçağının düşürülmesiyle tam bir çıkmaza girmiştir. Devam eden çatışmalar zaman zaman Türkiye sınırına kadar ulaşmış, Esad rejimine karşı muhalefeti destekler politika izleyen Türkiye, Batılı aktörlerden gerekli desteği göremeyince kendisini adeta tek başına çatışmanın ortasında bulmuştur. Diğer yandan Birleşmiş Milletler çatısı altında Batı'nın talepleri doğrultusunda alınmaya çalışan Suriye'ye dış müdahalenin önünü açacak kararlara Çin, Rusya ve İran şiddetle karşı çıkmıştır. 2015 baharında Rusya, Esad ile ittifak gerçekleştirmiş ve Suriyeli muhalifler ile çatışmaya girmiştir.

24 Temmuz 2011'de Esad rejimini devirmek, muhalif güçleri tek bir çatı altında toplamak amacıyla Özgür Suriye Ordusu kurulmuştur. ÖSO'ya Esad karşıtı olması nedeniyle en büyük desteğin Türkiye'den gittiği de bilinmektedir. ÖSO'nun kurulması ile ülkedeki yıkım ve ölümlerden zaman zaman muhalefetin de sorumlu olduğu algısı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Suriye için sürekli öne çıkan ve BM İnsan Hakları Konseyi tarafından tespit edilen insanlık suçları gündemden düşmüş, uluslararası arenada Esad rejimine muhalif olan gruplara kuşku ile bakılmasına sebep olmuştur (Semin ve Sandıklı, 2012, s.21-22).

24.12.2012 tarihinde Devlet Bahçeli, Ortadoğu gazetesine verdiği demeçte Fas'ın Marakeş kentinde Suriye Halkları toplantısının dördüncüsünün yapıldığını ve bu toplantıda Suriye muhalif güçlerine destek verildiğini açıklamıştır. Ayrıca bu toplantıda Esad'a görevi bırak çağrısının yapıldığı ve Suriye'deki siyasi geçiş sürecini

engellememesi yönünde telkinlerin olduğunu ifade etmiştir. Bahçeli toplantıda dile getirilen görüşlere katılmadığını belirterek, sosyal medyada söylenildiği gibi Esad rejiminin elinin çok güçsüz olmadığını ve dolayısı ile hükümetin Suriye politikasını hatalı bulduğunu şu şekilde eleştirmiştir:

“... ama ne olursa olsun, Esad’ın hala gücünün muhafaza ettiğini düşünüyorum. Suriye konusunda gündeme gelen görüşlerin çoğunun kamuoyu algısını şekillendirmeye dönük psikolojik operasyon olduğu kanaati taşıyorum. Suriye’de 29 örgütün ittifakı il şekillenene El-Nusra oluşumunun etkisi giderek artıyor. Bu örgütün El-kaide’nin Truva atı gibi. Muhalefet bünyesinde El-Nusra’nın oldukça güçlü olduğu anlaşılıyor. Bu yapılanmanın vahşi eylemleri Esad güçlerinden geri kalmıyor. Bundan dolayı Suriye muhalefeti sanıldığı gibi masum değil. AK Parti’nin yanlışı da tüm dış politika enstrümanlarını muhaliflere bağlamasıdır”.

Türkiye, küresel beklentiler ve bölgesel hedefleri arasında denge arayışının belirlediği Suriye politikasını “Esad rejiminin gitmesi” üzerine kurmuş, Arap Baharı’nın gücünün de verdiği güvenle kısa sürede sonuç almayı ummuştur. Ancak Ankara, yakın zamana kadar çok iyi ilişkiler içinde olduğu ve anayasal reformlar yoluyla dönüşmesi için çaba sarf ettiği Suriye rejiminin, muhalif eylemler ve hatta silahlı bir direnişine karşı tecrübesini hesaba katmamıştır. Ankara’nın Suriye ile ilgili öngörülerinin gerçekleşmeme nedenleri; rejimin direncini, muhaliflerin yapısını, bölgesel aktörlerin etkinliğini doğru okuyamaması olarak sıralanabilir.

MHP ve Devlet Bahçeli’nin ilk zamanlarda kendilerine göre özellikle bölgedeki Türkmen varlığı üzerindeki tehditler ve muhtemel bölücü terör hadiseleri dolayımında yanlış bulup eleştirdikleri Türkiye’nin Suriye politikası hükümetin “Fırat Kalkanı Harekatı” ve kamuoyunda “Zeyindalı Harekatı” olarak isimlendirilen “Afrin Operasyonu”ndan sonra değişmeye başlamış ve bu kararlı operasyonlar neticesinde MHP’nin tavrı yön değiştirerek hükümete ve dolayısı ile TSK’ya destek olarak katkı şeklinde dönüşmeye başlamıştır. Bu operasyonları ilki Fırat Kalkanı Harekatı’dır. 24 Ağustos 2016’da Türkiye, güneyindeki terör tehdidine karşı büyük bir operasyon başlatmıştır. 2011’de başlayan Suriye iç savaşında Esad rejimi, DEAŞ, PYD/PKK ittifakının Türkiye’yi hedef haline getirmesine karşı başlatılan sınırötesi operasyona ‘Fırat Kalkanı’ ismi verilmiştir. Türkiye düşmanları DEAŞ, PYD/PKK ve Esad rejimi, kahraman Türk askerlerinin bölgeye girmesiyle paniğe kapılmış, Türkiye 7 ay gibi bir sürede büyük bir alanı teröristlerden temizleyerek, bölgede yaşayan halkın tekrar evlerine güven içinde dönmesini sağlamıştır (www.yenisafak.com.tr, E.T. 26/08/2017). 216 gün süren bu operasyonla birlikte Suriye’nin kuzeyindeki Cerablus,

Çobanbey (RAİ) ve El Bab bölgelerinden DEAŞ terör örgütü temizlenmiştir. İç çatışmalardan kaçarak Türkiye sınırına gelen sivillerin güvenliğinin sağlanabilmesi için güvenli bölge oluşturma amacı da güdülen harekatla, DEAŞ militanları bölgeden temizlenirken, PYD'nin Türkiye sınırındaki Afrin ve Kobani kantonlarının birleştirilmesi engellenmiştir. Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ile birlikte ortaklaşa düzenlenen Fırat Kalkanı Operasyonu kapsamında 600 ÖSO, 67 Türk askeri şehit olurken, 3 bini aşkın terörist de imha edilmiştir (www.milliyet.com.tr, E.T. 26/08/2017).

Operasyonun başlamasından sonra önemli açıklamalarda bulunan MHP lideri Bahçeli, bir yandan hükümete uyarılarda bulunmayı ihmal etmemiş diğer yandan da tarihten referanslar vererek bu operasyonun başarılı olmak zorunda olduğunu vurgulamıştır. MHP Siyaset okulunun 24 Aralık 2016'da yapılan 13. dönem sertifika töreninde konuşan Bahçeli, El Bab'dan elimizin boş dönmesi durumunda Diyarbakır'ın riske gireceğini ve Ankara'nın da tehlikeyle karşı karşıya olacağı uyarısında bulunmuştur. Düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ülke olarak kimsenin toprağında gözümüz yoktur. Ancak Irak ve Suriye'yi mesken tutmuş terör örgütleri, Türkiye'nin bekasını ileri düzeyde tehdit etmektedir. Bu maksatla El-Bab operasyonundan alnımızın akıyla çıkmalıyız. Önemle ve özellikle ifade etmeliyim ki, El-Bab'dan elimiz boş dönersek, Diyarbakır'ı riske atarız, Ankara'yı tehlikeye sokarız. Tarih bize diyor ki, Yemen'i verdiğimiz gün, Kudüs'ü kaybettik, Halep'ten çekildik. Budapeşte'yi bıraktığımız gün, Sofya'dan olduk, az kalsın Edirne'den oluyorduk. 1821 Mora isyanıyla bağımsızlığının önü açılan Yunanistan'a engel olamadığımızdan bir asır sonra, Polatlı'dan top seslerini duyduk. Jeopolitik gerçekler bize bunları işaret edip uyarıyor” (www.haberturk.com. E.T. 26/08/2017).

Bahçeli, ABD'nin PYD/YPG/İŞİD gibi terör örgütlerine destek verip silah tedarik etmesini de NATO müttefikliği ile bağdaştıramadığını ve ABD'nin amacının güney sınırimızda güvenliğimiz önemli derecede tehdit edecek bir terör koridoru açmaya matuf hain bir girişim olarak görüp eleştirmiştir. Diğer yandan Bahçeli'nin yaptığı bir başka açıklamada ise Fırat Kalkanı Operasyonu kapsamında hükümetin ve TSK'nın arkasında olduklarını beyan etmiştir. Bahçeli verdiği demeçte, Türk Ordusuna olan güvenini yinelemiş ve bu bağlamda hükümetin de sonuna kadar arakasında olduğunu teyit etmiştir:

“MHP, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin başarılı olması, Türkiye'nin terörizmle savaşından alınının akıyla çıkması hususunda elinden geleni her türlü katkı ve manevi desteği eksiksiz verecek, hükümetin arkasında sağlam şekilde duracaktır...Vakit

terörü bitirme vaktidir. Kahramanlarımıza diyorum ki ne kadar katil örgüt varsa gidin bulun, 'Alayını birden imha edin'. Biz yanınızdayız. Biz sonuna kadar arkanızdayız” (www.haberler.com, E.T. 26/08/2017).

Hükümetin ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın önemli gelişmeler konusunda MHP Lideri Devlet Bahçeli’yi özellikle bilgilendirmesi iki parti arasındaki milli davalardaki ortak duruşu sergilemesi bakımından kayda değerdir. Nitekim Bahçeli’nin 7 Ekim 2017’de yapmış olduğu basın toplantısındaki sözleri bu tezi destekler niteliktedir. Bahçeli ilgili basın toplantısında şunları ifade etmiştir:

“Sayın Cumhurbaşkanımız da perşembe günü yapılmış olan görüşme sırasında bu konularda bizimle de paylaştıkları unsurlar olmuştur. Bunlara dikkat ettiğimiz vakit anlaşılıyor ki Sayın Cumhurbaşkanı çok yönlü, olayları takip ediyor. Olaylara vakıf hale gelmiş ve kararlı bir davranış içerisinde bulunuyor. O bakımdan kendilerine başarılar diliyoruz. Milliyetçi Hareket Partisi olarak bu tutarlı politikalar devam ettiği sürece ve terörle mücadelede herhangi bir yılgınlığa düşmemek kaydıyla Milliyetçi Hareket Partisi, Sayın Cumhurbaşkanının yanındadır” (tr.sputniknews.com, E.T. 12/12/2017).

Bir diğer önemli gelişme ise Türkiye’nin PKK/PYD kontrolü altında tutulan Suriye’nin Afrin kentine yine karadan ÖSO’nun destek vermesiyle giriştiği “Zeytindalı Harekatıdır”. Afrin çıkarması bir anda hem ülkenin hem de dünyanın gündemine oturan en önemli gelişmesi olmuştur. Zira Türkiye’nin tüm uyarılarına rağmen hem terör örgütünün hem de onlara lojistik ve askeri mühimmat anlamında destek sağlayan ABD’nin bu uyarıları kulak ardı etmesi neticesinde Türkiye Türkün haklı davasını tüm dünyaya duyurma adına 20 Ocak 2018’de Afrin Operasyonunu başlatmıştır. Bu ani gelişme elbette ki Batı kamuoyunda şok etkisi yaratmış ve bu beklenmedik harekât karşısında Batılı devletler sıcağı sıcağına birbiriyle tutarlı olmayan açıklamalarda bulunmuş ve kahr ekseriyetle bu operasyona karşı çıkmışlardır. Afrin olayı aslında Türk yetkililerinin son dört beş aydır sürekli dillendirdikleri ve her an gerçekleşme ihtimali olan bir durum olduğunu sürekli gündemde tutmuşlardır. Nihayetinden Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “Bir gece ansızın gelebiliriz/girebiliriz” tarzındaki sözlerin operasyonun vaktinin yakınlığına bir işareti olarak yorumlanmış ve Şanlı Türk Ordusu ABD güdümündeki hain PKK/PYD ve DEAŞ terör gruplarını bitirmek, Suriye sınırında oluşturulmaya çalışılan terör koridorunu önlemek ve Türkiye’de savaşın başından bu yana vatanından uzak bir şekilde mülteci konumunda bulunan Suriyelilerin sağ selim topraklarına dönme adına bu kutlu harekatı 20 Ocak 2018’de başlatmıştır. Operasyonun başlatılmasında Türk ordusunun ve hükümetinin kararlı tutumunun yanı sıra özellikle Türkiye’nin Suriye

konusunda arada çatlak seslerin çıkmasına rağmen Rusya ve İran'la sağlanan mutabakatın önemli etkisinin olduğu bilinmemektedir. Operasyon kapsamında ilk etapta Türk ordusu hava harekatiyle önemli stratejik noktaları bombardımana tabi tutarken karadan dan da ÖSO Türk ordusuna yardım ederek terör hedeflerini temizlemeye başlamışlardır. İlk gün gün hava harekatiyle terör mevzilerini vuran Türk ordusu 21 Ocak 2018'de karadan da devreye girmek suretiyle Suriye içlerine doğru girmeye başlamıştır. 22 Ocak'ta Özel Kuvvetler (Bordo Bereli) keşif timleri değişik yerlerden ve özellikle Kilis Gülbaba sınırından Afrin'e sızarak geçiş yapış ve önemli güzergâhların kontrolünü sağlamıştır. Harekatın 10. Günü itibariyle TSK belirlenen hedeflerin önemli bir bölümünü imha ederken çok stratejik öneme sahip Burseya Dağı'nda TSK'nın kontrolüne geçmiş ve bu önemli yerin alınmasıyla birlikte Afrin'e bir adım daha yaklaşılmış oldu. Harekatın 10.gününde 600 terörist etkisiz hale getirilirken aralarında yedi Mehmetçiğin olduğu 20 kişi şehit düşmüştür (www.hurriyet.com.tr, E.T. 29/01/2018). Afrin Harekâtına dünyadan ve ülke içerisinden basiretsiz tepkiler yağarken bu kutlu yürüyüşe yine en büyük destek MHP'den ve onun lideri Devlet Bahçeli'den gelmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 20 Ocak 2018'de Kütahya İl Kongresinde Afrin operasyonu sahada fiilen başlamıştır bunu Münbiç takip edecek diyerek bu önemli gelişmeyi dünya kamuoyuna duyurmuştur. Erdoğan, Uşak'ta da yaptığı konuşmada ise "Rahat durun dedik, durmadılar" ifadelerini kullanarak operasyonun başladığını ve Afrin'den sonra sıranın Münbiç'e geleceğini de kararlı bir şekilde açıklamıştır (www.haberturk.com, E.T. 23/01/2018). Erdoğan'ın bu açıklamalarından sonra Devlet Bahçeli de sıcağı sıcağına değerlendirme yaparak, *"Devletimiz, milletimiz için hayırlı olsun. Allah ordumuzu muvaffak etsin"* diyerek Türk ordusuna şahsı ve partisi adına destek verdiğini belirtmiştir. Bahçeli yaptığı uzun açıklamalarda Erdoğan'ın da ifade ettiği gibi operasyonun Afrin'le sınırlı kalmayacağını ve sıranın Münbiç'e geleceğini işaret ederek şunları aktarmıştır:

"Her ne olursa olsun artık onların ne dedikleri bizi hiç ilgilendirmiyor. Çünkü biz sahada ne olup bitiyor sadece ona bakıyoruz. Geldik ve geliyoruz. Şimdi batıdan başlayarak kademe kademe bu koridoru da yerle yeksan edeceğiz. Afrin operasyonu sahada fiilen başlamıştır. Bunu Münbiç takip edecek. Madem ki Münbiç'te bize verilen sözler yerine getirilmedi öyleyse bunun gereğini yerine getirmemize kimsenin söyleyecek sözü olamaz. Kademe kademe Irak sınırına kadar ülkemizi kuşatmaya çalışan bu terör pislğini temizleyeceğiz" (www.ensonhaber.com, E.T. 23/01/2018).

Bahçeli 25 Ocak 2018’de twitter hesabından yaptığı açıklamalarda ise “kızıl elma” metaforundan hareketle önemli mesajlar vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin Türk askeriyle yüzyıllarca okunacak yeni bir destana imza attığını söyleyen Bahçeli, teröristlerin aldıkları ölümcül darbelerle son nefeslerini verme noktasına geldiklerine işaet etmiştir. Bahçeli ilgili twitlerinde Mehmetçiği cesaretlendirmiştir:

“Kaçmak nafi değildir, hamd olsun beklenenler gelmiş, Afrin’i kuşatmışlardır. Mazlumlara uzatılan zeytin dalıyla umutlanmışlar, hainler uzayan ve ufku saran milli öfkeyle kahrolmuşlardır. Günahkârlar köşeye sıkıştırılmış, suçlular kuyruklarını kıstırmışlardır. Türkiye, havadan karadan ateş olup Afrin’i kavramış, barış ve huzur olup masumları kollamıştır”

Operasyona katılan ve bir anda “istikamet kızıl elma” diyen bir kahraman Mehmetçiğin bu sözünü İlahiyatçı yazar İhsan Eliaçık’ın şirk olarak yorumlaması Bahçeli’nin şiddetli tepkisini çekmiş ve bu kunda sıralı twitler atarak bir kızıl elma manifestosu irad etmiştir:

“Şu rezillığe bakınız ki, Kızılelma’yı şirk gören kripto münkirler varmış. Bre Allah’tan korkmaz, kuldan utanmazlar, Kızılelma’yı biliyor musunuz da şirk diye yaftalıyorsunuz? Kızılelma’yı duyunca beti benzi atanlar, size rağmen millet olduk, size rağmen istiklalimizi koruduk. Kızılelma, aleme nizam iradesinin tezahürüdür, iradesizler tanıyamaz. Kızılelma, Türk milletinin cihana hakimiyet mefkuresi ve sembolüdür, Türk düşmanları tanımlayamaz, iş birlikçiler idrak edemez. Kızılelma, pazarda alınıp-satılan elma değildir. Türk milletinin ilahi sır gibi asırlardır vicdanında yaşatıp büyüttüğü milli ahlakı, milli asabiyeti, milli varlığının istikbal nurudur. Kızıl ruhlar, kirli emeller, gizil ve kindar hevesler Kızılelma’dan gocunsa da Türk milletinin Kızılelma’sı vardır, mutlaka bir gün ulaşılacaktır.” (Twitter.com/dbdevletbahceli.E.T. 24/01/2018).

3.4. MHP’nin Avrupa Birliği Konusundaki Tavrı

Türkiye’nin Avrupa Birliği macerası dış politika kulvarında MHP için bir dizi “kırmızı çizgiler” ihtiva eden bir alandır. MHP her şeyden önce Avrupa Birliği’ni bir “kimlik ve kader sorunu” olarak görmemektedir. Bir başka ifade ile MHP “Türkiye’nin ne pahasına olursa olsun Avrupa Birliği’nin yörüngesinde sürüklenmeye mecbur, mahkûm ve muhtaç olmadığını savunmaktadır” (www.mhp.org.tr E.T. 25/01/2018). Bu konuda MHP’nin bir tehlike olarak gördüğü ve ülkenin bekasını ilgilendirecek bazı gelişmelerde Avrupa Birliği üyelik sürecine soğuk baktığı anlaşılmaktadır. Bahsi geçen “kırmızı çizgileri” şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Türkiye’nin milli birlik ve bütünlüğü,
- Terör ve bölücülük,

- Kıbrıs,
- Yunanistan
- Ermenistan
- Fener Rum Patrikhanesi'nin Ekümenik statüsü
- Heybeliada Ruhban Okulu'nun Patrikhane'ye bağlı olarak açılması
- Azınlık cemaatlerine tüzel kişilik tanınması (www.mhp.org.tr. E.T. 25/01/2018).

MHP'nin yukarıda sayılan başlıklar ekseninde ve saygı duyulduğu ölçüde Avrupa Birliği'ne ilkesel olarak karşı çıkmadığını hatta tam üyeliği arzu eder yönde görüşlerinin olduğunu söylemek mümkündür. Zira MHP'nin en son olarak 2010 Aralık ayında güncellediği "Avrupa Birliği ve Türkiye" isimli raporda "Türkiye'nin menfaatlerine zarar vermemesi kaydıyla ortaklık müzakerelerinin sürdürülmesi ve tam üyelik dışındaki yaklaşımların kabul edilmemesi politikamızın esasını oluşturmaktadır." (www.mhp.org.tr. E.T. 25/01/2018). Denilerek Avrupa Birliği'ne yönelik parti görüşleri kamuoyu ile paylaşılmıştır. Aynı raporda MHP'nin 'milli duyarlılık' vurgusunun altınının önemle çizildiği görülmektedir. Raporda Avrupa Birliği'ni oluşturan ülkelerin Türkiye'nin milli duyarlılıklarına gösterecekleri saygı, Türkiye'nin bu ülkelerle olan ilişkilerinin geleceğini belirleyecek temel kriterleri oluşturacağı vurgulanmıştır.

Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkiler inişli-çıkışlı bir seyir izleyerek günümüze kadar gelebilmiştir. Elli yılı aşan bu süreç özellikle Avrupa Birliği'nin ikircikli, gayri samimi ve konjonktürel tavrı nedeniyle önemli yol kazalarına uğramıştır. Birliğin bu tavrı Türkiye'nin uzun bir süreden beri kesin ve sarılmaz bir hedef olarak gördüğü bu yapıdan ister istemez sapmasına ve farklı arayışlara girmesine neden olmuştur. Birliğin özellikle sözde "ifade özgürlüğü, insan hakları" gibi konularda sübjektif değerlendirmeleri içeren yaklaşımları ve Türkiye'yi sigaya çekme ve içişlerine karışma politikaları son yıllarda birlik ile Türkiye arasındaki iplerin gerilmesine neden olmuştur. Bu bağlamda en son olarak Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin (AKPM), Türkiye'yi yeniden denetime alma kararı ise bardağı taşıran son damla olmuştur. 25 Nisan 2017'de 45'e karşı 113 oyla alınan bu karar daha önce Türkiye'nin 2004'de bu kapsamdan çıkarılan ve tekrar denetime tabi tutulan ilk Avrupa ülkesi olması açısından şaşırtıcı ve birliğin geleceği yönünden de soru işaretlerini barındıran bir gelişme olmuştur. Avrupa Birliği'nin bu kararı hükümet

tarafından sert bir şekilde eleştirilmiş ve Avrupa Birliği'nin bu tavrı hukuki ve insan hakları temelli olmaktan ziyade siyasi bir operasyon olarak değerlendirilerek eleştirilmiştir. Bu gelişmeye dönük olarak muhalefet kanadından en büyük tepki ise MHP lideri Devlet Bahçeli'den gelmiştir. Bahçeli yaptığı yazılı açıklamada “Avrupa'nın Türkiye'ye karşı iflah olmaz önyargılarının ve hastalıklı bakış açısının son bir tezahürü olmuştur. Siyasi düşünce ve hesaplarla alınan bu karar haksızdır, temelsizdir ve yok hükmündedir. Hiçbir şart altında kabul edilemez olan bu kararı şiddetle kınıyor ve reddediyoruz. Son dönemde yaşanan gelişmeler sonrası bugün geldiğimiz noktada görüyoruz ki; Haçlı ruhu asırlar sonra hortlamış, Avrupa medeniyetinin bir hastalığı olan ırkçılık yeniden ayağa kalkmış, Türkiye düşmanlığı, Avrupa'nın temsil ettiği değerler sistemini için için kemiren habis bir kanser uru haline gelmiştir...PKK'ya kucak açan Avrupa'nın, Türkiye'nin terörle meşru yollardan mücadelesini hukuk dışı olmakla suçlaması eşi görüşmemiş bir pişkinlik ve riyakarlıktır. 15 Temmuz FETÖ darbe girişiminin üstünü örtmek için seferber olan Avrupa'nın, OHAL uygulamaları nedeniyle Türkiye'yi eleştirmesi emsalsiz bir densizliktir. Avrupa'nın, Türkiye'ye insan hakları ve demokrasi konularında sahte fetva makamı olarak ahkam kesmeye kalkmadan önce, insanlığın ortak düşmanı olan terörle mücadele konusundaki ikiyüzlü ve samimiyetsiz tutumu hakkında ruhunu temizlemeye çalışması, kendileri için vicdani ve ahlaki bir zorunluluk haline gelmiştir... Herkes şunu çok iyi bilmelidir ki; Türkiye siyasi saiklerle itilip kakılacak bir ülke değildir. Türkiye'ye bu muameleyi reva görmek Avrupa'nın hakkı da değildir, haddi de değildir... Milliyetçi Hareket Partisi, hükümetin Avrupa ile ilişkilerimizin her yönüyle değerlendirilmesi sonucunda alacağı kararları ve uygulayacağı tedbirleri bütünüyle desteleyecektir” (DHA, E.T.: 25.04.2017). Bahçeli'nin bu açıklaması hem partisinin Avrupa Birliği ile ilgili son kertedeki görüşü olması açısından hem de mevcut hükümete ilkeli duruşu ölçüsünde ve Türkiye'nin onurunu koruması ve her şeyden daha önemlisi ise egemen bir ülkenin yapması gereken milli çıkarlar eksenindeki dik duruşu bağlamında önemli bir destek olarak yorumlanabilir.

3.5. MHP'nin Kıbrıs Politikası

MHP'nin hassasiyetle üzerinde eğildiği ve tavizsiz bir şekilde Kıbrıs Türklerinin egemenliği noktasında konumlandığı bir diğer dış politika konu ise Kıbrıs meselesidir. Kıbrıs'ın Akdeniz'de küçük bir ada olmasına karşın uzun bir müddet İslâm ve Türk hakimiyetinde yer alması yönünden tarihi/kültürel ve önemli jeostratejik konumda bulunması nedeniyle de politik anlamda öncelikli bir yere sahip olmasından hem MHP ve hem de Türkiye için vazgeçilmez bir konumda bulunmaktadır. MHP'nin Kıbrıs hassasiyetinin bir başka duygusal nedeni ise efsanevi liderleri Alparslan Türkeş'in Kıbrıslı bir Türk olmasından ileri geldiği söylenebilir. MHP'nin Kıbrıs ile ilgili hassasiyeti ve politikaları “Kıbrıs Raporu” başlığı altında şu şekilde ifade edilmiştir “Kıbrıs; üzerinde yaşayan soydaşlarımız açısından, stratejik önemi açısından, Anadolu Türklüğünün güvenliği yönünden, Doğu Akdeniz ticaret yollarının kesiştiği bir ada olarak, ülkemiz için hayati öneme sahiptir. Kıbrıs tarihin hiçbir döneminde Yunan adası olmamıştır. Bu yönü ile de Kıbrıs ‘Yavru Vatan’ olarak anılmıştır” (www.mhp.org.tr. E.T. 25/01/2018). Her şeyden önce MHP Kıbrıs ile ilgili tek gerçekçi uygulanabilir ve yaşayabilir çözümün; iki bölge, iki milletli ve iki devletli bir ortaklık yapılanmasına dayanması gerektiğine inanmaktadır MHP için Kıbrıs, Türkiye'nin en önemli milli davası hükmündedir. Partiye göre Türkiye'nin Kıbrıs üzerinde “Kurucu Antlaşmalardan” kaynaklanan vazgeçilemeyecek ve tartışılmayacak ahdi hak ve yükümlülükleri bulunmaktadır. Diğer yandan siyasi çözüm kapsamında Türkiye'nin etkin ve fiili garantisinin sulandırılması ya da olumsuz etkilenmesi hiçbir şart altında kabul edilmeyecek bir gerçekliktir (www.mhp.org.tr E.T. 25/01/2018). Yukarıda çerçevesi çizilen ve MHP'nin Kıbrıs/ Kıbrıs Türkleri ekseninde hassasiyetlerini içeren yol haritasının Avrupa Birliği sürecine mahkum edilme gayretleri, başka bir ifade ile Kıbrıs'ın geleceğinin Türkiye'nin AB'ye girişine feda edilebilecek ve mevcut kazanımları törpüleyecek adımlar atılması partinin önemli endişeleri ve direnç noktaları arasında yer almıştır. Bu yönde belki de AK Parti hükümetlerinin MHP tarafından terörle mücadele ile birlikte en çok eleştirilen konu olduğu söylenebilir. Zira Aralık 2010 tarihli “Türkiye ve Avrupa Birliği” isimli raporda bu konuya detaylı olarak değinilmiş ve AK Parti Hükümetinin bu yöndeki politikalarının oldukça sert bir üslupla eleştirildiği görülmüştür. Adı geçen raporda Türkiye-AB ilişkilerinin sürdürülebilmesi için 17Aralık 2004 tarihinde “Kıbrıs

Meselesi” bir kriter ve ön koşul olarak AB tarafından masaya getirilmiş AK Parti’nin de buna imza taahhüdü ile katkı sağladığı vurgulanmıştır. Raporun detaylarında Kıbrıs’taki Türk kazanımlarının mevcut durumda tehlikeye düştüğü ve bir bakıma Türkiye’nin birliğe kabul edilmesi adına Türkiye-AB ilişkilerinde, müzakerelerin tamamlanabilmesi için adanın Rum-Yunan-AB üçlüsünün arzularına uygun olarak şekillendirilmeye çalışıldığı iddia edilmiştir. Raporda “Böylece güç kullanarak adayı Yunanistan’a bağlayamayan Rum-Yunan ikilisi AB taşeronluğunda Yunanistan’a bağlamış olacaktır. Bir başka ifade ile Yunan ideali “ENOSİS” gerçekleştirilmiş olacaktır” denilerek parti olarak endişeleri dile getirilmiştir. Bununla birlikte Siyasi literatürde “Annan Plânı “olarak anılan ve Birleşmiş Milletler tarafından bir çözüm önerisi olarak sunulan ve MHP için bir “İhanet Plânı” olarak görülen bu süreç parti yönetimi tarafından sert bir dille eleştirilmiştir.

MHP’ye göre Kıbrıs’ta çözüm için Birleşmiş Milletler tarafından ortaya atılan Annan raporu AB ve AK Parti tarafından sahiplenilmiş ve KKTC’nin başta egemenlik olmak üzere, iki kesimlilik ve toprak bütünlüğü düsturlarından verilen tavizler olarak yorumlanmıştır. Annan Plânın o dönemlerde kabul edilmemiş olması MHP tarafından olumlu olarak karşılanmış ve ortaya çıkan sonuç lütuf olarak değerlendirilmiştir. Bu görüş raporda şu cümlelerle yer bulmuştur “Rumların sayısal olarak Türklerin 3 katı fazla olmaları sonucu KKTC’ni ortadan kaldıracak Annan raporu, Türkler tarafından “evet” Rumlar tarafından “hayır” denilmesi sonucu hayata geçirilememiştir. Bu KKTC’nin geleceği açısından büyük bir lütuf olmuştur” (www.mhp.org.tr E.T. 25/01/2018). Son tahlilde MHP’nin Kıbrıs konusundaki yaklaşımı bir iç mesele kadar milli bir dış mesele kadar hassas ve öncelikli bir yapıda olduğu MHP raporuna şu şekilde yansımıştır “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde yaşayan soydaşlarımızın uzun yıllardır büyük bir sabır ve feragatle sürdürdüğü onurlu mücadeleyi, Türkiye her şart altında desteklemeye devam edecektir. Türkiye, Kıbrıslı soydaşlarının varlığını tehdit eden hiçbir yaklaşımın yanında olmayacaktır. (www.mhp.org.tr. E.T. 25/01/2018).

3.6. MHP'nin Alternatif Paktlar ve Şangay İşbirliğine Dair Yaklaşımı

MHP için Türkiye'nin menfaatleri ve ulusal çıkarları gereği farklı uluslararası pakt veya oluşumlarda yer alması ilkesel bazda savunulan bir görüş olduğu söylenebilir. Nitekim partinin 2009 yılı parti programında bu konu ele alındığı görülmüştür. Parti programına bakıldığında şu başlıkların yer aldığı saptanmıştır: “Tarih süreci içinde Balkanlardan Kafkasya’ya, Ortadoğu’dan Orta Asya’ya uzanan çok geniş coğrafyadaki ülkelerle paylaştığı ortak tarih ve kültürel değerler ile uzun geçmişi olan batı dünyası ile ilişkilerin temelini oluşturan demokratik değerlerin ülkemizin önemli bir stratejik birikimi olduğu gerçeğinden hareketle, Türkiye’nin milli güç kaynakları topyekun seferber edilerek akılcı, kararlı, tutarlı, gerçekçi, dinamik ve çok yönlü bir dış politika izlenecektir” (www.mhp.org.tr. E.T. 25/01/2018). Partinin programında yakın coğrafya ve ülkelerle ilgili işbirliği düşüncesi ve sürdürülebilir yakınlıklar stratejisi bu şekilde yer alırken okyanus ötesi ülkeler ve başta ABD ile olan ilişkiler ise siyasi ve güvenlik boyutlarına vurgu yapılmak suretiyle her iki tarafın karşılıklı çıkarlarına hizmet edecek şekilde, eşitlik ve karşılıklılık temelinde yürütülmesi esasına dayandırılmıştır. MHP’nin öteden beri serin olduğu ve bu serinliğin ve uzak duruşun arkasındaki temel saikin “tarihi ideolojik” bir konumlanmaya dayandığı Rusya’ya ve diğer yakın ve sınır komşumuz olan ülkelerle ilişkilere bakıldığında ise istikrar ve bölgesel iş birliğini hedef alan ilişkilerin ve ortak ekonomik projelerin geliştirilmesi için çok yönlü politikalar üzerinden kurguladığı görülmüştür. Yine aynı minvalde Afrika, Uzak Doğu ve Güney Doğu Asya ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi ve dinamik bir ekonomik iş birliği ortamının yaratılması MHP açısından özel bir önem taşıdığı anlaşılmaktadır (www.mhp.org.tr.E.T. 25/01/2018) Bütün bunların yanında Türkiye’nin Avrupa Birliği üyelik sürecinde istenilen ve hak ettiği yeri alamaması ve Batı tarafından sürekli eşikte bekletilen ve üvey evlat muamelesi neticesinde alternatif paktlara yelken açması ve bu paktlar içerisinde “Şangay İş birliği Örgütü”nün yer alma düşüncesi MHP’nin varlığı ve idealleriyle ne derece örtüşüp örtüşmediği merak edilen bir konu olmuştur. ABD ve Avrupa Birliği nezdinde Türkiye’nin bu yönelimi ağız birliği etmişçesine “eksen kayması” olarak nitelendirilmiş hem içeriden hem de dışarıdan bu yönelim kıyasıya eleştirilmiştir. Bahçeli ise grup toplantısında yaptığı konuşmada bu konuya açıklık getirmiş ve merak edilen bu konuda hakkında kendisinin ve partisinin bakış açısını net bir şekilde ortaya koymuştur. Bahçeli konuşmasında "Biz AB'ye muhtaç olmadığımız gibi Şanghay

meraklısı da değiliz. Türk'üz, Türkçüyüz, Turan'ın sevda ve hedefindeyiz. Ne Avrupa Birliği ne Şanghay İşbirliği; biz diyoruz ki sonuna kadar Türk birliği" (www.tr.sputniknews.com. E.T. 25/01/2018) diyerek özellikle Türklüğe vurgu yaparak gönlündeki paktın veya işbirliğinin adresini de açıklığa kavuşturmuştur.

3.7. MHP ve Türk Birliği (Turan)

MHP'nin ideolojik ve kurumsal olarak iki temel iddia/ülkü üzerinde şekillendiğini söyleyebiliriz. Bunlardan birinci Türklük, ikincisi İslâm'dır. Özet olarak MHP'de yankı bulan bu durum "Türk- İslâm" mefkuresi olarak adlandırılmıştır. Bu mefkure MHP'nin kurucu lideri Alparslan Türkeş'in vecizelerinde yankı bulmuş ve bu mottolar ülkücü hareket nezdinde sahiplenerek camiada yerleşik bir şuur halini almıştır. Türkeş'in Ülkücü hareketin diline pelesenk olan o vecizelerin bazıları şu şekildedir:

- Tanrı Dağı kadar Türk, Hira Dağı kadar Müslümanız,
- Türklük bedenimiz, İslâmiyet ruhumuzdur. Ruhsuz beden ceset gibidir.
- İslamiyet'i ele alıp Türklüğü inkâr etmek ihanettir. Bunun tersi de aynı derecede gaflet ve ihanettir.
- Ahlakçılık anlayışımız, Türk ahlâkı ve Müslümanlık inancından meydana gelmiştir.
- Türklük şuuruna erişmiş, samimi olarak "Ben Türk'üm" diyen herkes Türk'tür. Türkçülük ve Türk'ün tayininde, sapık ölçülere, özellikle mezhepçiliğe, coğrafyacılığa, laboratuvar ırkçılığına inanmıyorum. Başka milletleri küçük gören, dünya barışını tehlikeye sokan antropolojik ırkçılık, Türk milliyetçilik ülküsünün dışındadır.
- Biz faşist, Nazist değiliz. Bu ithamları şerefsizlik sayarız. Kendi tarihimizden örnek alacağımız Meteler, Yavuzlar, Kanuniler var. Başkası bize gerekmez.,
- İnsanlık âleminin en şerefli bir ailesi Türk milletidir. Dokuz Işık demek, Türk Ülküsü demektir.

Yukarıda sıralanan vecizelerden de anlaşılacağı gibi kurucu lider Türkeş'in hem siyasal hem ideolojik anlamda MHP ülküsünü iki temel bileşen üzerinden kurguladığı görülmüştür. Bu iki temel bileşen olan Türklük ve İslâm birbirinden ayrılmayacak derece önemli, birinin olmadığı yerde diğerrinin bir diğerrinin varlığından

bahsedilemeyecek kadar da birbirine muhtaç ve zorunlu iki temel düsturdur. Bu durum Devlet Bahçeli'nin "Ülkümüz" isimli dizelerinde ise Türkes'inkine benzer şekilde ifade edilmiştir:

"Ülkümüz,
Büyük Türk milletini,
Ona farklılık, anlam ve değer kazandıran;
Tarihin derinliklerinden terkip yaparak getirdiği, dil,
gönül, ahlak, inanç, akıl ve vicdanda taşınan muhteşem
değerler manzumesini,
Bir kutlu emanet olarak köklerinden kopartmadan,
anlayıp, kavrayıp koruyup, geliştirerek,
İnsanlık var oldukça sonsuza kadar yaşatmak;
Bu yüksek değerleri temsil etmesini hedeflediğimiz milli
devletimizin,
Türklük, İslamlık ve insanlığın barış, huzur, adalet ve
esenliği için,
Yeryüzünün en güçlü devleti olmasına çalışmaktır." (www.mhp.org.tr. E.T. 25/01/2018).

Görüleceği üzere halef-selef iki lider de partinin temel ülküsünün Türklük ve İslam'la yoğrulmuş bir kutsal mefkure olduğunu ve dolayısı ile "kızıl elmanın" bu mefkure doğrultusunda İslami ahlakla yoğrulmuş Türklük şuuruyla bezenmiş bir Türk-İslam ideali olduğu söylenebilir. Dolayısı ile MHP için Türklük vurgusu Türkiye'de siyaset yapan diğer partilerden çok daha önemli bir yer kapsadığı ve bu durumun parti isminde yer alan "milliyetçi" nitelemenin MHP adına özgün bir duruş olduğu da muhakkaktır. Yine Bahçeli'nin "Ülkü ve Şuur" isimli eserinde ülkücü gençliğe yönelik bir ideal ve hedef olarak yönelttiği "İssı Gölden Buhara'ya, Kerkük'ten Süleymaniye'ye, Üsküp'ten Ankara'ya; Ötüken'den Malazgirt'e, Çanakkale'den Sakarya'ya kadar asırlarcailmekilmek örülen 'Türk milleti' kimliğini sonsuza kadar savunmaya devam edeceksiniz" (www.mhp.org.tr. E.T. 25/01/2018). Şeklindeki sözleri partinin dayanak olarak aldığı Türk ve İslam sentezinin birbirinin zorunlu çıktısı olduğu rahatlıkla anlaşılabilmektedir. MHP Lideri Bahçeli'nin kendileri için yegâne birliğin sadece Türk Birliği olduğu ve kurtuluşun da bu ancak bu sayede olacağına dair "Biz AB'ye muhtaç olmadığımız gibi Şanghay meraklısı da değiliz.

Türk'üz, Türkçüyüz, Turan'ın sevda ve hedefindeyiz. Ne Avrupa Birliği ne Şanghay İşbirliği; biz diyoruz ki sonuna kadar Türk birliği" (www. tr.sputniknews.com. E.T. 25/01/2018). Şeklindeki yaklaşımı MHP'nin "kıızıl elmasını" en iyi anlatan düstur olarak anlaşılabilir. MHP'nin parti programında bu durum "Türk dünyası" alt başlığı altında özetlenmiş ve "Türk dünyası, dış politikamızın öncelikli ve ayrıcalıklı ilgi alanıdır" denilerek dış politikada net bir duruş sergilenmiştir. Kıbrıs, Kafkasya ve Orta-Asya Türk Cumhuriyetleri ile Balkan ülkeleriyle ilişkilerin başta ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel olmak üzere, her alanda geliştirilmesi ve derinleştirilmesi dış politikada MHP'nin temel hedefleri arasında yer aldığı görülmüştür. Parti tarafından "Türk Birliği"nin yol haritası olarak görülen ve Türkiye dışındaki soydaş ve akraba topluluklarla ilgili görüş parti programında "Türkiye dışındaki soydaş ve akraba topluluklarıyla, uluslararası hukuk ve devletlerarası ilişkilere yön veren esaslar çerçevesinde yakından ilgilenilecek ve gerekli kurumsal işbirliği yapılanmaları öncelikle oluşturulacaktır" (www.mhp.org.tr. E.T. 25/01/2018) şeklinde ele alınmıştır. Görülebileceği gibi MHP için AB ve benzer işbirliği pakt veya örgütler içerisinde yer almak temel hedef olmayıp parti için asıl ülkünün literatüre "Turan Ülkesi/Ülküsü" diye giren ve üzerinde Türk soyundan insanların yaşadığı tüm coğrafyada "dilde, fikirde, işte" beraberliği öngören bir Türk Birliği'nin hayata geçirilmesi esasına dayanmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı Alparslan Türkeş'ten sonra ikinci lider olarak MHP koltuğuna oturan Devlet Bahçeli'nin 1997 yılından 2018 yılına kadar olan süreçte MHP'de uyguladığı politik süreçlerin devamlılığını araştırmaya yöneliktir. Bir başka ifade ile Bahçeli'nin genel başkan olarak partiye hâkim olduğu ilk yıllardan bu yana nasıl bir politika takip ettiği, parti politikalarında kırılmaların olup olmadığı, varsa politika değişikliklerinin neye göre şekillendiğinin anlamaya dönük olmuştur. Tez 3 ana başlık üzerinden kurgulanmıştır. 1. Bölümde parti kongreleri ve seçimler incelenmiş ve MHP'nin Türk siyasal hayatındaki iniş ve çıkışları, Bahçeli'nin partiye yön veren politikaları mercek altına alınmıştır. 2. Bölümde ise başta referandumlar olmak üzere MHP'nin birbirinden farklı konumlarının nedenleri, terörle mücadeleye dair tutumu, Cumhurbaşkanlığı seçimindeki tavrı, FETÖ terör örgütü ile ilgili yaklaşımı, parti içi muhalefet ve son dönem Ak Parti ile olan yakınlaşmaları ve 2019 seçimlerine dönük birlikte hareket etme düşünceleri ve benzeri konular incelenmiştir. 3. Bölümde ise MHP'nin dış politik argümanları tahlil edilmiş ve partinin belli başlı alanlardaki dış politik söylemleri irdelenmiştir.

Bu tezin doğaldır ki; kendine göre bazı avantaj ve dezavantajları mevcuttur. Dezavantajları arasında yakın bir tarihin izini sürmesi açısından ve henüz hayatta olan bir lider ekseninde/hakkında bir çalışma ortaya çıkarmaktır ki dolayısı ile bu tür yazınlar her zaman riskler barındırma potansiyeli taşımaktadır. Fakat bu aynı zamanda bir bakıma yakın da olsa tarihi ve önemli bir partinin ikinci lideri bağlamında Türk siyasi hayatındaki serencamını ortaya koymak ve tarihe tanıklık etmek bakımından da olumlu bir yönünün olduğu da muhakkaktır. Diğer dezavantajlı mesele ise yine vakıanın yakın tarihli olması hasebiyle incelenecek kaynakların çok sınırlı olmasından ileri gelmesidir. Bir başka ifade ile yaklaşık 20 yıllık bir zaman dilimini kapsayan bu tarihi süreç kitaplardan daha çok medya üzerinden yapılmasını zorunlu kılmıştır. Zira literatüre bakıldığında Bahçeli dönemini inceleyen eserlerin yok denecek kadar az olması zorunlu olarak araştırmayı medya üzerinden ve yaşayan kişilerin tanıklıkları/beyanları üzerinden yapılmasını salık vermiştir. Dolayısı ile tezin medya incelemeleri, kişisel tanıklık ve beyanlar üzerinden şekillenen bir araştırma olduğunu söylemenin daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Tezin ana omurgasında yer almamasına karşın siyasetle uğraşan/uğraşacak olan kişilerde bir farkındalık sağlaması, “önce devlet/millet/vatan” düsturunun sinelerde makes bulması adına MHP lideri Devlet Bahçeli'nin bazı kişisel özelliklerini sonuç kısmında ele almayı, bu çalışmayı okuyacak olanların yüksek hoşgörüsüne sığınarak siyasi tarafsızlıktan uzak bir şekilde ve sadece var olan bir durumun tespiti adına

zikretmeyi uygun bulduğumuzu belirtmemiz gerekir. Devlet Bahçeli, mütevazı yaşamı, saygılı duruşu, öfkesini iyi kontrol edebilen, provokatif söylemlere aldırış etmeden soğuk kanlılığını koruyan ender siyasi liderlerin başında gelmektedir. Vatanperverlik ve diğergamlık bağlamında ve vatana olan ahde vefa prensibi çerçevesinde hiçbir zaman milletvekili maaşı almamış, maaşının tamamını Mehmetçik Vakfı'na bağışlamış ve şehit ailelerine dağıtılmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Üniversite'den aldığı emekli aylığını kız yetiştirme yurduna bağışlamış ve yaptığı bağışları hiçbir zaman seçim propagandası olarak da kullanmamıştır. Diğer yandan Türklük şuuru gereği Türk Tarih Kurumu'na 400 bin TL bağışta bulunmuş ve Ermeni olaylarının araştırılmasını istemiştir. Ayrıca kendisine ait olan araziye devlete hibe etmiş ve üzerine yapılan hastane için teklif edilen ailesinden birinin adının verilme isteğini 'riya çekincesi' bağlamında reddetmiştir (Dündar, Devlet Bahçeli Belgeseli). Yukarıda ifade edilen tüm gerekçelerden ve hassasiyetlerden dolayıdır ki siyasete girdiğinden beri mal varlığında sürekli azalma gözlemlenmiştir. Siyasette şahsına yönelik ithamlarda olabildiğince hoşgörülü bir profil çizen Bahçeli, zaman zaman medyada kendisine yönelik çıkan kötü ve hakaretamiz sayılabilecek karikatür ve eleştirilere gülüp geçmiş ve bunu basın özgürlüğünün bir gereği sayarak dava konusu yapmamıştır. Siyasi nezaketi olabildiğince önemseyen Bahçeli, parti mitinglerinde, ülke Cumhurbaşkanı, Başbakanı veya siyasi parti liderlerini rencide edebilecek hiçbir slogana müsaade etmemiş ve yuhalanmalarına izin vermemiştir.

Bahçeli'nin mesaj vermek için medyayı kullanma konusunda gösterdiği çekingenlik de kaydedilmesi gereken bir başka konudur. Çok az söyleşi veren, gazetecilerle teması hep mesafeli olan Bahçeli, kitle iletişim araçlarını etkili şekilde kullanma ve geniş kitlelere mesaj verme konusunda geri planda kalmayı tercih etmiştir. Bununla birlikte özellikle Twitter hesabından yaptığı açıklamalar zaman zaman gündemi etkilemiş ve üzerinde çokça konuşulan liderler arasında yer almıştır.

Devlet Bahçeli MHP Genel Başkanı olduktan sonra partinin eski köklü bir başka ifade ile geleneksel tabana yakın bir duruş sergilemiştir. Türkiye'nin son dönemlerindeki medyaya sevimli görünme ve partiyi dışa açma politikalarını terk etmiş, bununla birlikte partiden, Susurluk bağlantılı isimleri ayıklamak suretiyle ve ülkücüleri milletin manevi duygularını rencide edecek her türlü eylemlerden uzak tutmuştur. Provokasyon içerikli saldırılara yanıt vermemiş fakat konjonktürel gelişmelerden de yararlanmasını bilerek zaman zaman esen milliyetçi rüzgârları da arkasına alarak sıra

bizde diyebilmiştir. MHP, 1999 seçimlerinde ikinci parti olarak mecliste yerini almayı başarmış ve Devlet Bahçeli, bu dönemde parti tabanını rahatsız edebilecek konularda (Öcalan'ın idamı, Avrupa Birliği süreci kararları gibi) olası oy kayıplarını göze alarak önemli ölçüde uyumlu davranmaya çalışmıştır. Onun bu uyumlu hali, parti tabanında çok

2002 erken seçimlerinde ANAP ve DSP siyaseten silinirken, MHP %8 oy almıştır. Devlet Bahçeli seçim akşamı çekilmeye karar vermiş ve yenilginin sorumluluğunu üstlenen ilk siyasi lider olarak öne çıkmıştır. Akabinde delegelerin talebi üzerine yeniden Genel Başkanlığa aday gösterilmiş ve Bahçeli yapılan kongrede partiye Genel Başkan olarak seçilmiştir.

MHP, projeleri olan bir parti olmasına rağmen, projelerini geniş kitlelere duyurmakta ve yaymakta zorluk çektiği görülmüştür. Partinin seçim sloganlarında dikkatten kaçma ihtimali olan ufak detayların yer alması ve bu detaylar yüzünden yanlış algılara sebebiyet verdiği görülmüştür. 2011 seçimlerinde yapılan şantaj kasetleri ile kurmaylarının hemen hemen hepsini kaybeden partiyi yine halk affetmiş ve barajı geçmesini sağlamıştır. Bu durumdan rahatsız olan seçmenini ise kaybetmiştir.

MHP, 7 Haziran 2015 seçimlerinde yakaladığı başarıyı 1 Kasım 2015 seçimlerinde gösterememiştir. Koalisyon kurmadığı için 1 Kasım seçimlerinde AK Parti'yi tek başına iktidar yaptığı için parti içi muhalefet tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. 7 Haziran seçimlerinden sonraki konuşması, iktidar partisi olmayı istemediği şeklinde algılanmıştır. Bu seçimlere kadar gerçekleşen AK Parti-HDP arasındaki olası ortaklığı bozmayı başarmış ancak bu, onun iktidar partisi olmak istemediği şeklindeki algılanmanın önüne de geçememiştir. Bahçeli'nin bu tavrının altındaki temel saik terör örgütü ile iş birliği içinde olan bir partinin ülke yönetiminde söz sahibi olmasını istemeyişinden ileri gelmiştir. Fakat tüm iyi niyetlerine rağmen argümanlarını ve temel tezlerini halka anlatmada başarılı olamamıştır. 1 Kasım seçimlerine gelene kadar adının 'Hayır'cıya çıkması, yanlış seçim propagandaları, seçmen tarafından mecliste görmek istedikleri milletvekillerinin, milletvekili adayı olarak gösterilmemesi, seçimde doğal olarak tepki yaratmış ve bu durum seçimde kırılmalara yol açarak 1 Kasım seçimlerinde meclisteki milletvekili sayısının yarıya düşmesine neden olmuştur.

1 Kasım seçimleri sonrasında partide olağanüstü sayılabilecek çalkantılar yaşanmış, küskünler grubu medyana gelmiş ve netice itibari ile bu muhalif grup Meral Akşener liderliğinde İyi parti ismiyle partileşerek Türk siyasal hayatına “merhaba” demiştir. Bahçeli bu oluşuma başından itibaren oldukça mesafeli davranmış ve MHP’yi bitirme adına oluşturulmuş başta FETÖ olmak üzere MHP ve ülke düşmanlarının ittifakıyla şekillendirilmiş şer bir ittifak olarak nitelemiştir. Bahçeli son tahlil de tabanı olmayan bu partinin diğer “köksüz” partiler gibi sonunun “siyasal çöplük” olacağını ifade etmiştir.

Ergenekon, Balyoz ve KCK davaları gibi davaların takipçisi olmuş ve bu davaları hiç tasvip etmemiştir. KCK davalarına karşı çıktığı için kendisinin partisi ile çeliştiği eleştirilerine bile muhatap olmuştur. İlerleyen zamanlarda bu davanın MİT’in örgüt içindeki ajanlarını ortaya çıkarmaya yönelik bir kumpas olduğu ortaya çıkmış ve Bahçeli’nin bu konuda ne kadar haklı tespitler yaptığı da ortaya çıkmıştır

Bahçeli ferasetiyle FETÖ’nün Türkiye için tehlikeli bir yapılanma olduğunu önceden fark etmiş ve Fethullah Gülen’in faaliyetlerini durdurması yönünde çağrı yapmıştır. Bu çağrısı, o zaman iktidar içerisinde aktif şekilde yer alan ve şimdilerde partiden ihraç edilen kimi iktidar mensupları tarafından şaşkınlıkla karşılanmış ve hatta Gülen’i destekleyen söylemlerle Bahçeli’nin bu tutumu çok sert bir şekilde eleştiriye tabi tutulmuştur. Gelineen noktada, iktidar Gülen ile ters düşmüş ve emniyet, eğitim, ordu ve yönetim içindeki uzantıları seri bir şekilde temizlenmeye başlanmıştır. Bahçeli’nin daha önce hedefe konulan FETÖ ile ilgili tespit ve söylemlerinin ne kadar haklı olduğu 15 Temmuz 2016’da yapılan darbe girişimi vesilesi ile net bir şekilde ortaya çıkmış ve Bahçeli’nin feraseti bu olayla da tescil olunmuştur. Bununla birlikte 15 Temmuz hain darbe girişimine en büyük tepkilerden birinin de kuşku yok ki ülkücü camiadan ve lideri Bahçeli’den geldiğini söylemek mümkündür.

Bahçeli’nin belki de en çok eleştiri aldığı konu daha önce çok sert bir şekilde eleştirdiği AK Parti’ye yakınlaşma süreci olmuştur. Bahçeli, bazı kesimlerin MHP’nin AK Parti’nin yedeğine girdiği, dün söylenenleri bugün inkar ettiği, MHP’nin ülkü ve ideallerinden Bahçeli’nin koltuk hırsı yüzünden vazgeçtiği gibi bir dizi suçlama ile muhatap olmuştur. Değişik platformlarda bu ithamlara cevap veren Bahçeli ve kurmayları ise MHP’nin çizgisinde ve ideallerinde herhangi bir değişikliğin söz konusu olmadığını, AK Parti ile olan yakınlaşma sürecinde AK Parti’nin ve

kurmaylarının MHP'nin öteden beri ileri sürdüğü ve “kırmızı çizgiler” olarak öne sürdüğü hassasiyetleri benimser bir politika gütmeye başlamaları neticesinde, bir başka ifade ile AK Parti'nin söylem itibarıyla MHP ile aynı hassasiyetleri paylaşan bir noktaya gelmiş olmaları bu yakınlığın ve işbirliğinin nedenleri ve karşı argümanları olarak ileri sürmüşlerdir. Diğer yandan Bahçeli ve MHP kurmayları ülkenin içeride ve dışarıda yüz yüze kaldığı önemli saldırılarda ve beka sorunu gibi önemli tarihi dönemeçlerde ülke menfaatlerinin parti veya lider menfaatinden daha öncelikli geldiğini ifade ederek MHP'nin ülke adına fedakarlık yaptığı ve bu darboğazı açmak adına tabanda benzer değerleri paylaşan AK Parti ile yakınlaşma ve işbirliği sürecine girdiklerini ifade etmişlerdir.

Eğitim sisteminde 4+4+4 sistemine destek verdiği için eleştirilen Bahçeli ve MHP, toplumun ihtiyaç duyduğu din eğitimi devlet tarafından vermesi için çabalamış, din eğitiminin devlet dışı grupların tekeline girmemesi yönünde çaba sarf etmiştir. Bununla birlikte Bahçeli'nin dil konusundaki en büyük hassasiyeti ise resmi dil olarak Türkçenin ilelebet muhafaza edilmesidir. Bu yönde diğer azınlık grupların kendi ana dillerindeki eğitim diline Bahçeli'nin Türkçe'nin zaafa uğrayacağı endişesi ile soğuk davrandığı söylenebilir.

Diğer yandan MHP'nin dış politik argümanları temelde Atatürk'ün “Yurtta sulh cihanda sulh” ilkesine yakın statik bir politika gibi dursa da gerekli durumlarda Türk tarihinin derinliklerinden gelen “akıncı ruhla” bağdaşan cihangirlik, MHP'nin proaktif siyasetine örneklik teşkil etmesi bağlamında son Fırat Kalkanı ve Afrin Operasyonlarına hükümete vermiş olduğu destekten de rahatlıkla anlaşılabilmektedir. Diğer bir ifade ile ülke bütünlüğünün ve geleceğinin tehlikeye düşme zafiyeti gösterdiği durumlarda ve sınır dışındaki Türklerin beka sorunu yaşadığı netameli dönemlerde MHP'nin dışa dönük mücadele azminin de harekete geçtiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte MHP'nin dış politik kulvarda diğer ülkelerle hukuk ve insan hakları bağlamında eşit ve egemenlik haklarına saygılı bir çerçevede ilişki kurma yönünde irade beyan etmesine karşın kalıcı ve uzun soluklu pakt veya birliklerde öncelikle Türk dünyası ile ve akabinde de İslam dünyası birlikteliğinde hareket etmeyi bir düstur olarak benimsediği ifade edilebilir.

Netice itibari ile Türk siyasi konjonktüründe öne çıkan ve bu tez kapsamında ele alınan önemli siyasi ve toplumsal konularda Devlet Bahçeli ve onun Genel Başkanlığı'ndaki MHP'nin doğru siyaset yapma ve doğru kararlar alma yönündeki başarısı, bu araştırmanın önemli sonuçları arasında yer almıştır. Bu tez, son dönem yaşanan siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmeler de göz önüne alındığında, tezin elde ettiği çıktıların Türkiye'deki seçmen üzerine etkileri konusunda yapılacak araştırmalar için önemli bir dayanak noktası oluşturacağı öngörülmektedir. Tezin ele aldığı yakın dönem MHP ve Bahçeli özelindeki bu çalışma hakkında bizim yaptığımız sadece mütevazı bir katkı sağlamak ve tarihe ayna tutmaktan ibaret olan bu hususla alakalı, her şeyde ve her zaman olduğu gibi bu konunun da gerçek mahiyetini elbette tarihin kendisi verecektir.

KAYNAKÇA

Altan, C., (2005), “Genel Seçimler-Yerel Seçimler İlişkisi (1983-2004)”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 12, s: 187-188

Altundeğer, N., Yılmaz, E., (2016), “İç Savaşın Bölgesel İstikrarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye’ye Faturası”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, sayı: 1, s. 291

Aslan, A., Miş, N., Eren, A., (2014), “Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı’nın Demokratikleşmesi”, *SETA*, Sayı: 103, s. 19-21

Balcı, A., (2013), *Türkiye Dış Politikası: İlkeler, Aktörler, Uygulamalar*, İstanbul: Etkileşim Yayınları, s. 176-177

Balcı, Ş., Bal, E., (2007), “22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde AK Parti ve CHP Reklamları: Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sayı: 33, s: 12

Bayraktar, Ö., (2015), “Lider, Teşkilat, Doktrin İflası: Ülkücü Harekette 1980 Sonrası Dönüşüm, Bölünme ve İç Çatışma”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(28), s. 35

BDDK, (2001), “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Kapsamındaki Bankalar: Performans ve Gelişme Raporu”, *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Raporu*, s.3

Bila, F., (2007), *Sivil Darbe Girişimi ve Ankara’da Irak Savaşları*, Ankara: Ümit Yayıncılık, s. 141-145

Bölükbaşı, Y. Z., (2016), “2002’den Günümüze Türkiye’nin Kuzey Irak Politikasının Milliyetçilik Perspektifinden Değerlendirilmesi”, *Bölgesel Çalışmalar Dergisi*, sayı: 1, s.190-192

Çaha, Ö., Demir, Ö., Dalmış, İ. (1999), “18 Nisan Seçim Değerlendirmeleri: Kaybedenler ve Kazananlar”, *Liberal Düşünce Dergisi*, sayı: 14, s. 47-60

Dağcı, K., (2006), *Büyük Ortadoğu Projesi, Yeni Oluşumlar ve Değişen Dengeler*, Ankara: Tasam Yayınları, s.178

Değirmenci, F., (2003), “18 Nisan 1999 Genel Seçimleri ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin Siyasal İletişim Stratejileri”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, s. 148

Duman, D., İpeksen, S.Ş., (2013), “Türkiye’de Genel Seçim Kampanyaları (1950–2002)”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, sayı: 7, s. 117-135

Ergin, S., (2003), “İrak Savaşı Sonrasında Türkiye’nin Dünyadaki Konumu”, *Çankaya Gündemi*, sayı: 14, s. 8-9

Ersoy, N., Hasgöl, N., (2016), *AK Parti İktidarları Döneminde Dış Politika*, BGST Toplumsal Araştırmalar Birimi Yayınları, s. 7-8

Genel, M. G., (2015), *Yeni Medya Araştırmaları 1*, Bursa: Ekin Yayın Evi

Gökçe, O., Akgün, B., Karaçor, S., (2002), “3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim”, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, sayı: 4, s. 16-27

Gulcan, M.G., (2014), “Eğitimde Son 10 Yıl-Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Gazi Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği Akademik Bülten*, sayı: 1, s. 10-11

Gültekin, M., Anagün, Ş. (2016), “Avrupa Birliği’nin Eğitimde Kaliteyi Belirleyici Alan ve Göstergeleri Açısından Türk Eğitim Sisteminin Durumu”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 2, s. 149

Keskin, F., Karaaslan Şanlı, H., (2014), “Demokrasi Tartışmaları Bağlamında 2011 Milletvekili Genel Seçimleri ve Medya Üzerine Niceliksel Bir Analiz”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 1, s. 1-6

Kılıç, M., (1999), *18 Nisan 1999 Milletvekili Genel Seçimleri (Sonuçlar ve Analiz)*, Ankara: Bilay Yayınları

KONDA (2015), *7 Haziran Sandık Ve Seçmen Analizi*, İstanbul: Konda Araştırma ve Danışmanlık, s.6

Köksal, Ş., (2014), “AK Parti, CHP ve MHP 2007 Genel Seçim Kampanyalarına Yönelik İdeolojik Bir Analiz”, *International Journal Of Human Sciences*, sayı: 2, s. 1014-1015

Köse, İ., (2014), “Çok Partili Siyasi Hayat, Partilerin Seçim Beyannameleri ve Propaganda Görselleri”, *İ&D İletişim ve Diplomasi 6 Aylık Süreli Akademik Hakemli Dergi*, sayı :3, s. 177-178

Milli Eğitim Bakanlığı, (2012), *12 Yıllık Eğitim Sorular –Cevaplar*, Ankara: MEB

Milli Eğitim İstatistikleri, *Örgün Öğretim 2011–2012*, MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı

Milli Eğitim İstatistikleri, *Örgün Öğretim 2012–2013*, MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı

Milli Eğitim İstatistikleri, *Örgün Öğretim 2013–2014*, MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı

Milli Eğitim İstatistikleri, *Örgün Öğretim 2014–2015*, MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı

Milliyetçi Hareket Partisi Tüzüğü, 05.11. 2000

Milliyetçi Hareket Partisi Parti Tüzüğü, 08.11. 2009

Müftüoğlu, R., (2004), *Derin Sayfalarıyla Milliyetçi Hareket*, Ankara: Ortadoğu Yayınları, s. 104

Mütercimler, E., Hacırlar, G. Babüroğlu, N., Yarkadaş, B., (2016), *Darbeler ve Terör Kışkacında Kalan Türkiye'nin Yönü*, Türkan Saylan Kültür Merkezi, Yayınlanmamış Söyleşi

Özkan, A., (2016), “7 Haziran ve 1 Kasım Seçimlerinde Siyasal İletişim”, *SETAV*, Sayı: 146, s. 12

Özpek, B.B., (2009), “Irak Bölgesel Kürt Yönetimi Seçimleri ve Türkiye”, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, sayı: 9, s. 52-53

Öztürk, M., (2010), “Türkiye'nin Kuzey Irak Politikasına Teorik Bir Bakış”, *Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler e-dergisi*, sayı: 19, s. 5-10

Pınarcıoğlu, M. Oğuz, M. I., (2002), “1999 Genel Seçimleri Coğrafyası”, *Birikim Dergisi*, sayı: 162, s. 43

Sarı, E., (2016), *Küllerinden Doğan Lider Karaoğlan Bülent Ecevit*, İstanbul: Net Medya Yayıncılık

SDAM, (2015), “1 Kasım 2015 Genel Seçimi Analizi”, İstanbul: Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi, İstanbul, s.1

Semin, A. (2011), “Türkiye'nin Irak Politikası Işığında Kuzey Irak Açılımı”, *Bilgesam*, sayı: 5, s. 183

Semin, A., Sandıklı, A., (2012), “Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye”, *Bilgesam*, Rapor No: 52, s. 6-22

Şahin, K. (2014), “AK Parti, Chp ve Mhp'nin 2007 Genel Seçim Kampanyalarına Yönelik İdeolojik Bir Analiz”, *International Journal of Human Sciences*, 11(2), s. 1014- 1018

Şık, A., (2011), *Dokunan Yanar*, İstanbul: Postacı Yayınevi

Tuncer, E., (2014), “22 Temmuz 2007 Seçimleri: Genel Bir Değerlendirme”, *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, sayı: 1, s. 13

Uğurtekin, L., (1999), *Gündemdeki MHP*, İstanbul: Kamer Yayınları

Usta, E., (2015), “Siyasi Parti Programlarına Göre Eğitim Politikaları”, *Türk Yazarları Birliği Akademi Dergisi*, sayı :13, s. 6

Usta, Y., (2009), “Amerika Birleşik Devletleri’nin Irak Politikası Bağlamında Türkiye İle İlişkileri (1990 – 2006)”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 176 – 179

GAZETE-TV

AA, İHA, DHA Ajansları, “MHP Genel Başkanını Seçti”, *Habertürk*, 04.11.2012, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/791128-mhp-genel-baskanini-secti>

AA, İHA, DHA Ajansları, “MPH 9. Olağan Kurultayı’nda Olay”, *Habertürk*, 08.10.2009, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/184931-mhp-9-olagan-buyuk-kurultayinda-olay>

AA, “1 Kasım 2015 Genel Seçim Haritası”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 02.11.2015

AA, “7 Haziran 2015 Genel Seçim Oy Oranları”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 07.06.2015

AA, “Hükümet Kurma Sürecinden Seçime Doğru”, *TRT Haber*, 21.08.2015

Anadolu Ajansı, “YSK Başkanı Erken Seçim Tarihini Açıkladı: 1 Kasım 2015”, *Hürriyet*, 25.08.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ysk-baskani-erken-secim-tarihini-acikladi-1-kasim-2015-29901387>

Anadolu Ajansı, “Irak’ta Bir Dönem Resmen Son Buldu!”, *Milliyet Gazetesi*, 15.12.2011

Anadolu Ajansı, “ABD’nin Irak Macerası Resmen Bitti”, *Habertürk*, 15.12.2011, <http://www.haberturk.com/haber/haber/697327-iraktaki-9-yillik-savas-bitti-video>

Anadolu Ajansı, “Ergenekon Davasında Karar”, *NTV*, 21.04. 2016, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/ergenekon-davasinda-karar,1niPVD8ffUO3g6k6bObF6w>

Akyol, T. “KCK Nedir?”, *Hürriyet*, 21.10. 2011

Alus, E., “16 İddianame, Tek Dava, 1 Milyonu Aşkın Sayfa”, *Milliyet Gazetesi*, 29.04.2012

Arıkan, A.U., “Boyun Eğmeyenlerin Büyük Direnişi: İşte Gün Gün Gezi Parkı Direnişi”, *Habersol*, 06.06.2013

Arslan, R., “Mhp: Güvenlik Kaygısı Altında Sönük Miting”, *BBC Türkçe*, 19.10. 2015

Atakan, B., “4+4+4 Gerilimi”, *Milliyet Gazetesi*, 24.02.2012

Aydın, K., “Soma Maden Faciasının Yıl Dönümü”, *Sözcü Gazetesi*, 13.05.2016

Bahçeli, D., “AKP Genel Başkanı ve Başbakan Ahmet Davutoğlu’yla TBMM’de Koalisyon Hükümeti Kurulması Hususunda Yapılan Görüşme Sonrasında Yapmış Olduğu Yazılı Basın Açıklaması”, MHP Genel Merkez Arşivi, 17.08.2015

- Bilgin, N., “Gergin Saatler”, *Sabah Gazetesi*, 16.05.1999
- Bahçeli, D., “Devlet Bahçeli’nin AB Brüksel Zirvesi Sonuçları Üzerine Yapmış Oldukları Basın Toplantısı Metni”, *MHP Arşiv*
- Bahçeli, D., “Çözülen Ülke Türkiye ve Tavrımız Konulu Konferans”, *Kadir Has Kongre Merkezi*, 16.10.2009, s.10–45
- Bahçeli, D., (2013), “İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi’nde Görülen Ergenekon Davası Kapsamında Verilen Cezalar Hakkında Yaptıkları Basın Açıklaması 5 Ağustos 2013’”, *MHP Arşiv*
- Ballı, R., “Perde Arkası AK Parti–Cemaat Kavgası Niçin Başladı?”, *Ulusal Kanal*, 08.05.2014
- Becerikli, U., MHP Oyları İki Kat Arttırdı”, *Milliyet Gazetesi*, 23.07.2007
- Bila, F., “Rahşan Ecevit’ten Bomba Gibi Sözler!”, *Milliyet Gazetesi*, 15.05.1999
- Bila, F., Bahçeli, D., “MHP Genel Başkanı Sn. Bahçeli’nin Pazar 12 Programı”, *TV8*, 25.08.2002
- Bila, F., “Bahçeli: Hakaretler İçin Özür Dilemeliler”, *Milliyet Gazetesi*, 14.06.2011
- Bila, F., “Kuzey Irak’ta Ağzı Sütten Yanan Türkiye”, *Milliyet Gazetesi*, 29.07.2017
- Bildirici F., “Siluetini Sevdiğimin Türkiye’si”, *Milliyet Gazetesi*, 27.07.2000
- Can. K., “Devlet’in Sakin Gücü”, *Milliyet Gazetesi*, 20.04.1999
- Demirdağ, Y. S., “MHP Kongreleri”, *Yeniçağ Gazetesi*, 16.01.2016
- DHA, “Bahçeli’den Fethullah Gülen’e Çağrı”, *Radikal Gazetesi*
- Dündar, C., “Bahçeli’nin Sırları”, *Milliyet Gazetesi*, 12.07.2007
- Dündar, C., “Devlet Bahçeli Belgeseli, Asrın Liderleri Grubu”, *NTV*, 05.12.2013
- Dündar, C. “Can Dündar Seçim Sonuçlarını Yorumladı”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 07.06.2015
- Erdem, T., “Anketler Alarm Veriyor”, *Radikal*, 08.08.2002
- Ergin, R., “3 Kasım 2002 Dönüm Noktasıdır”, *Gazete Bilkent*, 10.12.2014
- Esad, B., 13 Nisan 2016 Halk Meclisi Konuşmasından Alıntı, “Esad: Halep, Erdoğan’ın Düşlerine Mezar Olacak”, *BBC Türkçe*, 07.06.2016
- Güngör, N., “Cumhurbaşkanı Özel Yayını”, *TRT Haber*, 31.05.2015
- Hakan, A., “Tarafsız Bölge”, *CNN TÜRK*, 02.11. 2015
- Hamsici, M., “10 Soruda: 17–25 Aralık Operasyonları”, *BBC Türkçe*, 16.12.2014

- İHA, “Bahçeli Son Mitingini Adana’da Yaptı”, *Milliyet*, 04.06.2015
- İren, M., “Türkiye’nin Unutulmaz Kongreleri”, *Hürriyet Gazetesi*, 26.08.2014
- Kahvecioğlu, A., “Cemaatler Okulda Ders Verebilecek”, *Milliyet*, 14.09.2014
- Kaplan, E., “Erdoğan, Erken Seçim Planını Adım Adım Ördü”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 30.11.2016
- Keyman, F., “Cumhurbaşkanı Erdoğan 7 Haziran Seçimini Nasıl Okumalı?”, *Aljazeera Turk*, 24.06.2015
- Konuralp, O., “Türkiye’nin Tarikat ve Cemaat Haritası”, *Yeni Akit*, 12.09.2016
- Kozan, Ü., “İşte Akil İnsanlar”, *Hürriyet Gazetesi*, 04.04.2013
- Mert, H., “Devlet Nişanından T.C. İbaresı ve Atatürk Silüeti Kaldırıldı”, *Milliyet Gazetesi*, 07.10.2013
- Okuyan, Y., “Ulusal Kanal, Yaşar Okuyan, Kemal Derviş’i Anlattı”, *Ulusal Kanal*, 06.05.2015
- Onuş, S., “AK Parti, HDP’yi Seçimlere Bağımsız Girmeye Zorluyor”, *BBC Türkçe*, 30.01.2015
- Özdil, Y., “12 Haziran 2011 Seçim Değerlendirmesi”, *Star TV*, 12.06.2011
- Özeker, O., “2011 Yılıının Türkiye’deki Siyasi Olayları”, *Milliyet Gazetesi*, 30.12.2011
- Özel Yayın, “MHP 11. Büyü Kurultay”, *Bengü Türk TV*, 21.03.2015
- Özhan, T., Karaalioğlu, M., Berkan, İ., H., Erdoğan, R.T., “Enine Boyuna Özel”, *TRT1 ve TRT Ortak Yayın*, 28.12.2012
- Pazarcı, E., Müezzinoğlu M., Söyleşisi, “İnce Çizgi”, *TRT Haber*, 10.04.2013
- Pehlivan, B., “İşte Baykal’a Yapılan Komplonun Gayri Resmi Tarihi”, *ODATV*, 10.05.2010
- Resmi Gazete Sayısı: 24841, Kanun Numarası: 4771, Kabul Tarihi: 03.08.2002, Resmi Gazete Tarihi: 09.08.2002
- Sarıkaya, M., “Aga Bizi Lokmaya Götür”, *Habertürk*, 09.02. 2015
- Şenay, G., “Olaylı Kurultaylar Partisi MHP”, *Aljazeera*, 10.05.2016
- Şenkal, S., “Dalga Dalga Ergenekon”, *Habertürk*, 13.04. 2009

Şık, A., “AK Parti'nin Elinde Gülen Cemaatini Bitirecek Bir Arşiv mi Var?”, *T24*, 25.11.2013

Şimşek, M., Salcan, M., “Türk-Amerikan Savaşı”, *Aydınlık*, 10.10.2016

Tamer, M. (2017), “367 Krizi, Kaset İstifaları, Çözüm Süreci; 2007'den Bu Yana Türkiye'nin Referandumları, Seçimleri...”, *T24*, 14.04.2017

Tulgar, A., “Anketler Sınıfta Kaldı”, *Milliyet Gazetesi*, 20.04.1999

Turan, R., “Devlet Bahçeli'nin Bilinmeyen Yönleri!”, *Sözcü Gazetesi*, 31.01.2016

Usta, A., Özen, A., Alkaç, F., Eğrikar, Ö., “2 Bakan Oğlu İle Reza Zarrab Tutuklandı”, *Hürriyet Gazetesi*, 21.12.2013

Üner, E., “Devlet Bahçeli: 1 Mart'ta Fırsat Kaçtı, Suriye'ye İzin Verilmesin!”, *Habertürk TV Gün Ortası Haberleri*, 16.02.2016

Yalçın, S., “İlk Seks Kaseti”, *Sözcü Gazetesi*, 03.01.2014

Yalçın, S., “PKK-MİT”, *Sözcü Gazetesi*, 10.10.2015

Yılmaz, S., “İrak'ta Neler Oldu? Neler Olacak?”, *Ulusal Kanal*, 04.11.2016

İNTERNET:

AA, “MHP'nin Referandum Mesajı”, *Habertürk*, 17.10.2017, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/40787-mhpnin-referandum-mesaji> , E.T: 13.08.2017

Altınok, M., Erdoğan, R. T., Söyleşisi, “Cumhurbaşkanı Özel Yayın”, *A Haber*, 06.09.2015, https://www.youtube.com/watch?v=7B6wmS_g1gs, E.T: 13.01.2017

Aşık, M., “MHP'nin Sırları”, *Milliyet*, 20.04.1999, <http://www.milliyet.com.tr/1999/04/20/t/yazar/asik.html> E.T: 14.04.2016

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 11. Protokol Metni, Avrupa Antlaşmaları Serisi, No: 5, <http://www.edb.adalet.gov.tr/mevzuat/Avrupa%20%C4%B0nsan%20Haklar%C4%B1%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi%20.pdf> , E.T: 10.03.2017

Bahçeli, D. (2011), “Bazı Partilere Ait Olan İnternette Yayınlanan Video Görüntüleriyle İlgili Yaptığı Yazılı Basın Açıklaması”, 29 Nisan 2011, https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/1068/index.html, E.T: 13.08.2017

Bahçeli, D., “Siyaset Ve Liderlik Okulu 13. Dönem Sertifika Töreni Konuşması”, 24.12.2016, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1340523-devlet-bahceliden-firat-kalkani-uyarisi>, E.T: 26.08.2017

Bahçeli, D., “7 Haziran 2015 Tarihli Basın Açıklaması”, *MHP Arşiv*, http://88.255.31.62/htmldocs/genel_baskan/konusma/3884/index.html, E.T: 12.10.2017

Bahçeli, D., “18 Nisan 2017 TBMM Grup Toplantısı Konuşması”, *MHP Arşiv*, http://88.255.31.62/htmldocs/genel_baskan/konusma/4246/index.html, E.T: 18.04.2017

Bahçeli, D., “Devlet Bahçeli’nin 11 Kasım 2005 Tarihli Basın Konuşması”, *MHP Arşiv*, http://aday.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/112/index.html, E.T: 10.07.2017

Bahçeli, D., (2011), “12 Haziran Sonrası Ustalık Dönemi Tuzakları”, *MHP Yayınları*, https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/12_haziran_sonrasi_ustalik_donemi_tuzaklari.pdf, E.T: 29.09.2017

Bahçeli, D., “TBMM Grup Toplantısı Konuşması 30 Nisan 2013”, *MHP Arşiv*, 30.04.2013, http://88.255.31.62/htmldocs/genel_baskan/konusma/2804/index.html, E.T: 16.07.2017

Bahçeli, D., “TBMM Grup Toplantısı Konuşması 25 Kasım 2014”, *MHP Arşiv*, 25.11.2014, http://88.255.31.62/htmldocs/genel_baskan/konusma/3617/index.html, E.T: 09.10.2017

Bahçeli, D., “Devlet Bahçeli Kıbrıs Konusundaki son Gelişmeler İle ilgili Basın Açıklaması 15 Kasım 2002”, *MHP Arşiv*, http://88.255.31.62/htmldocs/genel_baskan/konusma/257/index.html, E.T: 23.09.2006

Bahçeli, D., (2003), “Irak Savaşı ve AKP Hükümetinin Tutumu Hakkında Basın Açıklaması 09 Nisan 2003”, *MHP Arşiv*, https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/188/index.html, E.T: 10.06.2017

Bahçeli, D., (2002), “11. Kocayayla Türkmen Kurultayında Basın Mensuplarına Verdiği Cevap 7 Temmuz 2002”, *MHP Arşiv*, https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/246/index.html, E.T: 08.06.2016

Barbaros, M., (2012), “2001 Krizi ve Batık Bankalar”, <https://muratbarbaros.wordpress.com/about/>, E.T: 13.12.2016

Baykal, D., “2007 Genel Seçimleri Balıkesir Mitingi”, 21.07.2007, <https://www.youtube.com/watch?v=4IJ2ziCyhDQ>, E.T: 09.08.2016

Bozkur, C., “Derviş Emekliye Maaş Ödemeyelim Dedi”, *Aydınlık Gazetesi*, 06.05.2015, https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/cozulen_turkiye_ve_tavrimiz, E.T: 5.01.2018

Çetinkaya, Y. D. (2006), “Milliyetçi Harekette Yarıma ve MHP Kongresi”, *Birikim Dergisi Güncel Yazılar*, <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/994/milliyetci-harekette-yarilma-ve-mhp-kongresi#.WrJrVcKLeP9>, E.T: 17.03.2017

DHA, “Bahçeli’den MHP’li Muhaliflere Sert Sözler”, *Hürriyet*, 09.04.2017, <http://www.hurriyet.com.tr/bahceliden-mhpli-muhaliflere-sert-sozler-40422189>, E.T: 27.06.2017

DHA, “Bahçeli: Avrupa’ya Ağır Bir Faturası Olur”, *Aljazeera*, 25.04.2017, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/bahceli-avrupaya-agir-bir-faturasi-olur>, E.T: 25.01.2018

Dündar, C., “Bülent Ecevit Belgeseli”, *NTV*, <https://www.youtube.com/watch?v=vqjX2Eb6WYY>, E.T: 22.08.2016

Erdoğan, R.T., “15.07.2007 İstanbul Mitingi”, <https://www.youtube.com/watch?v=rHToiz5S0Bs> E.T: 17.07.2017

Gönenç, L., (2004), “28 Mart 2004 Yerel Seçimlerinin Kısa Bir Analizi: Asıl Şimdi Başlıyor”, *Yaşayan Anayasa, Ankara Üniversitesi E-Dergisi Analiz Yazısı*, http://www.yasayananayasa.ankara.edu.tr/belgeler/analizler/28_mart_yerel_secimleri.pdf, E.T: 10.01.2017

Hakan, A, Aydın, K., Oğan, S. Söyleşisi, “Tarafsız Bölge”, *CNN Türk*, 08.02.2016, <https://www.cnnturk.com/tv-cnn-turk/programlar/tarafsiz-bolge/mhpde-sular-durulmuyor>, E.T: 17/12/2017

Hamsici, M., “2010 Referandum: ‘Evet, Hayır ve Boykot Cepheleleri Ne Demişti?’”, *BBC Türkçe* 05.04.2017, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39462061>, E.T: 13.08.2017

HESA, (2015), “7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimi Değerlendirme Raporu, *Türkiye Hukuk Etik Siyaset Araştırmaları*, <http://hesa.org.tr/2015/06/11/analiz-7-haziran-2015%20-milletvekili-genel-secimi-degerlendirme-raporu/>, E.T: 28.12.2016

İHA (Gaziantep), “Fırat Kalkanı Harekatının 216 Günlük Bilançosu”, *Milliyet*, 30.03.2017, <https://www.yenisafak.com/dunya/21nci-yuzyilda-bir-zafer-firat-kalkani-2784901>, E.T: 26.08.2017

Kanal B, Başkent Oturumları, Bahçeli: APO’yu neden asmadık, 10.07.2007, <http://www.haber7.com/siyaset/haber/254747-bahceli-apoyu-neden-mi-asamadik>, E.T: 12.10.2017

MHP Arge Merkezi, (2005-2006-2009-2010), “Avrupa Birliği Raporları – Aralık 2010, Mart 2010, Şubat 2009, Kası 2006, Kasım 2005, Kasım 2005”, *MHP Arşiv*, https://www.mhp.org.tr/htmldocs/arge/ab/mhp/Avrupa_Birligi_Raporlari.html, E.T: 25.01.2018

MHP Arge Merkezi, (2009) “Kıbrıs Raporu Şubat 2009”, *MHP Yayınları*, s. 1-6, http://www.mhp.org.tr/htmldocs/arge/kibris/mhp/Kibris_Raporlari.html, E.T: 25.01.2018

Örmeci, O, (2015), “3 Kasım 2002 Seçimleri: Türkiye’de Siyasal Yapının Dönüşümü”, *Politika Akademisi E- dergi*, <http://politikaakademisi.org/2015/05/22/3-kasim-2002-secimleri-turkiyede-siyasal-yapinin-donusumu/>, E.T: 28.09.2017

Özbey, H. Basri Basın Açıklaması, “Abdullah Gül’ün ABD İle Gizli Sözleşme İmzaladığı Kanıtlandı!” *Ulusal Kanal*, 12.09.2013, <https://www.ulusal.com.tr/m/?id=15033>, E.T: 12.10.2016

Özdağ, Ü. (2007), “22 Temmuz 2007 Seçimleri ve MHP”, *21. Yüzyıl Enstitüsü, Politik-Siyasal-Kültürel Araştırma Merkezi*, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/politik-sosyal-kulturel-arastirmalar-merkezi/2007/08/06/801/22-temmuz-2007-secimleri-ve-mhp>, E.T: 16.09.2007

Özgürlük, B, Ozarkan, H., Arıcı, Ö., Taş, U.E., “PISA 2015 Ulusal Raporu Çevirisi” *MEB Ölçme Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü*, <http://pisa.meb.gov.tr>, s. 10-37, E.T: 29.09.2017

Radikal Gazetesi, “58. Hükümet Kuruldu. İşte Yeni Kabine”, 18.11.2002, <http://www.radikal.com.tr/politika/58-hukumet-kuruldu-iste-yeni-kabine-651735/>, E.T:28.05.2016

<http://www.aksam.com.tr/siyaset/milli-mutabakat-c2ittifaki-icin-heyet-kuruluyor/haber-697541> , E.T: 13.01.2018

<http://www.aksam.com.tr/siyaset/iste-tc-kalkti-krizinin-perde-arkasi/haber-185166>, E.T: 12.10.2017

<http://www.aksam.com.tr/siyaset/iste-mhpnin-secim-slogani--10846h/haber-10846>, E.T: 23.06.2017

<http://arsiv.ntv.com.tr/news/186005.asp>, E.T: 08.10.2016

<http://arsiv.sabah.com.tr/1997/07/07/p05.html>, E.T. 12.06.2006

<https://www.aydinlik.com.tr/politika/2017-haziran/sinan-ogan-dan-yeni-parti-aciklamasi>, E.T: 17.12.2017

<http://bopnedir.blogspot.com.tr/2013/03/buyuk-ortadogu-projesiharitasi.html>, E.T: 17.07.2017

<http://www.cnnturk.com/2009/turkiye/08/05/3.ergenekon.iddianamesinin.tamami/537968.0/index.html> , E.T: 12.09.2017

<https://www.cnnturk.com/turkiye/devlet-bahceliden-iyi-parti-aciklamasi-kandirildilar>, E.T: 17/12/2017

<https://www.cnnturk.com/turkiye/son-dakika-devlet-bahceli-referandum-sonuclarini-degerlendiriyor>, E.T: 13.08.2017

<https://www.cnnturk.com/2011/turkiye/05/12/ak.partiye.okyanus.otesi.uyarisi/616492.0/index.html>, E.T: 13.08.2017

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/84923/Devlet_Bahceli_den_Balyoz_karari_aciklamasi.html , E.T: 02.03.2016

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/285035/Danistay_noktayi_koydu..._Saraya_h_l_kacak_.html, E.T 26.11.2016

http://www.devletbahceli.com.tr/mobile.php#pg_ozgecmis , E.T: 24.05.2016

<http://www.diken.com.tr/geri-sayim-basladi-turkiyede-bugune-kadar-yapilan-referandumlar-ve-sonuclari/>, E.T: 13.08.2017

<http://www.ensonhaber.com/devlet-bahceliden-afrin-operasyonuna-ilk-yorum.html>, E.T: 23.01.2018

<http://www.gazetevatan.com/darbenin-ilk-asamasi-sarikiz-darbe-sonrasi-ise-yakamoz-229933-gundem/>, E.T: 09.04.2017

<http://www.gazetevatan.com/-evet-ergenekon-un-savcisiyim--189246-siyaset/> E.T: 09.04.2017

<http://www.gazetevatan.com/tsk-dan-muhtira-gibi-aciklama-117532-gundem/>, E.T: 13.09.2016

<http://www.gazetevatan.com/mhp-kurultayi-gergin-basladi--alkislarla-bitti-269598-siyaset/>, E.T:09.08.2016

<http://www.gazetevatan.com/iste-partilerin-secim-sloganlari-366254-siyaset/>, E.T: 26.06.2016

<http://www.gercekgundem.com/bahceliden-muhafilere-cok-agir-sozler-215630h.htm>, E.T: 26.06.2107

https://www.google.com.tr/?gfe_rd=cr&ei=YBJuWLbhI9KFaMOVtbAI#q=u%C4%9Fur+d%C3%BCndar+devlet+bah%C3%A7eli+yorumu, E.T: 24.05.2016

<https://www.haberler.com/mhp-genel-baskani-bahceli-mhp-tsk-nin-basarili-8736679-haberi/>, E.T: 26.08.2017

<https://www.haberler.com/secimde-devletin-imkanlarini-kullanan-akp-ile-7752610-haberi/>, E.T: 23.12.2016

<http://www.haberturk.com/afrin-zeytin-dali-harekati-nda-son-dakika-haberler-operasyonun-10-gunu-1815291>, E.T: 29.01.2018

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1508784-mitin-darbe-komisyonuna-gonderdigi-raporun-tam-metni>, E.T: 19.11.2017

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1455711-mhp-lideri-bahceli-yenikapida-konusacak>, E.T: 13.08.2017

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1278118-devlet-bahceli-yenikapida-birlik-mesaji-verdi>, E.T: 19.09.2017

<https://www.haberler.com/sinan-ogan-adayligini-resmen-acikladi-7896939-haberi/> , E.T: 16.06.2017

<https://www.haberler.com/ak-parti-sozcusu-mahir-unal-secim-ittifaki-10312148-haberi/>, E.T: 05.01.2018

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/mhpde-bahcelinin-adayi-divan-baskani-176699>, E.T. 12.05.2016

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/guleni-bitirme-iddiasina-ak-partiden-art-arda-aciklamalar-25228969> , E.T: 14.09.2017

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/genelkurmaydan-cok-sert-aciklama-6420961>, E.T: 10.10.2016

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/59-hukumet-28-basbakan-133749>, E.T: 24.11.2016

<http://www.internethaber.com/bahceli-elazigda-ilk-evet-mitinginde-gurledi-1762436h.htm> , E. T: 13.08.2017

<http://www.karar.com/gundem-haberleri/sinan-oganin-mhp-kurultay-sansi-55332> , E.T: 16/06/2017

<http://www.mfa.gov.tr/kopenhag-zirvesi-12-13-aralik-2002.tr.mfa> , E.T: 09.12.2017

http://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/hayati/mhp/Devlet_Bahceli.html, E.T: 10.05.2016

http://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/2971/mhp/Milliyetci_Hareket_Partisi_Genel_Baskani_Sayin_Devlet_Bahceli_nin_Istanbul_13_Agir_Ceza_Mahkemesi_nde_Gorulen_Ergenekon_Da.html, E.T: 19.08.2017

https://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/kurumsal/editor/mhp_tarihcesi.html, E.T: 25.01.2018

<http://www.milliyet.com.tr/sinan-ogan-partisinden-ihrac-edildi-siyaset-2108003/>, E.T: 16.06.2016

<http://www.milliyet.com.tr/mhp-lideri-bahceli-uzerimize-siyaset-2530246/>, E.T: 16.12.2017

<http://odatv.com/7-haziran-secimlerinden-sonra-iste-gun-gun-sehit-olanlar-1802161200.html>, E.T. 30.11.2016

<http://www.radikal.com.tr/politika/bahceliden-fethullah-gulene-cagri-1044748/>, E.T: 15.08.2017

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2014/10/07/hdpden-sokaga-cikin-cagrisi>, E.T: 09.03.2017

<http://www.secimsonucu.com/GenelSecimSonuclari.asp?SY=1999> , E.T. 12.04.2016

<https://www.siyasetcafe.com/bahcelinin-ittifak-onerisine-erdogandan-flas-talimat-27640h.htm>, E.T: 08.01.2018

<https://www.sozcu.com.tr/2016/egitim/pisa-2016-sonuclari-ve-turkiyenin-cozemedigi-matematik-1090252/>, E.T: 13.01.2017

<https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/anayasa-degisilik-kanunu-resmi-gazetede-yayimlandi-1672824/> , E.T: 13.08.2017

Sönmez, S., “AK Parti–MHP Görüşmesi Sonrası İlk Açıklama”, *Hürriyet*, 18.01.2018, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ak-parti-mhp-ittifak-gorusmesi-basladi-40714289> , E.T: 22.01.2018

Şahan, F, Aras, N. B., “İttifak Heyeti”, *Yeni Şafak*, 13.01.2018, <https://www.yenisafak.com/gundem/ittifak-heyeti-2993729> , E.T: 17.01.2018

<http://www.superhaber.tv/siyaset/kaset-magdurdu-mhpliler-ilk-kez-konustu-feto-genel-baskani-degistirmek-istedi/haber-15347>, E.T: 09.04.2017

https://tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=8945&P5=B&page1=4&page2=4, E.T: 23.11.2016

<https://tbmm.gov.tr/hukümetler/KP57.htm>, E.T: 09.08.2016

<http://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/2149>, E.T: 09.01.2017

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201710071030477749-bahcelden-idlib-yorumu/>, E.T: 12.12.2017

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201611291026045686-bahceli-avrupa-sanghay/>, E.T: 25.01.2018

<http://turkerweb.blogcu.com/dunden-bugune-mhp-kurultaylari-12/723547>, E.T: 23.09.2016

http://www.tv5haber.com/57207_Hukümet-secimler-icin-devletin-tum-imkanlarini-kullaniyor.html, E.T: 18.11.2016

<http://t24.com.tr/haber/davutoglu-ile-kilicdaroglu-koalisyon-icin-son-kez-bir-araya-geliyor,306099>, E.T: 09.06.2017

<http://t24.com.tr/haber/iste-7-hazirandan-1-kasima-secime-etki-eden-olaylar,315129>, E.T: 19.12.2017

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201701201026863804-anayasa-degisiklik-teklifinin-12maddesi-kabul-edildi/>, E.T: 13.08.2017

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201710311030815204-bahceli-iyi-parti-aciklama/>, E.T: 17/12/2017

<https://twitter.com/DrSinanOgan/status/786127045633814528> , E.T: 16.07.2017

<http://twitter.com.tr/dbdevletbahceli/status/680800785802883073>, E.T: 26.06.2017

<http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/956196462416875521>, E.T: 24.01.2018

<http://www.turktime.com/haber/bahceli-den-muhafilere-sert-elestiri/446204>, E.T: 26.06.2017

<http://t24.com.tr/haber/bahceli-2019da-cumhurbaskani-adayi-gostermeyecegiz-erdogan-destekleriz,530297>, E.T: 08.01.2018

<http://www.ulkuocaklari.org.tr/sayin-devlet-bahcelinin-tbmm-grup-toplantisinde-yapmis-olduklari-konusma-metni-25-ekim-2016.html>, Y.T: 25.10.2016, E.T: 07.06.2017

<http://vatanpartisi.org.tr/genel-merkez/haberler/sesli-ve-goruntulu-itiraflar-iste-tayyip-erdogan-in-bop-alt-birim-gorevlisi-oldugunun-kanitlari-8057>, E.T: 05.08.2017

Vural, E., “Bahçeli: Yüzde 10 Barajı Türkiye İçin Çok Ağır”, *İHA*, 08.11.2017, <http://www.ih.com.tr/haber-bahceli-yuzde-10-baraji-turkiye-icin-cok-agir-686313/>, E.T: 05.01.2018

Yalçın, Z., “İşte Egemenliği Millete Verecek 18 Maddelik Anayasa Değişikliği”, *Sabah Gazetesi*, 14.04.2017, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2017/04/14/iste-egemenligi-millete-vercek-18-maddelik-anayasa-degisikligi> , E.T: 13.08.2017

Yazıcıoğlu, Y., “MHP’deki Muhalefet Yargı Kararıyla Resmen Sona Erdi”, *Amerika’nın Sesi*, 20.06.2017, <https://www.amerikaninsesi.com/a/mhpdeki-muhalefet-yarg-karariyla-resmen-sona-erdi/3907912.html> , E.T: 17.12. 2017

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/meral-aksener-bahceli-ile-yollarin-neden-ayrildigini-acikladi-110430.html>, E.T: 16.07.2017

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/ak-partiden-mhpnin-ittifak-onerisine-cevap-403687.html>, E.T: 05.01.2018

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/1997deki-kongreyi-turkes-kazandi-ama-89720.html>, E.T: 09.07.2016

<https://www.yenisafak.com/dunya/21nci-yuzyilda-bir-zafer-firat-kalkani-2784901> , E.T: 26.08.2017

<https://www.yenisafak.com/15temmuz/devlet-bahceli-kisi-detay> , E.T: 19.09.2017

<https://www.youtube.com/watch?v=BrD1bgfSyI0>, Y.T: 31.05.2016, E.T: 09.02.2017

<https://www.youtube.com/watch?v=zAL8GtG1ofE>, E.T: 10.05.2016

<https://www.youtube.com/watch?v=7SHzH6sragw>, E.T: 12.05.2016

Röportajlar

Öztürk, Ersin; Okuyan, Yaşar ile Özel Röportaj, 15.03.2016

EKLER

EK 1

**İNSAN HAKLARINI VE ANA HÜRRİYETLERİ KORUMAYA
DAİR SÖZLEŞMENİN OLUŞTURDUĞU DENETİM
MEKANİZMASININ YENİDEN YAPILANMASINA İLİŞKİN
11 NO.LU PROTOKOLÜN ONAYLANMASININ UYGUN
BULUNDUĞU HAKKINDA KANUN**

(Resmi Gazete ile yayımı: 22.5.1997 Sayı : 22996)

Kanun No
4255

Kabul Tarihi
14.5.1997

MADDE 1.- Türkiye tarafından 11 Mayıs 1994 tarihinde imzalanan "İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin Oluşturduğu Denetim Mekanizmasının Yeniden Yapılanmasına İlişkin 11 No.lu Protokol" un onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Milletlerarası Sözleşme

Karar Sayısı : 97/9506

Türkiye tarafından 11/5/1994 tarihinde imzalanan ve 14/5/1997 tarihli ve 4255 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan ekli "İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin Oluşturduğu Denetim Mekanizmasının Yeniden Yapılanmasına İlişkin 11 No.lu Protokol"un onaylanması; Dışişleri Bakanlığı'nın 22/5/1997 tarihli ve AKGY-938-2501 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 30/5/1997 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Süleyman DEMİREL
CUMHURBAŞKANI

Prof. Dr. Necmettin ERBAKAN
Başbakan

Prof. Dr. T. ÇİLLER
Dışişleri Bak. ve Başh. Yrd.

F. ADAK
Devlet Bakanı

N. ERCAN
Devlet Bakanı

Doç. Dr. A. GÜL
Devlet Bakanı

Doç. Dr. İ. KARAKUYU
Devlet Bakanı V.

Prof. Dr. S. TEKİR
Devlet Bakanı

N. KURT
Devlet Bakanı

M. ALTINSOY
Devlet Bakanı

N. ERCAN
Devlet Bakanı V.

L. ESENGÜN
Devlet Bakanı

M. S. ENSARİOĞLU
Devlet Bakanı

A. C. TUNÇ
Devlet Bakanı

B. AKSOY
Devlet Bakanı

Ş. KAZAN
Devlet Bakanı V.

H. U. SÖYLEMEZ
Devlet Bakanı

T. R. GÜNERİ
Devlet Bakanı

A. YILMAZ
Devlet Bakanı

Prof. Dr. S. GÜNBEY
Devlet Bakanı

B. ŞEKER
Devlet Bakanı

Dr. A. DEMİRCAN
Devlet Bakanı

Ş. KAZAN
Adalet Bakanı

T. TAYAN
Millî Savunma Bakanı

M. AKŞENER
İçişleri Bakanı

Doç. Dr. A. ŞENER
Maliye Bakanı

Prof. Dr. M. SAĞLAM
Millî Eğitim Bakanı

C. AYHAN
Bay. ve İsk. Bakanı

Doç. Dr. İ. KARAKUYU
Sağlık Bakanı

O. BARUTÇU
Ulaştırma Bakanı

M. DEMİRCİ
Tarım ve Köy. Bakanı

N. ÇELİK
Çal. ve Sos. Güven. Bakanı

A. R. GÖNÜL
Sanayi ve Tic. Bakanı

M. R. KUTAN
Enerji ve Tabii Kay. Bakanı

İ. KAHRAMAN
Kültür Bakanı

B. YÜCEL
Turizm Bakanı

M. H. DAĞLI
Orman Bakanı

M. Z. TOKAR
Çevre Bakanı

Yürütme ve İdari Bölümü Sayfa : 1

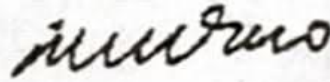
KARAR METNİ

Koalisyonu oluşturan DSP, MHP ve ANAP'ın genel başkanları, bugün Başbakanlık'ta yaptıkları toplantıda, AİHM'nin teröristbaşı Abdullah Öcalan hakkındaki kesinleşmiş idam cezasının infazının bir süre ertelenmesi-ne ilişkin ihtiyatı tedbir kararını ayrıntıları ile değerlendirmişlerdir.

Bilindiği gibi Türkiye'nin de yargı yetkisini kabul etmiş olduğu AİHM'nin Türk yargısınca verilmiş kararları değiştirmesi hiçbir şekilde söz konusu değildir. Anayasamız'dan ve uluslararası taahhütlerimizden kaynaklanan süreç tamamlandığında, dosya gereği için ivedilikle TBMM'ye gönderilecektir.

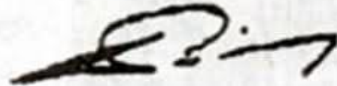
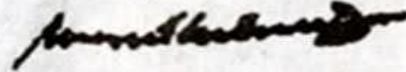
Genel başkanlar, hukuka saygı içinde aldıkları bu kararın, terör örgütü ve yandaşı çevrelerce milleti ve devleti ile Türkiye'nin yüksek menfaatleri aleyhine kullanılmak istendiğinin değerlendirilmesi halinde, erteleme süreci kesilerek infaz sürecine derhal geçilmesi hususunda görüş birliğine varmışlardır. 12 Ocak 2000

Bülent ECEVİT

Devlet BAHÇELİ

Mesut YILMAZ

MİLLÎ GÜVENLİK KURULU KARARI
Karar Sayısı: 481

1. Millî Güvenlik Kurulu, 25 AĞUSTOS 2004 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı'nı başkanlığında olağan toplantısını yapmıştır.

2. Kurulun bu toplantısında; 24 HAZİRAN 2004 tarihli MGK Toplantısı'nın günder konularından biri olan "Türkiye'deki Nurculuk Faaliyetleri ve Fethullah Gülen" konusu gündeme gelmiş, yurt içi ve yurt dışı faaliyetlerine karşı bir eylem planı hazırlanması uygun görülmüş ve bu konudaki tavsiye kararının Hükûmete bildirilmesine karar verilmiştir.

Ahmet Necdet SEZER
Cumhurbaşkanı

Recep Tayyip ERDOĞAN
Başbakan

Hilmi ÖZKÖK
Orgeneral
Genelkurmay Başkanı

Abdullah GÜL
Dışişleri Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

Doç.Dr. Abdülkadir ŞENER
Devlet Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

(BULUNMADI)
Mehmet Ali ŞAHİN
Devlet Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

Cemil ÇİÇEK
Adalet Bakanı

Vecdi GÖNÜL
Millî Savunma Bakanı

Abdülkadir AKSU
İçişleri Bakanı

Aytaç YALMAN
Orgeneral
Kara Kuvvetleri
Komutanı

Özden ÖRNEK
Oramiral
Deniz Kuvvetleri
Komutanı

İbrahim FİRTİNA
Orgeneral
Hava Kuvvetleri
Komutanı

M.Şener ERUYGUR
Orgeneral
Jandarma Genel
Komutanı

ÖZGEÇMİŞ

1977 Erzurum/Oltu doğumlu olan Ersin Öztürk, Lisans Eğitimini Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi alanında tamamladı. İnşaat, gıda, turizm gibi alanlarda da faaliyet halinde olan Öztürk, evli ve iki çocuk sahibidir.

